

63776

**KİLİS-OYLUM HÖYÜK BULUNTULARININ
IŞIĞI ALTINDA GÜNEYDOĞU ANADOLU
BÖLGESİ'NİN M.Ö. 2. BİN SERAMİĞİ**

Atilla ENGİN

**Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Protohistorya
ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı İçin Öngördüğü**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

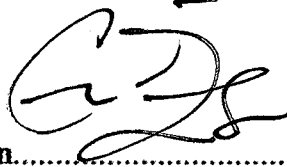
olarak hazırlanmıştır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

**Ankara
Şubat, 1997**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, Jürimiz tarafından Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

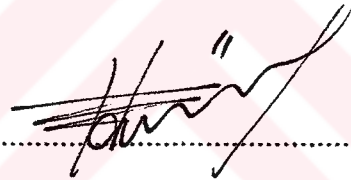
Başkan.....

Prof. Dr. Engin ÖZGEN (Danışman)

Üye.....

Prof. Dr. Armağan ERKANAL

Üye.....

Yard. Doç. Dr. Halime HÜRYILMAZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

/ / 1997

27 Mart 1997

Prof. Dr. Hüsnü ARICI
Enstitü Müdürü

ÖZET

Tez kapsamında değerlendirilen Oylum Höyük'ün M.Ö. 2. bin seramik malzemesi, 1990, 1994 ve 1995 kazı sezonlarında, höyüğün kuzeydoğusunda yürütülen çalışmalarda ele geçmiştir (Levha XXXII-LXV). Bu malzeme, Orta Tunç Çağı mezarlarında ele geçen sağlam kaplar (Levha XXXII-XXXVII) ile çoğu Orta Tunç çağına ait monokrom (Levha XXXVIII-LV) ve çoğu Geç Tunç çağına ait boyalı parçalardan oluşur (Levha LVI-LIX; LX: 2; LXI-LXIII). Tez çalışmasında, Oylum Höyük'ün az oranda olan M.Ö. 2. bin seramikleri ile bölgede görülen başlıca seramik gurupları ele alınmıştır.

Oylum Höyük malzemesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin, Fırat'ın batısında kalan kesimi ile Kuzey Suriye bölgelerinde görülen seramik gurupları ile ilişkiler göstermektedir. Benzer seramikler, Kuzey Suriye'de, özellikle Balih ırmağının batısında kalan merkezlerde rastlanır.

Çeşitli kazı sezonlarında ele geçen monokrom kaplar, form ve üretim teknikleri açısından, bölgede M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren görülen seramik geleneklerini yansıtır. Geç Tunç Çağına ait kırmızı monokrom örnekler (Levha LXIV-LXV) ve kırmızı, kahverengi ya da siyah renkte boyalı parçalar dışında diğer malzemeler (Levha LVI-LIX; LX: 2; LXI-LXIII), Orta Tunç Çağının başlarına aittir. Orta Tunç Çağına ait olan matara ile boyalı parçalar, bölgede Orta Tunç çağı I ve II'de ortaya çıkan *Amuk-Kilikya boyalıları* türündedir (Levha XXXII; LX: 1, 3). Bu boyalı seramikler, Kilikya ve Amuk boyalı örneklerinden çok Sakçagözü ovasındaki Tilmen Höyük, Gedikli-Karahöyük ve Sakçagözü ile Kuzey Suriye'deki Tell Rifa'at ve Ansari gibi merkezlerde ele geçen boyalıları ile benzerlikler gösterir.

SUMMARY

Ceramic wares in Oylum Höyük in 2nd millennium B.C. dealt with under the study of desertation were found during excavation works carried out in the north eastern part of the mound in 1990, 1994 and 1995 (pl. XXXII-LXV). This type of wares consists of sound potteries found in the Middle Bronze Age tombs (pl. XXXII-XXXVII) and monochrom pieces most of which belong to Middle Bronze Age (pl. XXXVIII-LV) and painted pieces most of which belong to Late Bronze Age (pl. LVI-LIX; LX: 2; LXI-LXIII). In the study of desertation rarely found ceramics remained from 2nd millennium B.C. and main ceramic groups found in the area are dealt with.

There are quite similarities between wares found in Oylum Höyük and ceramic groups found in northern Syria and in the western part of Euphrates in Southeast Anatolia. Monochrom potteries found during various excavation seasons reflect the ceramic traditions late in 3rd millennium B.C. in terms of form and production technique.

All other wares except one that is red monochrom (pl. LXIV; LXV) and red, brownish or black painted sherds (pl. LVI-LIX; LX: 2; LXI-LXIII) belonging to Late Bronze Age belong to Middle Bronze Age. Painted sherds and pilgrim-flask from Middle Bronze Age are of Amuq-Cilician painted ware types which belong to Middle Bronze Age I B-II in the region (Pl. XXXII; LX: 1, 3). Those painted ceramics are similar to ones found in Sakçagöz plain, Tilmen Höyük, Gedikli-Karahöyük, Sakçagöz, Tell Rifa'at and Ansari in Northern Syria rather than the ones found in Cilician and Amuq.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii-vii
RESİMLER LİSTESİ	viii
LEVHALAR LİSTESİ	ix - xvii
ÖNSÖZ	xviii
I. GİRİŞ	1-40
1. Konu	1-2
2. Amaç	3
3. Çalışma Yöntemi ve Terminoloji	4-6
4. Güney-Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı ve İklim Koşulları	7-15
1. Kilis-Gaziantep Bölgesi	8-9
2. Sakçagözü Ovası	9-10
3. Amuk Ovası	10
4. Kilikya Bölgesi	10
5. Fırat Vadisi	10-11
6. Balih Vadisi	11-12
7. Habur Bölgesi	13-15
5. M.Ö. 2. Binde Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye Bölgesi'nin Siyasi Yapısı	16-29
1. Hitit ve Suriye ilişkileri	20-23
2. Mısır ve Suriye ilişkileri	23-25
3. Bölgede Görülen Başlıca Şehir Devletleri	26-29
6. Suriye-Filistin Kronoloji Problemleri	30-37
7. Oylum Höyük	38-40
1. Konumu	38
2. Araştırma Tarihçesi	38-39
3. Stratigrafi	39-40

**II. M.Ö. 2. BİNDE GÜNEYDOĞU ANADOLU VE KUZAY
SURIYE BÖLGESİ'NDE GÖRÜLEN BAŞLICA
SERAMİK GURUPLARI**

41-102

1. ORTA TUNÇ ÇAĞI

41-70

1. AMUK-KİLİKYA BOYALILARI

41-50

1. Formlar	44-45
2. Üretim Teknikleri	45
3. Bezeme	45-46
4. Tarihlendirme	46-47
5. Araştırma Tarihçesi	47-49
6. Yayılım Alanı	49-50

2. HABUR BOYALILARI

51-59

1. Formlar	55
2. Üretim Teknikleri	55
3. Bezeme	56
4. Tarihlendirme	57-58
5. Araştırma tarihçesi	58-59
6. Yayılım Alanı	59

**3. KUZAYBATI SURİYE ORTA TUNÇ ÇAĞI
MONOKROM SERAMİĞİ**

60-64

1. Formlar	62
2. Üretim teknikleri	62
3. Bezeme	63
4. Tarihlendirme	63
5. Araştırma Tarihçesi	63-64
6. Yayılım Alanı	64

4. İTHAL SERAMİK GURUPLARI

65-70

1. Minos malları	65-67
2. Orta Kıbrıs Malları	67-69
3. Filistin Malları	69-70

2. GEÇ TUNÇ ÇAĞI	71-102
1. NUZİ BOYALILARI	71-80
1. Formlar	74-75
2. Üretim teknikleri	75
3. Bezeme	75-77
4. Tarihlendirme	77-78
5. Araştırma tarihçesi	78-79
6. Yayılım Alanı	79-80
2. ORTA ASSUR VE MİTANNİ SERAMİKLERİ	81-86
1. Formlar	82-83
2. Üretim Teknikleri	83
3. Tarihlendirme	83-84
4. Araştırma Tarihçesi	84
5. Yayılım Alanı	84-85
3. KUZEYBATI SURİYE-KİLİKYA GEÇ TUNÇ ÇAĞI BOYALILARI	86-89
1. Formlar	87
2. Üretim Teknikleri	87
3. Bezeme	87-88
4. Tarihlendirme	88
5. Araştırma Tarihçesi	88
6. Yayılım Alanı	88-89
4. KUZEYBATI SURİYE GEÇ TUNÇ ÇAĞI MONOKROM SERAMİĞİ	90-93
1. Formlar	91
2. Üretim Teknikleri	92
3. Bezeme	92
4. Tarihlendirme	92
5. Araştırma Tarihçesi	92-93
6. Yayılım Alanı	93
5. KIRMIZI MONOKROM SERAMİKLER	94-95
6. İTHAL SERAMİK GURUPLARI	96-102
1. Geç Kıbrıs Malları	96-97
2. Miken Malları	97-101

3. Kuzeybatı Anadolu Gri Seramikleri	101-102
III. OYLUM HÖYÜK'ÜN M.Ö. 2. BİN SERAMİĞİ	103-137
1. OYLUM HÖYÜK SERAMİKLERİNİN BULUNTU YERLERİ	103-104
2. KUZEBATİ SURİYE ORTA TUNÇ ÇAĞI MONOKROM SERAMİKLERİ	105-122
1. İNCE SERAMİKLER	105-114
1. Malzeme ve Üretim teknikleri	105-106
2. Yüzey İşlenişi ve Bezekler	106-107
3. Hamur	107-108
4. Kap Tipleri	108-114
2. KABA SERAMİKLER	115-122
1. Malzeme ve Üretim Teknikleri	115-117
2. Yüzey İşlenişi ve Bezeme	117
3. Hamur	118
4. Kap Tipleri	118-120
3. Kronolojik Karşılaştırma ve Tarihlendirme	120-122
3. AMUK-KİLİKYA BOYALI ÖRNEKLERİ	123-128
1. Malzeme ve Üretim Teknikleri	123
2. Yüzey İşlenişi ve Bezekler	124
3. Hamur	124-125
4. Kap Tipleri	125-126
5. Kronolojik Karşılaştırma ve Tarihlendirme	127-128
4. GEÇ TUNÇ ÇAĞI BOYALILARI	129-134
1. Malzeme ve Üretim Teknikleri	129
2. Yüzey İşlenişi ve Bezekler	130
3. Hamur	131-132
4. Kap Tipleri	132-134
5. Kronolojik Karşılaştırma ve Tarihlendirme	134
5. KIRMIZI MONOKROM SERAMİKLER	135-137
1. Malzeme ve Üretim Teknikleri	135
2. Yüzey İşlenişi	135

3. Hamur	136
4. Kap Tipleri	136-137
5. Kronolojik Karşılaştırma ve Tarihlendirme	137
IV. SONUÇ	138-147
KATALOG	148-190
KAYNAKÇA	191-222

RESİMLER LİSTESİ

1. Oylum Höyük Orta Tunç çağı mezarlarında ele geçen toplu kaplar (Oy.Mez. 2, 4, 22, 23, 24).
2. Oylum Höyük Orta tunç Çağı mezarlarında ele geçen küçük kaplar (Oy.Mez. 2, 22, 23, 24).
3. Matara (Oy.Mez. 2).
4. Çömlekçik (Oy.Mez. 4).
5. Şişe (Oy.Mez 4).
6. Yonca ağızlı testi (Oy.Mez. 4).
7. Minyatür kap (Oy.Mez. 22).
8. Minyatür kap (Oy.Mez. 23).
9. Minyatür kap (Oy.Mez. 24).
- 10-20. Höyüğün kuzeydoğu kesimindeki sondaj çalışmasında (X9b1, III. yapı seviyesi) ele geçen kküp parçaları.
21. X9b1 Sondajında, III. yapı seviyesinde ele geçen ağız parçaları.

LEVHALAR LİSTESİ

LEVHA I

Amuk-Kilikya boyalıları.

1-6. Alalah (Woolley 1955: pl.XCV).

7. Ayia Paraskevi (Merrillees 1979: fig.5).

LEVHA II

Amuk-Kilikya boyalıları.

1-8. Mersin (Garstang 1953: fig.144: 1-8).

9-12. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.2: 1-4).

13. Chagar Bazar (Seton-Williams 1953: fig.4).

14, 17, 22. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.4).

15. Kültepe (Seton-Williams 1953: fig.4).

16. Tell Billa (Seton-Williams 1953: fig.4).

18, 21. Cebra (Seton-Williams 1953: fig.4).

19. Alapınar (Seton-Williams 1953: fig.4).

20, 23. Tarsus (Seton-Williams 1953: fig.4).

24. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.2: 1).

25, 26. Mersin (Garstang 1953: fig.144: 21, 22).

LEVHA III

Amuk-Kilikya boyalıları

1-3. Mersin (Garstang 1953: fig.148: 1-3).

4, 5. Yenice (Seton-Williams 1953: fig.2: 7).

6. Sakçagözü (H.Alkım 1976: 21).

7. Tarsus (Seton-Williams 1953: fig.2: 6).

8. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.2: 2).

9. Tell Chair (Tubb 1981: fig.230: 4).

10, 13. Tarsus (Seton-Williams 1953: fig.2: 10, 13).

11, 12. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.2: 11, 12).

LEVHA IV

Amuk-Kilikya boyalıları (testiler).

1, 9. Ras Şamra (Seton-Williams 1953: fig.3).

2, 5, 8. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.3).

3. Ayia Paraskevi (Seton-Williams 1953: fig.3).
4. Mişrife (Seton-Williams 1953: fig.3).
6. Kültepe (Seton-Williams 1953: fig.3).
7. Alalah (Seton-Williams 1953: fig.7).
- 10-12. Alalah (Woolley 1955: pl.XCII).

LEVHA V

Amuk-Kilikya boyalıları.

1. Mersin (Seton-Williams 1953: 1).
2. Alalah (Woolley 1955: pl.XCII).
3. Mişrife (Seton-Williams 1953: 3).
4. Mersin (Garstang 1953: fig.143: 7).
5. Tell Qaramel (Tubb 1981: fig.230: 1).
- 6-8. Mersin (Garstang 1953: fig.148: 7, 9, 10).
9. Mersin (Seton-Williams 1953: fig.2: 9).

LEVHA VI

- 1-13. Chagar Bazar, Habur boyalıları (Mallowan 1937: fig.21: 1-13).

LEVHA VII

- 1-14. Chagar Bazar, Habur boyalıları (Mallowan 1937: fig.24: 1-11, 13-15).

LEVHA VIII

Habur boyalıları.

- 1-6. Chagar Bazar (Mallowan 1937: fig.23: 8-13).
- 7-9. Chagar Bazar (Mallowan 1937: fig.16: 13-15).

LEVHA IX

Habur boyalıları.

- 1-5, 10-12. Chagar Bazar (Mallowan 1937: fig.22: 1-8).
- 6-9. Chagar Bazar (Mallowan 1937: fig.23: 1-14).
- Chagar Bazar (Stein 1984: fig. 5, 6, 8, 10).

LEVHA X

Habur boyalıları.

- 1-7. Tell Billa (Stein 1984: pl.VIII: 1-7).
- 8-18. Chagar Bazar (Stein 1984: pl.III: 6, 12-21).
- 19-21. Chagar Bazar (Mallowan 1947: pl.LXXXII: 8, 16, 17).

LEVHA XI

- 1-20. Tell Mardikh III A, Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom

seramikleri (Matthiae 1977: fig.33, 39).

LEVHA XII

1-8. Tell Mardikh III A, Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri (Matthiae 1977: fig.37, 38).

LEVHA XIII

1-9. Tell Mardikh III B, Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri (Matthiae 1977: fig.40, 42).

LEVHA XIV

1-12. Tell Açana, Minos boyalı parçaları (Woolley 1936: pl.VI-VII).

LEVHA XV

Orta Kıbrıs malları.

1, 2. Ras Şamra, *White Painted* (Schaeffer 1949: fig.65: 3, 7).

3, 4. Filistin, *White Painted* (Artzy 1978: fig. 4).

5, 6. Red Polished I-III (Merrillees 1979: fig.3, 4).

LEVHA XVI

Filistin ile ilişkili kap ve kap parçaları.

1, 2. Tell Mardikh (Matthiae 1984: fig.4, 5).

3. Kazanlı Höyük (Garstang 1938: pl.9: 18).

4-20. Ras Şamra, polikrom seramik parçaları.

LEVHA XVII

Nuzi boyalıları.

1-28. Tell Brak (Mallowan 1947: pl.LXXVI).

29-32. Tell Brak (Mallowan 1947: pl.LXXVIII: 8, 11-13).

LEVHA XVIII

Nuzi boyalıları.

1-9. Tell Brak (Mallowan 1947: pl.LXXVII).

10-15. Alalah (Woolley 1953: fig.19).

16. Tell Gigan (Cechini 1965: fig.128).

LEVHA XIX

Nuzi boyalıları.

1-4. Tell Billa (Cechini 1965: fig.118-121).

5-7. Nuzi (Cechini 1965: fig. 63-64).

8-9. Assur (Cechini 1965: fig. 63-64).

LEVHA XX

- 1, 3, 6, 7. Alalah (Cechini 1965: Fig. 261, 263, 235, 268).
- 2, 4-5. Assur (Cechini 1965: fig.95, 65-66).
- 8. Tell Brak (Cechini 1965: fig.173).

LEVHA XXI

Nuzi boyalıları.

- 1, 2, 6. Alalah (Cechini 1965: fig.236, 262, 234).
- 3. Alalah (Cechini 1965: fig.262).
- 4, 5, 7. Alalah (Cechini 1965: fig.264-266).
- 8-11. Alalah (Cechini 1965: fig.241, 237-239).

LEVHA XXII

- 1-14. Khirbet esh Shenef, Orta Assur-Mitanni seramikleri (Bartl 1990: pl.4).

LEVHA XXIII

- 1-14. Khirbet esh Shenef, Orta Assur-Mitanni seramikleri
(Bartl 1990: pl.5: 4-9; pl.6: 5-12).

LEVHA XXIV

- 1-17. Khirbet esh Shenef, Orta Assur-Mitanni seramikleri (Bartl 1990:
pl.8: 10-17; pl.9: 7, 9, 11; pl.10: 7, 9, 11, 13, 15).

LEVHA XXV

Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı boyalıları.

- 1-14. Mersin (Garstang 1953: fig.155).
- 15-17. Kazanlı Höyük (Garstang 1938: pl.VII: 4-6).

LEVHA XXVI

Kuzeybatı Suriye Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri.

Hama H (Fugmann 1958: fig.110, 143).

LEVHA XXVII

Kuzeybatı Suriye Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri.

- 1-38: Tell Hadidi (Dornemann 1981: fig.14; 15: 1-4, 20-25).

LEVHA XXVIII

Kuzeybatı Suriye Geç Tunç çağı monokrom seramikleri.

- 1-14: Tell Hadidi (Dornemann 1981: fig.7; fig.16: 3-6).

LEVHA XXIX

Geç Kıbrıs malları.

1. Emar, *Base-Ring Ware* (Caubet 1982: fig.55).
- 2, 3. Ras Şamra, *Base-Ring Ware* (Schaeffer 1949: fig.67: 12,13).
4. Minet el-Beida, *beyaz astarlı süt çanağı (White Slip Ware)* (Schaeffer 1949: fig.54: 11).
- 5-13. Alalah, *White Slip-Base Ring Ware* (Woolley 1955: pl.CXXX).

LEVHA XXX

Miken malları.

- 1-3. Ras Şamra (Schaeffer 1949: fig.122: 10-12).
- 4-5. Tarsus (Goldman 1956: pl.391: 1261, 1352).
6. Gezer (Dussaud 1928: fig.6).
- 7-15. Alalah (Woolley 1955: pl.CXXXI).

LEVHA XXXI

İthal Kuzeybatı Anadolu gri seramikleri.

- 1-11. Ras Şamra, Minet el-Beida, Tell Kazel (Allen 1990: fig. 63).

LEVHA XXXII

4 No'lu mezarda ele geçen matara.

LEVHA XXXIII

2 No'lu mezarda ele geçen yonca ağızlı testi (Oy.Mez. 2).

LEVHA XXXIV

1. 2 No'lu mezarda ele geçen çömlekçik (Oy.Mez. 2).
2. 2 No'lu mezarda ele geçen şişe (Oy.Mez. 2).

LEVHA XXXV

1-3. 22, 23, 24 No'lu mezarlarda ele geçen minyatür kaplar (Oy.Mez. 22, 23, 24).

LEVHA XXXVI

4 No'lu mezar küpü (Oy.Mez.4).

LEVHA XXXVII

1. 2 No'lu mezar çömleği (Oy.Mez. 2).
2. 23 No'lu mezar çömleği (Oy.Mez. 23).

LEVHA XXXVIII

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XXXIX

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XL

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLI

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLII

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLIII

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLIII

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLIV

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLV

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLVI

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLVII

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLVIII

X9b1 Plankaresi, küp (Oy.94.X9b1).

LEVHA XLIX

1-3. X9b1 Plankaresi, küp boyun parçaları (Oy.94.X9b1).

LEVHA L

1. Z9a2 Plankaresi, çömlek ağız ve boyun parçası (Oy.90.Z9a2).

2. Y8a1 Plankaresi, çömlek ağız parçası (Oy.90.Y8a1).

3-4. X9b1 Plankaresi, küp ağız parçaları (Oy.94.X9b1).

5. Y9a2 Plankaresi, küp ağız parçası (Oy.90.Y9a2).

LEVHA LI

1. Y9b1 Plankaresi, çömlek ağız parçası (Oy.90.Y9b1).
2. Z9a2 Plankaresi, çömlek ağız parçası (Oy.90.Z9a2).
- 3, 5. Y9a2 Plankaresi, çömlek ağız parçaları (Oy.90.Y9a2).
4. X9b1 Plankaresi, çömlek ağız parçası (Oy.94.X9b1).

LEVHA LII

- 1, 2. X9b1 Plankaresi, kase ağız parçaları (Oy.94.X9b1).
- 3, 5. Y9a2 Plankaresi, çanak ağız parçaları (Oy.90.Y9a2).
4. Y9b1 Plankaresi, çanak ağız parçası (Oy.90.Y9b1).

LEVHA LIII

- 1-3, 5. X9b1 Plankaresi, dip parçaları (Oy.90.X9b1).
4. Y9a2 Plankaresi, dip parçası (Oy.90.Y9a2).

LEVHA LIV

- 1, 4. X9b1 Plankaresi, dip parçaları (Oy.94.X9b1).
- 2, 3, 5. Y9a2 Plankaresi, dip parçaları (Oy.94.Y9a2).

LEVHA LV

- 1-5, 8. Y9a2 Plankaresi, amorf parçalar (Oy.90.Y9a2).
- 6, 7, 10. X9b1 Plankaresi, amorf parçalar (Oy.94.X9b1).
9. Y8a1 Plankaresi, boyalı kulp parçası (Oy.90.Y8a1).

LEVHA LVI

- Y10 Plankaresi, boyalı kap parçası (Oy.95.Y10).

LEVHA LVII

1. Y11b Plankaresi, boyalı kase ağız parçası (Oy.95.Y11b).
2. Y11a Plankaresi, boyalı kase ağız parçası (Oy.95.Y11a).

LEVHA LVIII

1. Y11a Plankaresi, boyalı kase ağız parçası (Oy.95.Y11a).
2. Y10 Plankaresi, boyalı kase ağız parçası (Oy.95.Y10).
3. X11b Plankaresi, boyalı kase ağız parçası (Oy.95.X11b).

LEVHA LIX

- 1, 2, 4. Y10 Plankaresi, kase ve çanak ağız parçaları (Oy.95.Y10).
3. Y11a Plankaresi, çanak ağız parçası (Oy.95.Y11a).

LEVHA LX

- 1-3. Z11b Plankaresi, boyalı amorf parçalar (Oy.95.Z11b).

LEVHA LXI

1-10. Y10 Plankaresi, boyalı amorf parçalar (Oy.95.Y10).

LEVHA LXII

1, 2, 7. Y11a Plankaresi, boyalı amorf parçalar (Oy.95.Y11a).

3, 6. Y11b Plankaresi, boyalı amorf parçalar (Oy.95.Y11b).

5. X11a Plankaresi, boyalı amorf parça (Oy.95.X11a).

LEVHA LXIII

1. Z12 Plankaresi, boyalı amorf parça (Oy.95.Z12).

2. Z11b Plankaresi, boyalı amorf parça (Oy.95.Z11b).

3. W11b Plankaresi, boyalı kulp parçası (Oy.95.W11b).

4-6. Y10 Plankaresi, boyalı kulp parçaları (Oy.95.Y10).

LEVHA LXIV

Kırmızı-kahverengi monokrom seramikler.

1. Y10 Plankaresi, çanak ağız parçası (Oy.95.Y10.34.2).

2. Z11b/X11a, çanak ağız parçası (Oy.95.Z11b/X11a.101.1).

3. Z11b Plankaresi, çömlek ağız parçası (Oy.95.Z11b.81.5).

LEVHA LXV

Oylum Höyük, kırmızı perdahlı testi (Gaziantep Müzesi Envanter No: 390).

LEVHA LXVI

Oylum Höyük, M.Ö. 2. bin kap tipleri.

LEVHA LXVII

Oylum Höyük, M.Ö. 2. bin kap tipleri.

LEVHA LXVIII

Oylum Höyük M.Ö. 2.bin kap tipleri.

LEVHA LXIX

Oylum Höyük M.Ö. 2. bin kap tipleri.

LEVHA LXX

1. 4 No'lu mezar (Oy.Mez.4).

2. 2 No'lu mezar (Oy.Mez.2).

LEVHA LXXI

1. 22 No'lu mezar (Oy.Mez.22).

2. 23 No'lu mezar (Oy.Mez.23).

3. 24 No'lu mezar (Oy.Mez.24).

LEVHA LXXII

Oylum Höyük "Doğu Yarması", kesit.

LEVHA LXXIII

Oylum Höyük "Doğu Yarması", plankareler.

LEVHA LXXIV

Harita; M.Ö. 2. binde Suriye (Klengel 1965).

LEVHA LXXV

Harita; Kuzeybatı Suriye, antik merkezler (Astour 1963).

LEVHA LXXVI

Harita; Kilikya geçitleri (Bing 1985: Map.1).

LEVHA LXXVII

Harita; M.Ö. 2. bin Kuzey Suriye seramik bölgesi.

LEVHA LXXVIII

Harita; Amuk-Kilikya boyalılarının yayılım alanı (Seton-Williams 1953: fig.I).

LEVHA LXXIX

Harita; Habur boyalılarının yayılım alanı.

LEVHA LXXX

Harita; Nuzi boyalılarının yayılım alanı.

LEVHA LXXXI

Harita; Geç Tunç Çağında Kuzey Suriye ve Mezopotamya seramik bölgeleri (Pfälzner 1995: Abb.135-136).

ÖNSÖZ

“Kilis-Oylum Höyük Buluntularının Işığı Altında Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin M.Ö. 2. Bin Seramiği” konulu, Oylum Höyük malzemesini tanımaya yönelik bu tez çalışması, ilerde yapılacak bir doktora çalışması için ön hazırlık niteliği taşımaktadır. M.Ö. 2. bine ait Oylum Höyük seramik malzemesini çalışmama olanak tanıyan ve yardımlarını esirgemeyen hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Engin Özgen’e ve tez çalışmalarım sırasında gerekli kolaylıkları gösteren, arleoloji alanında kendimi yetiştirmemde büyük emekleri olan değerli hocam Prof. Dr. Armağan Erkanal’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmasında, deneyimlerinden ve bilgilerinden yararlandığım değerli hocalarım Yard.Doç.Dr. A. Tuba Ökse ve Yard.Doç.Dr. Halime Hüryılmaz’a, Oylum Höyük kazı ekibinden Dr. Kübra Ensert’e ve Araş.Gör. Halil Tekin’e teşekkür ederim.

Gaziantep Müzesi’ndeki çalışmalarım sırasında gösterdikleri ilgiden dolayı, başta Müze Müdürü Sayın Rıfat Ergeç ve Arkeolog Fatma Bulgan olmak üzere müze çalışanlarına ve tez yazımı sırasında bana yardımcı olan Ünal Şanver, Ahmet Çıtır, Arzu Engin ve Neval Taştan’a teşekkür borçluyum.

I. GİRİŞ

I.1. KONU

Tez kapsamında değerlendirilen Oylum Höyük'ün M.Ö. 2. bin malzemesi; 1990-1995 kazı sezonlarında, höyüğün tahrib edilmiş kuzeydoğu kesiminde yürütülen kazı çalışmalarında ele geçen seramik buluntular ile önceki yıllarda köylüler tarafından bulunmuş bir kabı içermektedir (Resim 1-21; Levha XXXIII-LV). Bölgede M.Ö. 2. binde görülen başlıca seramik guruplarının az sayıda da olsa temsil eden Oylum Höyük malzemesi, başta Güneydoğu Anadolu, Kilikya ve Kuzey Suriye olmak üzere çevre bölgelerin malzemesi ile karşılaştırılmış, M.Ö. 2. binde bölgede görülen başlıca seramik gurupları ele alınmıştır.

Oylum Höyük'de 1990 yılında, höyüğün kuzeydoğu kesimindeki mezarlık alanında yürütülen çalışmalarda, II. yapı seviyesi ile açığa çıkan Orta Tunç Çağı mezarlarında, 1994 yılında bu alanda yapılan bir sondaj çalışmasında (X9bl plankaresi) ve 1995 yılında yine bu alanın biraz güneyinde yürütülen kazı çalışmalarında ele geçen malzeme, Oylum Höyük'ün şimdiye kadar kazılar sonucunda ele geçen M.Ö. 2. bin seramik buluntularını oluşturmaktadır. Kazılar sonucunda ele geçen ve tez kapsamında değerlendirilen bu malzeme, M.Ö. 2. binde bölgede yaygın görülen monokrom ve boyalı seramik guruplarını kapsar.

Köylülerce 1947 yılında Oylum Höyük'de bulunarak Gaziantep Müzesi'ne götürülen (Özgen 1986: 242) kırmızı hamurlu bir testi (Levha LXV) ile kazı çalışmalarında ele geçen kırmızı monokrom seramik parçaları (Levha LXIV), M.Ö. 2. binin ikinci yarısına ait başka bir seramik gurubunu temsil eder.

Tez çalışmasında bu malzeme, özellikle M.Ö. 2. binde Oylum Höyük'ün içinde bulunduğu aynı kültürel bütünlüğü yansıtan merkezlerde ele geçen malzemelerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Bu bölge, her ne kadar tez başlığında “Güneydoğu Anadolu Bölgesi” olarak belirtilmişse de, daha çok Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Fırat'ın batısında kalan bölümü ile Balih ırmağının batısında kalan ve Amuk ovasını da kapsayan Kuzey Suriye'yi de içine almaktadır. Antakya ve Güneydoğu Anadolu 'nun Fırat'ın batısında kalan kesiminin Kuzey Suriye Bölgesi ile aynı coğrafi bütünlük

içinde yer alması, tüm bu bölge içinde bazı yerel farklar olmakla birlikte bir kültürel bütünlüğü de ortaya koymuştur. Oylum Höyük’de ele geçen farklı seramik guruplarının kültürel yayılım bölgesi açısından bu sınırlar, doğuda Suriye’nin kuzeybatısındaki Habur bölgesine ve batıda Kilikya’ya kadar genişleyebilmektedir (Levha LXXVII).

I.2. AMAÇ

Tez çalışmasında, kazı çalışmalarından önce köylüler tarafından Oylum Höyük’de bulunmuş bir kap (Levha LXV) ile çeşitli kazı sezonlarında ele geçen M.Ö. 2. bin seramik buluntuları (Resim 1-21 ; Levha I-LXIV) değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ele alınan orijinal malzemenin M.Ö. 2. binde bölgede hangi seramik gruplarını temsil ettiği belirlenmiş ve Oylum Höyük malzemesi ile birlikte, bu dönemde bölgede görülen başlıca seramik grupları değerlendirilmiştir.

Bu çalışma ile ilerde yapılacak ve Oylum Höyük’ün seramik malzemesinin daha geniş kapsamlı olarak değerlendirilebileceği bir doktora çalışmasına da ön hazırlık yapılması hedeflenmiştir.

Oylum Höyük’ün az sayıda ele geçen M.Ö. 2. bin seramik türü malzemesinin, formlar, üretim teknikleri, yüzey işlenişleri ve hamurları açısından değerlendirilmesi yapılarak, M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren bölgedeki seramik gelişimi doğrultusunda, özellikle form, üretim teknikleri ve bezekler açısından bölgesel karşılaştırmalar yapılması amaçlanmıştır. Böylece Oylum Höyük’ün, M.Ö. 2. binde içinde bulunduğu bölgede gösterdiği kültürel yapının saptanmasına çalışılmıştır.

I.3. ÇALIŞMA YÖNTEMİ VE TERMİNOLOJİ

Tez kapsamında ele alınan orijinal malzemenin çizimleri yapılarak form, üretim teknikleri ve yüzey işlenişleri bakımından tanımları yapıldı ve çevre bölgelerdeki merkezlerin seramik malzemesi ile karşılaştırıldı. Çalışma boyunca, karşılaştırma kolaylığı için, Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye bölgeleri olmak üzere, en doğuda İran'a, en batıda Kilikya'ya en kuzeyde Orta Anadolu'ya ve en güneyde Filistin-İsrail'e kadar uzanan bölgelerdeki merkezlerin karşılaştırma yapılabilecek M.Ö. 2. bin seramikleri başta olmak üzere, M.Ö. 1. ve 3. bin seramikleri ile ilgili bilgilere ulaşılarak, merkezlerin seramik tiplerinin bulunduğu levhalar oluşturuldu. Çalışmada, M.Ö. 2. binde bölgede görülen ve Oylum Höyük örneklerinin kısmen temsil ettiği başlıca seramik grupları da değerlendirildi.

Orijinal malzeme, özellikle benzer malzemeye sahip çevre merkezlerle kronolojik ve stratigrafik açıdan karşılaştırılarak tarihlendirilmiştir.

1994 Kazı sezonunda, 5x5 m.'lik X9b1 plankaresinde yapılan sondaj çalışmasında, III. yapı seviyesinde yangınla tahrip olmuş büyük bir yapının bir köşesinde ele geçen ve çoğu açma profillerinde kalan iri erzak küplerine ait parçalar, hamurlarına göre ayrılarak üzerlerinde çalışıldı (Levha XXXVIII-XLIX). Mevcut parçalar içinde, küplerin ağız ve diplerine ait parçalar birleştirilmiş, gövdeye ait büyük parçalardan çap alınarak genişlikleri belirlenmeye çalışılmış ve buna göre formları yaklaşık olarak tamamlanmıştır.

Tez çalışmasında değerlendirilen Oylum Höyük'ün M.Ö. 2. bine ait seramik türü malzemesinin hamur grupları yapılırken, ileride yapılacak bir çalışma ile bütünlük göstermesi amacıyla, kazı çalışmalarında uygulanan sisteme sadık kalındı. Buna göre, hamur gruplarının belirlenmesinde, katkı cinsine ve oranına göre Orta Tunç Çağı seramik hamurları için 500-599, Geç Tunç Çağı seramik hamurları için 400-499 arasında değişen bir numaralandırma sistemi uygulandı.

Kuzey Suriye Bölgesi: Türkiye sınırından sonra başlayan Fırat, Balih ve Habur vadileri çevresindeki bölgeleri kapsayan ve güneyde Qatna ile Mari'ye kadar uzanan bölgedir. Güneydoğu Anadolu'nun, Fırat'ın batısında kalan Gaziantep, Kilis ve İslahiye bölgeleri ile Amuk ovası da coğrafi ve kültürel

bütünlük anlamında, *Kuzey Suriye Bölgesi* kapsamında ele alınmıştır (Levha LXXVII).

Amuk-Kilikya Boyalıları: Açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalı olan bu seramik gurubu, M.Ö. 2. binin ilk yarısında Amuk ve Kilikya bölgelerinde yaygın olarak kullanıldığı (Levha LXXVIII) için bu adlandırma genel kabul görmektedir.

Habur Seramiği: Açık renk zemin üzerine koyu renkte boyanmış bu seramik gurubu, M.Ö. 2. binin ilk yarısında Önsya'da oldukça geniş bir bölgeye yayılmıştır. İlk kez Kuzeydoğu Suriye'deki Habur bölgesinde bu türde boyalıları rastlandığı için bu adı almışlardır.

Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı Monokrom Seramiği: Orta Tunç Çağında, daha çok Balih ırmağından Amuk ovasına kadar uzanan alanda görülen gri-kahverengi tonlarda monokrom seramik gurubudur.

Nuzi Seramiği: M.Ö. 2. binin ikinci yarısında ortaya çıkan bu seramik gurubu, koyu renk zemin üzerine açık renkte boyalıdır. İlk kez Kuzey Mezopotamya'daki Nuzi'de ele geçtikleri için bu adı almışlardır.

Orta Assur ve Mitanni Seramikleri: M.Ö. 2. binin ikinci yarısında, Balih ırmağından Kuzey Mezopotamya'ya kadar uzanan alanda görülen bir kısmı monokrom seramik guruplarıdır. *Mitanni Seramiği* terimi daha çok coğrafi bir anlam içermektedir (Pfälzner 1995: xxxv).

Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı Boyalıları: Geç Tunç Çağında, Fırat vadisinden Kilikya bölgesine kadar uzanan alanda görülen, Nuzi boyalılarından farklı olarak daha çok Amuk-Kilikya boyalıları geleneğini devam ettiren boyalı seramik gurubudur. Çoğunlukla devetüyü ya da açık kahverengi zemin üzerine kahverengi, kırmızı ya da siyah tonlarda boyanmışlardır.

Kuzeybatı Suriye Geç Tunç Çağı Monokrom Seramiği: Geç Tunç Çağında, Balih vadisinden doğuya doğru, Doğu Akdeniz'e kadar uzanan alanda ve Güneydoğu Anadolu'nun batı kesiminde görülen monokrom seramik gurubudur.

Kırmızı Monokrom Seramikler: Geç Tunç çağında, Fırat vadisinden Kilikya'ya kadar uzanan alanda görülen, çark yapımı, astarlı ve perdahlı olan monokrom seramik gurubudur. Bu türde kaplar daha çok Kilikya'da yaygındır.

I.4. GÜNEY-GÜNEYDOĞU ANADOLU VE KUZEY SURIYE BÖLGESİ'NİN COĞRAFİ YAPISI VE İKLİM KOŞULLARI

Tez kapsamında ele alınan konu için ana bölge olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Fırat'ın batısında kalan bölümü ile Kuzey Suriye'nin Balih ırmağının batısından Amuk'a kadar uzanan bölge dışında Kilikya ile Habur bölgeleri de önemli karşılaştırma malzemesine sahiptir. Genel anlamda Kuzey Suriye Bölgesi, Qatna-Mari hattına kadar, Fırat, Balih ve Habur nehirlerinin oluşturduğu vadilerin çevresinde yer alan başlıca üç bölgeye ayrılır (Levha LXXVII).

Suriye'de yerleşime uygun en bereketli yerler, Habur bölgesindeki Jezirah ovası, Aşağı ve Yukarı Fırat ile Fırat'a dökülen nehir kollarının çevresi, Kuzeybatı Suriye'deki Jabboul, Madkh ve Koueik ovaları, Asi nehrinin çevresi, Şam çevresindeki Barada-Auraj havzası ile Hauran ovası ve sahil ovaları olarak sıralanabilir (Van Liere 1963: 114).

Jezirah ovası, Suriye'deki en geniş ovadır. Bununla birlikte, bereketli kırmızı toprağı ile taşlı platodan ayrılan Kuzey Suriye'deki Jabboul, Madkh ve Koueik ovaları, kolayca ulaşılabilen taban suyuna sahip olmasıyla önemli bir yerleşim bölgesidir. Kuzey Suriye'nin en önemli merkezlerinden olan Halpa (Halep) bu bölgededir. Bu ovalarda irili ufaklı bir çok höyük yer alır. Asi ırmağı çevresi de önemli yerleşim çevrelerinden biridir. Hama ve Achareh gibi 50 hektarlık bir alanı kaplayan iki büyük höyük, Asi'nin orta kesimindeki bereketli ovada yer alır.

Şam çevresinde büyük höyükler görülmez (Van Liere 1963: 116). Van Liere'e göre (1963: 116), özellikle Hauran civarı, tüm Tunç ve Demir çağları boyunca yarı-yerleşik topluluklar tarafından zengin otlak bölgesi olarak kullanılmış olmalıdır. Hauran çevresi, bereketli kırmızı toprağına sahip olmasına karşın, taban suyu yaklaşık 80 m. derinliktedir.

Sahil ovaları ise küçük yerleşmelerin görüldüğü bir bölgedir. Yoğun ticaret trafiğine sahip olmasıyla önemli olan bu yerleşim bölgesinin en önemli merkezi Ras Şamra'dır.

I.4.1. Kilis - Gaziantep Bölgesi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli bereketli alanlarından birini oluşturan bu bölge, Kuzey Suriye ve Mezopotamya'dan Anadolu'ya uzanan yollar üzerinde bulunması açısından stratejik bir öneme sahiptir. Gaziantep'in kuzeyindeki arazide, düzgün olmayan büyük dağ sıraları şeklinde uzanan Nur dağları yer almaktadır. Bu bölge, Fırat'a ulaşan Merzumen dere ve Karasu'nun açtığı çarpaz vadi ile dışa açılır. Kuzeydeki bu vadiler, küçük yerleşimlere de olanak tanımıştır. Karasu ve Merzumen derenin açtığı vadilerdeki yerleşmeler, Araban ve Yavuzeli civarında odaklaşmıştır.

Güneyde ise daha küçük yükseltilerin sınırlandığı büyük düzlükler yer alır. Bölgenin batısında ise Amuk ve İslahiye ovalarının arkasında geniş yay şeklinde büyük dağ gurupları görülür. Bu bölgede Hatay ve Suriye'ye, verimli topraklara doğru uzanan Afrin suyu, Balık suyu ve Sacir suyu yer alır. Bölgede, Fırat'ın çevresinde güneye doğru uzanan platolar, Fırat'a ve Suriye'ye doğru akan su yolları ile kesilmiştir.

Bölgenin kuzeyindeki dağlık alanlar günümüzde fundalıklarla kaplıdır. Fakat Kilis-İslahiye arasındaki ormanlık tepeler, tüm bu yüksek kesimlerin muhtemelen zengin ormanlara sahip olabileceğini göstermektedir. Genel olarak bölge, yazları oldukça sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Gaziantep'in kuzeyindeki tepelik bölgede tarım ürünü olarak zeytin, asma ve antepfıstığı yetiştirilmektedir. Tarımın daha geniş alanlara yayıldığı güney kesimde, kuzeyde yetiştirilen ürünlere ek olarak buğday yetiştirilir. Sulama yapılarak sebze ve meyve de yetiştirilmektedir.

İrmak ve pınarlar gibi yerleşmelere olanak tanıyan su potansiyeli bölgede mevcuttur. Bir İtalyan araştırmacı grubunun bölgede yaptığı kapsamlı olmayan yüzey araştırmalarında (Archi 1971) tespit ettikleri önemli yerleşmeler de bunu kanıtlamaktadır.

Kilis, bölge içinde kırmızı bereketli toprağı olan bir ovaya sahiptir. Bu alan, bereketli toprağı ve zengin su kaynaklarıyla küçük fakat önemli bir bölgedir. Kilis'in hemen kuzeyinde, yaklaşık 1000 m. yüksekliğindeki Resul Osman dağı uzanmaktadır. Yaklaşık 30x30 km. boyutlarındaki bereketli ovanın güneyini Suriye stepleri sınırlar. Bu bereketli ova üzerinde antepfıstığı, zeytin, asma ve sebze bahçeleri yer almaktadır.

Ovanın güneyinde, Halep'i içine alan geniş düzlük de bu bereketli toprağa sahiptir. Ancak Kilis civarında taban suyu hem yüzeye daha yakındır hem de içime uygun tatlı bir sudur. Yazları kuruyan, kışın ve ilkbaharda az miktarda suya sahip olan Sinnep ve Akpınar gibi küçük derelerin bir zamanlar daha geniş su potansiyeline sahip oldukları düşünülebilir. Özellikle Kilis-Gaziantep karayolu çevresinde yoğun görülen irili ufaklı höyüklerin çoğu su yatağı üzerinde değildir. Ancak bölgede taban suyu, Kuzey Suriye'deki bölgelerin aksine çok derinde değildir. Öyle ki, bazı yerlerde açılan kuyularla 8 m.'de suya ulaşılabilir.

Kilis Ovası, doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde uzanan yolların üzerinde bulunan önemli bir bölgedir. Oylum Höyük'de kazı çalışmaları yürüten Prof. Dr. E. Özgen, Kilis - Gaziantep yolu üzerinde yer alan çok sayıda irili ufaklı höyüğün, kuzeye doğru uzanan güzergahın önemini gösterdiğine işaret etmiştir (1986: 239). Gaziantep'den güneye, Suriye sınırına doğru uzanan bu yol boyunca verimsiz kireçtaşı tepeleri uzanır. J. Plat-Taylor da bu yoldan, Halep'den başlayan ve Kilis üzerinden Gaziantep'e doğru uzanan en belirgin ticaret güzergahı olarak bahseder (1950: 57).

I.4.2. Sakçagözü Ovası

Sakçagözü ovası, Kilis'in kuzeybatısında yer alan bereketli ve yer yer sulak bir ovadır. Bölgenin kuzeyini Amanos dağları çevreler. Bu dağlardan Maraş Dağı 2500 m., Kurt dağı 1800 m. yüksekliğindedir. Denizden yaklaşık 1000 m. yüksekliğindeki ovada, düzensiz kanallar ve bir çok bataklık alan birbirini keser. Yeterli kalınlıkta olmayan toprak tabakası, ovada tarıma olanak sağlamamakla birlikte, bu çok da yeterli boyutta değildir. Günümüzde ovada pirinç, mercimek ve baklagiller yetiştirilmektedir. Genellikle höyükler çevresinde yer alan küçük dikenli çalılıkların da yetiştiği otlaklar hayvan otlatmaya uygundur.

Amanos dağları üzerinde biri güneybatıdaki Beylan geçidi, diğeri kuzeydoğudaki Arslanlı Bel geçidi olmak üzere, antik çağlarda çok önemli olan iki geçit yer alır. Bu gün de önemini koruyan bu geçitler, özellikle M.Ö. 2. ve 1. binlerde Sakçagözü ovasının önemini arttırmıştır. Amanoslar'ın doğusu ve batısı arasında bağlantı sağlayan bu geçitler, *Suriye kapısı* olarak değerlendirilmekte olup, antik çağ yazarlarından Ptolemy (M.S. 12. yüzyıl), Polybins (M.S. 2. yüzyıl) ve Arrian (M.S. 2.yüzyıl) da bu geçitlerden bahseder (Alkım 1969: 280). Arslanlı Bel geçidi, Ayran ve Bahçe üzerinden Kilikya ovasına uzanan bir yolu birleştirir.

Ova, küçük ırmak kollarından oluşan zengin su potansiyeline sahiptir. Bunlardan bazıları bataklıklara, bazıları da Ceyhan (Pyramus) ile birleşen Aksu'ya akar. Kahramanmaraş'ın güneyinde yer alan bu ırmak, Maraş'ta ya da Maraş Suyu olarak da bilinir

I.4.3. Amuk Bölgesi

Kuzeyini Amanos dağlarının sınırlandığı Amuk ovası, kuru ve sulu tarım yapmaya, hayvan yetiştirmeye uygundur. Çok sayıda irili ufaklı höyüklerin yoğun yerleşime işaret ettiği bölgede tahıl, mercimek, baklagiller ve turuncgiller yetiştirilmektedir.

Amanos dağlarının zengin orman ve maden kaynakları, bölgeyi özellikle M.Ö. 3.binin ikinci yarısından itibaren önemli kılmıştır. Bölge, kuzeyde Sakçagözü ovası üzerinden Anadolu'nun iç kesimlerine, Amanoslar üzerindeki geçitlerle de Kilikya'ya açılmaktadır. Bölgenin kuzeyinde küçük bataklıklar ve otlaklar yer alır. Yerleşmelerin bir kısmı, kuzeyden bu bölgeye doğru akan Afrin, Balık ve Sacir suyundan oluşan küçük akarsular üzerindedir. Suriye'den akan Asi ırmağı, bölgenin güneyinde kıvrılarak Akdeniz'e ulaşır.

I.4.4. Kilikya Bölgesi

Kilikya ovası, batı ve kuzeybatısını Torosların, kuzeydoğusunu Anti-Toros ve Amanos dağlarının çevirdiği, güneyini Akdeniz'in sınırlandığı kapalı bir bölgedir. Bununla birlikte mevcut olan az sayıdaki dar geçitler, Kilikya'nın Anadolu ile Suriye ve Mezopotamya arasında geçiş bölgesi olarak bir köprü konumu kazanmasını sağlamıştır.

Kilikya ovasını, Toroslardan sahile doğru uzanan iki kireçtaşı yükselti ayırır. Ovada üç büyük ırmak yer alır. Bunlardan Seyhan ve Tarsus Çayı Toros dağlarından çıkarken, Ceyhan nehri Anti-Toros dağlarından çıkar ve Akdeniz'e dökülür. Ovanın güneybatı kısmı düzdür ve kalın bir alüvyon tabakasına sahiptir. Antik çağlarda burası *Aeolian Ovası* olarak bilinmektedir (Seton-Williams 1954: 121).

Amanos dağları üzerinde yer alan Arslanlı Bel (Bahçe) ve Beylan geçitleri, Kilikya bölgesi ile Kuzey Suriye arasında bağlantılar kurulabilmesini

kolaylaştırmıştır (Levha LXXVI). Tarsus'un kuzeyinde yer alan Gülek boğazı, Kilikya ile Anadolu'nun iç bölgeleri arasında bağlantı kuran önemli bir kapıdır. Bunun dışında Göksu nehrinin (Calycadnus) de Kilikya ile Konya Ovası arasında bağlantı sağlamış olabileceği düşünülmektedir (Bing 1955: 4). Bölgede yapılan yüzey araştırmalarında, belli güzergahları takip eden yollar üzerinde bulunan höyükler, bölgenin aynı zamanda önemli bir geçiş bölgesi oluşuna işaret eder (Bing 1984; Seton Williams 1953; 1954).

Bölgede yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi hakimdir. Ovada pamuk, meyve, sebze ve buğday üretilmektedir. Zengin orman ve tarım ürünlerine sahip olan Kilikya, özel konumu dolayısıyla da özellikle M.Ö. 2. ve 1. binlerde Önasya'nın güçlü devletlerinin ilgi odağı olan bir bölge olmuştur. Roma devrinde bölgede üzüm, tahıl ve keten yetiştirildiği bilinmektedir (Bing 1985: 3). Kilikya ovasını çeviren dağlarda zengin bakır kaynakları, kurşun, gümüş, altın ve demir mevcuttur. Bu zengin maden kaynakları, bölgeyi önemli kılan faktörler arasındadır.

I.4.5. Fırat Vadisi

Fırat nehrinin Suriye sınırı içinde kalan ve Balih ırmağının birleştiği yere kadar olan kesimi *Yukarı Fırat*, buradan Raqqa şehrine kadar uzanan kesimi ise *Orta Fırat* bölgesidir. Fakat bazı yayınlarda, Fırat nehri bir bütün olarak göz önünde bulundurularak, Türkiye sınırından Raqqa şehrine kadar uzanan vadi ve çevresi *Orta Fırat bölgesi* olarak adlandırılmıştır (Kelly-Buccellati 1977: fig. 1). Fırat'ın, Raqqa'nın güneyinde Mezopotamya'ya doğru uzanan kesimi ise *Aşağı Fırat bölgesi*'dir.

Fırat vadisi ve çevresi, Kuzey Suriye'deki en bereketli bölgelerden biridir. İçme suyu olarak da kullanılan Fırat'ın suları, ırmak üzerindeki tarım yapmaya elverişli küçük ovalarda sulu tarım yapılmasına imkan sağlamıştır. Bölgedeki yer altı suyu, içme ve sulamada kullanılamayacak kadar tuzlu bir sudur. Fırat nehri, antik çağlarda nehir ticareti yapılmasına olanak tanınmasıyla da önemli olmuştur.

Fırat'ın su taşkınları kış ürünleri için çok geç, yaz ürünleri için çok erkendir. Bronz Çağı teknikleri sulu tarım yapılabilmesi için setlerin yapımında yetersiz olduğu için Yukarı ve Orta Fırat çevresinde sulu tarım yapılamamıştır (Van Loon 1967: 4). Fakat Fırat vadisinin kuzeyinde yıllık yağış miktarı, kuru tarım yapmak

için yeterlidir. Bu nedenle yerleşmeler sadece vadilerde değil, yüksek kesimlerde de görülür.

Raqqa şehri yakınlarında Habur ırmağının da birleşmesiyle Fırat nehri Mezopotamya'ya doğru daha güçlü akar. Fırat'ın Kuzey Suriye'deki kesiminde, dar vadiler ve küçük ovalarda, özellikle M.Ö. 3. binden itibaren yoğun yerleşmeler söz konusu olmuştur. Terqa Barajı Projesi kapsamında yapılan araştırmalarda (Bounni 1974; Buccellati 1977-78) yoğun yerleşmeler saptanmıştır. Baraj alanı dışında kalan küçük ovalarda da yerleşmelere rastlanır (Bunens 1989:1).

Fırat'ın batısındaki Halep ve çevresi bereketli toprağa sahiptir. Bu alanda kuru tarım yapılabilir. Bu bölge, Mezopotamya ve Doğu Akdeniz arasında önemli bir geçiş bölgesi olmuştur (Van Loon 1967: 4).

Suriye'deki Aşağı Fırat bölgesi ise Fırat'a dökülen küçük ırmak kollarının açtığı vadileri kapsar. Mari bu bölgededir. Bu bölgede, Ashara, Massikh Mashtata, Marwanyeh ve Halim asra Hajim gibi çoğu Demir çağlarına ait önemli yerleşmeler görülür (Van Liere 1963: 115).

I.4.6. Balih Vadisi

Bu bölge Kuzey Suriye'de, Habur bölgesi ile Fırat bölgesi arasında yer alır. Balih ırmağı, zikzaklar yaparak Tabqa'nın doğusunda, Raqqa'da Fırat ile birleşir. Bu ırmağın iki ana kolu ile birlikte oluşturduğu vadiler, yerleşmelere imkan sağlamıştır. Özellikle Balih'in doğudan akan kolu üzerinde, yoğun ve önemli M.Ö. 2. bin yerleşmeleri görülür¹. Bölgede, bataklık olmayan alanlarda kuru tarıma dayalı tahıl yetiştirilmekteydi. Tahılın yanında keten de yetiştirilmiş olabilir. Günümüzde sulu tarıma dayalı olarak meyankökü ve özellikle vadinin kuzeyinde pamuk yetiştirilir.

¹) İlk kez M.E.L. Mallowan 1938'de, vadinin kuzeyinde bir yüzey araştırmasının başkanlığını yürütmüş, bir çok merkezde sondaj çalışmaları yapmıştır (bkz. Mallowan 1946). Son yıllarda J. Cauvin, L. Copeland ve M. Van Loon bölgede araştırmalar yapmaktadırlar (bkz. Curvers 1989: 179 v.d.).

Bölgede yer alan yer yer bataklık alanlarda vahşi kümes hayvanları ve göçmen kuşlar yaşar¹. Kilometrelerce genişlikteki bu bataklıklar ulaşımı zorlaştırmaktadır. Bölgede yapılan kazılar sonucunda, kuru tarımın Kalkolitik Çağa kadar geri gittiği, prehistorik ve sonraki devirlerde sığır, koyun ve keçi yetiştirildiği ve domuz avı yapıldığı anlaşılmıştır (Mallowan 1946: 113).

Habur bölgesine göre daha verimli olan bu bölge, daha çok Fırat vadisi yerleşmeleri ile ilişkiler gösterir. Hammurabi zamanında, yapı malzemesi olarak kullanılan ağaçların sadece vadiden değil, Kargamış'dan da getirildiği anlaşılmaktadır (Mallowan 1946: 114). Bu ağaç ticareti, Fırat ve Balih nehirleri üzerinden yapılmıştır.

I.4.7. Habur Bölgesi

Suriye'nin kuzeydoğusunda yer alan ve Habur ırmağı ile kollarının oluşturduğu Habur vadisi, yoğun bir iskan bölgesidir. Habur ırmağı, Fırat'a akan en büyük ırmak kolu olup, tüm yıl boyunca su taşır. Bu ırmağı besleyen ve kuzeyden akarak iki kol halinde modern Hassake yerleşiminde birleşen küçük kollar, kanallar aracılığıyla iç bölgelerin de sulanmasını mümkün kılmış ve böylece iç bölgelerde yerleşmelerin oluşumuna olanak tanımıştır.

Bölgedeki yoğun yerleşmeler, bu ırmak kolları ve Habur ırmağı boyunca uzanmaktadır. Irmak kollarının bulunduğu kuzey kesim *Yukarı Habur bölgesi*'dir². *Aşağı Habur bölgesi* ise Hassake'de birleşerek güneye doğru akan Habur boyunca, Fırat ile birleştiği Kirkesium'a kadar olan alanı kapsar.

Hassake'nin hemen güneyi *Orta Habur bölgesi* olarak da adlandırılmaktadır (Curvers 1989: 18). Yukarı Habur bölgesinde, doğudan akarak Habur ile birleşen ırmak kollarının oluşturduğu dar vadilerin bulunduğu kesime *Yagyagha bölgesi* denilmektedir (Mallowan 1936: 4). Bu bölgede, Karachok dağı ve Abd al-Aziz tepeleri arasında yer alan Jezirah ovası, bereketli toprağı ve yeterli yıllık yağış miktarı ile tarımsal üretime imkan sağlayan Suriye'deki en geniş ovalardan

¹) Tell Fidle'nin M.Ö. 2. bin seramikleri üzerinde görülen *su kuşu* tasvirleri, doğal fauna ortamına işaret eder (bkz. Mallowan 1946: fig.11: 6,10).

²) Yukarı Habur bölgesinde yapılan araştırmalarda, prehistorik devir malzemesi olarak Obeyd seramiğine rastlanmamış, ancak yoğun Halaf seramiği ele geçmiştir (bkz. Mallowan 1936: 1 v.d.).

biridir. Bu ovada taban suyu bir çok yerde yüzeye yakındır. Yeterli su kaynaklarının mevcut olması, Habur bölgesindeki Brak, Chagar Bazar, Leilan ve Hamoukar gibi en önemli merkezlerin burada bulunmasını açıklamaktadır. Yukarı Habur bölgesindeki yerleşmelerin bir kısmı, eski ırmak kollarının oluşturduğu yataklar üzerinde yer alır.

Habur bölgesi, özellikle M.Ö. 3. ve 2. binlerde yoğun yerleşmelere¹ sahne olmasına karşın, çok da bereketli bir bölge değildir. Yukarı Habur bölgesinde yıllık yağış miktarı kuru tarım yapmaya elverişlidir. Bu bölgede, özellikle tahıl yetiştirilmiştir. Aşağı Habur bölgesinde ise iklim şartları daha kötüdür ve kuru tarım için yağış yetersizdir. Bu yüzden yerleşim bölgesi olarak Yukarı Habur, Aşağı Habur'a tercih edilmiştir². Günümüzde Aşağı Habur'da daha çok pamuk tarlaları sulanmaktadır. Ancak Habur ırmağının suyu tuzlu olduğu için, içme suyu olarak kullanılamamaktadır. Bu tuzlu su, sulanan tarım topraklarının verimini de düşürmektedir. Bölgenin bu kesiminde yer altı suları da içme suyu olarak kullanılamadığı için, günümüzde içme suyu tanklarla Fırat nehrinden götürülmektedir.

Özellikle Yukarı Habur bölgesinde M.Ö. 3. ve 2. binlerde yoğun yerleşime işaret eden çok sayıda höyüğe rastlanmasına karşın, bunlar büyük şehir yerleşmesi niteliğinde olmayan küçük yerleşmelerdir³. M.E.L. Mallowan, bölgede ele geçen arkeolojik malzemenin kalitesiz oluşuna ve diğer çevre kültürlerin malzemelerinin kopyaları niteliği taşımasına dayanarak, Habur bölgesini daha çok bir taşra bölgesi olarak nitelemiştir (1936 : 4).

Bununla birlikte Habur bölgesi, özellikle M.Ö. 2. ve 1. binlerde önemli bir geçiş bölgesi olmasıyla stratejik bir konuma sahip olmuştur. Assur Ticaret

¹) H. Kühne'nin Habur vadisinde yaptığı yüzey araştırmasında 52 merkez tespit edilmiştir (bkz. Rolig 1977-78).

²) Haseke'nin güneyinde, zayıf prehistorik bulgular dışında güçlü bir prehistorik devir yerleşmesine rastlanmamıştır. Oysa Yukarı Habur bölgesinde prehistorik devir yerleşmeleri görülür (bkz. Mallowan 1936: 3 v.d.). M.E.L. Mallowan'a göre (1936: 3), Hasake'nin güneyindeki çorak stepler, erken prehistorik insanların yerleşimi için bir engel oluşturmuştur.

³) Geç Assur ve Roma devirlerinde, Habur steplerinde birbirine bağlı savunma mevkiileri kurulmuştur.

Kolonileri devri belgeleri¹ ile Eski ve Orta Assur devri belgelerinden² Habur bölgesi ile ilgili bilgiler elde edilmiştir.

Genellikle 5 metreden daha geniş olmayan ve yılkavi girintilerle bir çok küçük şelalenin varlığı yüzünden, çok sığ olmamasına rağmen Habur ırmağı üzerinde nehir taşımacılığı yapmak olanaksızdır. Bölge, bir taşra bölgesi özelliği yanında, daha çok Mezopotamya bölgeleri ile yakın ilişkiler gösteren bir kültür bölgesi olmuştur. S. Lloyd, yüzey araştırması yaptığı Kuzey Irak'daki Sinjar bölgesinin, arkeolojik bulgulara dayanarak Habur bölgesi ile olan bağlantısına işaret etmektedir (1938: 123)

¹) Assur Ticaret Kolonileri devri belgelerinde (TC XXII, 109; VAT 9260) adı geçen ve lokalizasyonları tam olarak yapılamayan Ha-bu-ra, Bu-ra-lim ve Si-ru-un'un Habur vadisinde olduğu düşünülmekte olup, karavan yollarından birinin Habur vadisinden geçtiği sanılmaktadır (Lewy 1952).

²) Bkz. Rollig 1977-78: 115 v.d. Habur vadisinde olduğu düşünülen Saggaratum'un valisi Yaqqim-Adad'ın Mari kralı Zimri-Lim'e gönderdiği mektupta da diğer Habur merkezleri hakkında bilgi elde edilebilmiştir. Tiglatpileser I'nın 3. ve 4. hükümdarlık yıllarında bu bölgeye seferler düzenlediği, bazen de fil avlamaya çıktığı bilinmektedir. Kırık Obelisk'de Assurbel-kala'nın (M.Ö. 1074-1050) Arime ülkesine karşı yaptığı seferden bahsedilirken Saggaratum şehrinden de bahsedilmiştir.

1.5. M.Ö. 2. BİNDE GÜNEYDOĞU ANADOLU VE KUZEY SURIYE BÖLGESİ'NİN SİYASİ YAPISI

M.Ö. 2. binde Suriye bölgesinde büyük bir hareketlilik ve kargaşa söz konusudur. Hiç bir zaman hakim güce sahip bir devlet olmayan birçok şehir devleti Suriye'ye hakim olmuştur. Bu küçük krallıklar, Hitit, Mısır, Mitanni, Assur ve nadir olarak da Babil'e boyun eğen ve daha çok dönem içindeki politik duruma göre Hitit ya da Mısır devletlerinin çıkarlarına uygun hareket eden şehir devletleridir. Bu dönemde Kuzey Suriye Bölgesi, Önasya'da genişleyen ticaret hacmiyle, önemli hammadde kaynaklarına ve tahıla sahip devletlerin ilgi odağı olmuştur. Bu yüzden Suriye bölgesi, özellikle M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren seferlere ve saldırılara hedef olmuştur¹.

M.Ö. 3. binin sonlarında başlayan hareketliliğin ve yeni göçlerin sonucu olarak, M.Ö. 2. binin başlarında, bugün *Hamad* olarak bilinen Suriye çölünün dışında kalan kuzeydeki yarı kurak Kuzey Suriye bölgesinde, Tevrat'da *Amoritler*, çivi yazılı belgelerde *Amurrular* olarak geçen kavimler görülür (Hallo 1971: 71). Bu arada yeni bir etnik grup olan Hiksoslar da Filistin ve Mısır'a sızmaya başlamış ve M.Ö. 18. yüzyılın sonlarında Delta'nın doğusunu tamamen kontrolleri altına almışlardır (Sasson 1966: 162). Özellikle M.Ö. 1750'den sonra Filistin'de Hiksos kültürü görülür². Aynı dönemde doğudan yavaş yavaş gelen yeni Hurri dalgası, M.Ö. 2. binin başlarında Kuzey Suriye'ye yayılmıştır (Wilhelm 1989: 1). M.Ö. 17. yüzyılda ise bir Hint-Ari kavim olan Mitanniler Fırat'ın doğusunda ve Kuzey Mezopotamya'da hakim bir güç olarak karşımıza çıkar. Kassitler'in M.Ö. 2. binin ortalarında, Güney Mezopotamya'ya hakim olmadan önce Suriye bölgesine nüfuz ettikleri bilinmektedir (Kinal 1975: 1 v.d.). Özellikle Geç Tunç Çağına ait Boğazköy ve El-Amarna (RA XXIII, 49-169) arşivlerinde yoğun Hurri isimlerine rastlanması, bu dönemde bölge içindeki Hurri nüfusunun arttığını göstermektedir.

¹) Özellikle Akkad devrinde, Sargon'un muhtemelen zengin kereste, metal ve diğer hammaddelere sahip olmak için Fırat havzasına yaptığı seferler bilinmektedir. Bu seferler, Suriye'deki göçebelerin Mezopotamya açısından tehdit unsuru olmaması için de yapılmış olabilir. Aynı dönemde, Eski Mısır devrinin 6. Sülale firavunları da Filistin ile Suriye'nin güneyine ani saldırılarını sürdürmüşlerdir (bkz. Hallo 1971 : 71)

²) Mardikh III A,B evrelerinde, Ebla'da görülen kuleli sur sistemi Qatna'da, Alalah'da ve Filistin'deki Gezer, Schecem ve Hazor'da görülmekte olup, bu sur sistemi daha çok Hiksos geleneği olarak görülmüştür (bkz.Matthiae 1979 : 14).

W. Hallo (1971: 71), Amurrular'ın bölgedeki göçebeler içinde muhtemel olarak en önemli kavim olduğunu belirtmektedir. Suriye ve Filistin'de bir tahribatla son bulan Eski Tunç Çağı III evresinden sonra yeni kültürel özelliklerle başlayan Eski Tunç Çağı IV evresi, bazı araştırmacılara tarafından (Dever 1971; Albright 1962) yeni istilacılar olarak Amurrular'a bağlanmıştır. Bu düşünce doğruysa, Amurrular Kuzey Suriye'ye M.Ö. 3. binin sonlarında gelmişlerdir. Bunların hakimiyet alanları, Sümerlerin *Amurruların yaylası* dedikleri Jebel Bishri dağının eteklerinden Fırat'a kadar uzanmaktadır (Hallo 1971: 71). Mezopotamya'da daha sonra, Kuzey Suriye'nin Fırat vadisi ve civarı için *Amurru* coğrafi terimi kullanılmıştır (Hallo 1971: 72 v.d.).

M.Ö. 2. binde Suriye bölgesinin siyasi yapısı ile ilgili bilgiler Hitit, Mısır, Mezopotamya kaynakları dışında Suriye içindeki şehir devletlerine ait arşivlerden elde edilmiştir. Bu dönemde Suriye'de Alalah (Tell Açana), Ebla (Tell Mardikh), Ugarit (Ras Şamra), Tuttul (Tell Bia), Emar (Meskene) ve Mari (Tell Hariri)'de arşivler ele geçmiştir.

M.Ö. 2. binde Suriye'ye hakim şehir devletleri arasında da büyük mücadeleler ve çekişmeler olabildiği gibi, bazen ortak bir düşmana karşı koalisyonların da kurulduğu görülür (Astour 1969). Ancak bu koalisyonlar, bölgeye yapılan dışarıdan müdahaleler ve durmadan değişen güç dengeleri yüzünden hiçbir zaman tek bir merkezi güç yaratmamıştır. Bununla birlikte, bölgedeki en önemli krallık, başkenti Halpa (Halep) olan Yamhad'dır. Fakat bu krallığın büyük bir güç olarak uzun süren bir etkisi olmamıştır.

Belgelerden özellikle Kuzey Suriye'deki Mukis, Nuhasse ve Nii (ya da Niya) ülkelerinin (Levha LXXIV) bölgedeki Hitit hakimiyet çabalarına karşı ortak bir koalisyon kurarak direndikleri ve kendilerine katılmayan Ugarit'e saldırdıkları anlaşılmaktadır (Kinal 1975: 5). Ugarit kralı Niqmadu II'nin Suppiluliuma I'e gönderdiği mektupta (*KUB* III 16 (+21), fragment A), Mukis kralı Itur-Adad, Nuhasse kralı Adad-Nirari ve Nii kralı Aki-Tesub'dan bahsedilmektedir. Sınırları kesin olarak belirlenemeyen bu coğrafi adların hangi şehir devletlerini kapsadığı tam olarak bilinmemektedir. Bu üçlü federasyon içinde Mukis kralının ön plana çıktığı görülür.

Mukis(he) ülkesi kralı ünvanı bir belgede *Alalah şehrinin kralı* yerine kullanılmıştır (Astour 1969: 384). Ancak III. Ur devri belgelerinde de geçen

Mukis'in bütünüyle Alalah'ı kastetmesine şüpheyile bakılmakta, fakat bu ismin geniş bir coğrafi bölgeyi kapsadığı sanılmaktadır (Astour 1969: 384). Farklı kaynaklara göre Nuhasse ülkesinin yeri, Halep'in güneyinde, Asi ırmağının ortalarına ve Suriye çölü arasındaki alana uygun düşmekte ve doğu sınırını Fırat nehri oluşturmaktadır. Nii ülkesinin yeri ile ilgili olarak, Thutmosis III zamanına ait belgelerde geçen *ym n Ni-ya* (Niya denizi) ifadesine dayanılarak, bir su havzası yakınında olması gerektiği ve yerinin de muhtemelen Asi ırmağı çevresindeki el-Gab bataklıkları civarı olduğu düşünülmektedir (Astour 1969: 386).

Bütün bu tahminler gözönünde bulundurulduğunda, adı geçen bu üç ülkenin, Fırat'ın batısında Amanos dağlarından Ugarit topraklarının sınırlarına kadar uzanan alanı kapsadığı kabul edilebilir. Zira Suriye'nin batısında kalan bölge Hititler için çok önemli olmuştur. Bu federasyonun sınırları Alalah tabletlerdeki yer adlarına, Hitit etki alanına ve bölgedeki doğal sınırlara dayandırılarak tahmin edilir. Buna göre kabaca batı sınırı Amanos dağlarından Akdeniz boyunca Ras el-Basit'in güneyine kadar uzanan bölge, kuzey sınırının lokalizasyonu tam olarak yapılamayan fakat Alalah'ın kuzeyinde olduğu sanılan Alawari'ye kadar uzandığı düşünülmektedir (Astour 1969: 389). Federasyonun sınırı, muhtemelen Alawari civarında da doğuya doğru Quwerq ırmağını besleyen akarsular boyunca uzanmaktadır (Levha LXXV). Kargamış bu federasyona dahil değildir ve Sağur ırmağı bu federasyon ile Kargamış arasında sınırdır.

M.Ö. 14. yüzyıl Hitit belgeleri Halep'den Mukis, Nuhasse ve Nii gibi bir bölge olarak bahsetmektedir. Fakat Halep kralından Mukis-Alalah kralı olarak bahsedilmesi, bu krallığın ayrı bir siyasi birlik olmadığını göstermektedir. Idrimi'nin kitabesinde¹ de tek bir merkezi devletin söz konusu olmadığı, onunla birlikte başka eşit mevkiide kralların olduğu sonucu çıkarılır. Bu kitabeden, Idrimi'nin kararı sonucu kralların bir araya geldikleri anlaşılmaktadır.

Amarna ve Hitit belgeleri Mukis ve Nii'nin tek bir kralından bahsederken, *Nuhasse kralları* ifadesi geçmektedir (EA 53: 41; RS 17.340: 1; KBO I 4 + KUB III 10). Bu da Mukis ve Nii'nin bağımsız birer merkezi güç olduğunu gösterirken, Nuhasse'nin küçük krallıklara bölündüğünü ve bu şehir devletleri içindeki en

¹) Sidney Smith, The Statue of Idri-mi, Occasional Publications of the British Institute of Archaeology in Ankara, No. 1, 1949.

yetkili kraldan *Nuhasse kralı* olarak bahsedildiğini göstermektedir. M.C. Astour'a göre (1969: 387-388) bu durum, çevredeki Ebla (ya da Ibla) ve Emar (ya da Imar) gibi şehirlerin yerel vasal prensler tarafından yönetildiği sonucunu inandırıcı kılar.

Bütün bu mücadeleler, M.Ö. 2. binin ikinci yarısında güçlenen Hititler'in bölge içinde hakim olma çabalarına karşı yapılmıştır. M.Ö. 14. yüzyılda Hitit kralları Hattusili I ve Suppiluliuma I'in gayretleri sonucu Kuzey Suriye daha çok Hitit etkisindedir. M.Ö. 15. yüzyıldan, 14. yüzyılın ortalarına kadarki zaman süreci içinde Kuzey Suriye'nin büyük bir kesimi Mitanni egemenliğindedir. Hitit kralı Suppiluliuma I'in Mitanni kralı Sattiwaza'ya karşı yaptığı sefer sonucunda iki kral arasında imzalanan anlaşma belgesi, M.Ö. 14. yüzyılın ikinci yarısında, Mitanni ülkesine verilen ad olan *Hanigalbat* üzerinde Hititler'in hakimiyet kurduğunu kanıtlamaktadır. M.Ö. 14. yüzyılın ortalarından M.Ö. 13. yüzyılın sonlarına kadar Kargamış'ı bir Hitit valisinin idare etmesi, bölgedeki Hitit hakimiyetinin gücüne işaret eder (Bartl 1990: 16). M.Ö. 14. yüzyılda Assur, kendisi için bir tehdit unsuru olarak gördüğü Hurriler'in topraklarını zaptetmeye çalışmıştır (Wilhelm 1989: 9). Bu amaçla Assur kralı Assur-Uballit I Habur'a ve diğer bölgelere seferler düzenlemiştir (Bartl 1990: 16).

M.Ö. 13. yüzyılda Kuzey Suriye politik açıdan halen Hitit etkisinde olmakla birlikte, Assur'un hakimiyet çabaları da devam etmiştir. Bölgede Hitit hakimiyeti zayıflamış, güçlenmeye başlayan Assur devleti, Adad-Nirari I zamanında (M.Ö. 1305-1274) Fırat bölgesine seferler düzenlemiştir (Klengel 1992: 119). Assur kralının Hanigalbat ve Harran'da fethettiği yerler arasında, Mitanni devletinin yeri kesin olarak bilinmeyen başkenti Taidi de sayılmaktadır (Bartl 1990: 17). Bu dönemde Habur üçgeninin doğu bölümü Assur'a bağlıdır. Artık Hurri/Mitanni devleti gücünü kaybettiği için Hurri yayılımı da önemini kaybetmiştir.

Assur devletinin Kuzey Suriye'deki gücü Salmanasar I zamanında da artarak devam etmiştir. Bu kralın batıya yaptığı seferler sonucunda Assur, Fırat'a doğru genişlemiş ve Hanigalbat topraklarını içine almıştır. Artık Fırat'ın batısı Hitit, doğusu Assur hakimiyetindedir. Salmanasar I'den sonra tahta çıkan Tukulti-Ninurta I, Fırat'ın batısına geçmiş ve batıdaki toprakları da zaptetmiştir.

M.Ö. 1200'lerdeki deniz kavimleri göçüyle yıkılan Hitit İmparatorluğu'nun Kuzey Suriye'deki hakimiyeti de son bulmuştur. Suriye'deki bir çok şehir devleti

de bu kargaşa döneminde, bir daha kurulmamak üzere yıkılmıştır. Böylece M.Ö. 12. yüzyılda, Tiglat Pileser I zamanında bu göç akınlarından daha az zarar gören Assur'un Kuzey Suriye'deki gücü iyice artmıştır. Assur devrine ait belgelerden, Tiglat Pileser I'in üçüncü ve dördüncü yıllarında, Kargamış'a kadar uzanan bölgeye seferler düzenlediği bilinmektedir (Rollig 1977-78: 115). M.Ö. 1. binin ilk yarısında Suriye topraklarının büyük bir kısmı Assur hakimiyetine girmiştir.

Deniz kavimleri göçünden sonra Önasya'da bir çok küçük devlet görülür¹. Hititler güneye göç ederek Güneydoğu Anadolu, Kilikya ve Suriye'de küçük şehir devletleri halinde yaşamışlardır. Filistin'de İsrail kavmi önemli bir krallık olmuştur. Doğu Akdeniz kıyılarında Fenikeliler'in hakimiyeti görülür. M.Ö. 1200-1000 yılları arasında, yeni bir kavim olarak Aramiler Suriye'ye hakim olmuştur. Bu dönemden sonra Önasya'nın politik gücü büyük ölçüde Assur Krallığı'nın eline geçmiştir.

1.5.1. Hitit ve Suriye İlişkileri

Ahşap ve fildişi gibi zengin hammadde kaynaklarına ve öremli ticaret ağına sahip Suriye, Hititler için çok önemli olmuştur². Hitit devleti M.Ö. 2. binin ortalarında bölgeye hakim olmak için Mısır ve Mitanni ile mücadele içine girmiştir. Hititler özellikle güney ticaret yollarına hakim olmak için Kuzey Suriye'deki Hurri devletlerine saldırmışlardır (Plat-Taylor 1950: 65).

Hattusili I (M.Ö. 1590-1560), Suriye'ye seferler düzenleyen ilk Hitit kralıdır. Bu kralın özellikle Halpa (Halep)'yı zaptettiği bilinmektedir³. Hattusili I'in halefi Mursili I (M.Ö. 1750-1650/1600), Suriye seferi sonunda Yamhad Krallığı'na son verdikten sonra Mezopotamya'ya, Babil'e kadar gitmiştir (Astour 1969: 381-382).

¹) Homeros'un İlyada'sında, istilacı kavimler arasında sayılan *Denyen* ya da *Damuna* ile M.Ö. 2. binin ilk yarısında Kilikya'da *Dunana* varlığı arasında bir ilişki kurulmaktadır (bkz. Bing 1985 :31).

²) Bu dönemde bölgeler arası ticaret oldukça gelişmiştir. Doğu Akdeniz, Kuzey Suriye, Mezopotamya, Kıbrıs, Mısır, Girit ve Kıta Yunanistan bölgeleri arasında yoğun ticari ilişkiler söz konusudur.

³) Otten gibi bazı araştırmacılara göre, Hitit kökenli Halep kralı Talmi-Sarruma ile anlaşma imzalayan Hitit kralı Hattusili, M.Ö. 15. yüzyıldan daha önce yaşamış başka bir Hitit kralıdır (bkz. Astour 1972).

Hattusili I'in yıllıklarından, kralın Yamhad kralı ile savaştığı ve altıncı senesinde, Amanos dağlarının güney eteklerinde bir yer olduğu düşünülen Zaruna'ya sefer düzenlediği bilinmektedir (Bing 1985: 22). Hattusili daha sonra Halpa ve Hass/Hassuwa'ya kadar ilerlemiştir. Sonuçta Hititler'in Hassuwa ordusunu, yeri Fırat'ın doğusunda olduğu düşünülen Hassuwa ülkesinde mağlup ettikleri anlaşılmaktadır. Ebla'da Mardikh IIIb evresindeki (Matthiae 1980b: 11), Tilmen Höyük II. tabaka sarayındaki (Alkım 1964: 564; 1970: 217) ve Alalah VII. tabakadaki (Albright 1973: 12) tahribatlar, bu iki Hitit kralının bölgeye düzenledikleri seferlere bağlanmaktadır.

Hitit krallarının Suriye'ye düzenledikleri seferlerde, özellikle Kilikya geçitlerini (Levha LXXVI) kullandıkları düşünülmektedir (Bing 1985: 19 v.d.). Kilikya, Hitit metinlerinde *Kizzuwatna ülkesi* olarak geçen ve daha çok Hititler'e bağlı olan bir bölgedir (*KBO* I 11 (CTH 7); H.G. Güterbock, *ZA* 44 (1938), 116 v.d.). Özellikle Mersin-Yumuktepe gibi istihkam mevkiileri, Kilikya geçitleri olarak değerlendirilen Göksu vadisinden geçen yolları korumak amacıyla oluşturulmuştur. Bununla birlikte sahil yerleşmeleri, Hititler ile deniz ticareti yapan kavimlerin ilişkileri açısından önemliydi. Mersin'deki istihkam, Hurri devletlerinin M.Ö. 1500'lerdeki saldırılarına karşı oluşturulan küçük savunmalar görevini de sürdürmüştür.

Mitanni kralı Suttarna'nın vasalı, Alalah kralı İdrimi, M.Ö. 1500-1400 yılları arasındaki Kilikya ovasındaki ve İskenderun'daki bazı sahil merkezlerine saldırmıştır (*AIT* 13; 14). İdrimi zamanındaki metinlerde *Hatte ülkesi* olarak geçen Kilikya sahillerine yapılan bu saldırı, bölgenin Hititler'e bağlı olduğunu kanıtlamakta olup, önemli kabul edilmektedir (Bing 1985: 23). Tarsus'da ele geçen ve Hattusili III ile kraliçe Puduhepa'ya ait olan mühür baskıları ve bullalar da Hititler'in bölgedeki politik gücüne işaret eder (Goldman 1956: pl.391). Hitit kralı Suppiluliuma ile Kizzuwatna kralı Sunassura arasında imzalanan bir antlaşmanın varlığı da bilinmektedir (*KBO* XIX 59 + CTH 135).

Hititler Kuzey Suriye merkezlerini zaptettikten sonra Kargamış, Emar, Halep gibi merkezlere kendileri valiler atamışlar ve bu merkezler doğrudan Hattusa'ya bağlanmıştır. Ugarit'deki Hitit egemenliği ise Suppiluliuma I ile birlikte başlamıştır. Hititler'in, Kilikya'nın batısındaki Ura limanı, Ugarit ile önemli ticari ilişkiler içindeydi. Ugarit'de yaşayan Ura'nın tüccarları, sorunlarını Hattusili III'e iletiyorlardı (Bing 1985: 29).

Kuzey Suriye'deki hakimiyet politikasını Suppiluliuma I de devam ettirmiştir. Hitit kralı Mısır karşısında politik bir güç olan Mitanni krallığını ortadan kaldırmıştır. Zira Kuzey Suriye yolunun açılması için Mitanni kralı Tusratta'nın kesin bir yenilgiye uğratılması gerekiyordu. Daha önce Hitit ve Mitanni arasında, *İssuwa ülkesi* için bir savaş söz konusu olmuştur. İssuwa'nın, Malatya civarında, Fırat'ın batısında olduğu düşünülmektedir (Kınal 1975: 8). Suppiluliuma'nın bir sene sonra düzenlediği seferle Tusratta'yı yenilgiye uğratması, bölgede bir telaş yaratmıştır. Amarna mektuplarından (EA 59), bölgedeki bir çok şehir devletinin Mısır'dan yardım istediği anlaşılmaktadır.

Suppiluliuma'nın bu seferinden sonra Ugarit de Hititler'e *tribut* ödemiş ve Hitit hakimiyetini kabul etmiştir¹. Mursili II zamanına ait bir başka belgede (W.F. Leemans, *Reallexikon der Assyriologie* 1969: 512-513) de Amurru kralı Aziru'nun Hititlere tribut olarak 300 şekel saf altın ödediğinden bahsedilmektedir (Na'aman 1981: 181). Ugarit bu dönemden sonra Hitit İmparatorluğu'nun yıkıldığı M.Ö. 1200 tarihine kadar, Hititlere bağlı bir vasal krallık olarak Hititler'in bölge içindeki çıkarlarına uygun hareket etmiştir. Hititler de Ugarit'i, bölge içindeki diğer şehir devletlerinin saldırılarına karşı korumuşlardır. Suppiluliuma I devrine (M.Ö. 1380-1354) ait bir Boğazköy belgesinde, düşman saldırısı karşısında yardım isteyen Ugarit kralı Niqmadu'ya, Hitit kralının, oğlu komutasında bir orduyu yardıma gönderdiği ve Ugarit'in Hititler'e altın, gümüş ve bakır verdiği anlaşılmaktadır (Kınal 1975: 6).

Hititler'in bölge içindeki bu hakimiyet çabaları, yine aynı amaçla bölgeye yönelen Mısır'ın çıkarlarına ters düşmüş, sonunda iki devlet yaklaşık M.Ö. 1285 'de, Filistin'deki Tell Nebi Mend yakınlarında savaşmıştır. Hitit kralı Muwattali ve Mısır firavunu Ramses II zamanındaki bu savaş, bölgede bütünüyle hakim bir güç yaratmamıştır. Fakat bundan sonra Hititler'in bölgedeki etkileri devam etmiştir.

Hititler'in bölgedeki hakimiyet çabaları ve yoğun siyasi ilişkileri, yaklaşık M.Ö. 1200'lerdeki deniz kavimleri göçüne kadar devam etmiştir. Bu istila ile

¹) Suppiluliuma ve Ugarit kralı Niqmadu arasındaki antlaşmada , Ugarit'in Hitit kralına 500 şekel altın, 100 şekel tutarında altın kadehler, 180 şekel tutarında gümüş kadehler, 13 keten giysi, 1300 koyu kırmızı yüнден ve 1300 açık kırmızıyünden giysi verdiği yazılmaktadır (Na'aman 1981 : 181)

Hititler güneye doğru inmiş ve buralarda küçük devletler olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir.

I.5.2. Mısır ve Suriye İlişkileri

M.Ö. 2. binde, farklı hammaddelere duyulan ihtiyaç sonucu başlayan yoğun ticari ilişkiler ile birlikte Suriye ve Filistin bölgeleri, Mısır Krallığı için çok önemli olmuştur. Mısır, gelişen deniz ticaretinde önemli olan Suriye limanlarına ve bütün Suriye bölgesine hakim olmak istemiştir. Mısır'ın bu bölge ile siyasi ve ticari ilişkileri, özellikle Hiksoslar ile birlikte oldukça yoğunlaşmıştır. Suriye ve Filistin merkezlerinde ele geçen bir çok Mısır kökenli buluntu¹, bu ilişkilerin yoğunluğuna işaret eden yazılı belgeleri desteklemektedir.

Mısır, Hitit devletinden farklı olarak bölgedeki hakimiyetini seferlerden çok ticari ilişkilerle desteklemeye çalışmıştır. Mısır firavunları, bölge içinde politik çıkarlarının korunması için, sahip oldukları en büyük zenginlik olan altını kullanmışlardır. Sadece Hiksoslar'dan sonra hakimiyeti ele alan 18. Sülale firavunlarından Thutmosis III'ün², eşi Haçepsut'un ölümünden sonra Kuzey Suriye'ye seferler yaptığı bilinmektedir. Bu seferlerin, bölgede zayıflayan Mısır'ın eski prestijini kazanmaya yönelik olduğu düşünülmektedir (Kinal 1964: 399).

Hiksoslardan önce, özellikle 12. ve 13. Sülaleler zamanında Mısır'ın Suriye ile ilişkileri sınırlıdır (Sasson 1966: 167). Bununla birlikte, 13 Sülale döneminde görülen skarabeler gibi Mısır'a özgü buluntulara Suriye ve Filistin'de rastlanmaktadır. Özellikle Biblos (Gubla)'daki arkeolojik bulgular, Mısır'ın Doğu Akdeniz'de güçlü politik ve ekonomik etkisine işaret eder (Smith 1969).

Mısır ve Filistin ilişkilerine, Filistin'de Ba'qah vadisinde yapılan araştırmalarda ele geçen malzemeler de ışık tutmaktadır (Roller 1983: 183 v.d.). Orta Krallık zamanına ait tapınaklarda, erken evrelere ait krali kabartmalar fazla

¹) Özellikle Qatna, Biblos ve Ugarit'te Mısır kökenli buluntular ele geçmiştir. Qatna'da ele geçen, üzerinde Amenemhet II'nin kızı, prenses Ita'nın adının yazılı olduğu bir sfenks ile Ugarit'te ele geçen, Mısır veziri Sesostri-anh ve ailesine ait heykelcikler Mısır kökenli önemli buluntular arasındadır (bkz. Smith 1969: 297 v.d.). Ugarit'te Mısır kökenli başka figürinler de ele geçmiştir (bkz. C.F.A. Schaffer, *Ugaritica* IV, 1962).

²) Thutmosis III'ün Karnak'daki listesi, Filistin ve Suriye bölgelerinin antik topografyası için önemlidir (bkz. Astour 1963 : 220).

korunmadığı için, bu dönemde Mısır'ın Doğu Akdeniz dünyası üzerindeki etkisi ve ilişkiler tartışma konusu olmuştur (Smith 1969: 277 v.d.). Hiksoslar döneminde (M.Ö. 1675-1570) artık Mısır dışı kapalılık özelliğini yitirmiş, Filistin ve Suriye üzerinde hakimiyet kurmak istemiştir¹. Böylece Mısır, Mitanniler'den sonra kuzeyde bir başka güç olan Hitit İmparatorluğu ile karşı karşıya kalmıştır.

M.Ö. 2. bin için Önasya'daki en önemli arşivlerden biri olan Mısır'daki Amarna arşivi, Suriye ve Mısır arasındaki ilişkiler hakkında önemli bilgiler verir. Amarna arşivi, bir çok Mısır krali metinleri ile birlikte Önasya'nın bir çok bölgesinden Mısır firavunlarına gönderilen mektupları kapsamaktadır². Bunlar idari ve ekonomik bilgiler veren belgelerdir. Bu belgelerde, vasalet devletlerin verdikleri vergi ya da savaş tazminatı (tribut) ile armağanlara ilişkin notlar da yer almaktadır³.

Amarna arşivinde, Ugarit'ten gönderilen Ugaritik orijinli tamamı kırık olan beş mektup yer almıştır⁴. Bu belgeler, Ugarit'de ele geçen Mısır kökenli buluntuların işaret ettiği bölgeler arası ilişkiyi yazılı belgelerle kanıtlaması açısından önemlidir. Ugarit'de III. tabakada Amenemhet III'ün vezirine ait skarabeler ele geçmiştir (Schaffer 1949). Kıbrıs Orta Tunç Çağı merkezlerinde ele geçen Mısır skarabelerinin de Suriye yolu ile geldiği düşünülmektedir (Kinal 1964: 396). Alalah'da da karakteristik Hiksos hançeri tipinde bir bronz buluntunun (Woolley 1936: fig. 2) ele geçmesi, Mısır ile Kuzey Suriye ilişkilerinin yoğunluğuna işaret eder. Özellikle Mısır için Doğu Akdeniz'e ve Ege dünyasına açıldığı kapı olan Biblos'da⁵ ele geçen Mısır kökenli buluntular, kronolojik karşılaştırmalar yapılabilmesine de olanak tanımıştır. Öyle ki

¹) Bu dönemde gri ya da siyah renkte, kazıma ya da beyaz dolgu bezekli küçük kaplardan oluşan Hiksos kapları Filistin'de yaygındır. Bu tipte kaplara Alalah'da da rastlanmıştır (bkz. Woolley 1953 : 76).

²) Amarna arşivinden başka Mısır krali arşivi bilinmemektedir.

³) Mektuplarda tribut *biltu* terimi ile ifade edilmekte ve *bilat sarri* ya da *bitat Samas* olarak geçmektedir. Hediye ise ve *qistu* olarak ifade edilmiştir. Genel olarak tribut ve armağanlar arasında altın, gümüş, bakır, bronz, cam, ağaç, mamul eşya, sığırlar ve köleler yer almaktadır (Na'aman 1981).

⁴) Bkz. Albright 1944 ; makalede daha çok Ugarit krallarının isimleri ile ilgili tartışma, Alalah ve Boğazköy belgeleri ile desteklenerek ele alınmıştır.

⁵) Mısır'da Hiksoslar'ın görüldüğü dönemde Biblos'da da Abi-shemu II ile başlayan yeni bir hanedan görülür (Albright 1966 :38).

Biblos'daki erken prens mezarlarında saptanan 12 krali isimle Mısır arasında bir eşzamanlılık kurulabilmektedir (Albright 1937).

Ahmoşe adında bir Mısır kumandanının Mısır'da Hiksos hakimiyetine son vermesinden sonra hüküm süren 18. Sülale firavunlarının Suriye politikalarında bir değişiklik görülür. Bu dönemden sonra Mısır, kuzeyden gelen Hitit baskısına ve göçebe kavim istilalarına karşı Suriye'de bir denge politikası kurmayı amaçlamış, Suriye ve Mezopotamya ile siyasi ilişkilerini canlı tutmaya çalışmıştır. 18. Sülale firavunlarından Thutmosis III'ün Kuzey Suriye'ye düzenlediği 16 sefer de bu amaca yöneliktir. Mısırlılar özellikle Fırat ile Asi nehirleri arasındaki bölgeyi kastettiği düşünülen *Naharina*'yı hakimiyetleri altında tutmak istemişlerdir (Kinal 1964: 399).

Mısır için *Qode ülkesi* adını verdikleri Kilikya bölgesi de çok önemli olmuştur (Bing 1985: 24 v.d.). Zira Kilikya hem zengin orman ve maden kaynaklarına sahip bir bölgedir, hem de Hitit devletinin Suriye politikasını taininde bir istasyon bölge konumundadır. M.Ö. 15. yüzyılın ilk yarısında Thutmosis III zamanında, Kilikya bölgesi yüzünden Mısır ve Mitanni arasında bir mücadele söz konusu olmuştur (Bing 1985: 25). Mısır, özellikle Hititler'in bölge içinde etkin olmaya çalıştığı M.Ö. 15. ve 14. yüzyıllarda Kilikya'ya hakim olmak istemiştir. M.Ö. 1365'de, Amenofis IV zamanında ülke içinde baş gösteren karışık dönemde Mısır bölgede hakimiyetini yitirmiş, Hititler bölgede politik güçlerini arttırmış ve topraklarını genişletmişlerdir. Bütün bu gelişmelerden sonra M.Ö. 13. yüzyılın başlarında devrin bu iki süper gücü karşı karşıya gelerek savaşmıştır. Hitit kralı Muwattali ile Ramses II arasında, Filistin'de Tell Nebi Mend yakınlarında yapılan galibi belirsiz bu savaş, Suriye'deki politik dengeleri büyük ölçüde etkilememiştir. Bundan sonra Hitit kralı Hattusili III zamanında iki ülke arasında Kadeş Antlaşması imzalanmıştır (Klengel 1992: 110).

Dönem içinde Mısır'ın bölgede hakimiyet çabaları bütün Önasya'yı sarsan deniz kavimleri göçüne kadar sürmüştür. Mısır firavunu Merneptah, Mısır sahillerine de saldıran deniz kavimleri hareketlerini Hitit kralının kontrol edemediğini yazmaktadır (Bing 1985: 30). Bu zor dönemde Mısır'ın, Hititlere bağlı bir liman olan Kilikya bölgesindeki Ura'ya tahıl gönderdiği bilinmektedir (Klengel 1992: 149).

I.5.3. Bölgede Görülen Başlıca Şehir Devletleri

Yamhad Krallığı: M.Ö. 2. binde Kuzey Suriye'deki Amurru devletlerinin en güçlüsüdür. Bununla birlikte bu devlet, tam bir merkezi güç değildir. Mari'de ele geçen bir belgede, Yamhad ile birlikte 20 vasaal krallık sayılmaktadır (Astour 1969: 389; Woolley 1955: 52). Başkenti Halpa (Halep) olan Yamhad Krallığı ile ilgili bilgiler, Alalah'da VII. tabakada ele geçen tabletlerden de elde edilmiştir (Woolley 1953: 51 v.d.). Bu tabletlerin çoğu, Babil kralı Hammurabi (M.Ö. 1792-1750) ile çağdaş, Alalah kralı Yarim-Lim zamanına aittir.

Kuzey Suriye'de önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Halpa¹, bölge içinde zaman zaman gücü artan siyasi bir güç olmuştur. Özellikle Mısır'ın 12. Sülalesi'nin hanedanlığı son bulunca, bağımsız hareket eden Yamhad kralı Hammurabi, Alalah'ı zaptederek bu merkeze oğlu Yarim-Lim'i vali olarak atamıştır (Woolley 1953: 52). Böylece Alalah da Yamhad'ın bir parçası olmuştur.

Daha sonra, bölgeye hakim olmaya çalışan Hitit krallarından Hattusili ve Mursili I'nın Halep ve Alalah üzerine yaptıkları seferler, Yamhad'ın bölge içindeki siyasi gücünü yok etmeye yöneliktir. Zira Yamhad, belli dönemlerde güçlenerek Nii (Niya) ülkesi gibi bir çok şehir devleti üzerinde hakim güç olmuştur (Astour 1969: 384 v.d.). B. Alkım (1970: 217) da Tilmen Höyük II'deki şehir yerleşmesini Yamhad'ın bir parçası olarak görmüştür.

Yamhad'ın siyasi tarihi ile ilgili bilgiler arşivlerde mevcut olduğu için, bütün kralları ve bunların bölge içindeki faaliyetleri hakkında bilgi elde edebiliyoruz (Klengel 1992 : 49 v.d.). Özellikle Mari arşivi bu konuda en önemli bilgileri verir. Yazılı belgelerde, Yamhad ile ilgili bir başka isim olarak *Mukis ülkesi* tabiri ile karşılaşılır (Astour 1969: 384).

Başkent Halpa, M.Ö. 2. binin en azından belirli bir döneminde oldukça önemli bir merkezdir. Fakat Halpa(Halep)'nın bu dönem için önemi, arkeolojik bulgularla desteklenememiştir. Zira Halep'de, antik Halpa şehrinin bulunduğu Akabe ve Soda tepeleri günümüzde tamamen evlerle kaplıdır. Sitadelde yapılan

¹) Halep bu dönemde özellikle fildişi ticaretine hakimdi (bkz. Woolley 1955 :59). Özellikle Halep'in güney ve güneydoğu kesimini kapsayan geniş topraklar, vahşi yaşam süren Suriye fillerinin yaşadığı bir bölgeydi.

sondaj çalışmalarında, M.Ö. 2. bin tabakalarına ulaşamamıştır (Matthers 1981: 370). Fakat A. Suleiman'ın başkanlığında, Halep'in hemen güneyinde yer alan Annsar (Ansari) olarak adlandırılan yerde yapılan kazı çalışmalarında Orta Tunç Çağı tabakaları tespit edilmiştir (Suleiman 1984; 1987). Bu çalışmalar dışında, Halpa şehri ile ilgili arkeolojik bilgiler, yüzeydeki bulgulardan elde edilmeye çalışılmıştır (Baurain 1923 ; Dussaud 1931 ; 1934).

Ugarit (Ras Şamra) : Kuzey Suriye'de, sahil şeridinde ve Lazkiye'nin 12 km kuzeyinde yer alır. M.Ö. 2. binde Önasya'daki en önemli ticaret merkezlerinden biri olan Ugarit, Gib'ala, Attalig ve Humuli limanlarına hakimdi (Kınal 1975: 1). 1929 Yılından itibaren F.A. Claude Schaeffer'ın başkanlığında bir Fransız ekip tarafından araştırılmaktadır.

Ugarit, Doğu Akdeniz'de önemli limanlara sahip bu önemli konumu yüzünden, devrin iki büyük gücü olan Hitit ve Mısır devletleri arasında ihtilaf konusu olmuştur. Merkez, bu özel konumuyla, bölgedeki en zengin şehir devletlerinden biri olmuştur. Ugarit'de ele geçen ve Önasya arkeolojisinin önemli arşivlerinden birini oluşturan Ugarit arşivi de bu şehir devletleri hakkında bilgiler vermektedir. Bu arşiv; Akkadça, Eski Babil ve Mısır dillerinde yazılmış çivi yazılı ve Hitit ile Mısır hieroglif yazılı belgelerden oluşmaktadır. Mısır'daki Amarna arşivinde de Ugarit kökenli beş belge ele geçmiştir (Albright 1944).

Ugarit'de, Yaqaru Sarayı tahribatının Hattusili I ya da Mursili I zamanındaki Hitit saldırılarına bağlanabileceği düşünülmektedir (Kınal 1975: 2). Mısır firavunu Amenofis III zamanında (M.Ö. 1402-1364) Ugarit (Ammistamru I ve Niqmadu II devri) Mısır'ın vasalidir. Fakat Ugarit kralı Niqmadu II ile Hitit kralı Suppiluliuma arasındaki anlaşma ve yazışmalar, Ugarit'in daha sonra Hititler'e bağlandığını ve Hitit İmparatorluğu'na vergi ödediğini belgelemektedir (Na'aman 1981: 181). Ugarit'in Hititlerin yanında yer almasından sonra, bölgedeki diğer şehir krallıklarının bir koalisyon kurarak Ugarit'e karşı harekete geçtikleri, fakat Hitit kralının ordusuyla Ugarit'e yardıma koştuğu anlaşılmaktadır (Kınal :1975: 5, 6).

Ugarit belgeleri, devir içinde Ugarit'in Kuzey Suriye'deki şehir devletleri içinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Büyük devletler ile yapılan yazışmalar, Ugarit'in diğer şehir devletlerinden farklı bir politika izlemek zorunda kaldığını göstermektedir. Bu şehir devleti tam bir vasal devlet

konumundadır. Ugarit, M.Ö. 12. yüzyılda deniz kavimleri göçü sırasında Hititler'e yardım için ordusunu göndermiş, fakat bu istiladan kendisi de kurtulamayarak yıkılmıştır (Klengel 1992: 174).

Emar (Meskene) : Orta Fırat bölgesinde, Fırat nehri üzerindedir. Höyüğün daha alçak olan doğu kesimi üzerinde Balis şehir yerleşmesi yer alır¹. Burada Jean-Claude Margueron başkanlığında bir Fransız ekip çalışmıştır (Margueron 1955 ; 1975).

Meskene'deki kazılar sırasında, M.Ö. 13. yüzyıla ait olan ve 2000'e yakın tablet ve tablet parçasından oluşan bir arşiv ele geçmiş ve burasının antik Emar (ya da Imar) olduğu anlaşılmıştır (Arnaud 1975: 87 v.d.; Fleming 1992: 59 v.d.). Ele geçen tablet ve tablet parçalarının çoğu, tapınakların olduğu alanda ele geçmiştir. Tabletlerin büyük bir kısmı Akkadça yazılmıştır. Arşivde, Emar'daki kral ailesi ile ilgili bilgiler de mevcuttur (Arnaud 1975). Şehrin en yüksek noktasına kurulan Baal ve Astart tapınakları gibi önemli mabetlerin varlığı dışında, M1 Mabedi'ndeki arşivde geniş bir dini metin koleksiyonunun ele geçmesi , Emar'ın dini ve idari bir merkez olduğunu düşündürmüştür (Fleming 1992: 60).

Emar, M.Ö. 13. yüzyılda, Hitit İmparatorluğu'na bağlı bir eyalet olan Astata'nın merkezidir. Emar Kargamış'a, Kargamış da imparatorluğun merkezi olan Hattusa'ya bağlıdır². Emar, Ugarit kadar bölge içinde siyasi etkinliği olan bir merkez değildir. Şehir M.Ö. 1200'den hemen sonra tahrip edilmiş ve bundan sonra yerleşme devam etmemiştir (Fleming 1955: 139). J.C. Margueron bu tahribatı M.Ö. 1187 yılına tarihlemektedir (1955: 127).

Kuzey Suriye'de daha küçük bir şehir devleti olan Emar'ı, başlıca ticaret yolları üzerinde bulunması önemli kılmıştır (Fleming 1992: 59). Merkez, doğuda Mezopotamya'ya, batıda Halep ve Ugarit'e, kuzeyde Kargamış üzerinden

¹) Roma , Bizans ve erken İslami dönem seramik parçalarının ele geçtiği Balis şehrinin çoğu, 1974 yılında Tabqa Dam baraj çalışmalarında su altında kalmıştır (Fleming 1955 :139).

²) Mursili II'nin yıllıklarında, Astata'ya vardığında, orada bir sitadel (Tell Faq'ous) inşa ettirdiğinden ve burasını savunduğundan bahsetmiştir (bkz. Margueron 1955).

Anadolu'ya ve güneyde Kenan (*mat Ki-in-a-nim ki*) ve Qatna'ya uzanan yollar üzerindedir¹.

Ebla, Mari, Ugarit ve Nuzi arşivleri de Emar'dan bahseder (Margueron 1955). Alalah kazılarında ele geçen kral İdrimi'ye ait heykelcik üzerindeki kitabede de *Emar* adı geçmektedir (Goetze 1957: 22). Ebla belgeleri Emar'ın dört ayrı hükümdarından (*en/ belum*) bahseder (Fleming 1992: 70; Margueron 1955: 127). Tüm bu belgeler, Emar'ın Yamhad etkisinde önemli bir ticaret merkezi olduğuna işaret eder.

Ebla (Tell Mardikh) : Kuzey Suruye'de Halep yakınlarındadır. M.Ö. 3. bine ait krali bir arşive sahip G Sarayı, merkezin bu dönemde önemli bir şehir devlet olduğunu göstermektedir. Ebla bu çağda bölge ticaretine hakim olan güçlü bir şehir devletidir. Merkez bu devirde Akkad saldırılarına hedef olmuştur (Matthiae 1979: 11).

M.Ö. 2. binde Ebla eski gücünü kısmen yitirmekle birlikte bölgedeki önemli şehir devletlerinden biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Özellikle M.Ö. 2000-1600 yılları arasında Ammuruların hakim olduğu bir merkezdir (Matthiae 1979: 14, 17). Şehir bu dönemin sonunda tahrib edilmiş olup, bu tahribat muhtemel olarak Halep (Yamhad Krallığı) ile yapılan mücadele ile ilişkili görülmüştür (Matthiae 1979: 23).

Khana (Terqa) : Mari'nin kuzeyinde, Fırat'ın batısında yer alır. M.Ö. 2. binin ortalarında *Khana Krallığı* olarak bilinen Terqa'da bu evreye ait bir çok tablet ele geçmiştir. M.Ö. 2. binin ortalarına ait Mari belgelerinde ise Mari'ye bağlı, büyük bir eyalet merkezi olarak karşımıza çıkar (Buccellati 1977: 7). M.Ö. 2. binin ikinci yarısında, Mitanni'ye bağlı olan en güneydeki eyalettir.

Urshum : Yeri tam olarak bilinmemekle birlikte, Kuzeydoğu Suriye'de Assur ve Kanis arasındaki güzergah üzerinde yer alan bir merkez olduğu düşünülmektedir (Klengel 1992: 74). Yazılı belgelerde adına sık rastlanan Urshum'un önemli konuma sahip bir ticaret merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

¹) Bir Eski Babil belgesinde geçen, *Imar'a kervan hareket etmedi ve ben gitmedim ; onun yerine Qatna'ya gittim* ifadesi, merkezin ticaretteki konumu hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir (bkz. Goetze 1957 : 23).

I.6. SURIYE - FİLİSTİN KRONOLOJİ PROBLEMLERİ

Suriye M.Ö. 2. bin kronolojisi, Mezopotamya ve Anadolu yazılı belgeleri ve diğer arkeolojik bulguları ile olduğu gibi Filistin malzemesi ile de karşılaştırılarak oluşturulmuştur¹. Suriye ile Mısır arasında yer alan Filistin, Önasya'nın bir çok bölgesine göre daha kesin tarihlendirmelerin mümkün olabildiği Mısır ile de yakın ilişki içinde olan bir bölge olarak, Suriye kronolojisine de ışık tutmuştur. Dönem içinde diğer Önasya bölgelerine göre Mısır ile daha yakın ilişkiler içinde olan Filistin, arkeolojik bulguların paralelinde M.Ö. 2. bin Suriye kronolojisinin düzenlenmesinde önemli bir kıstas oluşturmaktadır. Öyle ki, Suriye ve Filistin kronolojisi çoğu zaman birlikte ele alınmıştır (Albright 1966 ; Dever 1970 ; 1980 ; Gerstenblith 1980 ; Philip 1989).

Özellikle M.Ö. 3. binin sonundan M.Ö. 2. binin ilk yarısına kadarki zaman süresi içinde bölgedeki etnik ve kültürel hareketlilik ile bulguların karşılaştırmada kısmen yetersiz kalışı, bu dönemler ile ilgili olarak kronolojik saptamaları zorlaştırmıştır. Eski Tunç Çağı III ve Orta Tunç Çağı I arasında, Filistin'in doğusundan geldiği kabul edilen büyük bir göç hareketi başgöstermiştir. Bu sorunlu dönemlerde Mısır ve Mezopotamya arasında da eşzamanlılık halen belirsizdir. Kesin olarak bilinen, Mısır'da Neferhetep, Biblos'da Yantin'ammu, Mari'de Zimri-Lim ve Babil'de Hammurabi arasında bir eşzamanlılık söz konusudur (Albright 1973: 12).

Suriye, sürekli olarak çevre kültürlerle ilişkili bir bölge olmuştur. Alman okuluna göre Kuzey Suriye kronolojisi Mezopotamya tarih evrelerine göre belirlenirken, Amerikan okulu bu kronolojik saptamayı daha çok Filistin'e dayandırmaktadır (Matthiae 1979: 10-11). Özellikle M.Ö. 3. bin karşılaştırmalı kronolojisinde Suriye malzemesinin değerlendirilmesi daha zordur². Bununla birlikte, Kuzey Suriye'de özellikle Yukarı Fırat bölgesindeki kurtarma kazıları önemli bilgiler vermiştir (Dornemann 1988). M.Ö. 4. binin sonlarına tarihlenen Mezopotamya'nın Uruk malzemesine Suriye'de pek çok merkezde rastlanmış olup, bu dönem Amuk F evresi ile eşlenmektedir (Philip 1989: 4).

¹) Seramik dışında özellikle metal malzeme, Suriye ve Filistin arasında ilişkilere işaret eder (bkz. Philip 1989).

²) P. Matthiae'ye göre (1979: 1); gliptik alanındaki çalışmalar, Mezopotamya ile ilişkili Suriye terminolojisinin ortaya konmasında önemlidir.

Suriye ve Filistin’de Eski Tunç Çağı dört evrelidir (Eski Tunç Çağı I-IV). Anadolu’da ise bu dönem üç evrelidir. Filistin’in M.Ö. 3. bin kronolojisi, Filistin’de ele geçen skarabeler ve figürinler gibi Mısır buluntularına dayandırılarak oluşturulmuş olup, Mısır’daki mezarlarda da Filistin bölgesine özgü kaplar ele geçmiştir (Philip 1989: 3). Ancak bu karşılaştırma malzemesi M.Ö. 3. bin için fazla olmadığından başka bölgelerle de karşılaştırma yapmak gerekmektedir.

Eski Tunç Çağının son safhası problemlidir. Filistin’de sörvey çalışmalarının, kazıların ve araştırmaların yoğunluğuna rağmen bu safha, bölgede en karışık *karanlık çağ* olarak nitelenmiştir (Dever 1980: 35). Bu evre ile ilgili olarak *Eski Tunç Çağı IV*, *Eski Tunç Çağı III - Orta Tunç Çağı I*, *Orta Tunç Çağı I*, *Eski Tunç Çağı - Orta Tunç Çağı geçiş evresi* ve *Eski Tunç Çağı IV /Orta Tunç Çağı I* gibi birbirinden farklı terminolojiler ile karşılaşılır (Albright 1937 ; 1938 ; 1966 ; Dever 1980 ; Gerstenblith 1980 ; Philip 1989). Öyle ki bu safha Suriye’de olduğu gibi *Eski Tunç Çağı IV* olarak Eski Tunç Çağının son safhası gibi değerlendirilmekle birlikte, *Orta Tunç Çağı I* olarak da Orta Tunç Çağının ilk safhası gibi de değerlendirilmiştir (Dever 1980).

Wright’ın 1937 yılında yayınladığı kronoloji ve terminoloji çalışmasında bu evre ilk kez *Eski Tunç Çağı I* olarak adlandırılmıştır (Dever 1970: 136). Bu adlandırma Suriye ve Filistin bölgelerinde bu safha için genel kabul görmüştür. W. Dever de 1973 yılında Filistin Eski Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı için yaptığı yeni terminoloji ve kronoloji denemesinde bu safhayı *Eski Tunç Çağı IV* olarak adlandırmayı uygun bulmuştur (1973). Özellikle W.F. Albright’in (1933; 1938; 1962; 1966; 1973) ve K.M. Kenyon’un (1951; 1973) yaptıkları çalışmalar bu safhaya ışık tutmuştur. *Eski Tunç Çağı IV /Orta Tunç Çağı* olarak da ele alınan bu kültürün 1930’lardan önce, Asi nehri üzerindeki merkezlerden yayıldığı genel kabul görürken, daha sonra geniş bir alana yayıldığı anlaşılmıştır (Dever 1970: 136-137). Suriye’de kısmen Asi nehrinin kavis yaptığı alan boyunca malzemede artış görülür. Bu kültür Filistin’de daha çok mezar buluntuları ile temsil edilmektedir.

Eski Tunç Çağı IV kültürünün kökeninde büyük bir teknolojik gelişme görülür. Bu gelişme, bölgenin ekonomik şartlarına da bağlanmaktadır (Mazzoni 1985: 12). Suriye ve Filistin’de Eski Tunç Çağı II ya da Eski Tunç Çağı III tabakalarında şiddetli bir tahribattan sonra uzanan bir boşluk görülmektedir .

Özellikle Tell Beit Mirsim'de ve Jericho'da belirgin olan bu evreye ait yerleşmelerdeki arkeolojik bulgular, yeni istilacı kavim göçlerine işaret etmektedir. Bu evrenin bir istila sonucu başladığı öne sürülen görüşler arasındadır (Dever 1973: 37).

Bu dönemde Filistin ve Suriye arasında yoğun ilişkiler söz konusudur. Filistin'de Suriye etkileri, Eski Tunç Çağı IV A'nın sonunda gelmiştir. Filistin'de Eski Tunç Çağı IV A-C safhalarında görülen Suriye bağlantıları, ticari ilişkilere de dayandırılmaktadır (Mazzoni 1985: 15). Bu evrede Filistin'de görülen ve *caliciform* olarak adlandırılan kaplar Suriye'ye özgü olup, ithal edilmiştir (Dever 1980: 45,50).

Ele alınması gereken ilk sorun, bölge içinde Eski Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı arasındaki geçiş safhası ile diğer safhalar arasındaki ilişkinin saptanması ile ilgilidir. Genel olarak *Eski Tunç Çağı IV* olarak kabul edilen bu safha ile Orta Tunç Çağı safhaları arasındaki süreklilik ve kronolojik terminoloji ile ilgili görüş ayrılıkları görülür. Özellikle K.M. Kenyon (1973) ve W.F. Albright (1966)'in bu konuda farklı saptamaları söz konusudur.

K.M. Kenyon (1951: 41), Filistin'in güneyinde bir merkez olan Tell Ajjul'da da tespit ettiği bu safhanın, tamamen Orta Tunç Çağından farklı olduğunu belirtmiştir¹. Bu safha ile ilgili olarak W.F. Albright, Eski Tunç Çağı IV ile Orta Tunç Çağı I evreleri arasında kültürel bir kesintinin varlığını, fakat Orta Tunç Çağı II A evreleri arasında da bir sürekliliği kabul eder (1966: 26). Oysa W.G. Dever, W.F. Albright'in aksine bölgede Eski Tunç Çağı IV ve Orta Tunç Çağı I arasında bir kültürel devamlılığın olduğunu düşünmekte ve her iki safhayı eşitlemekte, buna karşılık Orta Tunç Çağı I ve Orta Tunç Çağı II A evreleri arasında kültürel bir kesinti olduğuna inanmaktadır (1970: 132).

Bu geçiş safhasının tarihlendirilmesi ile ilgili olarak da görüş ayrılıkları söz konusudur. Philip (1989: 3) bu safhayı M.Ö. 2350/2300-2000/1950'ye tarihlerken, W.F. Albright (1966: 26) kabaca M.Ö. 2000-1800'e tarihlemiştir². R.

¹) M. Van Loon'a göre (1969: 270), Jericho bulgularına dayanarak M.Ö. 2400 - 1900 arasında Suriye şehir yerleşmelerindeki kültürel kesinti ve göçlerin varlığının kabul edilmesi, Hama ile Fırat üzerindeki Selenkahiye'deki yoğun yerleşmelerin devamını açıklamaktadır.

²) W.F. Albright bu safhanın sonlarına ait tabakalarda bir çok skarabe ve çeşitli metal eşyalar ile birlikte ele geçen pişmiş toprak kapların, Mısır'ın 13.Sülale evresi ile çağdaş (M.Ö. 18. yüzyıl) olduğunu belirtmiştir (bkz. Albright 1966 : 26).

Amiran, Tell Beit Mirsim'in bu safhaya (Tell Beit Mirsim G) ait pişmiş toprak kaplarını A, B ve C olmak üzere üç grupta ele almış ve bunları M.Ö. 2250-1850'ye tarihlemiştir (Albright 1962: 37).

Judah'ın güneyinde yer alan Tell Beit Mirsim, Filistin'de Tunç Çağları ile ilgili kronolojik saptamaların yapılmasında önemli bir merkez olmuştur¹. W.F. Albright, 1933 yılında yaptığı yayında Tell Beit Mirsim malzemesini değerlendirirken, Jericho'da ele geçen ve Orta Tunç Çağı I'e tarihlenen kapların, Tell Beit Mirsim J katında ele geçen benzerlerini Eski Tunç Çağı III'e tarihlemiştir (1933: 56). Fakat sonraki çalışmalar bu tarihlendirmenin kesin olmadığını göstermiştir (Albright 1973; Dever 1970; 1973; 1980; Kenyon 1973). Orta Tunç Çağı I için karakteristik olduğu düşünülen bu kapların Eski Tunç Çağı III ve Orta Tunç Çağı I bağlantısını ortaya koyduğu genel kabul görmüştür². Filistin'de bu evrenin seramiği karakteristik olup, Filistin ve Transürdün bölgelerinde yaygındır. W.F. Albright, Megiddo'da iki evreli olarak tespit edilen bu geçiş safhasına ait heykel parçalarını, firavun Thuthotpe Sesostris III'ün hükümdarlığı dönemine (yaklaşık M.Ö. 1875-1850) tarihlemiş, Mısır'dan ithal kaplara ait kulplarda olduğu gibi ortak bazı özelliklere dayanarak bu düşüncesini doğrulamaya çalışmıştır (1962: 39).

P. Gerstenblith, Suriye-Filistin Orta Tunç Çağı kronolojisi ile ilgili olarak yaptığı çalışmada, W.F. Albright'in *Orta Tunç Çağı I* olarak saptadığı evreyi *Eski Tunç Çağı IV*, *Orta Tunç Çağı II A* olarak saptadığı evreyi de *Orta Tunç Çağı I* olarak değerlendirmiştir (1980: 66). Araştırmacı bu çalışmasında, Eski Tunç Çağı IV ve Orta Tunç Çağı I seramiklerini ele almış, farklılıkları ortaya koymaya çalışmıştır. Buna göre Eski Tunç Çağı IV seramiği, genellikle el yapımı olup, bazen kaplarda boyun birleştirilirken çark kullanılmıştır. Orta Tunç Çağı I'de ise yaygın olarak çark yapımı kaplar kullanılmıştır. İki safhanın seramikleri arasında form repertuarı, bezek tipleri ve üretim tekniği açısından farklılıklar söz konusudur. Seramik dışında iki safha arasındaki farklılığı maden teknolojisi açısından görülen büyük farklar ile yerleşim düzenlerindeki değişiklikler belirler.

¹) W.F. Albright, Tell Beit Mirsim'de Orta Tunç Çağı I olarak belirlediği tabakaları (I,H,G,F) yaklaşık M.Ö. 21.- 18. yüzyıllara, Orta Tunç Çağı II tabakalarını (E1, E2 ve D) M.Ö. 18 - 16. yüzyıllara ve Geç Tunç Çağı I-II tabakalarını (C1,C2) M.Ö. 15 - 13. yüzyıllara tarihlemiştir (bkz. Albright 1933: 62).

²) Bkz. Albright 1962 : 38 ; W.F. Albright bu makalesinde Orta Tunç Çağı I evresini, *Eski Tunç Çağı -Orta Tunç Çağı I* olarak bir geçiş safhası gibi değerlendirmiştir.

Orta Tunç Çağı I'de yerleşme sayısında azalma görüldüğü gibi, sosyal organizasyonlar¹ açısından da farklar mevcuttur.

Eski Tunç Çağı evresi Transüdü'n'de de karışık ve problemlidir. Bu safha Ader, Kh.Iskander, Iktanu, Aroer ve Bab edh-Dhra'da olduğu gibi iki ya da üç evreli olup (Eski Tunç Çağı IV A-C), bu safhanın Suriye ve Filistin'deki uzun Eski Tunç Çağı geleneğinin dışında daha erkene tarihlendiği kabul edilmektedir (Dever 1980 : 36 ; Dever 1973).

W.G. Dever, 1980'de yayınlanan makalesinde, eski kronolojiye göre Eski Tunç evresini (M.Ö. 2300-2200) Eski Tunç Çağı IV A, erken Orta Tunç Çağı I evresini (M.Ö. 2200-2100) Eski Tunç Çağı IVB, geç Orta Tunç Çağı I evresini de (M.Ö. 2100-2000) Eski Tunç Çağı IVC olarak belirlemiştir (1980: 35). Araştırmacı ortaya koyduğu bu yeni kronolojik ve terminolojik saptamayı, Filistin ve Ürdün'deki kazılarda ele geçen ve sınıflandırılan seramik buluntulara dayandırmaktadır. Buna göre *Family N, NC, J, CH* olarak adlandırılan seramik grupları Eski Tunç Çağı IVB'ye (M.Ö. 2200-2100) , *Family S* ise Eski Tunç Çağı IVC'ye (M.Ö. 2100-2000) verilmiştir (Dever1980: fig.1). Transüdü'n'deki Eski Tunç Çağı IV yerleşmeleri için karakteristik olan akıtacaklı kaplar, kulplar, tipik Kenan bölgesi özelliği taşıyan çakmaktaşı kesiciler ve kazıma bezekli kaplar W.G. Dever'e göre (1980: 40) Orta Tunç Çağı I karakterinde olup, yerleşmelerin çoğu Jericho mezarları ile ya da kendisinin belirlediği Eski Tunç Çağı IV B ile çağdaştır.

Bölgede Eski Tunç Çağı IV'de olduğu gibi Orta Tunç Çağı kronolojisi de problemlidir. Suriye ve Filistin'de Orta Tunç Çağı iki evrelidir (OTÇ I, II). Orta Tunç Çağı I Suriye'de yaklaşık M.Ö. 2000' lerde başlatılırken, daha güneydeki Filistin'de muhtemel olarak bu tarih biraz daha geç olup, Filistin'de Orta Tunç Çağı I ve II evreleri arasındaki geçiş genellikle M.Ö. 18. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir (Philip 1964: 6).

Orta Tunç Çağı II, seramik malzemede görülen belirgin farklılıklarla Geç Tunç Çağı I A'dan kesin olarak ayrılır. Bu nedenle yayınlarda *Bichrome Ware* , *Base Ring Ware* ya da *White Slip Ware* olarak adlandırılan ithal malzeme tarihlendirmede önemlidir. M. Bietak, 1984 yılında yayınlanan makalesinde,

¹) Örneğin, Eski Tunç Çağı IV'te ortak mimari yapılar görülür.

Suriye-Filistin Orta Tunç Çağı kronoloji problemleri ile ilgili olarak, Nil deltasında bir merkez olan Tell el-Dab'a'da ele geçen malzemeleri değerlendirerek, Mısır'dan elde edilen yeni kronolojik bulgulara değinmiştir¹ (Bietak 1984). Filistin kronolojisi Mısır kronolojisine bağlı olduğu için bu merkez önemlidir. Tell el-Dab'a tabakaları, çeşitli Mısır etkileri ile birlikte bir Suriye-Filistin Orta Tunç Çağı kültürü yansıtır. Makalede Tell el-Dab'a Orta Tunç Çağı malzemesi, tabakalar da göz önünde bulundurularak daha çok Filistin bölgesi ile karşılaştırılmıştır. Merkezde, özellikle Orta Tunç Çağı II A ve B evreleri ile ilgili elde edilen kültürel bulguların en azından Filistin'den Fenike kıyılarına, kısmen Biblos'a ve Megiddo'ya kadar uzanan bir alanla bağlantılar gösterdiği belirtilmiştir (Bietak 1984: 474).

Orta Tunç Çağı I ve II A evreleri arasındaki kronolojik problemler özellikle seramik malzemenin tarihlendirilmesi sorunu ile ilgilidir. Örneğin K.M. Kenyon, önemli kronolojik bilgiler vermesi açısından önemli bir merkez olan Biblos malzemesi içinde ilk dört krali mezarda ele geçen pişmiş toprak kapları Orta Tunç Çağı I'e tarihlendirirken (1973: 8), W.F. Albright bunları Orta Tunç Çağı II A'ya ait olarak değerlendirmektedir (1966: 27).

Başka bir farklı tartışma konusu Hiksos kapları ile ilgilidir. K.M. Kenyon, M.Ö. 18. yüzyılın ortalarına tarihlendirdiği karakteristik Hiksos tipinde kapların, Orta Tunç Çağı II'nin başlarına ait olduğunu düşünmektedir (1973: 77). W.F. Albright'e göre (1966: 38) ise bölgeler arası ticaretin hakim olduğu M.Ö. 17. yüzyılda, bölgede muhtemelen Fenike ve özellikle Biblos kaynaklı yeni bir kültür görülür ve bu kültür Orta Tunç Çağına verilir². Bölgede Geç Tunç Çağı kronolojisi daha az problemlidir. Kuzey Suriye'de Qoueiq ırmağı civarında yapılan yüzey araştırmalarında ele geçen M.Ö. 2. bin malzemesi içinde Orta Tunç Çağı tipinin karakteristik ve ayırdedilebilmesinin kolay olduğunu, buna karşılık Geç Tunç Çağı örneklerinin ise daha karışık bir malzeme gurubundan oluştuğu belirtilmiştir (Matthers 1981b: 369 v.d.). Fırat vadisi ve batısındaki bölgede Geç Tunç Çağı, Ugarit ve Minet el-Beida'da olduğu gibi evrelere ayrılmıştır.

¹) Bu devirde, Biblos'da Abi-Shem II ile başlayan bir hanedan görülmekte olup, bu evrenin muhtemel olarak M.Ö. 17. yüzyılın ilk yarısını kapsadığı düşünülmektedir (bkz. Albright 1966 : 38).

²) Bu devirde Biblos'da Abi-Shem II ile başlayan bir hanedan görülmekte olup, bu evrenin muhtemel olarak M.Ö. 17. yüzyılın ilk yarısını kapsadığı düşünülmektedir (bkz. Albright 1966 : 38).

Ugarit’de bu dönem *Ugarit Recent I* (M.Ö. 1600/1550-1450), *Ugarit Recent II* (M.Ö. 1450-1365) ve *Ugarit Recent III* (M.Ö. 1365-1250/1200) olmak üzere üç evrelidir (Schaeffer 1949: 135 v.d.). Orta Tunç Çağı ise *Niveau II* ya da *Ugarit Moyen I-III* olarak belirtilmiştir (Schaeffer 1949: 235). Fakat genel olarak Geç Tunç Çağı Suriye’de iki evreli (I, II) olarak kabul edilmektedir (Klengel 1992: 84).

Amuk ovasının merkezinde yer alan Tell Açana (Alalah)’da XVI-VI katları Orta Tunç Çağına ve IV-I katları Geç Tunç Çağına ait olup, V. kat bir geçiş safhasını temsil eder (Woolley 1955). Amuk ovasında Orta Tunç Çağı kültürü *Amuk K* ve *Amuk L* olarak, Geç Tunç Çağı kültürü ise *Amuk M* olarak harflerle temsil edilmiştir. Amuk bölgesinin güneyinde bir merkez olan Hama’da ise Orta Tunç Çağı tabakaları H, Geç Tunç Çağı tabakaları G harfi ile gösterilmiştir (Fugmann 1958: 86 v.d.). Bazı araştırmacılara göre *Hama G*, *Amuk M* gibi sadece Geç Tunç Çağı I yerleşimi olup, M.Ö. 1400’lerden sonra terkedilmiştir (Matthers 1981b: 369).

Suriye’de Orta Tunç Çağı I ve II evreleri arasında bir süreklilik söz konusudur. Genel olarak Orta Tunç Çağı, M.Ö. 2000/1950-1750’ye, Orta Tunç Çağı II ise M.Ö. 1750-1550’ye tarihlenmiştir (Philip 1989: 3). Ancak bu türde tarihlendirmeler kesin değildir. Örneğin W.G. Dever, Suriye ve Filistin için Orta Tunç Çağı I evresini yaklaşık M.Ö. 2150-1850’ye tarihlemeyi uygun bulmaktadır (1970: 132). Genellikle Orta Tunç Çağının sonu M.Ö. 1550-1525’e verilmektedir. W. Hallo, Orta Tunç Çağını kabaca M.Ö. 2100-1600’e tarihlemiştir (1971: 71). Bununla birlikte bu dönem bir çok yayında kabaca M.Ö. 2000-1600 olarak belirlenmiştir (Klengel 1992: 39-44; Matthiae 1979: 10 v.d.; 1992: 111; Suleiman 1987: 233, 234).

M.Ö. 2. bin Suriye kronolojisinde; Orta Tunç Çağı , *Erken Suriye* ve Geç Tunç Çağı *Orta Suriye* olarak da adlandırılmıştır (Matthiae 1979: 10). Son araştırmalar ve son yayınlar göz önünde bulundurularak Suriye’nin M.Ö. 2. bin kronolojisi genel olarak M.Ö. 2000-1200 olarak kabul edilebilir:

Orta Tunç Çağı I - M.Ö. c. 2000-1800
(Erken Suriye)

II - M.Ö. c. 1800-1600

Geç Tunç Çağı I - M.Ö. c. 1600-1350
(Orta Suriye)

II - M.Ö. c. 1350-1200

I.7. OYLUM HÖYÜK

I.7.1. Konumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Oylum Höyük, Kilis'in hemen dışında, Gaziantep- Kilis yolu üzerinde ve bu yolun solunda, aynı adı taşıyan köyün yanında yer almaktadır. Höyük Gaziantep'e 53 km., Halep'e 55 km. uzaklıktadır (Levha LXXVII). Türkiye - Suriye sınırına ise 3 km. mesafededir.

Oylum Höyük, Kuzey Suriye'den gelen ve bir taraftan kuzeye, Gaziantep'e, diğer taraftan kuzeybatıya, İslahiye ovasına doğru uzanan yolların kavşak noktasında yer almakta olup, önemli bir stratejik konuma sahiptir. Suriye'de Halep'den kuzeye doğru çıkan ve Kilis üzerinde Gaziantep'e ulaşan bu ticaret yolu üzerinde sürekli yerleşim gösteren irili ufaklı höyükler yer alır (Özgen 1986 : 239).

Kuzey-güney yönünde uzanan höyük, iki yükseltiden ve bunları bağlayan bir boyundan oluşmaktadır. Kuzeydeki yükselti 22m., güneydeki 37m. yüksekliğindedir. Höyük, 460x370 m. boyutlarındadır. Batı kesimi oldukça diktir. Kuzeydoğu ve batı kesimlerinde köylülerce toprak çekilmesi sonucu büyük tahribatlar söz konusudur. Höyüğün kuzey, batı ve güney eteklerini çevreleyen, kıklopik taşlarla oluşturulmuş bir sur kalıntısı korunmuştur. Güney ve güneydoğu yamacın bir kısmı köy yerleşimi altındadır. Güney yükselti üzerinde, yöre insanları tarafından kutsal kabul edilen bir yatır yer almaktadır.

Höyüğün batısında, yazları kuruyan Akpınar deresi geçer. Höyük, Kilis'in kuzeyindeki Resul Osman dağının sınırlandırdığı ve Suriye steplerine doğru uzanan bereketli ovaya hakim konumdadır. Bu bereketli ovada zeytin, üzüm, antepfıstığı ve sebze yetiştirilmektedir.

I.7.2. Araştırma Tarihçesi

1968 Yılında A. Archi , P.E. Pecorella, M. Salvini ve P. Meriggi'den oluşan bir İtalyan araştırma ekibi Gaziantep çevresinde bir yüzey araştırması yapmıştır (Archi 1971). Ancak bu araştırmada yüzey seramik malzemesi ele alınmamıştır. Bu araştırma ile ilgili yayında Oylum Höyük'den, Tilbeşar ve Kargamış ile birlikte, bölgedeki üç önemli merkezden biri olarak

bahsedilmektedir (Archi 1971: 109). Bu yayında daha çok, önemli birer merkez olabilecek bölgedeki büyük höyüklerin stratejik konumları da göz önünde bulundurularak, Ursum, Hahhum ve Hassum gibi antik kentlerin lokalizasyonu yapılmaya çalışılmıştır.

1950 yılında, J. Plat-Taylor başkanlığındaki Sakçagözü kazı ekibi tarafından Gaziantep çevresinde bir yüzey araştırması yapılmış, fakat Oylum Höyük'den bahsedilmemiştir (Plat-Taylor 1950). Bu çalışmada, Sakçagözü ovasında ve Gaziantep'in yakın çevresinde yer alan orta büyüklükteki höyükler saptanmış ve konumları belirlenmiştir.

U. Bahadır Alkım, 1968 yılında İslahiye bölgesinde yaptığı çalışmalar sırasında, Kilis civarı ile Gaziantep'in güneyindeki alanda bir yüzey araştırması yapmıştır (Alkım 1968). U.B. Alkım, boyutlarından dolayı Oylum Höyük'ün eski devirlerde muhtemelen krali bir merkez olduğunu düşünmüş, Oylum Höyük'de bir kazı çalışması da yapmayı planlamış fakat bu düşüncesini gerçekleştirememiştir (Alkım 1968: 411). 1985 Yılında, Gaziantep-Kilis bölgesinde bir yüzey araştırması yapan Engin Özgen, bölge arkeolojisine önemli katkılarda bulunabilecek Oylum Höyük'de yoğun tahribatı da önlemek amacıyla kazı çalışmaları yürütmeye karar vermiştir (Özgen 1986: 241). Kazı çalışmaları höyüğün tahrip edilen ve köylüler tarafından oda mezarların açığa çıkarıldığı kuzeydoğu kesimde yoğunlaştırılmıştır.

I.7.3. Stratigrafi

Höyükde yüzeyden toplanan seramik buluntularına göre, Kalkolitik Çağ, Tunç çağları, Demir çağları ile Helenistik , Roma ve İslami dönemleri kapsayan kesintisiz bir iskan olduğu anlaşılmaktadır. 1989 Yılında, köylüler tarafından açığa çıkartılmış ve tahrip edilmiş oda mezarların bulunduğu alanda yoğunlaştırılan çalışmalarda tespit edilen Eski Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağına ait 10 tabakâ (1-10b) ve 6 yapı katı (0-VI) mezar çukurları ile tahrib edilmiştir (Levha LXXII) (Özgen 1990: 260). Mimari kalıntılar fazla korunmamıştır. Bu alanda 5x5 m.'lik Z9a1, Y9b2 ve Y8a1 plankarelerinde çalışılmıştır (Levha LXXIII).

Höyüğün yine aynı kesiminde, kesin stratigrafiyi belirlemek amacıyla, alt alta sıralanan 5x10 m.'lik açmalarda yürütülen çalışmalarda, Orta Tunç Çağı

tabakalarına kadar ulaşılmıştır. 1994 Yılında höyüğün yine aynı kesiminde açılan 5x5 m.'lik bir sondaj çalışmasında da Orta Tunç  ağı tabakasına ulaşılmıştır.

II. M.Ö. 2. BİNDE GÜNEYDOĞU ANADOLU VE KUZAY SURIYE BÖLGESİ'NDE GÖRÜLEN BAŞLICA SERAMİK GURUPLARI

II.1. ORTA TUNÇ ÇAĞI (M.Ö. c. 2000-1600)

II.1.1. AMUK - KİLİKYA BOYALILARI (Levha I-V)

Bu boyalılar, M.Ö. 2. binin ilk yarısında Amuk ve Kilikya bölgelerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalıdır. Bu seramik gurubu ile ilgili olarak, *Kilikya-Hitit, Kilikya boyalıları* (Seton-Williams 1953; 1954), *Bronz Çağı boyalıları* (Goldman 1938: 63), *Amuk-Kilikya boyalıları* (Tubb 1981: 403) ya da *Suriye-Kilikya boyalıları* (Merrillees 1979: 23) gibi farklı adlandırmalar söz konusudur.

Bu seramik gurubunun en karakteristik ayırtedici özelliğini boya desenler oluşturur. Genellikle kapların üst kısmına yapılmış, yatay bantlarla sınırlandırılmış basit geometrik desenler hakimdir. Özellikle Amuk bölgesinde bitki motifli ve hayvan figürlü örnekler de görülür (Levha I). Daha çok çanaklarda görülen ağız kısmının kısa kesik çizgilerle bezenmesi (Levha II) ve ağız, boyun ve omuz üzerine yapılan bezeme anlayışı içinde *kelebek* ya da *kum saati* gibi çeşitli üçgen düzenlemeleri (Levha IV) ile yatay ve dikey dalgalı hatlar, bu seramik gurubunda görülen en karakteristik özelliklerden biri olarak göze çarpar. Bu seramik gurubu için en ayırtedici özelliklerden biri de, ağıza yakın göz motifli testilerdir (Levha IV: 4, 5, 7, 10-12). Nadir olarak iki renkte boyanmışlardır.

Çark yapımı örnekler yanında el yapımı örnekler de görülür. Bu boyalılar içinde, özellikle ayaklı ve ayaksız keskin profilli çanaklar, bir kısmı çaydanlık formunda akıtacaklı kaplar, boyunlu çömlekler ve düz dipli ya da düz kaideli, düz ya da gaga ağızlı testiler yaygın formlar olarak karşımıza çıkar.

Kaplar, form ve desenler açısından merkezden merkeze farklılıklar gösterir (Merrillees 1979: 226). Örneğin Amuk'daki boyalılar, pişirme tekniğindeki

farklılıktan dolayı Kilikya örneklerine göre daha yeşildir. J. Mellaart'a göre (1957: 66), Kilikya Orta Tunç Çağı boyalıları Amuk ovası örneklerine tamamen benzemez ve bunların Tell Açıana'da daha erken görüldüğü düşünülebilir. Tell Açıana'da fırınlarda da bu kaplara ait artık malzemenin ele geçmesi, bunların Amuk'da kesin olarak yerel kaplar olduğunu gösterir (Seton-Williams 1954: 132).

Ebla'da Orta Tunç Çağına tarihlenen iki oda mezarda ele geçen Amuk-Kilikya boyalıları stilinde bezenmiş 4 testi ile 3 çömlek, form açısından Kuzey Suriye ve Kilikya merkezlerinde görülenlerden farklı formlardadır (Matthiae 1989). P. Matthiae, özellikle şişkin karınlı, ince cidarlı ve kısa boyunlu testileri form açısından Filistin bölgesi ile ilişkili görmektedir (1989: 305).

Halep yakınlarındaki Ansari'de ele geçen kırmızı ve siyah renkte geometrik bezekli bu tipte boyalıları (Suleiman 1987: pl.II.1-59), ithal malzeme olarak değerlendirilmiştir (Suleiman 1987: 223). J.N. Tubb'un (1981) Kuzey Suriye'deki Tell Rifa'at çevresinde yaptığı yüzey araştırmasında bir çok höyükte bu boyalıları rastlanması, bunların Amuk ve Kilikya bölgeleri dışında, Asi ırmağının doğusunda da mevcut olduğunu göstermesi açısından önemli olmuştur.

Amuk-Kilikya boyalıları, özellikle çağdaş olan Habur kapları ile form ve bezeme anlayışı açısından karşılaştırılmaktadır. M.V. Seton-Williams'a göre (1953: 57), bu seramik gurubunun Habur kapları ile kapalı bir ilişki içinde oluşuna şüphe yoktur. Özellikle keskin profilli ve bir kısmı ayaklı çanaklar (Levha II) ile genellikle kapların üst kısmına uygulanan geometrik bezek anlayışı, iki seramik gurubu arasında büyük benzerlikler gösterir.

Bu seramik gurubu belli bir etnik kavme atfedilmemiştir. Ancak bu boyalıları Kilikya, Amuk ve Kuzeybatı Suriye'de Orta Tunç Çağının başlarında birden bire ortaya çıkmıştır.

H. Goldman, Tarsus'da Eski Tunç Çağı III ile Orta Tunç Çağı arasında bir kesintinin olduğunu ve Orta Tunç Çağının başlarında aniden bu boyalıların ortaya çıktığını belirtmektedir (1956: 164). Araştırmacı bu değişiklikleri kısmen hızlı çarkın yaygın olarak kullanımına uygun bir gelişme olarak kabul edilmektedir. J. Garstang da bu boyalıların ortaya çıkışını, teknik ilerlemeye ve yerel kaplarda yeni formların ortaya çıkışına bağlamaktadır (1953: 215). Bu dönemde, Eski Tunç Çağı III'de görülen bir çok form bütünüyle ortadan kalkmıştır.

J. Mellaart, bu dönemde Kilikya'yı, Amuk bölgesinden gelen insanların işgal ettiğini düşünmektedir (1957: 67). U.B. Alkım'a göre de (1969: 28), bu türde boyalıların Kuzeybatı Suriye, Kilikya ve İslahiye bölgelerinde birden bire ortaya çıkması, yeni göç hareketlerinin sonucudur.

J. Garstang, ilk yayınlarında bu boyalıları, formlarına da dayanarak Orta Anadolu malzemesi ile karşılaştırmış ve benzer formların Alişar'da Kalkolitik tabakalara kadar geri gittiğini belirtmiştir (1938: 78). Araştırmacı, Kilikya'da yaptığı yüzey araştırmalarında, Kazanlı Höyük'de de ele geçen bu boyalıları Filistin malzemesi ile karşılaştırmış, halka ve düz kaidedi dipler ile yatay bantlar arasında yer alan üçgen motifli örnekleri Filistin ile ilişkili görmek istemiştir (Garstang 1938: 12). Bununla birlikte araştırmacı daha sonra, bunların Kültepe örnekleri ile birlikte daha çok Suriye tipinde oldukları sonucuna varmıştır (Garstang 1953: 214).

P. Matthiae, Ebla'da krali iki oda mezarda ele geçen bu tipte boyalı kaplardan özellikle 5 ve 7 no'lu örnekleri daha çok formlarına dayanarak Filistin Orta Tunç Çağı II B-C örnekleri ile karşılaştırmaktadır (Matthiae 1989: 310). Bu kaplar form olarak birbirine benzeyen, geniş gövdeli, ince cidarlı ve kısa boyunlu olup, Amuk-Kilikya boyalıları içindeki tiplerden farklıdır.

Kilikya bölgesinde araştırmalar yapan M.V. Seton-Williams, Kültepe II ve IV. tabakalarda ele geçen benzer boyalıları ile ilgili değerlendirmesinde bunları Orta Anadolu'daki eski boyalıları ile bağlantılı görmek istemiştir (1954: 131). Ona göre (Seton-Williams 1954: 131) bu boyalıları, Kapadokya boyalıları ile benzeşmekle birlikte, Kapadokya boyalıları kadar ince işlenişte değildir.

Amuk-Kilikya boyalıları, form ve bezekler açısından daha çok çağdaş Habur boyalıları ile karşılaştırılmaktadır. B. Hrouda, bu iki boyalı seramik gurubu arasında yakın benzerliklerin söz konusu olduğunu ifade etmiştir (1957: 40). Mezopotamya'nın Habur boyalıları ile olan benzerlikleri, bunların İran kökenli olabileceğini de düşündürmüştür (Seton-Williams 1953: 61).

L. Woolley'e göre (1955: 340), iki bölgenin boyalı kaplarının eşzamanlı gelişiminde ortak bir etkileşim olmadığını söylemek zordur. Ancak araştırmacının vardığı sonuç; bu seramik gurubunun, farklı kap formları ile birlikte kuş ve dört ayaklı hayvan figürleri gibi farklılıklara göre Habur boyalılarından farklı olduğu şeklindedir (Woolley 1955: 341).

M.V. Seton-Williams da çömlekler gibi bazı kap formları ile çizgisel üçgen bezeklerden oluşan bezeme anlayışı açısından, Amuk-Kilikya boyalılarını Habur boyalıları ile karşılaştırmaktadır (Seton-Williams 1953: 64 v.d.; 1954: 133). Araştırmacı, iki seramik gurubu arasındaki ilişki ve farklılıkları ele almış ve Habur kapları ile ilgili bir kaç örnek dışında bunları daha çok batıya özgü boyalıları olarak değerlendirmiştir (Seton-Williams 1953: 66). E. Porada'ya göre de (1965: 172) bu iki boyalı gurubu birbirinden ayrılmaktadır. M. Welker'e göre (1948: 205) ise Orta Tunç Çağı Amuk-Kilikya boyalıları ile Habur boyalıları arasında genel bir benzerlik söz konusudur ve Kilikya örnekleri Habur kaplarından etkilenmiştir.

II.1.1.1. Formlar (Levha II-V)

Başlıca formları; fincanlar, kısa ayaklı ya da ayaksız, keskin profilli derin ve sığ çanaklar, sepet kulplu akıtacaklı kaplar, çaydanlık formunda akıtacaklı kaplar, bir kısmı kulplu, boyunlu geniş çömlekler ile testiler oluşturur.

Yeni bir form olan fincanlara (Levha III: 4) nadir olarak rastlanır. Yine nadir olarak basit bardak formları da görülür (Levha III: 3). Küçük kaplar Habur kaplarına göre daha incedir. Keskin profilli çanaklar (Levha II) en yaygın formlardır. Çanaklar genellikle düz dipli ya da kütleli düz kaideli ve nadir olarak da halka diplidir. Düz dipler, tüm kap formları için en yaygın kullanılan dip biçimleridir. Keskin profilli çanaklar içinde çift yatay kulplu örneklerle de rastlanır (Levha II: 24, 25)

Akıtacaklı kaplar da düz ya da halka diplidir (Levha III: 6,7,10). Özellikle çaydanlık formundaki kaplar genellikle keskin profillidir. Düz ya da nadir olarak yuvarlak dipli, boyunsuz basit çömleklerde de genellikle hafif bir keskin profil görülür (Levha III: 12; V: 3). Bunların bir kısmı dikey ilmek kulpludur (Levha III: 3). Dışa açık ağızlı, kısa boyunlu, şişkin karınlı ve düz dipli çömlekler de belirgin formlardır (Levha IV: 11, 13; V: 1, 3). Bu formda geniş çömlekler, dikey ilmek kulplu ya da çift dikey kulplu olabilmektedir.

Bu seramik gurubu içindeki en karakteristik kap formlarından biri olan uzun ya da kısa boyunlu testiler, düz, gaga ya da yonca ağızlı, yuvarlak gövdeli ve düz dipli ya da düz kaidelidir. Bazı örnekler keskin profillidir. Göz motifli gaga ağızlı

testilerde bazen ağız kenarı dışa doğru kalınlaştırılarak belirginleştirilmiştir (Levha IV).

II.1.1.2. Üretim Teknikleri

Hem el yapımı, hem çark yapımı kaplar görülür. Özellikle Mersin dışındaki Kilikya'nın çoğu merkezinde ele geçen örnekler el yapımıdır. Seramik hamurları kırmızı, devetüyü ya da kahverengi renklere sahiptir. Hakim renk devetüyüdür. Genellikle kaba kaplar daha çok kahverengi kilden yapılmıştır. Kaplar ince kum katkılı, ince hamurlu olabildiği gibi, taşçık ve saman katkılı hamurlu da olabilmektedir. Renkler ve sertlik derecesi, bölgesel kil çeşitleri ile değişim göstermektedir (Tubb 1981: 403). Ya kendinden astarlı ya da krem, devetüyü ve ya kahverengi renkte astarlıdır. Astar kaliteli ve kaba üretimlerin ikisinde de görülür. Genellikle perdahlıdır. Özellikle en iyi örnekler, boyanmadan önce perdahlanmıştır (Woolley 1955: pl. LXXXIV: ATP/47/127; ATP/ 47/142). Kaplar orta ya da iyi derecede pişmiştir. Örneklerin bir kısmı açık gri özlüdür.

Açık renk zemin üzerine kırmızımsı kahverengiden kalın mat siyaha kadar değişen renklerde, çoğunlukla kahverengi tonlarda ve genellikle tek renkli çizgisel bezeklidirler. Nadir olarak iki renkte boyalı örnekler de rastlanır. Bunlar daha çok Orta Tunç Çağının sonlarında ortaya çıkmıştır. Büyük kaplar üzerinde bazen mat boya görülür. Boya bezekler, kapların üst kısımlarına ve genellikle ağız ve omuz üzerine uygulanmıştır. Desenler genellikle dikkatlice yapılmıştır.

II.1.1.3. Bezeme

Desenler, açık renk zemin üzerine kırmızımsı kahverengiden siyaha kadar varan çeşitli renklerde yapılmıştır. Çoğunlukla kahverengi tonları hakimdir. Bezemeler gelenekseldir. Genellikle desenler tek renkli olmakla birlikte, Orta Tunç Çağının sonlarında iki renkli boyalı örnekler de görülmeye başlanır. Fakat bunlar da çok sayıda değildir. Kapların genellikle ağız, boyun ve omuz kısımları boyanmıştır.

Ağız ya da kulp üzerine uygulanan kesik kısa çizgiler ile ağız kısmının altında ya da omuz üzerinde yer alan yatay ve dikey paralel çizgiler arasına yerleştirilen geometrik ve bitki motifleri ile hayvan figürleri görülür. Testilerde (Levha IV), ağıza yakın bir göz motifi (*hawk eye*) ve gövde üzerine iki ya da

daha çok bant bezek yaygın görülür. Bu türde bezekli yonca ağzılı testiler bu gurup için karakteristiktir. Genellikle testilerin kulpları üzerinde bitkisel bir motif (*ağaç* ya da *başak*) yer alır. Paralel çizgiler arasında, üçlü dikey çizgilerle sınırlandırılan panaller içine çeşitli üçgen düzenlemeleri, *kum saati* ya da *kelebek* motifleri ile yatay ve dikey düz ya da dalgalı hatlar en seçkin motiflerdir. Genellikle *kum saati* motifini oluşturan iki üçgenden biri küçük, diğeri büyüktür. Koyu renk boya ile belirtilen üçgen motiflerinin içi yatay, dikey ve eğik çizgiler ya da kafes motifleri ile doldurulmuştur.

Hayvan figürleri (Levha I) içinde su kuşu yaygın kullanılmıştır. Nadir olarak balık figürlerine de rastlanır. R.S. Merrillees'e göre (1979: 226), su kuşları muhtemelen Kilikya ve Amuk bölgelerindeki bataklıkların varlığına işaret eder. Dört ayaklı hayvan figürleri arasında özellikle keçilere sık rastlanır. Bunun dışında nadir olarak geyik ve boğa figürleri de görülür. Alalah'da X. tabakada ele geçen bir parça (Levha I: 1), şimdiye kadar paraleli olmayan doğalcı işleniştir. Bu kap parçasında, diğer örneklerden farklı olarak şematik insan figürü ile birlikte hayvan ve bitki motiflerinden oluşan doğal bir kompozisyon şeması görülür.

II.1.1.4. Tarihlendirme

Bu seramik gurubu Orta Tunç Çağına ait olup, M.V. Seton-Williams bunları M.Ö. 1900-1650 yılları arasına tarihlemiştir (1953: 57; 1954: 131). Genel olarak bu boyalılar, Habur kapları gibi M.Ö. 2. binin ilk yarısına ait bir seramik gurubu olarak değerlendirilmiştir.

Kültepe (Özgüç 1955: Resim 29-31) ve Tarsus'da (Goldman 1956: pl.369-373) ele geçen örnekler Orta Tunç Çağının başlarına tarihlenmiştir (Hainz 1993: 8). J. Garstang da Kültepe'deki kelebek motifli örneklerin M.Ö. 2000-1800'e tarihlendiğini düşünmüştür (1953: 214). H. Goldman (1956: 164), Tarsus örneklerini M.Ö. 2000-1650 arasındaki döneme vermiştir. Tarsus'da ele geçen ve bu boyalılar içinde değerlendirilen iki renkli boyalı örnekler, üç evreli kabul edilen Orta Tunç Çağının son safhasına (M.Ö. 1700-1650) tarihlenmiştir (Goldman 1956: 164, 165).

Kültepe'de ithal olan bu tipte boyalılar IV-II. katlarda ele geçmiştir. T. Özgüç (1955: 452) bu seramik türünün Kanis'de, Koloni devrinin ilk safhası olan

II. kattan sonra hiç görülmediğini, ancak bu durumun, bu boyalı gurubun belirgin formlarından olan testilerin Kuzey Suriye’de Samsi-Adad I zamanında kullanılmadığına bir sebep teşkil etmeyeceğini belirtmektedir.

Ebla’da (Tell Mardikh)1978-79 kazı mevsimlerinde açığa çıkarılan *Keçilerin Beyi Mezarı* ve *Prenses Mezarı* olarak adlandırılan iki oda mezarda ele geçen çok sayıda toplu kap içinde, Amuk-Kilikya boyalıları türünde 4 testi ve 3 çömlek ele geçmiş olup, bu mezarlar Orta Tunç Çağı II’ye tarihlenmiştir (Matthiae 1989). Özellikle *Keçileri Beyi Mezarı*’nda ele geçen bir Mısır seramoni asası, bu mezarın Mısır’ın 13. Sülalesi dönemine, firavun Harnejheryotef zamanına (M.Ö. 1770-1760) tarihlenmesini sağlamıştır (Matthiae 1989: 304). Ebla’ya çok uzak olmayan Halep yakınlarındaki Ansari’de V. tabakada bu türde boyalıları ele geçmiş olup, bu tabaka Orta Tunç Çağı I B’ye tarihlenmiştir (Suleiman 1987: pl.11: 1-58).

B. Alkım (1964: 505), Tilmen Höyük’de III A ve III B tabakalarında Habur seramik parçaları ile birlikte ele geçen boyalıları Orta Tunç Çağının ilk safhasına (Orta Tunç Çağı I), M.Ö. 19. yüzyıla ve 18.yüzyılın ilk yarısına tarihlemiştir. B. Alkım’a göre (1969: 286) bu tabakalar, Kilikya ve Amuk ovalarındaki Orta Tunç Çağı I ile çağdaştır.

J. Mellaart’a göre (1957: 67), Alalah’da ele geçen boyalıları Kilikya örneklerinden iki yüzyıl önce ortaya çıkmıştır. Alalah’daki örneklerin ortaya çıkışı buna göre M.Ö. 2100’lere kadar geri gitmektedir.

Alalah XIV-X’ da Mersin XI-IX’ da, Tarsus Orta Tunç Çağı tabakalarında, Tell Cüdeyde’de VIII-VII. (Amuk L evresi) Amuk-Kilikya boyalıları ele geçmiş olup, tüm bu tabakalar M.Ö. 1900/1875-1775/1750 tarihleri arasına verilmektedir (Matthiae 1989: 311). Buna göre bu boyalıların Orta Tunç Çağının başlarında yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

II.1.1.5. Araştırma Tarihçesi

Kilikya bölgesinde 1930’lu yıllarda yüzey araştırmaları yapan Gjerstad, bu boyalılardan *Beyaz Boyalıları I (White Painted I)* ya da *El yapımı Boyalıları (Hand Made Painted)* olarak bahsetmektedir (Seton-Williams 1954: 131;

Merriellees 1979: 226). Bu yıllarda Kilikya ve Kuzeybatı Suriye’de yapılan araştırmalarda ele geçen boyalıları, detaylı bilgi sunulmadan yayınlanmıştır.

J. Garstang, Kilikya bölgesinde yaptığı yüzey araştırmalarında ele geçen bu seramik gurubundan *Kilikya-Hitit (Cilician Hittite)* olarak bahsetmiş ve bunları daha çok Orta Anadolu boyalıları ile karşılaştırmıştır (1938: 194). Araştırmacı (Garstang 1938: 78), ilk kez Mersin’de ele geçen bu boyalıları, *Hitit öncesi seramikler* gurubunda ele almıştır. J. Garstang, 1953’de yayınlanan Mersin-Yumuktepe ile ilgili genel yayında ise *Kilikya-Hitit* olarak belirttiği bu boyalıların daha çok Suriye tipinde olduğu sonucuna varmıştır (1953: 214).

Aynı yıllarda Tarsus-Gözlü Kule’de kazı çalışmaları yürüten H. Goldman, kazıda ele geçen bu boyalılarından, Orta Anadolu formunda fakat Kuzey Suriye stilinde boyalı örnekler olarak bahsetmiş, bunların Tarsus için karakteristik malzeme olduğunu belirtmiştir (Goldman 1938: 31). Araştırmacı, 1956 yılında yayınlanan Tarsus-Gözlü Kule ile ilgili yayında, bu boyalıları genel bir ad vermiş, bunların Eski Tunç Çağı III kültüründen farklı yeni bir kültüre ait olarak değerlendirmiş ve teknik özelliklerine değinmiştir (Goldman 1956: 164 v.d.).

Bu boyalıları ile ilgili en kapsamlı değerlendirmeler B. Hrouda (1957) ile Kilikya bölgesinde yüzey araştırmaları yapmış olan M.V. Seton-Williams (1953; 1954) tarafından yapılmıştır. B. Hrouda daha çok bu seramik gurubunu Habur boyalıları ile karşılaştırmıştır (1957: 40). M.V. Seton-Williams, yüzey araştırmalarında ele geçen bu Orta Tunç Çağı boyalılarını *Kilikya Seramiği (Cilician Ware)* olarak adlandırmış, genel teknik özellikleri, yayılma alanı, menşeyi ve kronolojisi ile ilgili değerlendirmeler yapmıştır (1954: 131 v.d.). Ancak bu genel değerlendirmeler, kapsamlı bir karşılaştırmalı ve tipolojik çalışmadan uzaktır.

J. Waechter, S. Göğüş ve M.V. Seton-Williams, Sakçagözü’nde ele geçen Orta Tunç Çağı boyalılarından *Hitit öncesi Kilikya boyalıları* olarak bahsetmiş ve bunların sadece genel teknik özelliklerine değinmişlerdir (Waechter 1951: 195 v.d.).

L. Woolley, Tell Açana’da yoğun olarak ele geçen bu türde boyalıları *erken yerel boyalıları* gurubu içinde ele almıştır (Woolley 1955: 340). Araştırmacı, bu boyalıları Habur kapları ile karşılaştırmış ve genel olarak Habur boyalılarından

farklı olduğunu düşünmüştür (Woolley 1955: 341). Ancak 1955’de yayınlanan bu genel kitapta, bu kaplar ile ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya konmamıştır.

II.1.1.6. Yayılım Alanı (Levha LXXVIII)

Amuk-Kilikya boyalıları, adını aldığı Amuk ve Kilikya bölgelerinde yaygın olarak görülür. Kilikya ovasında kazılarla araştırılan Mersin Yumuktepe ve Tarsus-Gözlü Kule merkezleri dışında, yüzey araştırmalarında saptanan Adatepe II, Kürkçüler, Boz, Misis, Alapunar, Yenice Höyük, Cebra, Sirkeli, Domuz Tepe ve Kazanlı Höyük’de de benzer boyalıları ele geçmiştir (Seton-Williams 1954). Bu boyalıları Kilikya’da güney sahil boyunca Silifke’ye kadar uzanan bir alanda tespit edilmiştir.

Amuk ovasında bu kaplar Tell Açana’da (XI. ve XII. tabakalar) ve Tell Cüdeyde’de (VIII. tabaka) Amuk K ve L evrelerinde görülür (Woolley 1955). Amuk ve Kilikya bölgeleri arasında yer alan Sakçagözü ovasında yer alan Gedikli Höyük’de II. katta, Tilmen Höyük’de III A ve III B tabakalarında ele geçmiştir (Alkım 1960; H.Alkım 1976; Weachter 1951). Oylum Höyük’de ele geçen Orta Tunç Çağı boyalıları daha çok bu malzeme ile bir bütünlük gösterir.

Kuzeybatı Suriye’de Tell Mardikh (Matthiae 1989) ve Halep yakınlarındaki Ansari’de de bu türde boyalıları ele geçmiştir (Suleiman 1987: pl.11: 1-59). J.N. Tubb’un Tell Rifa’at çevresinde yaptığı yüzey araştırmalarında, Tell Rifa’at dışında Tell Qaramel, Tell el-Malek, Tell Chair, Tell Souran, Tell Jijane, Tell Karmine, Tell Aajar ve Tell Kaffine olmak üzere toplam 9 merkezde bu türde boyalı parçalar rastlanmıştır (Tubb 1981: fig.230). Bu boyalıların görüldüğü en kuzeydeki merkez Kültepe’dir. Kültepe’de IV-II. katlarda ele geçen malzeme ithal olarak değerlendirilmiştir (Özgüç 1948: 84).

Kıbrıs’da Orta Tunç Çağı II A’ya tarihlenen bu türde ithal boyalıları Ayia Paraskevi ve Hala Sultan Tekke’de ele geçmiştir (Astrom 1989: 15; Merrillees 1979). Kıbrıs’a kadar yayılan bu boyalıları Doğu Akdeniz kıyılarında çok yaygın değildir. Bu bölgede Ras Şamra’da (Schaeffer 1949: fig.131.16) ve Qatna’da (Mesnil du Buisson 1927: fig.47; pl. VIII: 1,2; pl.XXXI: 61), Hama’da (Fugmann 1958: X:5B901; Ingholt 1940: pl. XVII: 3, 5) ve Filistin’de Tell Nebi Mend’de Orta Tunç Çağı IIA’da (Merrillees 1979: 227) Amuk-Kilikya boyalılarına

rastlanmıştır. Qatna'da 1 no'lu mezarda ele geçen göz motifli testi özellikle Tarsus ve Alalah örneklerinin benzeridir (Mesnil du Buisson 1927: fig.47).

Bu seramik gurubunun benzerleri, en doğuda Chagar Bazar'da I. tabakada Habur boyalıları ile birlikte görülür (Mallowan 1937a: fig.23; pl.I; IX). Kuzey Mezopotamya'daki Sinjar bölgesinde yapılan yüzey araştırmasında ele geçen keskin profilli, boyalı bir çanak parçası *Gurup X* olarak belirtilmiş ve Amuk-Kilikya boyalıları olarak nitelenmiştir (Lloyd 1938: fig.6). Fakat C. Hamlin, böyle küçük bir parçaya göre kesin bir değerlendirme yapmak yanlıştır (1971: 20).

II.1.2. HABUR BOYALILARI (Levha VI-VIII)

M.E.L. Mallowan (1937: 102) bu seramiği, çark yapımı, devetüyü renkte ve düz dipli, uzun boyunlu vazolar ile keskin profilli çanaklar olmak üzere başlıca iki ana forma sahip seramik gurubu olarak tanımlamıştır. Habur bölgesindeki bu örnekler ve diğer formlar kırmızı, kahverengi ya da siyah renkte boyalıdır.

Habur boyalıları ile ilgili ilk kapsamlı bilgiler, Chagar Bazar kazılarında ele geçen örneklerden elde edilmiştir (Mallowan 1936; 1937a; 1947). Bu merkezlerde ele geçen kapların çoğu, muhtemelen depolamada kullanılan geniş çömleklerden oluşur. Bunlar kaba kaplardır. Geniş ağızlı, yüksek boyunlu, şişkin karınlı düz dipli ya da düz kaideli kaplar alışılmış formlardır (Levha VI).

M.E.L. Mallowan ilk yayınlarında, Chagar Bazar'da I. tabakanın beş evresi boyunca Habur kaplarının desenlerinde ve formlarında küçük ve makul değişikliklerden bahsetmekte, bununla birlikte erken safhalarda geniş çömlek ve kapların kaba olduğunu ve evrenin sonuna doğru ince hamurlu küçük kaplar görüldüğünü belirtmektedir (Mallowan 1937: 102). Araştırmacı, *Habur seramiği* başlığı altında, bir kısmı boya bezekli olan, çağdaş tüm formları ve kapları ele almıştır. Onun bu geniş başlıklı sınıflandırması içinde, küçük stratigrafik ve stil özelliklerine dayandırılan Habur kaplarının alt grupları olarak oluşturulan erken ve geç evre kapları yer almıştır. A evresinde az miktarda görülen geniş kaba çömlekler, B ve C evrelerinde yaygınlaşmış, D evresinde azalmıştır. En geç evre olan E evresinde ise kaba kaplar yerlerini daha küçük ve zarif kaplara bırakmıştır.

M.E.L. Mallowan (1937: 102 v.d.), H.J. Kantor (1958: 22-23) ve M. Welker (1948: 209) gibi B. Hrouda da (1957: 22) Habur boyalılarını eski (*older*) ve geç (*younger*) olarak sınıflandırmıştır. Geç evre kapları, ince hamurları dışında form açısından da farklılıklar gösterir. Daha dikkatli yapılmış küçük vazolar, evrenin sonuna doğru ortaya çıkmıştır. Bunlar ince cidarlı ve düzgün yüzeylidir. Geç evrede, yeni motifler görülmemesine karşın, bir farklılık göze çarpar. Bu evrede, kapların genellikle üst kısımlarına yapılan basit paralel bant bezekler en yaygın kullanılan bezemedir. Bazen kuş ve dört ayaklı hayvan figürleri de görülür.

D.L. Stein'e göre (1984: 4), her ne kadar Geç Habur evresi kaplarının bir kısmında görülen figürlü bezemelerin yeni yabancı unsurlar olarak prototipleri, İran boyalıları ile Filistin'de görülen *Bichrome Ware* adı verilen boyalılar kabul edilse de, bu boyalılar Eski Habur evresi kaplarından gelişmiştir. Araştırmacı, bu

geç evre örneklerinin, Habur kapları ile Nuzi kapları arasında bir geçiş evresi özelliğini yansıttığına inanmaktadır.

Habur boyalı kaplarının benzer formlarda monokrom örnekleri de vardır. M.E.L. Mallowan (1946: 111 v.d.) raporunda, bu boyalıların Chagar Bazar ve Tell Brak monokrom kapları ile de ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bir çok merkezde bu monokrom kaplar da önemli oranda temsil edilirler. Ancak Chagar Bazar, Billa ve Assur gibi Habur kaplarının hakim olduğu yayınlanmış merkezlerde genellikle monokrom kaplar ile ilgili yeterli bilgi mevcut değildir. Habur boyalıları içinde de yer alan keskin profilli çanakların büyük bir çoğunluğu bezemesizdir.

Nuzi boyalıları dışında, Habur boyalıları ile yaklaşık aynı devirde ve Kuzey Suriye'nin batısında ve Kilikya'da görülen Amuk-Kilikya boyalıları da bu seramik gurubu ile karşılaştırılmaktadır (Stein 1984: 5 v.d.; Welker 1945: 205 v.d.). M.V. Seton-Williams da Kilikya malzemesi ile ilgili değerlendirmesinde, bu iki seramik gurubu arasındaki ilişki ve farklılıkları ele almış, Habur seramiği ile ilgili bir kaç örnek dışında, Kilikya boyalılarını daha çok batıya has seramikler olarak değerlendirmiştir (Seton-Williams 1953: 66).

Habur boyalılarının menşeyi ile ilgili çok farklı görüşler söz konusudur. Özellikle bu kültürel değişimin ardındaki hareket gücü ve bölgeye giren yeni toplulukların nereden geldikleri konusu bir sorun teşkil etmektedir (Hrouda 1957; Mallowan 1936; 1937; 1947; Welker 1948). Genel kanı, Habur kaplarının Kuzey Mezopotamya'da birden ortaya çıktığı ve eski yerli perdahlı seramik geleneğinin ortadan kalktığı şeklindedir (Hamlin 1971: 22; Mallowan 1947: 22; Stein 1984: 25). Bu görüşe göre Habur boyalıları Kuzey Suriye ve Kuzey Mezopotamya'ya dışarıdan gelmiş olmalıdır. Böylece bu boyalı seramik gurubunun kökeni, komşu bölgeler olan doğudaki İran'da ve batıdaki Filistin'de boya bezekli seramik geleneğinde aranmıştır.

M.E.L. Mallowan (1937: 103, 145; 1947: 23 v.d.), M. Welker (1948: 191) ve B. Hrouda (1957: 41), bu boyalıların kökenini İran'da aramışlardır. M.E.L. Mallowan, Zagroslar'ın doğu eteklerinde ve Nihavend yakınlarındaki Tepe Giyan'da II. katta ele geçen Habur kapları ile ilişkili boyalıların, çeşitli metal eserler ve mühürlere göre Kuzey Suriye'deki merkezlerle çağdaş olduğunu belirtmiştir (1947: 22). Bu bölgede görülen boyalılarıdaki yatay bant

düzenlemeler, bezemelerin kabın boyun ve omuz kısmında yer alması, çift ağızlı balta ya da kum saati motifi, kuş figürleri ve farklı üçgen düzenlemeler benzerlikler göstermektedir. Araştırmacı (Mallowan 1947: 24), Habur vadisindeki kazılarda ele geçen ve bir kültürel değişime işaret eden bu boyalıları, III. Ur Hanedanlığı zamanında, İbbi-Sin'den sonra Kuzey İran'dan gelen kavimlere bağlanmaktadır. M. Welker'in düşüncesine göre de Habur boyalıları kısmen Giyan IV-III kaplarından etkilenmiş olup, III. Ur krallarından İbbi-Sin zamanında doğudan gelen etkilerle ilişkili görülmelidir (1948: 191, 209).

Bu kapların doğu kökenli olarak görülmesinin en büyük sebebi, özellikle Giyan boyalılarının daha eski Susa (Carter 1979) boyalı kapları ile de ilişki içinde olmasıdır. M.E.L. Mallowan (1947: 22), Giyan II boyalılarının da daha eski olan Giyan IV'de ortaya çıkan boyalı gelenekten geliştiğini iddia etmekte ve Habur kaplarını Giyan'ın bu daha erken olan tabakası ile ilişki içinde görmektedir. B. Hrouda'ya göre (1957: 41), de bu seramiğin Giyan IV-III boyalılarından etkilenmiş olması muhtemeldir. Aynı şekilde Dinkha Tepe'de ve Hasanlu VI'de ele geçen Habur kapları, bölgeye özgü kaplar olup, bir gelişimi de ortaya koyar (Hamlin 1971; 1974; Dyson 1969). Özellikle Dinkha Tepe'de ele geçen bir çok form İran'a has özellikler gösterir (Hamlin 1974: 127).

Ancak bazı araştırmacılar (Dyson 1969; Young 1965; 1966; 1969) Habur boyalıları ile ilgili doğu kökeni görüşüne karşı çıkmaktadırlar. Bu karşı görüşü savunanlar, Giyan'daki kap formlarının hiç birinin Kuzey Mezopotamya'daki Eski Habur gurubunun tipik formları olan depolama çömlekleri ve keskin profilli çanakları ile uyuşmadığını belirtmektedirler. Ayrıca bu görüş, Giyan motif repertuarının daha çeşitli olması ve bu kapların Habur kaplarından farklı olarak boyama kalitesinin daha yüksek olmasıyla desteklenmektedir. Bu karşı tezi savunanlar, düşüncelerini merkezi Batı İran ve Kuzey İran'da M.Ö. 3. binin sonları ve 2. bin ile ilgili kronolojik çalışmalarına dayanarak Kuzey Mezopotamya'nın Habur kaplarının, Giyan II boyalılarının en azından bir kısmından daha önce ortaya çıkmış olmasıyla desteklemekte ve buna dayanarak Habur kaplarının bunlardan ayrıldığına inanmaktadırlar (Dyson 1969; Young 1965; 1966; 1969). T.C. Young, yaptığı yüzey araştırmasına dayanarak Giyan II seramik gurubunun sadece III. ve IV. katlarının malzemesinden farklı olmadığını, ayrıca çağdaş çevre merkezlerin malzemesinden de farklı olduğunu belirtmiş ve bunların İran'a muhtemelen yabancı unsurlar olduğunu düşünmüştür (1969: 290).

C. Hamlin, Dinkha Tepe'de ve Hasanlu VI'da ele geçen boyalıların Habur boyalıları ile kapalı bir paralellik gösterdiğini ve daha doğuya yayılmadığını gözönünde bulundurarak, Dinkha Tepe ve Hasanlu VI'da ele geçen Habur kapları ile daha az benzer olan boyalıların varlığını, Kuzey Mezopotamya kültürünün doğuya doğru geçici bir yayılımıyla açıklamaktadır (1971: 196, 301).

Habur boyalıları, M.Ö. 2. binde Önasya'da görülen Nuzi ve Amuk-Kilikya boyalıları ile Filistin'de yaygın olan ve *Bichrome Ware* olarak adlandırılan boyalı kaplarla da ilişki içine sokulmuş fakat bu karşılaştırma kesin bir ana yayılım bölgesi ya da etnik bir ilişki ortaya koymamıştır (Stein 1984 ; Porada 1965 ; Parayre 1986 ; Welker 1948). D.L. Stein, Balih ırmağının batısında görülen boyalıları ile Habur kapları arasındaki belirgin farkları göz önünde bulundurarak, Habur kaplarının batı kökenli olamayacağını düşünmekte ve Habur kaplarında görülen form ve desenlerin yerel Sargon ve III. Ur malzemesi ile bir çok paralellikler göstermesine dayandırarak, Habur boyalılarının kesin olarak Kuzey Mezopotamya'da yerel bir kültür olarak geliştiğine inanmaktadır (Stein 1984: 26).

Habur boyalılarının bölgede aniden görülmesi, eski araştırmacılar tarafından Hurrilerin gelişine bağlanmıştır (Hamlin 1971: 25 ; Stein 1984: 4). Habur kaplarının kısmen geç tipleri Billa 3, Brak 3 ve 2, Jidle 2, Chagar Bazar I ve Alalah IV'de Nuzi boyalıları ile birlikte aynı tabakada görülmüş olup, Bunlar Hurriler ile bağlantılı kabul edilmiştir (Stein 1984: 4). M.E.L. Mallowan, her iki boyalı grup için ortak bir kültürel kaynağı kastederek, Geç Habur tiplerinin Hurrilerin siyah üzerine beyaz boyalı Nuzi kaplarından etkilenmiş olabileceğini belirtmektedir (1937: 102; 1947: 239).

Bununla birlikte B. Hrouda, Hurri ve Habur seramiği ilişkisini reddetmekte, bunu da Hurrilerin vatanı olarak iddia edilen Kuzey Mezopotamya'da bu boyalıları görülürken, Hurri varlığının III. Ur devri belgelerinden bilindiği Güney Mezopotamya'da bu kaplara rastlanmaması sonucuyla desteklemektedir (1957: 43-45). Araştırmacının vardığı sonuç, Hurrilerin Mezopotamya'ya kuzey ve kuzeydoğudan gelerek Habur kaplarını üreten kavimlerle kaynaştığı yolundadır (Hrouda 1957: 44v.d.). Bu kapların tek bir etnik guruba bağlanmaması genel kabul görmüştür (Stein 1984: 3; Hamlin 1971: 24 v.d.).

II.1.2.1. Formlar (Levha VI-X)

Başlıca kap formları; kısa boyunlu ya da boyunsuz çömlekler, vazolar ve bardaklar ile derin ve sığ çanaklardan oluşur. Kaplar genellikle düz dipli ya da düz kaidelidir. Bununla birlikte, daha az olarak halka diplere de rastlanır.

Karakteristik boyunlu çömlekler (Levha VI-VIII), dışa açılan ağızlı, genellikle şişkin karınlı ve düz dipli ya da ince düz kaidelidir. Bunlarda gövde basık yuvarlak ya da uzun ve şişkin olabilmektedir. Nadir olarak keskin omuzlu örneklerle de rastlanır. Dönemin sonunda bu tipte kapların daha küçüğü ve daha kalitelipleri görülür. Bunlar çoğunlukla vazo biçimindedir. Vazo biçimli kaplarda dipler küçüktür. Boyunlu çömlekler dışında boyunsuz basit, yuvarlak şişkin gövdeli ve düz dipli çömleklerle de rastlanır.

Dışa açık ağızlı uzun kaplar da bu guruba ait karakteristik formlar oluşturur (Levha IX: 10, 12, 13-16). Bunlar çoğunlukla düz diplidir. Daha az olarak yuvarlak dipli örneklerle de rastlanır (Levha IX: 10). Çanaklar ise dışa çekik ağızlı, genellikle keskin profilli ve düz ya da halka diplidir. Bu form Amuk-Kilikya boyalıları için de karakteristiktir.

II.1.2.2. Üretim Teknikleri

Kaplar daima çark yapımıdır. Bununla birlikte el yapımı minyatür kaplar da mevcuttur. İyi pişirilmişlerdir. Hamurları, çok kaba, saman katkılı, devetüyünden ince elenmiş pembemsi ya da krem rengine varan şekilde farklılıklar gösterir. Genellikle yüzeyleri dikkatlice düzeltilmiştir. Islak sıvazlamalı ve mattırlar. Bazen boyamadan önce hafifçe perdahlanmış örneklerle de rastlanır. Astar hamur renginde ya da krem rengindedir.

Basit geometrik motifler, açık renk zemin üzerine koyu renkte yapılmıştır. Bezemeler kırmızı, kahverengi ve siyah tonlardadır. Boya bezekle birlikte aplike ya da kazıma bezek görülmez. Desenler, çömleklerin omuz kısmına ya da çanakların ağız kısmına yapılmıştır. Fakat bazen bezeme dibe kadar devam eder.

Erken evrede geometrik desenli, kaba geniş kap formları hakimken, geç evrede düz-yatay bant bezekli ve daha kaliteli olan küçük kaplar görülür. Erken gurup örnekleri kalın cidarlıyken, geç evre örnekleri daha ince cidarlıdır. Ayrıca geç evrenin kapları daha ince hamurludur.

II.1.2.3. Bezeme

Habur boyalıları, genellikle kapların üst kısımlarına uygulanan tek renkte basit geometrik desenlidirler. Bezemeler; portakalımsı kahverengi, kırmızımsı kahverengi, donuk kırmızı, koyu kahverengi ya da siyah renkte mat desenlerden oluşur.

Başlıca geometrik desenler; yatay bantlar, üçgenler, dik şeritler ya da yatay bantlar arasında çarpı işaretleri, içi taralı üçgenler, nokta bezekler, zikzaklar, iç içe açılardan oluşur. En yaygın bezeme, geç evrede de hakim olan paralel yatay bantlardan oluşan bezektir. Boya bezekler genellikle kapların üst kısımlarına, boyun, omuz ya da omuzun biraz daha aşağısına uygulanmıştır. Bununla birlikte bazı örneklerde (Levha VII: 12) bezeme dibe kadar devam eder. Çanak gibi bazı formlarda ağız üzeri de bezenmiştir (Levha X: 5-7). Çanakların üzerinde çoğunlukla küçük üçgenler, şeritlerle ayrılmış üçgenler ya da şerit gurupları görülür. Benzer çanak formlarının boyasız örneklerine de rastlanır.

Tüm evreler boyunca motiflerde dikkat çekici bir değişim görülmez. Daha az olmakla birlikte, bitki ve hayvan motifli örnekler de görülür (Mallowan 1937: fig.215: 8). Genel olarak geometrik desenler, yatay bantlar arasına yerleştirilmiştir. Assur örneklerinde (Hrouda 1957) olduğu gibi dikey çizgilerle oluşturulmuş üçlü metop düzenlemeleri arasına yapılmış geometrik motifler de görülür.

Dinkha Tepe'deki Habur kapları üzerinde geometrik motifler dışında, kuş ve dört ayaklı hayvan figürlerine de rastlanır (Hamlin 1971: fig.I v.d.). Bunların dışında kum saati ya da çift ağızlı balta motifi, ortası noktalı yuvarlaklar, çark motifi, baklava motifli üçgenler, nokta bezekler, zikzaklar, dama tahtası, çeşitli üçgen düzenlemeleri, baklava motifli bantlar, karışık geometrik motifler ile karışık çizgisel motifler ve yatay bantlardan oluşan oldukça geniş bir bezek repertuarı görülür.

Başak ya da *ağaç* olarak değerlendirilen bitki motifi, geometrik bezeklerle birlikte görülür. Hayvan figürlü bezeme anlayışı ise daha çok Geç Habur evresi seramikleri üzerinde hakimdir. Bu tür boyalıları, özellikle Filistin'de görülen boyalıları ile (*Bichrome Ware*) karşılaştırılmaktadır. Kapların genellikle üst kısımlarına yapılan yatay paralel hatlar, Geç Habur evresinde görülen en yaygın bezektir.

II.1.2.4. Tarihlendirme

Erken safhaya ait Habur boyalıları için yaklaşık başlangıç tarihi, Chagar Bazar'da I. katın alt evresinde (A evresi) ele geçen çivi yazılı tabletlere göre belirlenmektedir (Mallowan 1947: 82). Bu tabletler, Babil'in I. Hanedanlık evresi ile çağdaş olup, erken Habur kapları buna göre Shamsi-Adad I'in (yaklaşık M.Ö. 1817-1780) ve Babil kralı Hammurabi'nin (M.Ö. 1792-1750) hükümdarlıkları dönemine tarihlenmiştir (Stein 1984: 24).

M.E.L. Mallowan bu tarihlendirmeyi özellikle bir tablet odasında, tabletlerle birlikte ele geçen iki boyalı kaba göre yapmaktadır (Mallowan 1947: 82). Araştırmacıya göre, bu iki kaptan tabanın altında ele geçen örnek biraz daha eski olabilir ve M.Ö. 1900'lere III. Ur ya da Larsa Devrine tarihlenebilir. M.E.L. Mallowan (1937: 102), Habur kaplarının daha yoğun ele geçtiği Chagar Bazar I'i kabaca M.Ö. 1900-1600'e tarihlemiştir. Bununla birlikte bu kapların genel olarak Kuzey Mezopotamya'da Shamsi-Adad I döneminde ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Kantor 1958: 22; Mallowan 1947: 79) .

Kültepe I b'de ele geçen iki Habur örneği de (Özgüç 1953: Resim 25, 26) bu boyalı seramik gurubunun tarihlendirilmesinde önemli olmuştur. Bu iki kaptan biri (Özgüç 1953: Resim 25) minyatür bir kap olup, Geç Habur gurubuna aittir. Diğer örnek (Özgüç 1953: Resim 26) bant bezekli, omuzlu bir kap olup, koyu renkte bant bezekli erken Nuzi boyalılarına benzer. Mezarlarda ele geçen bu iki kap, Shamsi-Adad I'in resmi limularına göre tarihlenen tabletlerle çağdaştır (Balkan 1955: 43).

D.L. Stein'e göre (1984: 24), Habur kapları için M.Ö. 1900-1800'den önceye verilen bir tarih kabul edilebilir ve Chagar Bazar I. katta ele geçen bir III. Ur Evresi silindir mührü (Mallowan 1936: pl.I: 4.) de bunu desteklemektedir.

İran'da ise Habur benzeri örneklerin ele geçtiği Hasanlu VI, yaklaşık M.Ö. 1750-1450'ye tarihlenmektedir¹ (Hamlin 1974: 129). Hamlin bu boyalıları, Habur boyalılarının ele geçtiği Dinkha Tepe tabakalarının radyokarbon saptamalarına ve Hasanlu'da görülen erken ve geç malzemelerin sürekliliğine göre en fazla M.Ö. 2000-1600'e tarihlemiştir (Hamlin 1971: 303).

¹) Hasanlu VI bazı kaynaklarda ise M.Ö. 1800-1500'e tarihlenmiştir (bkz. Dyson 1969).

H.J. Kantor ise Habur Evresini M.Ö. 18-16. yüzyıllar arasına vermiştir (1958: 23). Bu konuda kapsamlı araştırmalar yapan B. Hrouda ise bu seramik gurubunun kabaca M.Ö. 2. binin ilk yarısına ait olduğunu düşünmektedir (1957: 41). Kuzey Mezopotamya'daki Sinjar bölgesinde yapılan yüzey araştırmasında ele geçen Habur boyalıları M.Ö. 1500'e tarihlenmiştir (Hamlin 1971: 18; Lloyd 1938: 134).

II.1.2.5. Araştırma Tarihçesi

İlk kez 1920'li yıllarda Assur'daki Alman kazıları ile Billa, Gawra ve Nuzi'deki Amerikan kazılarında Habur boyalılarına rastlanmış, fakat bunlar ne raporlarda ele alınmış, ne de bunlara özel bir ad verilmiştir (Hamlin 1971: 18).

Yukarı Habur bölgesindeki Chagar Bazar'da, 1935 yılından itibaren başlayan kazılarda, ilk iki kazı sezonunda ele geçen malzemeyi M.E.L. Mallowan ilk kez geniş ölçüde ele almış ve bu boyalıların Habur Bölgesinde yaygın görülmesinden hareketle bunlar için *Habur seramiği (Habur Ware)* terimini kullanmıştır (Mallowan 1937: 102 v.d.). M.E.L. Mallowan daha sonra Chagar Bazar'da ve yine aynı bölgedeki Tell Brak'da yürüttüğü kazı çalışmaları süresince ele geçen malzemeye dayanarak, Habur boyalılarını M.Ö. 2. binde görülen diğer boyalılarla karşılaştırmış ve tam olarak tarihlendirmeye çalışmıştır (Mallowan 1947).

A. Stein, 1938'de İran Azerbeycan'daki Dinkha Tepe kazılarında bulduğu benzer boyalıları Kalkolitik Çağa ait olarak değerlendirmiştir (Hamlin 1971: 18). Aynı yıl Kuzey Irak'daki Sinjar bölgesinde yapılan yüzey araştırmasında ele geçen Habur boyalılarına ait parçaları *Gurup XII* olarak belirtmiş ve Kuzey Suriye'deki Habur seramiğinin benzerleri oldukları teşhis edilmiştir (Lloyd 1938: 134). Fakat bu gurubun malzemesi yayınlanmamıştır.

Daha sonra M. Welker, 1948'de yaptığı yayında, Önasya'daki M.Ö. 2. bine ait boyalıları ele almış, Habur kaplarını özellikle bölge içindeki diğer boyalıları ile karşılaştırmıştır (Welker 1948). Araştırmacı, Fırat'ın doğusundaki bölgeleri daha çok Kuzey Mezopotamya bütünü içinde değerlendirmiş ve seramik dışındaki arkeolojik malzemeyi de karşılaştırma malzemesi olarak ele almıştır.

Bu konuda ikinci önemli yayın B. Hrouda tarafından 1957'de yapılmıştır (Hrouda 1957). B. Hrouda, M. Welker'den farklı olarak sadece seramik

malzemeyi ele almış ve o zamana kadar yayınlanmayan Assur'daki Habur seramiği örneklerini de değerlendirmiştir. B. Hrouda da M.E.L. Mallowan ve M. Welker gibi bu boyalıları erken ve geç olarak sınıflandırmıştır. B. Hrouda'nın Habur boyalıları ile ilgili bir başka makalesi 1989'da yayınlanmıştır (Hrouda 1989). Bu makalesinde araştırmacı, son kazılarda ele geçen bulgulara göre yeni bir değerlendirme yapmıştır.

Bir çok merkezde Habur seramiği gurubuna ait örnekler ele geçmesine karşın, bunlar yeterince ele alınmamış ve değerlendirme yapılmamıştır. C. Hamlin'in 1971'de yayınlanan, İran'daki Dinkha Tepe'de ele geçen Habur seramiğini geniş ölçüde ele aldığı doktora tezi, bu konudaki en kapsamlı çalışmalarından birisini oluşturmaktadır (Hamlin 1971). Son yıllarda Habur boyalıları, daha farklı bir değerlendirmeye, Nuzi ve Amuk-Kilikya boyalıları ile birlikte ele alınmıştır (Stein 1984). Ancak bu konudaki çalışmalar henüz oldukça yetersiz düzeydedir.

II.1.2.6. Yayılım Alanı (Levha LXXIX)

Yayınlanan bir çok raporda bu kaplarla ilgili yeterli bilgi mevcut olmadığı için ve bununla birlikte yüzey araştırmalarının yetersizliği yüzünden, Habur boyalılarının tam olarak yayılım alanını saptamak mümkün olmamaktadır. Bu kaplar, Kuzey Suriye'nin doğusu ile Kuzey Mezopotamya'da yoğun olarak görülür. Coğrafi olarak bu bölge, batıda Fırat nehri, kuzeybatıda Toros dağları, doğuda Zagros dağları ve güneyde Jebels Hamrin, Sinjar ve Abd el-Aziz yükseltileri ile sınırlı olarak genişletilebilir. Bu alanın dışında, en kuzeyde Kültepe'de , en batıda Tarsus'da, en güneyde Hama ve Mari'de, en doğuda Dinkha Tepe, Hasanlu ve Tepe Giyan'da görülür.

Son yıllarda Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yapılan yüzey araştırmaları ile kazılarda da Habur örnekleri ele geçmiştir. Bu bölgedeki çalışmalarda; Cizre civarında (Algaze 1988: 3), Harran'da (Lloyd 1951: 110; Prag 1970: fig.8), Girnavaz'da (Erkanal 1990: Resim 9), Lidar'da (Hauptman 1987: 205), Malatya-İmamoğlu'nda (Uzunoğlu 1986: Resim 14; 1987; 1988: Resim 6.) ve Malatya-İmikuşağı'nda (Sevin 1987: Resim 2) Habur boyalılarına rastlanmıştır.

II.1.3. KUZEYBATI SURİYE ORTA TUNÇ ÇAĞI MONOKROM SERAMİĞİ (Levha XI-XIII)

M.Ö. 2000-1550/1500 yılları arasında, Kuzey Suriye'nin daha çok Balih ırmağından Amuk bölgesine kadar uzanan kesiminde görülen monokrom seramik gurubu, çoğunlukla çark yapımı olan belirgin formlar ve teknik özellikler gösterir. Keskin profiller, üzeri yivli dışa çekik ağız kenarları ile tarakla kazıma bezekler, bu kaplar için karakteristik özelliklerdir. Kaplar, grimsi-kahverengi, gri, kırmızımsı kahverengi ya da yeşilimsi renktedir. Krem renginde astarlı örneklerle de rastlanır (Dornemann 1979: 139). Bu seramikler Kuzey Suriye'de, Eski Tunç Çağı IV'den sonra aniden ortaya çıkmıştır. P. Matthiae, bu seramiklerin ortaya çıkışını Amurrular'ın bölgeye gelişine bağlamaktadır (1979: 11).

Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri, üretim teknikleri, formlar ve bezekler açısından, Kuzey Suriye'de görülen Eski Tunç Çağı III/IV seramiklerinden farklıdır. Yalnız Kurban Höyük'de ele geçen, M.Ö. 3. binin sonlarına ve M.Ö. 2. binin başlarına tarihlenen III. evrede ele geçen seramik türü malzeme ile büyük benzerlikler göstermektedir (Algaze 1990b: 286, pl.97-136). Eğer Kurban Höyük malzemesi için belirlenen bu tarihleme doğruysa, Kurban Höyük'de ele geçen örnekler, Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramiklerinin öncüleri niteliğindedir. Fakat bu tarihlendirmeye biraz şüpheyile bakılmalıdır.

M.Ö. 2. binin ilk yarısına tarihlenen Kuzeybatı Suriye monokrom seramikleri, çeşitli evreler boyunca, özellikle kap formlarında bazı farklılıklar gösterir (Matthiae 1979; 1980a; Suleiman 1987: pl. I,II). Orta Tunç Çağı IA'da (M.Ö. 2000-1900), Eski Tunç Çağı IV'de görülmeeyen üzeri yivli dışa çekik ağız kenarlı geniş çömlekler ve keskin profilli kaplar yaygın görülür (Levha XI-XIII). Bu evrenin kapları bezekten yoksundur.

Orta Tunç Çağı IB'de (M.Ö. c. 1900-1800) keskin profilli kaplar en belirgin formlardır (Levha XI). Bu dönemde, vazo formunda düz kaplar oldukça yaygındır (Matthiae 1979; 1980a; Suleiman 1987: pl. I,II). Vazo formunda kaplar, Orta Tunç Çağı II A'da (M.Ö. c. 1800-1700) yavaş yavaş ortadan kalkmıştır (Suleiman 1987: 234). Bununla birlikte Orta Tunç Çağında yeni formlar görülür. Bu evrede kaplar daha kalitelidir. Keskin profilli formlar oldukça yaygındır. Kazıma, baskı ve kabartma bezekler, bir önceki evreye göre oldukça artmıştır. Ansari IV'de,

Hama H'de, Mardikh III A'da ve Mişrife'de 2 no'lu mezarda ele geçen seramikler bu evreye aittir (Suleiman 1987: 234).

Orta Tunç Çağı II B'de (M.Ö. c. 1700-1600) eski seramik geleneği küçük farklılıklarla birlikte devam etmiştir. Orta Tunç Çağının bu son evresinde vazo formunda kaplar tamamen ortadan kalkmıştır.

Fırat vadisi ve bu vadinin batısında hakim olan Kuzeybatı Suriye monokrom seramiklerinin benzerlerine Balih vadisindeki merkezlerde de rastlanır. Tell Hammam et-Turkman gibi Balih merkezlerinde, form ve kazıma bezekler açısından benzerlikler gösteren kaplar ele geçmiştir (Van Loon 1988). Özellikle Fırat vadisindeki merkezlerde ele geçen Orta Tunç Çağı II malzemesi ile Habur bölgesi ve Kuzey Mezopotamya seramikleri arasında da ilişkiler söz konusudur (Dornemann 1979: 139). Özellikle Orta Fırat'ta, Orta Tunç Çağı malzemesi içinde bazı formlar Mezopotamya ve Filistin'in çağdaş seramik formları ile ilişkili görülmüştür (Caubet 1982: 74).

Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri, çağdaş Kilikya (Goldman 1956: pl. 366 v.d.) ve Doğu Akdeniz'de Filistin ve Ürdün (Albright 1938: 24 v.d.; Dornemann 1983: 13 v.d.; Sanders 1970: fig. 4) seramikleri ile paralellikler gösterir. Ürdün'de Orta Tunç Çağı I ve II'de görülen, bir kısmı kazıma bezekli monokrom seramikler Suriye örnekleri ile karşılaştırılmaktadır¹ (Dornemann 1983: 13 v.d.). Bununla birlikte Filistin'de Orta Tunç Çağı seramikleri, daha çok Doğu Akdeniz'in diğer bölgeleri ile ilişkiler gösterir (Albright 1938: 24).

Tarsus-Gözlü Kule'de, tarakla kazıma bezekli çömlekler, Orta Tunç Çağının başlarından itibaren kullanılmakta olup, bu kaplar Suriye ve Filistin'in Orta Tunç Çağı malzemesi ile paralellikler gösterir (Goldman 1956: 165 v.d.). Mersin-Yumuktepe'nin dışa dönük ağızlı, kaideli Orta Tunç Çağı kapları da benzer ilişkiler gösterir (Garstang 1938: pl. 10-13). J. Garstang, Kilikya'da, Orta Tunç Çağında görülen yeni etkilerin Suriye'den geldiğini düşünmüştür (1955: 209).

¹) Mardikh Eski Tunç Çağı III-IV malzemesi, Filistin Orta Tunç Çağı I seramikleri ile benzerlikler göstermekle birlikte, Filistin örnekleri daha kaliteli ve boyutlarına göre oldukça hafif, ince cidarlı sert kaplardan oluşur (bkz. Albright 1966: 31).

II.1.3.1. Formlar (Levha XI-XIII)

Başlıca kap formlarını; keskin profilli çanaklar, boyunlu ve boyunsuz çömlekler, vazo formunda kaplar, pişirme kapları ve kadehler oluşturur. Dışa açık ağızlı vazolar yalnızca Orta Tunç Çağı II evresinde oldukça yaygındır (Dornemann 1979: 7-15; Egami 1984: pl.9: 5; Holland 1976; 1977: 516-530). Bununla birlikte bazı formlar bireysel üretim teknikleri yansıtır. Örneğin Terqa'da, 15. tabakada ele geçen bir çömlek, çarkta biçimlendirilmiş küresel bir gövdeye sahip olup, bazı yönlerde düzleştirilmiştir (Kelly-Buccellati 1977: 4).

Üzeri yivli dışa çekik ağız kenarları, bu seramik gurubu için oldukça karakteristiktir. Geniş çömlek ağızlarında olduğu gibi erken çanak örneklerinde de ağızların üzeri yivlidir (Dornemann 1979: fig. 22:18, 22). Dışa çekik ağız kenarları ile birlikte dışa kalınlaştırılmış ağız kenarları da yaygındır. Daha az olmakla beraber, içe dönük ağızlı çanaklar da görülür.

Kaplar düz dipli, halka dipli ya da düz kaidelidir. Genellikle çanak formlarında halka dipler ya da düz kaideler hakimdir. Diğer kaplar çoğunlukla düz diplidir.

II.1.3.2. Üretim Teknikleri

Büyük çömlekler ve küpler dışında kaplar çoğunlukla çark yapımıdır. Yüzeyleri genellikle ıslak sıvazlamalıdır. Orta ya da iyi derecede pişirilmişlerdir. Özellikle büyük kapların çoğunda, pişirmeden dolayı farklı renk nüansları görülür (Kelly-Buccellati 1977: 4). Kapların bir kısmı astarlıdır. Çanaklar gibi küçük formlar çoğunlukla perdahlanmıştır. Orta Tunç Çağı evreleri boyunca kaplarda, üretim teknikleri açısından küçük farklılıklar görülür.

Seramik hamurları taşçık, kum ve saman katkılıdır. Kapların bir kısmı ince hamurludur. Organik katkı daha çok geniş kaplarda görülür. Bununla birlikte, organik katkılı kaba hamurlu kapların bir kısmı, çanaklar gibi küçük formlardan oluşur.

II.1.3.3. Bezeme

Özellikle büyük çömlekler ile küpler, kabartma bant, baskı ve tarakla kazıma bezeklidir (Levha XII). Tarakla kazıma bezek, M.Ö. 2. binin ilk yarısında Suriye'deki en yaygın bezeme türüdür (Kelly-Buccellati 1977: 4). Kapların genellikle boyun ve omuz kısımlarına sert bir fırçayla yapılmış paralel bantlar ve bu bantlar arasında yer alan dalgali hatlar özellikle büyük kaplar üzerinde görülür. Bu türde kazıma bezekler, Mezopotamya'da İsin/Larsa devri örnekleri ile karşılaştırılmaktadır (Dornemann 1979: 114; Oates 1970: 17.). Bu bezekler, ip ve parmak baskı ile kabartma bant bezekler ile birlikte de uygulanmıştır.

Terqa'da ve Baghouz'da ele geçen Orta Tunç Çağı kaplarının bir kısmı bitumenle bezenmiştir (Kelly-Buccellati 1977: 5; du Mesnil du Buisson 1948: pl. LXV: Z74; pl. LXVII: Z22.). Bitumen sadece bezek olarak değil, kap üzerinde çömlekçi işareti ya da kabın hacmini belirttiği düşünülen işaretlerde de kullanılmıştır¹ (Kelly-Buccellati 1977:7).

II.1.3.4. Tarihlendirme

Bu monokrom seramik gurubu, Kuzey Suriye'de tüm Orta Tunç Çağı boyunca görülür. Kuzey Suriye'de iki safhalı olan Orta Tunç Çağı (I-II), M.Ö. 2000-1600/1590 arasına tarihlenmektedir (Matthiae 1979: 11; Suleiman 1987: 231). En karakteristik özelliklere sahip seramikler, Orta Tunç Çağı II'de yaygındır (Dornemann 1984: 65; Suleiman 1987).

II.1.3.5. Araştırma Tarihçesi

Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri ile ilgili genel bir araştırma yapılmamıştır. Bu seramikler ile ilgili kısmen karşılaştırmalı tipolojik çalışmalar kazı raporlarında yer almıştır². Kuzey Suriye'de, Tell Rifa'at çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında benzer seramikler ele geçmiştir

¹) Bitumen, kırılan ya da çatlayan kapların onarımında da kullanılmıştır. Ayrıca bir çok kabın içi ince bir bitumenle kaplıdır (bkz. Kelly-Buccellati 1977: 7).

²) Bkz. Algaze 1990b: pl. 97-136; Curvers 1988: pl. 125-145; Dornemann 1979; Fugmann 1958: fig. 109-110; Holland 1977; Matthiae 1977: figs. 34-42; 1980: figs. 33-42; Suleiman 1984: pl. VII-VIII; 1987: pl. I-II; Woolley 1955: pl. CX v.d.

(Matthers 1981b: fig. 223: 1-5, fig. 227). Bu kaplar, Kuzey Suriye için yerel seramik gurubu olarak değerlendirilmiştir (Woolley 1955: 320).

II.1.3.6. Yayılım Alanı

Bu seramik gurubuna ait kaplar bölgede, özellikle Fırat ve Balih vadileri ve çevresi ile batıda Doğu Akdeniz sınırlarına kadar uzanan Kuzeybatı Suriye’de rastlanır. Bununla birlikte, Habur, Kuzey Mezopotamya, Kilikya ve Filistin’in çağdaş monokrom seramikleri ile de paralellikler söz konusudur. Ancak Kuzeybatı Suriye’de, güneyde Hama’ya kadar uzanan alanda bir bütünlük gösteren seramikler hakimdir. Benzer örnekler Mari’de de ele geçmiştir (Lebau 1987: pl. I, 443-444).

II.1.4. İTHAL SERAMİK GURUPLARI (Levha XIV - XVI)

Orta Tunç Çağında Suriye’de başlıca ithal seramik grupları olarak, Minos, Kıbrıs ve Filistin boyalı seramikleri ile karşılaşılır (Levha XIV-XVI).

II.1.4.1. Minos Malları (Levha XIV)

Minos mallarına Doğu Akdeniz’de, Ras Şamra, Biblos, Tell Açana ve Tell Tainat gibi merkezlerde rastlanır (Dussaud 1928: figs.3, 4; Evans 1936; Smith 1969: 28 v.d.; Woolley 1936).

Minos seramikleri ile ilgili bilgiler, Girit adasında, 20. yüzyılın başlarında yapılan kazılar sonucunda elde edilmiştir (Evans 1921; Hall 1912; Seager 1916). M.Ö. 2. binin ilk yarısına ait olan Minos seramikleri, M.Ö. 1700’den önce ve sonra olmak üzere başlıca iki ana safhada ele alınır (Mansel 1988: 31, 32, 44). Bu seramik gurubu, çark yapımı olup oldukça gelişmiş bir üretim tekniği ortaya koyar. Bununla birlikte form ve üretim teknikleri Girit’te kısmen M.Ö. 3. bin yıl seramik geleneklerini yansıtır.

Bezekler açısından duvar boyaları ile karşılaştırılan erken evrenin polikrom seramikleri, *erken saray stili* olarak değerlendirilmiştir (Evans 1921: 237, 256). Erken evrenin polikrom kapları, oldukça özenli ve ustaca yapılmışlardır. Seramikler, ince elenmiş hamurlara sahiptir.

Orta Minos Çağının erken evrelerinde, çoğunlukla koyu renk zemin üzerine açık renkte yapılmış bezek anlayışı hakimdir. Boya bezekler dışında, *Barbotin üslubu* olarak adlandırılan Orta Minos I evresinde yaygın olan kabartma bezekler de görülür (Evans 1921: 239). Bunlar parlak polikrom seramiklerdir. Bu safhanın başlıca kap formlarını; vazolar, çift kulplu akıtacaklı ve ayaklı kaplar, emzikli kaplar, bardaklar ve fincanlar, çanaklar, tabaklar, çömlekler ve büyük küpler oluşturur (Hall 1912: fig. 28,30-32). Kap formlarının bir çoğu, metal kapların taklidi olarak değerlendirilmiştir (Evans 1921: 242).

Orta Minos II evresinde polikrom desenler, çoğunlukla devetüyü zemin üzerine yapılmıştır (Evans 1921: 238). Kapların çoğu açık renk zemine sahip olmakla birlikte, siyah zeminli örneklerle de rastlanır (Evans 1921: fig. 18). Bu dönem seramiklerinde yeni perdah teknikleri görülür (Evans 1921: 241). Kaplar

üzerinde yaygın olan motifler; teber biçimli balta, lotus yaprakları, çiçek motifleri, zik zaklar, paralel bantlardan oluşan geometrik ve bitkisel motiflerdir.

Girit'te M.Ö. 1700'den önceki erken safhada, ilk kez İda dağı'nın güney yamacındaki Kamares mağarasında ele geçtiği için *Kamares vazoları* olarak adlandırılan kaplar ortaya çıkmıştır (Evans 1921: 240 v.d). Bunlar, saray atölyelerinde yapılan özel üretimler olarak değerlendirilmiştir (Evans 1921: 237). Kamaresler, açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalıdırlar. Genellikle koyu kahverengi ya da siyah parlak bir boya ile kaplı yüzeyleri, beyaz, kırmızı ve turuncu renkte geometrik, bitkisel ya da deniz figürleri ile bezelidir. Kapların bir kısmında görülen kabartma bezekler, madeni kapların etkisi olarak düşünülmektedir (Mansel 1988: 32).

Kamaresler içinde, neredeyse yumurta kabuğu inceliğinde olan, oldukça sert ve kaliteli bir seramik gurubu *Egg Shell Ware* olarak adlandırılmıştır (Evans 1921: 238, figs. 178, 181). Bu kaplarda, siyah renkte koyu zemin üzerine mat beyaz renkte oldukça özenli yapılmış teber biçimli balta, lotus, çeşitli çiçekler, geometrik motifler ve deniz figürleri ile bezenmiştir. Bu guruba ait seramiklerin bir kısmı metal kap taklididir (Evans 1921: fig. 183).

Girit'te, M.Ö. 1700'den sonraki evrede de Kamaresler görülmeye devam eder (Mansel 1988: 44). Bu evrede polikrom seramiklerin sayısı azalmıştır. Koyu renk zemin üzerine açık renkte bitkisel ve geometrik motifler ile deniz figürleri görülmeye devam eder. Bu evrede, kaplar üzerinde oldukça doğal betimlemeler göze çarpar (Seager 1916: 17 v.d). Önceki evreden devam eden motifler, kapların üzerine daha ustaca yerleştirilmiştir. Deniz motifleri arasında yaygın olarak ahtapotlar, yunus balıkları, midyeler, istiridyeler ve mercanlar görülür (Evans 1921: fig 140, 193, 446, 447).

Ras Şamra'da ele geçen örnekler, Orta Minos II evresine tarihlenen Kamares stilinde yapılmış kaplardan oluşur (C.F. Scheaffer, *Ugaritica II*). Benzer parçalara Biblos ve Qatna'da da rastlanmıştır (Smith 1969: 28). Tell Açana ve Tell Tainat'da ele geçen kırmızı zemin üzerine beyaz boyalı parçalar (Levha XIV) L. Woolley'e göre (1936: 129, 130) Orta Minos III karakterindedir. Fakat A. Evans (1936: 133), metalik parlaktıkta zemine sahip benzer beyaz rozetli kapların, kaliteli Orta Minos IIa tekniği yansıttığını düşünmektedir. M.E.L.

Mallowan'a göre ise (1947: 241), stilistik ve kronolojik bağlantılar böyle bir karşılaştırmayı zorlaştırmaktadır.

A Evans, Tell Açana'da ele geçen örnekleri, Minos kaplarının taklidi olan yerel üretimler olarak değerlendirmiştir¹ (1936: 133, 134). A. Evans'a göre (1936: 134), Tell Açana'daki bu yerel stil, daha sonraki bir evreye, M.Ö. 16. yüzyılın ilk yarısından sonraya ait olmalıdır. Çanak ve fincan formlarında kaplara ait olan Açana örnekleri ince cidarlı olup, koyu renkte parlak zemin üzerine beyaz renkte geometrik bezekler, bitkisel bezekler ve hayvan figürleriyle bezenmiştir. Knossos Sarayı'ndan bilinen benzer üretimde kapların Suriye kıyılarına M.Ö. 1900'lerde ulaştığı düşünülmektedir (Evans 1936: 133). Açana örneklerinde görülen belirsiz yatay bantlar ile çift ağızlı balta biçimli motif, Orta Minos III kapları üzerinde yaygın görülür (Evans 1921: fig. 140, 446, 447; Hall 1912: fig. 33-35). Özellikle çift ağızlı balta motifi Girit'e özgü bir bezektir.

İthal ve taklit Minos mallarına Doğu Akdeniz'de Filistin'de de rastlanmıştır. Filistin'deki Kerma'da, Orta Minos etkileri taşıdığı düşünülen kaplar ele geçmiştir (Smith 1969: 280). Az sayıdaki ithal örnekler testi formunda olup, kapların bir kısmı mezarlarda ele geçmiştir (Dussaud 1928: figs. 3-5).

II.1.4.2. Orta Kıbrıs Malları (Levha XV)

Kıbrıs ile Suriye-Filistin bölgeleri arasındaki ticari ilişkiler, Orta Tunç Çağı II A evresine kadar geri gider (Gittlen 1981: 49). Kilikya bölgesinde, *Red-on-Black Ware* adı verilen siyah üzerine kırmızı renkte boyalı ithal Kıbrıs kapları, en erken Orta Tunç Çağında görülür (Aström 1989: 15). Orta Tunç Çağında Kıbrıs, özellikle Enkomi ve Kition gibi önemli limanlarıyla, Doğu Akdeniz ile ticari ilişkilerde bulunmuştur. Bu ticari ilişkiler Orta Tunç Çağının sonlarında ve özellikle Geç Tunç Çağında artmıştır (Karageorghis 1970: 39).

Kıbrıs'da Orta Tunç Çağında, beyaz boyalı (*White Painted Ware*), kırmızı perdahlı (*Red Polished*), siyah astarlı (*Black Slip*), halka dipli (*Base-ring Ware*) ve siyah üzerine kırmızı boyalı (*Red-on-Black Ware*) olarak adlandırılan seramik

¹ Açana'da ele geçen, Nuzi formunda boyalı bir bardak da boyama tekniği açısından Minos boyalıları ile ilişkili görülmüştür (Evans 1936: 181, fig. 1). Tell Açana'da, Nuzi formunda olan fakat, Minos boyahılarına has bezeklere sahip başka örnekler de ele geçmiştir (bkz. Wooley 1953: fig. 40).

gurupları görülür (Kinal 1964: 395-396; Merrillees 1979). Bunlar zor ayırdedilebilen üretim tekniklerine göre farklı kategorilerdedir. Bununla birlikte, beyaz astarlı vazoların tümü benzer üretim teknikleri gösterir (Merrillees 1979).

Red-on-Black Ware olarak adlandırılan el yapımı kaplar (Levha XV: 5, 6) genellikle katkısız hamurlu, tamamı kırmızımsı siyah astarlı ve üzerleri içte ve dışta kırmızı renkte kısa ya da uzun dikey çizgiler ve haç motiflerinden oluşan desenlidirler. Açıana'da ele geçen bu tipte örnekler V. ve VI. safhalara aittir (Woolley 1955: 355). *White Painted Ware* (Levha: 1-4) olarak adlandırılan el yapımı, beyaz boyalı kaplar da bu boyalıları ile aynı zamanda görülür. Kıbrıs'da Orta Tunç Çağı'nda görülen kırmızı perdahlı (*Red Polished*) ve siyah astarlı (*Black Slip*) seramik gurupları Doğu Akdeniz'de yaygın değildir. Bu seramik gurupları, *Base-Ring Ware* ve *White Slip Ware* adı verilen seramik guruplarından daha erken ortaya çıkmıştır. Bunlar M.Ö. 1700-1660'a (Orta Kıbrıs III Evresi) tarihlenmekte olup, Geç Kıbrıs Evresinde¹, 1600 civarında da görülürler (Seton-Williams 1954: 133).

Siyah üzerine kırmızı renkte boyalı kaplar ile beyaz boyalı kaplar Ras Şamra'da (Schaeffer 1949: pl.65, 66) ve Kilikya'da Kabarsa ve Domuz Tepe'de (Seton-Williams 1954: 133) ele geçmiştir. Ras Şamra'da ele geçen biri çark, diğeri el yapımı beyaz boyalı iki kabın kimyasal analizleri sonucu, bunların aynı yerde ve muhtemelen Doğu Kıbrıs'da üretildiği düşünülmektedir (Artzy 1981: 38).

Red-on-Black Ware adı verilen açık devetüyü hamurlu seramik gurubu, biri astarlı diğeri boyalı olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır (Merrillees 1979: 118). Astarlı örnekler perdahlanmıştır ve siyah ya da koyu kahverengi, bazen de kısmen kırmızı renktedirler. Boyalı örnekler ise parlaktır ve kahverengimsi siyah renkte zemin üzerine kırmızı renkte boyalıdır. Kırmızı üstüne koyu kırmızı tonlarda ya da koyu zemin üstüne açık renkte boyanmış örneklerle ve siyah zemin üzerine kırmızı renkte olanlara da rastlanır. Boya bezekler genellikle kapların üst kısımlarına yapılmıştır. Bu seramik gurubunun Orta Kıbrıs II'de ortaya çıktığı düşünülmektedir (Merrillees 1979: 113). Başlıca kap formlarını; çanaklar, şişeler, çömlekler, tankardlar, amforalar, zoomorfik kaplar ve kompozit vazolar oluşturur

¹) H.T. Bossert (1951), Geç Kıbrıs Evresini M.Ö.1600-1400'e tarihlenmiştir.

(Merrillees 1979: 113). Dışa açık ağızlı, uzun boyunlu, basık gövdeli, tek dikey kulplu ve halka ya da düz dipli kaplar yaygın formlardır.

Kıbrıs'ın *White Painted* ve *Red-on-Black Ware* olarak adlandırılan seramik guruplarına ait kaplar, üretim teknikleri, bezeme anlayışları ve formlar açısından Filistin'in polikrom boyalıları (*Bichrome Ware*) ile karşılaştırılmaktadır (Artzy 1978: 99). Filistin'de Tell el- Ajjul, Megiddo, Bethel, Lachish, Tell Hesi, Tell Nagile ve Tell Mor'da, bir kısmı Doğu Akdeniz yerel üretimi olarak değerlendirilen Kıbrıs beyaz boyalıları ele geçmiştir (Artzy 1978: 100). H. Artzy, Kıbrıs boyalıları ile Filistin polikrom seramiklerini karşılaştırmakta, Kıbrıs örneklerinin daha kaliteli kilden yapıldığını, boya renklerinin farklılık gösterdiğini ve Kıbrıs kaplarının daha küçük boyutlarda olduğunu belirtmektedir (1978: 103).

II.1.4.3. Filistin Malları (Levha XVI)

Bichrome Ware (Levha XVI: 4-20) olarak adlandırılan ve Filistin'de Orta Tunç Çağında görülen iki renkli boyalı seramik gurubuna; Mısır'da, Doğu Akdeniz kıyılarında, Kilikya'da ve Kıbrıs'da ele geçmiştir (Artzy 1978: 99). Filistin'de özellikle M.Ö. 15. yüzyılın ilk yarısında yaygın olarak görülür. Filistin'de bu boyalıların görüldüğü başlıca merkezler, Tell el-Ajjul, Megiddo, Bethel, Lachish, Tell Hesi Tell Nagila ve Tell Mor'dur (Artzy 1978). H. Artzy, bu boyalıların bir kısmını Kıbrıs kökenli olarak değerlendirmektedir (1978: 99).

Çark yapımı bu kaplar, pembemsi devetüyü açık renk zemin üzerine genellikle kahverengi, siyah ve açık kırmızı renklerde bezenmiştir. Hamurları gözenekli olup, kum ve taşçık katkılıdır. Kaplar astarlıdır. Şeritlerle sınırlandırılan geometrik ve hayvan figürlerinden oluşan desenler, genellikle kapların üst kısımlarına, boyun ve omuz üzerine uygulanmıştır. Bezekler dar bir fırça ile yapılmıştır. En yaygın geometrik motif, paralel yatay şeritler arasına, dikey çizgilerle sınırlandırılan alanlar içine yerleştirilen *kum saati* motifidir (Levha XVI: 4, 8, 10). Bu motif ile birlikte ağız ve kulp üzerinin kısa paralel çizgilerle bezenmesi, Amuk-Kilikya boyalıları üzerinde de yaygın olan bezeme anlayışını yansıtır.

Bu boyalıların üzerinde görülen bazı motiflerin Mısır duvar boyaları ile paralellikler gösterdiği düşünülmektedir (Mallowan 1947: 241). Hayvan figürlü

bezeklere sık rastlanmaz. Az sayıda kap üzerinde görülen hayvan motifleri, stilize keçi ve su kuşu figürlerinden oluşur. En yaygın formları, uzun boyunlu, basık yuvarlak gövdeli, halka ya da düz dipli, tek kulplu kaplar oluşturur.

Bu tipte örnekler Açana'da ilk kez VI. tabakada rastlanmış olup, bunlar gerçek ithal mallar olarak nitelenmiştir (Woolley 1953: 74). Açana'daki örnekler, devetüyü renk zemin üzerine kırmızı ve siyah rente boyalıdır. Alalah'da ele geçen siyah ve gri renkte, kazıma bezekli küçük kaplar da Filistin'deki Hiksos kapları ile ilişkili görülmüştür¹ (Woolley 1953: 75).

Stilistik değerlendirmeye göre, genel olarak bu boyalıların yerli Suriye-Filistin özellikleri taşıdığı kabul edilmekte olup, bunlar özellikle Orta Tunç Çağı'nın sonlarında ortaya çıkan Kıbrıs örnekleri ile karşılaştırılmışlardır (Artzy 1978: 99 v.d.). Bezekler açısından Amuk-Kilikya boyalıları ile benzerlikler gösteren bu tipte kaplara Ras Şamra'da yaygın olarak rastlanır (Schaeffer 1949: fig.50).

Ebla'da 1978-79 kazı mevsimlerinde açığa çıkartılan, Orta Tunç Çağı II evresine tarihlenen iki hipoje mezar içinde bulunan Amuk-Kilikya boyalıları stilinde boyanmış, fakat farklı tipte oldukça geniş şişkin gövdeli testi ve çömlekler (Levha XVI: 1, 2), Filistin'den ithal olarak değerlendirilmişlerdir (Matthiae 1989: 303). P. Matthiae bu kapları Filistin Orta Tunç Çağı II B-C evresi örnekleri ile karşılaştırmaktadır. Benzer tipte şişkin karınlı bir testi (Levha XVI: 3) Kilikya'daki Kazanlı Höyük'de de ele geçmiştir (Garstang 1938: pl.9: no.15). J. Garstang, özellikle halka dipleri ve düz kaideleri Filistin Orta Tunç Çağı kapları ile karşılaştırmaktadır (1938: 12). M.V. Seton-Williams, Kilikya'daki Tepesidelik'de de Filistin Orta Tunç Çağı kapları ile benzer bazı parçaların ele geçtiğini belirtmiştir (1954: 133).

¹) Alalah kazılarında ele geçen, kral İdrimi'ye ait heykelcik üzerinde yer alan kitabede, kral İdrimi'nin Halep'deki ayaklanmadan sonra önce Emar'a, oradan da Kenan'daki Ammiya şehrine gittiği belirtilmektedir (Goetze 1957: 22 v.d.). Bu ifade, Kuzey Suriye ile Filistin arasındaki seramik ilişkisini politik ilişkiyle de desteklemektedir.

II.2. GEÇ TUNÇ ÇAĞI (M.Ö. 1600-1200)

II.2.1. NUZİ BOYALILARI (Levha XVII-XI)

E.A. Speiser (1933a: 274), ilk kez Nuzi'de ele geçen bu boyalılara *Hurri seramiği* adını vermiştir. M.E.L. Mallowan ise bu boyalıları, daha çok coğrafi yayılımlarını göz önünde bulundurarak *Subartu Seramiği* olarak adlandırmış (1939), daha sonra koyu renk zemin üzerine beyaz renkte boyalı bu kaplar için ilk kez *Nuzi Seramiği* terimini kullanmıştır (Mallowan 1947).

Mitanniler ile bağlantılı görülen bu boyalıları için başlıca iki karakteristik özellik söz konusudur. Bunlardan ilki beyaz boya desenler, diğeri ayaklı kadehler, omuzlu kaplar ve uzun bardakların yaygın olduğu kap formlarıdır (Levha XVIII-XXI). Koyu renk üzerine açık renkte boya bezekler, bu kaplar için en ayırtedici özellik olmakla birlikte, açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalı örneklerle de rastlanır. Kaplarda zemin çoğunlukla siyah renktedir. Ancak zemin, kahverengi ya da kırmızıya varan renklerde de olabilir.

Nuzi seramiği, benzer üretim teknikleri ve formlar açısından Habur boyalılarının bir gelişimini ortaya koyar. Özellikle Tell Fakhariyah, Brak, Billa, Chagar Bazar, Jidle, Sabi Abyad, Alalah gibi bir çok merkezde, kaliteli olan geç Habur boyalıları ile birlikte görülmüş olup, koyu renkte boyalı erken Nuzi örnekleri, geçiş evresi seramiği olarak değerlendirilmiştir (Akkermans 1990: 25; Kantor 1958: 23; Mallowan 1947: 79; Stein 1984: 25; Starr 1939a: 397). Fakat bu iki seramik gurubunun ne kadar süre birlikte kullanıldığı bilinmemektedir. Bu merkezlerdeki siyah boyalı örnekler, bir geçiş evresi özelliği yansıtmaktadır.

Koyu renk boyalılarda sadece formlar değil, bezeme anlayışı da hemen hemen Habur boyalılarıyla aynı geleneği yansıtır. H. Kühne'ye göre (1984: 217), Habur bölgesindeki Tell Barri'de (antik Kahat)¹ ele geçen ve Tell Brak'dan bilinen kuş figürlü Nuzi boyalılarının kapak formlarına ait parçaları Habur seramiği tekniği yansıtır. Bunların koyu renk zemin üzerine beyaz renkte boyalılarından daha önceye ait olduğu düşünülmektedir (Kantor 1958: 24). Kuzey Suriye ve Kuzey Mezopotamya'daki kazılarda, Habur boyalılarının görüldüğü

¹) Hitit kralı Suppililiuma ve Mitanni kralı Sattiwaza arasındaki antlaşmadan Kahat'ın , Fırtına Tanrısı Tesub'un kült merkezi olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Kühne 1984: 216).

Orta Tunç Çağı tabakaları ile Nuzi boyalılarının görüldüğü Geç Tunç Çağının başlarına ait tabakalar arasında büyük bir kültürel kesintinin olmadığını göstermektedir¹.

Nuzi boyalıları, Mezopotamya'daki erken seramik geleneklerinin de etkilerini taşır. Özellikle zarif içki kapları ve kadehler gibi standart Nuzi formlarının, Babil'deki prototiplerinden geliştiği düşünülmektedir (Stein 1984: 28). E.A. Speiser'e göre (1934: 50) bazı boya bezekler, Tell Billa ve Tepe Gawra gibi merkezlerde M.Ö. 3. binden de bilinmekte olup, bu gelişmeyi tabakalar arasında boşluk olmaması da destekler.

Genellikle omuzlu kaplar, kadahler ve uzun bardaklardan oluşan karakteristik Nuzi formları beyaz boyalıdır. Geometrik motifler ile hayvan ve bitkilerden oluşan doğalcı betimlemeler (Levha XVII: 29-32), Mezopotamya etkileri ile birlikte dış etkilere işaret eder (Stein 1984: 28; Welker 1948: 215 v.d; Woolley 1955: 350). Bu etkilerin, duvar boyaları ve silindir mühürlerle de karşılaştırılarak, Mezopotamya'dan başka Mısır ve Ege dünyası ile de ilişkili olduğu genel kabul görmektedir². Nuzi kaplarında görülen boya bezekler ve çeşitli kap formları açısından Mısır, Doğu Akdeniz ve Ege havzası arasında görülen paralellikler, bir çok araştırmacıya bu boyalıların batı kökenli olabileceğini düşündürmüştür (Stein 1984: 5).

Nuzi boyalıları en iyi Nuzi'de, II. tabakadan bilinmektedir (Starr 1939a,b). Bu evrede, düğme dipli uzun kaplar (Levha XVIII-XIX) en karakteristik formlardır. Bu formların, M.Ö. 13. yüzyıla tarihlenen Billa 2 ve Assur örneklerinde de devam ettiği düşünülmektedir (Kantor 1958: 23). Geometrik motifli örneklerin yaygın olduğu Nuzi'de, daha az görülen bitki motifleri de genellikle geometrik motiflerle birlikte kullanılmıştır. Nuzi'de ünik olan bir çok parça, Tell Billa'dakilerle benzer olup, aynı tekniği yansıtır (Starr 1939a: 397).

¹) Genel olarak Kuzey Suriye'deki Orta Tunç Çağı yerleşmeleri Mezopotamya ve orta Suriye bölgeleri ile ilişkiler göstermektedir. Orta Tunç Çağında ,Geç Tunç Çağı'nın erken evrelerine kadar yerel bir kültür gelişmiş ve daha sonra bu kültür kesinteye uğramıştır. Özellikle M.Ö. 1350 olarak belirlenen tarihte, Jidle ve Hammam et-Türkman gibi bir çok merkez geniş ölçüde terk edilmiştir (Kühne 1984: 150).

²) Amarna tabletlerinin de gösterdiği gibi, dönem içinde Mısır'da 18. Sülale firavunları ile Hititler, Mitanniler ve Kassitler arasındaki antlaşmalar, yazışmalar, hanedan evlilikleri ile desteklenmiş siyasi ilişkiler, karşılıklı gönderilen hediyeler, Nuzi boyalıların gösterdiği geniş bölgesel etkileşimlerin nedenini ortaya koyar (EA I).

Bu boyalılar, teknik ve bezeme açısından genellikle her merkezde aynı değildir. Bununla birlikte Asi, Balih ve Habur vadilerinde ele geçen malzemede güçlü bir benzerlik söz konusudur. Kırmızı renkte geniş bant bezekli çanaklar ve tabaklar, tüm merkezlerde aynı zamanda görülen ilişki unsurları olarak kabul edilmektedir (Mallowan 1947: 78). M.Ö. 1950'ye kadar, tahrip edildikten sonra yeniden inşa edilen yerleşmelerde aynı seramik türü kullanılmaya devam etmiştir.

Kuzey Suriye'de, Balih vadisinde yer alan Sabi Abyad'ın Nuzi boyalıları da kapsayan Geç Tunç Çağı seramiği, yine aynı bölgede ve Sabi Abyad'ın yakınlarında yer alan Tell Hammam et-Turkman ve Khirbet esh-Shenef malzemesi ile karşılaştırılmaktadır (Akkermans 1990: 27). Balih malzemesi, Kuzey Mezopotamya malzemesi ile farklılıklar göstermesine karşın, Habur bölgesi malzemesi ile benzerlikler gösterir. Balih ve Habur vadilerindeki kap tipleri arasında paralellikler söz konusu olmakla birlikte, sadece katkı malzemesinde farklılıklar görülür.

Amuk'daki Nuzi kapları özellikle desenler açısından kesin farklılıklar gösterir. Bu desenler, Filistin'deki M.Ö. 2. bin boyalıları ve Minos kapları ile ilişki içine sokulmuştur. (Woolley 1955: 350 v.d.; Mallowan 1947: 240). Alalah'daki Nuzi boyalıları L. Wolley'e göre (1955: 347) bölgeye yabancı olmakla birlikte, yerel motifler de uygulanmıştır. Yerel üretim olarak değerlendirilen bu boyalılar Alalah'da IV. evrede görülmekle birlikte, III. evrede yaygınlaşmış, II. evrede en hakim seramik gurubu olmuş ve I. evrede ortadan kalkmıştır. Alalah örneklerinde, Kuzey Suriye ve Kuzey Mezopotamya merkezlerinde görülen boyalılardan farklı olarak, geometrik motiflerden çok bitkisel motifler hakimdir.

Bu boyalı seramik gurubu Mitanniler'e atfedilmiştir (Kantor 1958: 23; Mallowan 1947: 242). Mitanni varlığının tespit edildiği merkezlerde tabakaya bağlı olarak bu boyalıların da ele geçmesi, bu bu kapları en azından Mitanniler'in de kullandığını göstermektedir. M. Welker (1948: 214) bu boyalılardan *Hurri seramiği* olarak bahsetmektedir. Nuzi'deki bulgular bu boyalıları Hurriler'in de kullandığını göstermektedir (Speiser 1934: 48). Fakat Nuzi boyalıları doğrudan Hurrilere bağlanmamaktadır. Zira, koyu renk zemin üzerine beyaz boyalı kaplar Hurrilerin gelişinden sonra ortaya çıktığı gibi, metinlerde Hurri varlığının kesin olarak bilindiği bir çok merkezde bu tür kaplara rastlanmaz (Stein 1984: 29, 30).

Bununla birlikte, belgelerle de Mitanni varlığının saptandığı merkezlerde, bu boyalı seramik gurubu yaygın olarak karşımıza çıkar.

D.L. Stein'e göre (1984: 26), Nuzi boyalılarının omuzlu kapları ve kadehleri, prototipleri Babil'de III. Ur ve İsin/Larsa evrelerinde görülen bezeksiz benzer formlardan bilinen belirgin Mezopotamya tipleridir. Bu yüzden bu kaplar daha çok Mezopotamya'ya özgü , bölgede kendiliğinden ortaya çıkmış bir seramik gurubu olarak değerlendirmektedir. Özellikle Brak, Chagar Bazar, Jidle ve Alalah'da geç Habur örnekleri ile birlikte görülen açık renk zemin üzerine koyu renkte boyanmış erken Nuzi örnekleri, bir geçiş evresiyle aynı geleneğin bölge içinde değişerek devam ettiğini gösterir. Habur boyalıları üzerinde görülen bir çok motif Nuzi boyalılarında da devam etmiştir.

Bununla birlikte Nuzi seramikleri, desenler ve bezeme anlayışı açısından Ege seramiği ile de karşılaştırmakta, bu seramikler ile Orta ve Geç Minos boyalıları arasında güçlü benzerlikler kurulmaktadır (Starr 1937: 397; Welker 1948: 215 v.d.). M. Welker'e göre (1948: 215), Ege ve Suriye ilişkilerine, Ras Şamra'da ele geçen Kamares stilinde üretilmiş parçalar da işaret etmektedir.

Bunun dışında bu boyalıları, Filistin'deki *Bichrome Ware* adı verilen polikrom kaplar ve Mısır'daki 12. Sülale dönemine ait duvar boyaları ile karşılaştırılmaktadır (Mallowan 1947: 240, 242). M.E.L. Mallowan'a göre (1947: 242) bu boyalıları Mısır'da 12. Sülale firavunlarından Amenemhat II zamanına (M.Ö. 1938-1903) ait Meir'deki tavan boyaları ile desenler açısından aynı geleneği yansıtmaktadır. Filistin boyalıları ile karşılaştırma, daha çok iki seramik gurubu üzerinde de benzer kuş figürlerinin görülmesinden kaynaklanmaktadır.

Bu boyalıları, Mari ve Nuzi'deki duvar boyaları ile de karşılaştırılmıştır. M. Welker (1948: 215), Nuzi, boyalıları üzerindeki spiralleri, özellikle Mari duvar boyaları ile ilişkili görmektedir. Bu türde spiral motifleri Girit'de Erken Minos Çağından beri yaygın olmakla birlikte, M. Welker'e göre Mari spiralleri Girit ya da Kiklad etkili olamaz (1948: 215).

II.2.1.1. Formlar

Bu seramik gurubu için küçük düz ya da düğme dipli uzun bardaklar karakteristik formlardır. Bunlar, dışa açık ya da düz basit ağızlı, düz, iç bükey ya

da oval gövdeli olmak üzere farklı formlar gösterirler (Levha XVIII-XXI). Bazı örnekler halka diplidir.

Uzun bardaklar dışında boyunlu çömlekler, sepet kulplu ve akıtacaklı kaplar, uzun boyunlu kaplar, yuvarlak, sivri ya da düz kaideli derin çanaklar ve düz yuvarlak, sivri ya da düz uzun kaplar bu gurubun başlıca kap formlarını oluşturur (Levha XX-XXI). Geniş dipler genellikle düz dip ya da ince düz kaide şeklindedir. Boyunlu çömlekler şişkin ve uzun gövdeli ya da şişkin ve basık olup, genellikle ince düz kaidelidirler. Bazı örnekler çift dikey kulpludur. Sık görülmeyen formlar arasında dar uzun boyunlu, şişkin yuvarlak gövdeli ve yuvarlak dipli kaplar (Levha XXI: 1) yer alır. Ayrıca birleşik ve hayvan biçimli kaplara da rastlanır (Levha XXI: 9-11).

II.2.1.2. Üretim Teknikleri

Tüm kaplar çark yapımıdır. Düzgün kap formları ve özenli yüzey işlenişi, çarka hakim bir ustalığa işaret eder. Kaplar ince hamurlu olup, hamurları ince kum katkılıdır. Nadir olarak taşçık ve saman katkı da görülür. Çoğu ince cidarlıdır. Üzerlerinde perdah izi görülmez. Kapların çoğu iyi pişirilmiştir. Genellikle siyah özlü parçalara sık rastlanmaz. Yüzeyleri çogunlukla ıslak sıvazlamalıdır. Kaba kaplar fazla görülmez.

Koyu renk zemin üzerine beyaz renkte boyalı örnekler karakteristik olmakla birlikte, açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalı örneklere de rastlanır. Özellikle koyu renk boyalılarda, Habur kaplarındaki boyama tekniğinin izleri görülür. Siyah zemin üzerine beyaz boyama geleneği hakimdir. Bazen kaplarda zemin oldukça farklı renklerde olabilmektedir. Alalah ve Nuzi örneklerinde kırmızı, yeşilimsi devetüyü, kırmızımsı kahverengi, kahverengi, portakalimsi kahvengi, morumsu kırmızı ve gri gibi farklı zemin renkleri görülmekle birlikte, siyah zeminli kaplar oldukça yaygındır (Woolley 1955: 347; Starr 1939a: 396).

II.2.1.3. Bezeme

Erken Nuzi örnekleri açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalıyken, karakteristik Nuzi seramiğinin fincanlar ve vazolar gibi belirgin formları koyu renkte zemin üzerine beyaz renkte boyalıdır. Erken evrenin siyah boyalı örnekleri, geç Habur geleneklerinin devamını yansıtan ve çoğu paralel

bantlardan oluşan bezeklere sahiptir. Bunlarda paralel şerit bantlar, kapların üst kısmına ve çoğunlukla ince çizgiler arasında bir kalın bantın yer aldığı düzende yapılmıştır. M.E.L. Mallowan, Habur bölgesinde ele geçen kırmızı renkte geniş bant bezekli bir çok pembemsi renkte kil çanakları ve tabakları da bu grupta ele almıştır (1947: 78).

Karakteristik beyaz boyalı Nuzi kaplarında zemin çoğunlukla siyah renktedir. Bununla birlikte kahverengi ve kırmızı tonlarda zemine sahip örnekler de görülür. Bazı örneklerde bezek zemin üzerinde, boyanmadan boş bırakılarak oluşturulmuştur (Starr 1939b: pl.79). Bezemelerde, Nuzi boyalılarının görüldüğü dönem boyunca (M.Ö. 15.-14. yüzyıllar) büyük değişiklikler görülmez. Bezekler hiç bir merkezde aynı olmadığı gibi, hiç bir kap bezeme açısından diğerinin tam benzeri değildir. Bu yüzden bezekler sınıflandırılmamaktadır (Stein 1984: 28).

Kaplar; geometrik, bitki motifleri ve hayvan figürleri ile bezelidir (Levha XVII). Geometrik bezekler çoğunluktadır. Spiraller en yaygın kullanılan motiflerdir. Dikey spiraller daha az görülür. Çeşitli üçgen düzenlemeleri, daireler, su dalgası ve zikzak motifleri de yaygın kullanılan desenler arasındadır. Nadir olarak balık pulu motifine de rastlanır. Başlıca geometrik motifleri, yuvarlak noktalar, noktalı ve konsantrik daireler, üçgenler, şerit bantlar, zikzaklar, devam eden spiraller ve çarpı işaretleri olarak sıralamak mümkündür. Habur ve Amuk-Kilikya boyalıları üzerinde yaygın olarak görülen kum saati motifi Nuzi boyalıları üzerinde de görülür (Levha XVII: 32; XIX: 2).

Bitki motifleri çoğunlukla geometrik motiflerle birlikte kullanılmıştır. Bitkisel motifler olarak; spiraller, papirüs ve lotus benzeri bitki motifleri, çift ağızlı balta ve yuvarlak şekilli çiçekler ile kompozit bitki motifleri görülür. Papirüs ve çift ağızlı balta şeklindeki bitki motifleri Mari ve Mısır freskoları ile karşılaştırılmakta ve dış etkiler gösterdikleri düşünülmektedir (Mallowan 1947: 240; Stein 1984: 28; Welker 1948: 215, 216).

Bu türde bitkisel motifli kaplar ile hayvan figürlü örnekler Amuk'daki merkezlerde, diğer bölgelerden farklı olarak daha fazladır. Alalah'da yaygın görülen su dalgaları, papirüs yaprakları, lotus benzeri bitki motifleri ile çift ağızlı balta şeklindeki çiçekler, M.Ö. 17. yüzyıl Minos kapları üzerinde de görüldüğü için Girit malzemesi ile karşılaştırılmaktadır (Wolley 1955: 350).

Hayvan figürleri arasında en yaygın kullanılanı *su kuşu* figürleridir. Dört ayaklı hayvanlar arasında keçi tasvirleri çoğunluktadır. Keçi dışında boğa ve arslan figürlü parçalara da rastlanır (Levha XVII: 29; XIX: 2). İnsan figürleri oldukça şematik olarak, bir sivri kenarları birleşen iki üçgenden çıkan kol, bacak ve baş uzantılarıyla oluşturulmuştur (Levha XVII: 30).

Özellikle kuş figürleri (Levha XVII: 31, 32; XVIII: 1, 5, 13; XIX: 1; XX: 8), bir yüzyıl daha önce ortaya çıktığı düşünülen Filistin boyalıları (*Bichrome Ware*) ile ilişkili görülmektedir (Mallowan 1947: 239). Bu iki seramik gurubu üzerinde görülen kuş figürleri genelde farklı olmakla birlikte, tek çizgiyle gösterilen gagada, baş ve gözlerin dış hatlarında, boyun biçiminde, vücut ve üçgen kuyrukte teknik olarak benzerlikler söz konusudur. M.E.L. Mallowan'a göre (1947: 239), Filistin'de M.Ö. 16. yüzyılda ortaya çıkan kuş figürleri ile M.Ö. 15. yüzyılda Nuzi kapları üzerinde bir yenilik olarak ortaya çıkan kuş figürleri arasında bazı ilişkiler olmalıdır.

III.2.1.4. Tarihlendirme

Tell Brak 3, Chager Bazar I, Jidle 3, Alalah V ve Kültepe-Karum Ib'de geç Habur evresi boyalıları ile birlikte görülen koyu renkte boyalı ve omuzlu kaplar, Habur ve Nuzi boyalıları arasında geçiş evresine ait olarak değerlendirilmiştir (Mallowan 1947: 79; Stein 1984: 25). Koyu boya bezekli bu kapların, M.Ö. 15. yüzyıldan biraz daha erken bir devre ait oldukları anlaşılmaktadır.

Nuzi'de bu boyalıları II. tabakada ele geçmiş olup, aynı tabakada açığa çıkan A Tapınağı, ele geçen Mitanni kralı Sausatar'a ait bir tablete göre M.Ö. 1475'e tarihlenmiştir (Starr 1939a: 117). Bu tarih, bu boyalıların ortaya çıkışı ile ilgili önerilen tarihlere yaklaşık olarak uymaktadır. M.E.L. Mallowan bu tarihi M.Ö. 1450 olarak belirlemekte ve Nuzi boyalılarının bu tarihten biraz daha erken ortaya çıktığını düşünmektedir (1947: 240). Bu seramik gurubu, Mitanni kralı Sausatar'ın M.Ö. 1450-1125'e tarihlenen hükümdarlığı döneminde oldukça yaygın kullanılmıştır.

Kuzey Mezopotamya'da bir başka merkez olan Tell Fakhariyah'da, Nuzi kaplarının ele geçtiği safhayı H.J. Kantor, (1958: 21, 23) *Mitanni Evresi* olarak değerlendirmiş ve bu dönemi M.Ö. 15-14. yüzyıllara tarihlenmiştir. P.M. Akkermans da (1990: 31), M.Ö. 15. yüzyıl ve 14. yüzyılın başlarını Mitanni

evresi olarak değerlendirmekte ve özellikle Balih vadisinde Tell Jidle, Ihn esh-Shehab, Hammam et-Turkman ve Sabi Abyad kazılarında ele geçen Nuzi kaplarının da bu tarihlendirmeye uyduğunu belirtmektedir. Amuk'daki Alalah'da ise IV. katda ele geçen Nuzi kaplarının başlangıç tarihi olarak M.Ö. 1430 kabul edilmiştir (Woolley 1955: 349).

Bu boyalıların tarihlendirilmesi ile ilgili olarak özellikle M.E.L. Mallowan'ın Chagar Bazar ve Brak'da yaptığı kazılar sonucunda ortaya koyduğu saptamaları önemli olmuştur (Mallowan 1947). Brak'da 3. tabakanın tarihlendirilmesi, Nuzi seramiğinin başlangıcına bağlı olarak kabaca M.Ö. 15. yüzyıl olarak belirlenmiş, ancak bu tabakada Nuzi boyalıları ile birlikte az oranda temsil edilen geç Habur kaplarının da görülmesine dayanarak, bu tabakanın M.Ö. 1550'den sonra başlayabileceği düşünülmüştür (Mallowan 1947: 79). Brak'da HH alanındaki, Nuzi boyalılarının ele geçtiği üstteki ilk üç tabaka da M.Ö. 1550 ve 1350 arasına verilmiş olup, 2. tabakadaki yangın tahribatı M.Ö. 1495'e tarihlenmiştir¹.

Genel olarak bu kapların M.Ö. 15. yüzyılın başlarından, M.Ö. 14. yüzyılın ortalarına kadar olan döneme tarihlendiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Dur Kurigalzu (Aqar Quf) ve Assur'da bazı Nuzi kapları M.Ö. 13. yüzyıla kadar devam etmiştir (Mallowan 1947: 78, 242).

III.2.1.5. Araştırma Tarihçesi

Bu boyalıları ilk kez Kuzey Mezopotamya'daki Nuzi kazılarında rastlanmıştır olup, R.F.S. Starr bu boyalıları 1939'da Nuzi merkezi ile ilgili genel bir kitapta yayınlamıştır (Starr 1939 a, b). Fakat araştırmacı Nuzi'de II. tabakada ele geçen bu boyalıları özel bir ad vermemiş, kapları tiplerine göre gruplamış ve toplu bir değerlendirme yapmıştır.

Daha önce E.A. Speiser, 1934 yılında Tell Billa seramiğini değerlendirdiği ve Kuzey Mezopotamya boyalılarının gelişimi içinde ele aldığı makalesinde (Speiser 1934), Tell Billa'da ele geçen Nuzi seramiklerine değinmiş, bunların Nuzi örnekleri ile benzer olduğunu belirtmiştir. Bu ilk çalışmalardan Nuzi seramiği, diğer arkeolojik bulgularla desteklenerek Hurrilere atfedilmiştir.

¹) Brak'da 2. tabakadaki yangın tahribatının, Balih vadisinde Jidle 3'de ve Amuk ovasındaki Alalah IV'de açığa çıkan sarayın ilk safhasındaki yangınla ilişkili olabileceği belirtilmiştir (bkz. Mallowan 1947: 78, 242).

Nuzi seramiği terimini ilk kez M.E.L. Mallowan, 1946'da Habur Bölgesinde ele geçen benzer kaplar için kullanmıştır (Mallowan 1946). M.E.L. Mallowan daha sonra, Brak ve Chagar Bazar'da ele geçen Nuzi kapları ile ilgili genel karşılaştırma yapmış ve tarihleme ile ilgili bulgulara değinmiştir (Mallowan 1947).

M. Welker, 1948'de yayınlanan ve genel olarak M.Ö. 2. binde Önasya'daki boyalıları ele aldığı yayınında, bu boyalılarından *Hurri kadehleri (Khurrian Goblet Ware)* olarak bahsetmekte ve daha çok desenlere göre bölgesel karşılaştırmalar yapmaktadır (Welker 1948: 214).

Bir çok merkezde, kazılarda ele geçen malzeme kapsamlı olarak değerlendirilmemiştir. Nuzi boyalılarının önemli oranda temsil edildiği Alalah malzemesi, 1955'de yayınlanmış (Woolley 1955), fakat malzeme detaylı olarak ele alınmamıştır. Bu konudaki en kapsamlı eski yayın, S. Cechini'nin 1965 yılında yayınlanan ve Nuzi boyalıları ele aldığı kitabı olmuştur (Cechine 1965). Araştırmacı bu yayında Suriye ve Mezopotamya merkezlerinde ele geçen Nuzi kaplarını toplu olarak değerlendirmiştir.

D.L. Stein (1984) bu boyalıları Habur boyalıları ile birlikte ele almış ve Nuzi seramiğinin ortaya çıkışını, Habur seramiğinin bölge içindeki değişimi ve gelişimi sonucuna bağlamıştır. Bu şekilde bir değerlendirme eski yayınların da ortaya koyduğu bir sonuçtur (Mallowan 1947).

II.2.1.6. Yayılım Alanı (Levha LXXX)

Nuzi boyalıları, daha çok Kuzey Suriye ve özellikle Kuzey Mezopotamya bölgelerinde yaygın olan bir seramik gurubudur. Bu boyalıları, Kuzey Mezopotamya'daki bir çok merkezde Habur kaplarının yerini almıştır. Ancak yayılım alanı farklıdır. D.L. Stein'e göre, Mitanni konfederasyonunun hakim olduğu alanla bu boyalıların yayılımı arasında bir ilişki olması inandırıcıdır (1984: 28).

Beyaz boyalı Nuzi kapları Dicle'nin doğusundaki Zap vadisinden, batıda Amuk ovasına ve Asi vadisine, en güneyde Babil'e kadar varan bir alanda görülür (Cechini 1965). Tüm bu alanda koyu renkte boyalı Nuzi örneklerine de rastlanır. Bu boyalıları en doğuda Ushnu-Solduz vadisinde, en batıda Doğu Akdeniz kıyısına kadar uzanan Kuzey Mezopotamya ve Kuzey Suriye bölgelerinde

görülür. Geç Habur boyalı kapları ile aynı tabakalarda ele geçen siyah boyalı türde bir Nuzi kabı, bu alanın dışında Kültüpe-Karum Ib'de ele geçmiştir (Özgüç 1958: Resim 25).

M.E.L. Mallowan (1947: 242) Nuzi seramiğinin görüldüğü merkezleri, Assur bölgesi (Ninive, Billa, Assur, Jigan), Habur vadisi (Chagar Bazar, Brak, Hamdun, Mozen), Habur ve Balih bölgeleri arasındaki vadiler (Tell Halaf'ın batısında belirlenmeyen bir merkez), Balih vadisi (Jidle, Hammam et-Turkmen) ile Asi vadisi ve Amuk ovası (Çatal höyük, Alalah, Hama) olmak üzere başlıca beş bölgeye ayırmıştır.

II.2.2. ORTA ASSUR VE MİTANNİ SERAMİKLERİ

(Levha XXII-XXIV)

M.Ö. 2. binin ikinci yarısından itibaren, Balih ırmağının doğusundaki merkezlerden doğuya doğru Dicle boylarına kadar uzanan alanda görülen, bir kısmı monokrom seramikler, *Orta Assur* ve *Mitanni seramikleri* olarak adlandırılmıştır¹. Her iki seramik gurubu da yaklaşık aynı bölgelerde, özellikle Aşağı ve Yukarı Habur bölgelerinde yaygın görülür. M.Ö. 2. binin ikinci yarısında, Balih ırmağının batısında kalan Kuzeybatı Suriye bölgesi ile Güney Mezopotamya'da, Babil bölgesinde farklı seramik kültürleri hakimdir (Levha LXXXI).

Çark yapımı olan her iki seramik gurubunda, üretim teknikleri ile özellikle keskin profilli kaplar, dışa çekik ağız kenarları ve düğme dipli kadehler ortak özelliklerdir. Kapların çoğu saman katkılıdır (Pfälzner 1995: Abb. 77). Bu seramik gruplarında hakim olan form ve üretim teknikleri M.Ö. 1. binde de devam eder. Düğme dipli kaplar, bu seramik grupları için oldukça karakteristiktir (Speiser 1940: pl. LX-LXV). Her iki seramik gurubu içinde boyalı Nuzi seramikleri ile kırmızı-kahverengi şerit bezekli kaplar da değerlendirilmiştir (Speiser 1940: pl. LX-LXV).

Mitanni seramiği olarak adlandırılan seramik gurubu; Nuzi seramikleri, geç Habur seramiği, erken Habur seramiği ve kırmızımsı kahverengi şerit boyalıları olmak üzere dört grupta ele alınmıştır (Pfälzner 1995: xxxııı). Şehir niteliğindeki büyük merkezlerde ele geçen seramikler, daha küçük merkezlerde ele geçenlerden tipolojik olarak bazı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, özellikle Balih bölgesindeki merkezlerde ele geçen seramik türü malzemede izlenebilmektedir (Akkermans 1990; Bartl 1990; Smit 1988; Speiser 1940; Rossmeis 1989).

M.Ö. 13. ve 11. yüzyıllarda, doğrudan Orta Assur idaresi altındaki bölgelere yayılmış görünen Orta Assur seramiği ise I, IIa, IIb, IIc, III olmak üzere kronolojik evrelere ayrılmıştır (Pfälzner 1995: xxxııı v.d.). Bunlar Assur ve Kartukulti-ninurta gibi Assur başkentleri ile Habur bölgesindeki Tell Seh

¹) *Mitanni Seramiği* terimini P. Pfälzner, ne politik ne de etnik bir anlamda kullanmadığını, bunun daha çok coğrafi bir anlam içerdiğini belirtmektedir (bkz. Pfälzner 1995: xxxv).

Hamad/Dur-katlimmu gibi eyalet merkezleridir. *Orta Assur yerel seramiği* olarak tanımlanan seramikler, Balih bölgesinde Khirbet esh-Shenef'de oldukça fazla oranda ele geçmiştir (Bartl 1990). Fakat bu merkezin Assur merkezleri ile olan bağlantıları güçlü değildir (Bartl 1990: 15). Hammam et-Turkman VIII B'de (Smit 1988) ve Sabi Abyad'da (Akkermans 1990; Rossmeisl 1989) da Habur bölgesi ile ilişkiler gösteren benzer malzeme ele geçmiştir. Habur bölgesindeki seramikler ise doğrudan Mezopotamya ile ilişkiler gösterir.

Hammam et-Turkman'ın Geç Tunç Çağına tarihlenen VIII. tabakasında ele geçen seramik türü malzeme, stratigrafik ve tipolojik bulgulara göre A ve B olmak üzere iki evreye ayrılmıştır (Smit 1988: 457). Hammam VIII A evresindeki monokrom seramiklerde görülen dışa çekik ağız kenarları, tarakla kazıma bezekler ve baskı bezekler gibi özellikler Orta Tunç Çağı geleneklerinin devamını yansıtır (Smit 1988: pl.143-153). Hammam VIII B evresinde ise daha yoğun kum katkıdan dolayı daha sert ve daha az gözenekli olan seramiklerin yoğunlaştığı Mitanni ve Orta assur formunda monokrom seramikler görülür (Smit 1988: pl. 154-157). İkinci evrede farklı olarak keskin profiller de azalmıştır. Bununla birlikte, Aşağı Habur bölgesinde keskin profilli çanaklar ve tabaklar en yaygın formlardır (Bartl 1990: 15; pl. 1-4; Pfälzner 1995: Taf. 64, 68-71, 77, 103-108).

Sabi Abyad'da Geç Tunç Çağına tarihlenen 3. ve 2. tabakalarda ele geçen seramik türü malzeme de Hammam'ın VIII B evresi ve Khirbet esh-Shenef malzemesi ile benzerlikler gösterir (Akkermans 1990; Rossmeisl 1989). Bu seramikler Geç Tunç Çağı II'ye tarihlenmiştir (Akkermans 1990: 27). Geç Tunç Çağı II'de, Balih bölgesinde görülen kum ve saman katkılı, çark yapımı, yüzeyi ıslak sıvazlamalı ve çok sık görülmeyen kazıma, kabartma ve baskı bezekli seramikler hakimdir (Rossmeisl 1989: 338). Perdah çok yaygın değildir. Bu seramikler, Aşağı Habur bölgesindeki Tell Sheikh Hamad malzemesi (Pfälzner 1990: 28) ile karşılaştırıldığında, her iki merkezin kap tiplerinin paralel olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, seramik hamurlarındaki katkı malzemesinde farklılıklar mevcuttur (Akkermans 1990: 28).

II.2.2.1. Formlar (Levha XXII-XXIV)

Başlıca kap formlarını; çanaklar, kaseler ve tabaklar, kadehler, fincanlar, bir kısmı boyunlu çömlekler, süzgeçler, vazolar, pişirme kapları, pithoslar ve kap

altlıkları oluşturur. Çanaklar ve tabakların bir kısmı keskin profillidir (Bartl 1990: pl. 4: 1-8). Keskin profilli sığ ve derin çanaklar oldukça yaygındır (Levha XXII: 2-8). Keskin profilli çanaklar ve tabaklar ile dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, uzun gövdeli vazolar, Orta Assur seramik topluluğunun yarısına yakını oluşturur (Pfälzner 1995: xxxiii).

Ağız kenarları çok çeşitlidir. Yuvarlatılmış, üçgen kesitli, dışa çekik ya da dışa doğru kalınlaştırılmış ağızlar yaygındır. Özellikle açık kaplarda ve boyunlu çömleklerde, dışa kalınlaştırılmış, bazen çift kademeli kalın bir ağız kenarı görülür.

Kapların çoğu halka diptir. Düğme dipler ise bu seramik grupları için en karakteristik özelliktir. Bunun yanında düz dipler ve düz kaideler de görülür.

II.2.2.2. Üretim Teknikleri

Tüm kaplar çark yapımıdır. Yüzeyleri çoğunlukla ıslak sıvazlamalı olduğu için çark izleri daha çok kapların içlerinde görülebilmektedir (Bartl 1990: 15). Bununla birlikte, üç ayaklı çanaklar ile geniş çanaklar gibi bazı özel tipler, çarktan sonra elde biçimlendirilmiştir.

Kaplarda hakim olan renk devetüyüdür. Kaplar açık kremden beje ya da açık kahverengiye ve kırmızımsı kahverengiye varan çeşitli renkler gösterir. Kapların çoğu saman katkılıdır. Genellikle samanla birlikte kum ve taşçık da katkı olarak kullanılmıştır. Hamurları genellikle kalitelidir. Örneklerin çok azı ince hamurludur (Bartl 1990: pl. 5: no. 5). Kaplar genellikle orta derecede ateşte pişirilmiştir.

Kaplarda astar ve perdah çok yaygın değildir. Astar genellikle krem renklidir (Speiser 1940: 258). Monokrom seramiklerin bir kısmı kazıma, kabartma ve baskı bezeklidir. Bazı çanak ağızlarının içlerinde ve küçük çömleklerin boyun çevrelerinde kırmızı bantlar görülür (Speiser 1940: 3).

II.2.2.3. Tarihlendirme

Orta Assur seramiği kabaca M.Ö. 1300-1100 yılları arasına, Assur kralları Adad-Nirari I ile Tiglat-Pileser I arasındaki döneme tarihlenmiştir (Pfälzner

1995: 80). Yukarı Habur bölgesindeki Tell Fehheriye’de bu malzeme, M.Ö. 13. yüzyıla, Salmanasar I ve Tukulti-Ninurta I’in hükümdarlık dönemlerine verilmiştir (McEwan 1958: 19). *Mitanni seramiği* olarak adlandırılan seramikler ise M.Ö. 1550/1500-1350/1300 arasına tarihlenmiştir (Mallowan 1947: 78; Pfälzner 1995: 188; Speiser 1940: 276).

II.2.2.1. Araştırma Tarihçesi

Orta Assur ve Mitanni seramik gruplarında, Habur bölgesinde ve Kuzey Mezopotamya’da en eski kazılarda bir çok merkezde rastlanmıştır. Bununla birlikte, bu seramiklerle ilgili en geniş değerlendirmeler ve çalışmalar son yıllarda yapılmıştır. Bu alanda yapılan kronolojik ve tipolojik çalışmalarda, Mitanni seramiğini Orta Assur seramiğinden ayıran tipolojik ve kronolojik sınırın belirsizliği ile Orta ve Geç Assur seramikleri arasındaki sınırın belirlenmesinin zorluğu ile ilgili başlıca iki problemle karşılaşmıştır (Pfälzner 1995: 4).

P. Pfälzner, Aşağı Habur bölgesindeki Tell Seh Hamad ve Tell Bderi ile Ağağ vadisindeki Tell Umm Aqrebe’de ele geçen seramik türü malzemeyi geniş ölçüde ele alarak, karşılaştırmalı tipolojik çalışmalar yapmıştır (Pfälzner 1993; 1995). Benzer malzeme Kuzey Mezopotamya’da ve özellikle Habur bölgesinde bir çok merkezde ele geçmiştir (Mallowan 1937a; 1947; McEwan 1958; Pecorella 1984; Speiser 1932; 1940).

Son yıllarda Balih vadisindeki Khirbet esh-Shenef (Bartl 1990), Sabi Abyad (Akkermans 1990; Rossmeisl 1989) ve Hammam et-Turkman (Smit 1988) gibi merkezlerde de bu tipte Geç Tunç Çağı seramikleri ele geçmiş ve bunlar kısmen Habur bölgesindeki seramikler ile karşılaştırılmıştır.

II.2.2.5. Yayılım Alanı (Levha LXXXI)

Orta Assur seramiği ile Mitanni seramiği, Kuzey Suriye ve Kuzey Mezopotamya’da yaklaşık aynı bölgelere yayılmıştır (Levha LXXXI). Her iki seramik gurubu da, özellikle Aşağı ve Yukarı Habur bölgesi ile Kuzey Mezopotamya’da yaygın görülür.

Orta Assur ve Mitanni seramikleri en batıda, Balih ırmağının doğusundaki Tell Hammam et-Turkman, Sabi Abyad ve Khirbet esh-Shenef’de, en kuzeyde,

Türkiye sınırına yakın Habur merkezleri olan Tell Fehheriye, Tell Amuda ve Tell Mohammed Diyab'da, en doğuda Tell Billa'da ve en güneyde Aşağı Habur'daki Tell Seh Hamad'da ve Mezopotamya'daki Assur'da görülür. Mitanni seramik gurubu, Aşağı Habur bölgesinde Tell Seh Hamad'ın güneyinde bir merkez olan Tell Namliya'da da ele geçmiştir.

IL2.3. KUZEYBATI SURİYE - KİLİKYA GEÇ TUNÇ ÇAĞI BOYALILARI (Levha XXV)

Bu seramik gurubuna ait boyalılar, Kilikya bölgesinden, en doğuda Fırat vadisine kadar uzanan alanda görülür (Dornemann 1981: fig.12; Garstang 1938: Pl.VII: 1-6; 1953: fig. 155, fig.156: 15, 17; Waechter 1951: fig. 1). Çark yapımı ve açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalı olan bu türde seramikler, kap formları, üretim teknikleri ve bezekler açısından Orta Tunç Çağı Amuk-Kilikya boyalıları geleneğinin devamını yansıtır.

Genellikle açık gri, devetüyü ya da kahverengi tonlarda olup, üzerleri koyu kahverengi, koyu kırmızı ya da daha az olarak siyah renkte boyanmıştır. Kapların genellikle üst kısımlarına uygulanan boya bezekler içinde yaygın olarak görülen şerit bezekler, dalgalı ve zikzak hatlar ile ağız ve kulp üzerlerinin kısa kesik çizgilerle bezenmesi, bölgede Orta Tunç Çağından itibaren devam eden boyama geleneğini ortaya koyar. Boya bezek anlayışı ile birlikte, Orta Tunç Çağında görülen keskin profilli çanak ve tabaklar, derin kaseler gibi kap formları ile birlikte, dışa çekik ağız kenarları gibi özellikler bu seramik gurubunda da görülür. Bununla birlikte, Amuk-Kilikya boyalıları için oldukça karakteristik kaplar olan göz motifli testiler Geç Tunç Çağının başlarında ortadan kalkmıştır (Goldman 1956: 183).

Kuzeybatı Suriye'de bu guruba ait seramikler çok da yaygın değildir. En doğuda, Yukarı Fırat vadisinde bir merkez olan Tell Hadidi'de bu türde seramik parçaları ele geçmiştir (Dornemann 1981: fig. 12). Hadidi örnekleri, tamamı perdahlı çömlekler ve orta boyutta kaplardan oluşur. Bu boyalılar, dikey ya da spiral şekilde perdah bezeklidir (Dornemann 1981: 42).

Filistin ve Ürdün'de görülen Geç Tunç Çağı boyalı seramikleri, bu seramikler ile oldukça yakın ilişkiler gösterir (Bartl 1990: 15; Dever 1986: pl.16-23; Yadin 1958: pl.CXIV v.d). Çoğu çanak ve krater formunda olan Filistin örnekleri üzerinde, stilize palmiye gibi farklı motifler de görülür. Kuzey Suriye'de yaygın olan keskin profilli çanaklar ve tabaklar ile derin kase formları Filistin'de de görülmekle birlikte, kap formları daha gelişkindir. Geç Tunç Çağı I ve II'ye tarihlenen Filistin ve Ürdün örnekleri, genellikle açık krem renginde astarlı olup, koyu kahverengi renkte boyanmıştır (Bartl 1990: 15). Bu

seramiklerde bant bezek oldukça yaygındır. Filistin'deki en iyi örnekler Gezer (Dever 1986) ve Hazor'da (Yadin 1958) ele geçmiştir.

Amuk ve Kilikya'da da görülen bu türde boyalı seramikler, Filistin bölgesi ile ilişkili görülmüştür (Goldman 1956: 183; Woolley 1955: 376). Bu türde örnekler Kilikya'da da görülmekle birlikte, çok da yaygın değildir. Kilikya'da, bu türde boyalı seramikler Tarsus-Gözlü Kule, Mersin-Yumuktepe ve Kazanlı Höyük'de ele geçmiştir (Garstang 1938; Goldman 1956).

II.2.3.1. Formlar (Levha XXV)

Başlıca kap formlarını; dışa açık basit ya da dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, keskin profilli çanaklar, dışa çekik ya da hafif dışa kalınlaştırılmış derin kaseler, kulpsuz yarım küre çanaklar, boyunlu çömlekler, dışa açık ya da içe dönük basit ağız kenarlı, basık gövdeli çömlekler, bardaklar ve testiler en yaygın kap formlarıdır.

Ağız kenarları çoğunlukla dışa çekik ya da dışa kalınlaştırılmıştır. İçe ya da dışa dönük basit ağız kenarlı kaplar da yaygındır. Özellikle çanak ve kase gibi küçük kaplar halka diplidir. Halka dip oldukça fazla kullanılmıştır. Bununla birlikte, düz dipler ve düz kaideler de görülür.

II.2.3.2. Üretim Teknikleri

Kapların tamamı çark yapımıdır. Açık renk zemin üzerine koyu renkte boyanmışlardır. Astar çok yaygın değildir. Astarlı örnekler genellikle hamur rengindedir. Çoğu hafif perdahlıdır. Perdah, boyamadan önce yapılmıştır. Hamurları taşçıklı, ince kumlu, bazen az oranda kireç ve saman katkılıdır. İyi pişirilen örnekler devetüyü renkte ve serttir. İyi yi pişmiş kapların çok azı gri özlüdür.

II.2.3.3. Bezeme

Astarlı ya da yalın ve genellikle perdahlı yüzeyler, mat koyu kırmızı-kahverengi ve nadiren siyah renkte boyanmıştır. Bazı örnekler, dikey ve spiral şekilde perdah bezeklidir (Dornemann 1981: 42). Boya bezekler çoğunlukla kapların ağız, boyun ve omuz kısımlarına uygulanmıştır. Boya bezekler, yaygın

olarak paralel şeritler, dalgalı hatlar ve zikzaklardan oluşur (Levha XXV: 1-4, 8, 12,15-17)). Daha az olarak, paralel şeritler arasında yer alan içi kafes motifli üçgenler de görülür (Levha XXV: 6, 9).

Ağız kenarlarının ve kulpların kısa kesik çizgiler ile bezenmesi bu seramik gurubu için de karakteristik olup, bu bezeme anlayışı Orta Tunç Çağından itibaren devam eder. Bununla birlikte, kazıma ve baskı bezekli örnekler de mevcuttur (Dornemann 1981: 42).

II.2.3.4. Tarihlendirme

Kilikya bölgesindeki ve Kuzeybatı Suriye'deki örnekler Geç Tunç Çağı I'e (M.Ö. 1600-1400) verilen tabakalarda ele geçmiştir (Goldman 1956: 183; Dornemann 1981: 42). Sakçagözü boyalıları tam olarak tarihlenmemiştir (Waechter 1951: 193). Bununla birlikte, bu boyalıları bölgede, Geç Tunç Çağının başlarında görülmektedir. Filistin ve Ürdün'de görülen benzer boyalıları ise Geç Tunç Çağı I'den itibaren görülmekle birlikte, Geç Tunç Çağı II'de daha yaygındır. Hazor ve Gezer'de ele geçen örnekler Geç Tunç Çağı II'ye tarihlenmiştir (Dever 1986; Yadin 1958).

II.2.3.5. Araştırma Tarihçesi

Bu seramik gurubuna ait örneklerle ilgili genel kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Bununla birlikte bu türde seramikler, kazı raporları dışında M.Ö. 2. bin boyalılarının genel olarak ele alındığı yayınlarda incelenmiştir (Welker 1948: 198 v.d.).

R.H. Dornemann, bu türde seramikleri *gri perdahlı seramikler* olarak adlandırmış ve bunları Filistin'in beyaz üzerine kahverengi renkte boyalıları ile (chocolate-on-white) karşılaştırmıştır (1981: 42). Kilikya'da ele geçen örnekler de Filistin'in Geç Tunç Çağı boyalıları ile ilişkili görülmüştür (Goldman 1956: 183).

II.2.3.6. Yayılım Alanı

Geç Tunç Çağında bu seramikler Kuzeybatı Suriye ve Güneydoğu Anadolu'nun batı kesiminde ve Kilikya bölgesinde görülür (Levha LXXXI). Bu

türde seramikler en doğuda Fırat vadisinde, en batıda Kilikya'da ele geçmiştir. Bölgede görülen Geç Tunç Çağı boyalı seramikleri ile oldukça yakın ilişkiler gösteren seramiklere Filistin ve Ürdün'de de rastlanır (Dever 1986; Yadin 1958).

II.2.4. KUZEYBATI SURİYE GEÇ TUNÇ ÇAĞI MONOKROM SERAMİĞİ (Levha XXVI-XXVIII)

Kuzeybatı Suriye’de, Geç Tunç Çağında görülen monokrom seramikler, çoğunlukla çark yapımı, sarımsı kahverengi, kahverengi, devetüyü, açık gri ve kırmızı renkte kaplardan oluşur. Kaplar, çağdaş Mezopotamya örneklerinde olduğu gibi hiç bir zaman yeşilimsi renkte değildir (Caubet 1982: 71). Özellikle devetüyü ve gri renkte, genellikle perdahlı kaplar, Orta tunç Çağı geleneklerinin devamını yansıtır. Bölgede Orta Tunç Çağında görülen keskin profilli kaplar, Geç Tunç Çağında da kullanılmaya devam etmiştir.

Başlıca kap formlarını keskin profilli çanaklar, kaseler ve tabaklar ile bir kısmı boyunlu çömleklerin ve pişirme kaplarının oluşturduğu Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri (Levha XXVI-XXVIII), Kuzeybatı Suriye bölgesi için Orta Tunç Çağının başlarından itibaren devam eden kap formları ve tarakla kazıma, baskı bezekler açısından karakteristik özellikler gösterir. Özellikle Hama’nın Orta Tunç Çağına ait olan G evresinde görülen monokrom seramikler bir süreklilik sergiler (Fugmann 1958: pl. 109, 110, 117, 139, 143, 161) (Levha XXVI).

Kapların genellikle üst kısımlarına yapılan düz şeritler ve dalgalı hatlardan oluşan tarakla kazıma bezekler, bölgede Geç Tunç Çağında oldukça yaygın kullanılmıştır. Bu türde bezeklere özellikle Geç Tunç Çağının başlarında sık rastlanır (Dornemann 1981: 32). Tarakla kazıma bezek, Orta Tunç çağında çömlekler ve geniş çanaklar üzerinde görülürken, Geç Tunç Çağında daha çok depolama kapları üzerinde görülür (Levha XXVI-XXVII). Güneydoğu Anadolu’da, Tille Höyük’de ve lidar Höyük’de benzer kaplar ele geçmiştir (French 1991: Resim 2-4; Hauptmann 1984; 1987). H. Hauptmann, Lidar Höyük’ün Geç Tunç Çağı seramikleri ile Tarsus Geç Tunç Çağı II malzemesini, Balih vadisindeki Tell Jidle ve Hammam’ın M.Ö. 16. yüzyıla tarihlenen malzemesini ve Yukarı Fırat vadisindeki Tell Hadidi’nin Geç Tunç Çağı seramiklerini ilişkili görmüştür (1984: 277; 1987: 204).

Güneydoğu Anadolu bölgesinin özellikle batı kesiminde ve Kuzeybatı Suriye’de Fırat ve Balih vadilerinden batıya doğru uzanan alanlarda görülen Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri tüm bölge için form ve üretim teknikleri açısından genel karakteristik özellikler sergiler (Kelly-Buccellati 1977-78).

Bununla birlikte, Tell Fray, Mumbaqtat ve Meskene/Emar gibi Geç Tunç Çağı merkezlerinde ele geçen seramikler, daha çok Orta Fırat bölgesi için bir bütünlük göstermektedir (Caubet 1982). Aynı durum Yukarı Fırat ve Balih vadilerindeki merkezlerin malzemesi için de geçerlidir. Balih vadisinde bir merkez olan Jidle'de ele geçen dışa çekik ağızlı, uzun gövdeli, halka dipli derin bir kap (Mallowan 1946: fig. 10: 13), geç Habur kaplarına özgü formda olmakla birlikte, bölgede Orta Tunç Çağından itibaren yaygın olan paralel şeritler ve bu paralel şeritler arasında yer alan dalgalı hatlardan oluşan tarakla kazıma bezeklidir.

Yukarı Fırat vadisinde yer alan Tell Hadidi'nin Geç Tunç Çağı malzemesinin en yakın paralelleri (Dornemann 1988), Hama G'de (Fugmann 1958: fig. 143, 161) ve Alalah IV-III'de (Fugmann 1958: fig. 143, 161) görülür. Tell Hadidi'nin Geç Tunç Çağı seramiklerinin bir kısmı mezarlarda, bir kısmı da Geç Tunç Çağı I A evresine tarihlenen bir yapıda ele geçmiştir (Dornemann 1981: 31).

II.2.4.1. Formlar (Levha XXVI-XXVIII)

Başlıca kap formlarını; bir kısmı derin çanaklar, kaseler, dışa açık ağızlı, boyunlu, şişkin karınlı, uzun gövdeli çömlekler, vazolar, testiler, maşrapalar, fincanlar ve pişirme kapları ile büyük depolama kapları oluşturur (Levha XXVI-XXVIII). Çok sık olmamakla birlikte, mataralar ve meyvelikler de kullanılmıştır. Formların çoğu Orta Tunç Çağından bilinmektedir. Bununla birlikte bu evrede kap formları gelişmiştir. Çömlekler genellikle daha uzun gövdeye sahiptir. Geniş ve derin kaseler bu evrede de yaygın kullanılmıştır. Çanak ve kaseler genellikle keskin profilli ve halka diplidir. Kulplar çok sık görülmez.

Kaplar, dışa çekik ya da dışa kalınlaştırılmış ağızlıdır. Daha az olmakla birlikte, Orta Tunç Çağı seramiklerinde yaygın olan üzeri yivli dışa çekik ağızlar devam eder. Dışa doğru kalınlaştırılmış ve iki ya da üç boğumlu ağız kenarlarına bu dönemin kaplarında oldukça sık rastlanır. Dışa doğru kalınlaştırılmış ağızlarda ağız kenarı kap yaşken dışa doğru katlanmıştır. Bu ağız tipi, Filistin'de Orta Tunç Çağı I'den beri bilinmektedir (Dornemann 1979: 139).

Düz dipler, yuvarlak dipler ve düz kaideler kullanılmaya devam etmekle birlikte, halka dipler daha yaygın kullanılmıştır. Büyük çömlekler ile derin kaplar genellikle düz diplidir. Küçük kaplar ise çoğunlukla halka diplere sahiptir.

II.2.4.2. Üretim Teknikleri

Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri, büyük kaplar ile mataralar gibi bazı özel formlar dışında çark yapımıdır. Sarımsı kahverengi, devetüyü, açık gri ve kırmızımsı kahverengi renkte olan kaplar orta derecede pişirilmiştir. Kapların bir kısmı kabadır. Küçük ve orta boyutlu kaplar yeterince ince işlenişte değildir. Gerçek astar çok az kap üzerinde görülür. Çoğunlukla küçük kaplar ile çömlekler perdahlanmıştır.

Seramik hamurları, saman, kum ve taşçık katkılıdır. Kaplar, saman, taşçık ve kum katkılı olabildiği gibi, kum katkının daha yoğun olduğu ince hamurlu da olabilmektedirler.

II.2.4.3. Bezeme

Özellikle büyük kaplar üzerinde kabartma, baskı ve tarakla kazıma bezekler görülür. Bu bezekler, Orta Tunç Çağı geleneklerinin devamını yansıtır. Kapların özellikle üst kısımlarına yapılan bezekler içerisinde, düz şeritler arasında yer alan dalgalı hatlardan oluşan tarakla kazıma bezekler (Levha XXVI) oldukça karakteristiktir. Bunların dışında, Hammam VIII A'da (Smit 1988: 52), Terqa'da (Kelly-Buccellati 1977) ve Baghouz'da (du Mesnil du Buisson 1948: fig. 10), bitumen bezekli kap parçaları da ele geçmiştir.

II.2.4.4. Tarihlendirme

Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri bölgede tüm Geç Tunç Çağı boyunca görülür. Bu türde seramikler bölgede kabaca M.Ö. 1600-1200'e tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir (Dornemann 1981; Fugmann 1958; Schaeffer 1949; Smit 1988; Woolley 1955).

II.2.4.5. Araştırma Tarihçesi

Bu seramikler Kuzeybatı Suriye'de ve Güneydoğu Anadolu'da, özellikle 2. dünya savaşından sonra yapılan bir çok kazıda ele geçmiştir. Fakat bu seramiklerle ilgili kapsamlı genel bir çalışma ortaya konmamıştır. Geç tunç Çağı monokrom seramikleri ile ilgili bilgiler kazı raporlarında yer almaktadır (. Caubet 1982; Dornemann 1981; French 1991; Fugmann 1958; Hauptmann 1984; 1987;

Mallowan 1946; Schaeffer 1949; Smit 1988; Woolley 1955). Kazı raporlarında bu monokrom seramikler, özellikle Kilikya, Kuzeydoğu Suriye, Kuzey Mezopotamya ve Filistin bölgelerinde ele geçen çağdaş seramiklerle karşılaştırılmaktadır. Örneğin Yukarı Fırat'da, Tell Hadidi'de ele geçen Geç Tunç Çağı I malzemesi, kap altlıkları ve pişirme kapları gibi kap formları ile kazıma bezekler açısından Filistin'in Orta Tunç Çağı II C'ye tarihlenen seramikleri ile (Dornemann 1981: 32, 46-47).

II.2.4.6. Yayılım Alanı

Bu seramik gurubu, Balih ve Fırat vadilerinden batıya doğru Doğu Akdeniz sahil şeridine kadar uzanan Kuzeybatı Suriye'de yaygın olarak görülür (Levha LXXXI). Bununla birlikte, Güneydoğu Anadolu'da, Karakaya ve Atatürk Baraj projeleri kapsamında araştırılan merkezlerde de benzer malzemeye rastlanmıştır (Hauptmann 1984; 1987; Özdoğan 1977).

II.2.5. KIRMIZI MONOKROM SERAMİKLER

Kırmızı monokrom seramikler, Güneydoğu Anadolu'da, Kilikya bölgesinde ve Kuzey Suriye'nin yukarı bölgelerinde görülen çark yapımı, çoğunlukla perdahlı kırmızı kaplardan oluşur (Garstang 1953: 241; Hauptmann 1984: 277; 1987: 204; Sevin 1987: 308; Smith 1988: 457; Van Loon 1977: 77 v.d.; Woolley 1955: pl. 109: 3b, 4a). Oldukça geniş bir alana yayılmış olan kırmızı seramikler bölgesel farklar da gösterir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da görülen yüksek kaliteli kırmızı astarlı ve perdahlı seramikler Kuzey Suriye'de görülmez (Smit 1988: 457). Bununla birlikte, bu türde kırmızı mallar Kuzey Suriye'de çok da yaygın değildir. Örneğin Tell Hadidi'de bu türde seramikler ele geçmemiştir (Dornemann 1979: 141).

Kuzey Suriye'de ele geçen kırmızı perdahlı seramikler, daha çok Kilikya bölgesi ile ilişkiler gösterir (Bkz. Dornemann 1981: 42; Fugmann 1958: 123, 129; Goldman 1956: 18; Smit 1988: 457). Bölgede görülen başlıca kap formlarını halka dipli çanaklar, çömlekler ve testiler oluşturur. Amuk ovasında, Tell el-Cüdeyde ve Çatalhöyük'de görülen kırmızı-kahverengi perdahlı kaplar, çoğunlukla çanak formunda kaplardan oluşur (Woolley 1955: pl.109: 3b, 4a).

Balih vadisinde, özellikle Sabi Abyad ve Tell Hammam et-Turkman VIII'de ele geçen örnekler, kırmızı astarlıdır ve düzensiz olarak perdahlanmıştır (Smit 1988: 452). Balih bölgesinde bu türde seramikler, yatay ya da dikey olarak kabaca perdahlıdır. Perdah, kapların tüm yüzeyinde görülmez. Aynı özellikler Amuk M evresinde de görülür (Woolley 1955: 319). Çanakların bir kısmı, içte de perdah izleri taşır. Bu guruba ait seramikler Kuzey Suriye'de, çoğunlukla halka diplidirler. Halka dip, bölgede çağdaş seramik guruplarında daha az görülür. Kaplar genellikle iyi ya da orta derecede pişirilmiştir. Balih örnekleri çoğunlukla gri-siyah özlüdür.

Kilikya bölgesinde kırmızı ve kahverengi perdahlı seramikler, Hitit İmparatorluk evresine (M.Ö. 1400-1200) aittir (Seton-Williams 1954: 133). J. Garstang, bu türde seramikleri *Cilician Hittite* olarak adlandırmıştır (1938: 20). Bu seramik gurubuna ait örnekler Mersin-Yumuktepe'de VIII-V. tabakalarda (Garstang 1953: 241), Tarsus-Gözlü Kule'de A alanındaki çalışmalarda (Goldman 1937: 267 v.d) ele geçmiştir. Kilikya örnekleri form açısından doğrudan İç Anadolu'nun Hitit kapları ile ilişkiler göstermektedir. Kilikya bölgesinde kırmızı-

kahverengi perdahlı seramikler, Orta Tunç Çağından itibaren görülür (Garstang 1938).

Keban ve Aşağı Fırat projeleri kapsamında araştırılan Korucutepe'de J katında, İmikkuşağı'nda 10. ve 11. yapı katlarında ve Norşuntepe III'de kırmızı perdahlı seramikler ele geçmiştir (Hauptmann 1970: 106; Sevin 1983; Van Loon 1970: 77,79). Korucutepe'de ele geçen seramiklerin bir kısmı kaba, bir kısmı kaliteli hamurludur (Van Loon 1970: 77). Seramik hamurları saman ve kum katkılıdır. Benzer kaplar Aşağı Fırat Projesi kapsamında yapılan yüzey araştırmalarında da ele geçmiştir (Özdoğan 1977: 11 v.d.; Van Loon 1970: 21). Bu seramik gurubuna ait malzeme tüm bölgede M.Ö. 1400-1200'e tarihlenmiştir (Van Loon 1970: 21).

II.2.6. İTHAL SERAMİK GURUPLARI (Levha XXIX-XXXI)

Geç Tunç Çağında bölgede , özellikle Suriye sahil şeridinde Geç Kıbrıs ve Miken malları ile Kuzeybatı Anadolu gri seramikler görülür.

II.2.6.1. Geç Kıbrıs Malları (Levha XXIX)

Geç Tunç Çağında Kıbrıs ile Doğu Akdeniz merkezleri arasında, Orta Tunç Çağına göre daha yoğun ticari ilişkiler söz konusudur. Bu yoğun ticari ilişkilerin sonucu olarak, Kıbrıs'da Geç Tunç Çağında görülen, *Base-Ring Ware* ve *White Slip Ware* adı verilen halka dipli kaplar ile beyaz astarlı kaplara Doğu Akdeniz ve Kilikya'da bir çok merkezde rastlanır (Woolley 1953: pls. 22, 23; Fugmann 1953: 153; Bounni 1976: fig. 26: 5, 6, 8; fig. 28: 15-16; du Mesnil du Buisson 1932: fig. 3; Schaeffer 1949: fig. 67; Caubet 1982: fig. 55; Garstang 1953: 242.). Suriye ve Filistin'de özellikle sahile yakın merkezlerde görülen Kıbrıs mallarının bir kısmı yerel üretimdir. Daha yaygın olan halka dipli kaplar (*Base-Ring Ware*), Geç Kıbrıs I-II'ye¹ verilmiştir (Seton-Williams 1954: 133). Alalah'da IV. tabakadaki Nigmepa Sarayı'nda ele geçen bu guruba ait süt çanakları (Woolley 1955: pl. 22, 23) M.Ö. 1420'lere tarihlenmiştir (Woolley 1955: 94). C.F.A. Schaeffer, Ras Şamra'da ele geçen *Base Ring II* ve *White Slip II* kapların M.Ö. 1450'ye tarihlendiğini düşünmektedir (1949: 333). 81 No'lu mezarda ele geçen bu tipte örnekler (Schaeffer 1949: fig.67) ise *Ugarit Recent II* 'ye ya da *Ugarit Recent III*'ün başlarına (yaklaşık M.Ö. 1365-1200) tarihlenmiştir.

Halka dipli seramik gurubu (*Base-Ring Ware*), el yapımı ve kahverengi-gri renkte kaplardan oluşur. Başlıca formları; çanaklar, çömlekçikler ve şişeler oluşturur. *Base-Ring I* ve *Base-Ring II* olmak üzere iki grupta ele alınmışlardır (Woolley 1955: 356 v.d.). Bu kaplar ile Orta Kıbrıs seramik geleneği arasında bağlantı kurmak zordur. Bunların daha çok metal formların taklidi olabileceği düşünülmektedir (Woolley 1955: 366). Bu guruba ait örnekler Meskene/Emar'da da rastlanmıştır (Caubet 1982: fig. 55).

Yine Geç Tunç Çağında ortaya çıkan ve Doğu Akdeniz ile Kilikya'da ithal ya da bunların yerel taklitlerinden oluşan ve *White Slip Ware* olarak adlandırılan beyaz astarlı seramik gurubu da iki evrelidir (I, II). Bunlar da el yapımı olup, en

¹) H.T. Bossert'e göre (1951) M.Ö. 1600-1200.

karakteristik formlarını *Kıbrıs süt çanakları* (Levha LIII: 6, 13) olarak adlandırılan basit, yuvarlak dipli çanak ve kaseler oluşturmaktadır. Beyaz renkte astarlı bu kaplar, siyah renkte boyanmıştır.

Kıbrıs'ın özellikle Geç Tunç Çağı malzemesi, Kilikya'dan Mısır'a kadar uzanan sahil kesimi ve iç bölgelerde ithal ya da yerel taklitler olarak görülür. Kıbrıs malları, Geç Tunç Çağı I B'de gittikçe gelişen Kıbrıs-Filistin ticareti sonucu Mısır'a da yayılmıştır (Woolley 1955: 356 v.d.). (Gittlen 1981: 50). Mısır'da Tell el-Amarna ve Sakkara'da bu türde seramiklerin ele geçmesi, Geç Tunç Çağının ikinci safhasında (M.Ö. 1400-1200) Kıbrıs ile Mısır arasında gelişen ticaretin canlı bir sonucu olarak kabul edilmektedir¹ (Kinal 1964: 400). Kaş yakınlarında bir Geç Tunç Çağı batığı olan Uluburun batığında (Pulak 1989; 1990; 1991), pithoslar içinden döküldüğü saptanan *Base-Ring II* ve *White Shaved* olarak adlandırılan türde Kıbrıs yapımı kapların ele geçmesi bu kapların ticaret malı olarak bir çok bölgeye yayıldığını kanıtlamaktadır.

Ras Şamra'da ithal mallar yanında yerel üretim de söz konusudur². Amuk'da ve Kilikya'da bir çok merkezde ele geçenler de yerel üretim olarak değerlendirilmektedir (Woolley 1953: 74; Seton-Williams 1954: 134). Ras Şamra yakınlarındaki Ibn-Hani'de ele geçen Kıbrıs örnekleri (Bounni 1976: fig. 26; 5, 6, 8; fig. 28: 15, 16) Ras Şamra ile bağlantılı görülmüştür (Bounni 1976: 240). Kuzeybatı Suriye'deki Hama ile Khan Sheikhoun'da da ithal Kıbrıs süt çanakları ele geçmiştir (du Mesnil du Buisson 1932: fig. 3; Fugmann 1958: 153). Bu kaplara Ürdün'deki merkezlerde de rastlanır (Dornemann 1983: 21).

II.2.6.2. Miken Malları (Levha XXX)

Miken seramikleri, Ege dünyasında Akalar ile birlikte yaklaşık M.Ö. 1550-1025 tarihleri arasında görülen kaliteli bir seramik gurubudur (Furumark 1941: 471 v.d.; Mountjoy 1993: 3). Miken seramikleri, Geç Tunç Çağında gitgide gelişen deniz ticareti ile birlikte Doğu Akdeniz kıyı şeridindeki bölgeler ile iç bölgelere yayılmıştır (Stubblings 1951).

¹) Geç Kıbrıs II evresinde Kıbrıs'daki seramik endüstrisi, güneybatıdaki sahil merkezleri olan Episkopi Bamboula ve Popham'da hakimdir (bkz. Merrillees 1979: 124).

²) Ras Şamra örnekleri üzerinde yapılan analiz çalışmaları, bunların Kıbrıs'daki Enkomi seramik türü malzeme ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir (Artzy 1981: 44).

Çark yapımı olan Miken seramikleri, oldukça seçkin formlara sahip olup, ustaca yapılmışlardır. Hamurları ince elenmiştir ve kalitelidir. Kuvars ve mika gibi katkıları da oldukça küçük tanelidir. Kaplar astarlı ve iyi perdahlanmış olup, açık renk zemin üzerine koyu renkte bezenmişlerdir. Desenler; siyah, kahverengi ve kırmızı parlak tonlardadır. Bazen motiflerin dış konturlarında ve detayların belirlenmesinde beyaz yardımcı renk olarak kullanılmıştır. Miken seramiklerinde bazı kap biçimleri ve bezeme teknikleri, Minos boyalıları ile bağlantılı görülmektedir (Mansel 1988: 80; Mylonas 1966: 198).

Geç Hellas I evresinde (M.Ö. 1575-1500), kaplar üzerindeki geometrik ve bitkisel motifler arasında, çift ağızlı balta ile ortasında göz şeklinde bir nokta olan spiraller yaygın görülür (Mylonas 1966: fig. 147). Spirallerin ortasındaki göz motifi olarak değerlendirilen bezeğin üzerinde küçük beyaz noktalar, altında siyah noktalar yer alır.

Miken Çağının ikinci safhası olan Geç Hellas II'de (M.Ö. 1500-1400), bir önceki safhanın boya bezek gelenekleri devam eder (Mylonas 1966: 199, fig. 148). Kaplarda formlar, astarlar ve parlak renkte boya bezekler aynı yüksek kalitede devam eder. Bununla birlikte bazı farklılıklar da görülür. Bu evrede, ortasında göz motifi olan spiraller yine yaygın olmakla birlikte, önceki safhaya oranla daha azdır. Minos seramikleri üzerinde yaygın görülen *çift ağızlı balta* motifi yavaş yavaş ortadan kalkarken, bitkisel ve deniz motifleri hakim bezekler olmuştur. Başlıca desenleri; sarmaşıklar, papirüsler, palmye ağaçları, safranlar ve zambaklar gibi bitkisel bezekler ile ahtapotlar gibi deniz motifleri oluşturur. Parlak boya bezekler, siyah ya da kırmızı-kahverengi renklerde. Düz, dışa açık ağız kenarlı, geniş ve uzun boyunlu, omuzda yer alan üç küçük dikey kulplu, oval gövdeli çömlekler ile amforalar en yaygın kap formlarıdır. Bu evrede, *saray stili amfora* olarak adlandırılan yeni kap formları ortaya çıkmıştır (Mylonas 1966: fig.148). İnce elenmiş, kaliteli ve yeşilimsi devetüyü renkte olan hamurları, formlar ve üretim teknikleri, Orta Hellas devrinin gri Minyas seramiklerini hatırlatır (Mylonas 1966: 199).

Miken çağının üçüncü evresi olarak kabul edilen Geç Hellas III (M.Ö. 1400-1050-30), A, B ve C olmak üzere üç safhalıdır (Mountjoy 1993: 3). Geç Hellas III A (M.Ö. 1400-1300), III B'de (M.Ö. 1300-1190) Miken seramiklerine Doğu Akdeniz'de daha yoğun olarak rastlanır (Stubblings 1951: 59). Geç Hellas III'ün özellikle B evresinde, kap formlarında gelişmeler ve farklılıklar görülür.

Önceki evrelerde yaygın olarak görülen bitkisel bezekler ve deniz motifleri, Geç Hellas III A'da da yaygın olarak görülmeye devam eder. Farklı olarak Geç Hellas III A evresinden itibaren, frizler halinde araba sahneleri, askerler, boğalar, balıklar, ahtapotlar ve kuşlar gibi figürlerin tasvir edildiği *figür stili* gelişmiştir (Mylonas 1966: fig. 150). Bu stil Kıta Yunanistan'da; Tiryns, Berbati, Mykenai, Korinth ve Argolis'de gelişmiştir (Mylonas 1966: 200). Geç Hellas III C evresinde (M.Ö. 1190-1050-30), *pictorial style*, *close style* ve *granary style* olarak adlandırılan yeni stillerde kaplar üretilmiştir (Furumark 1941: 430).

Pictorial style adı verilen stilde kaplar, figürlerin kapların üzerine ustaca yerleştirildiği boyalı vazolardan oluşur. Bu stilde kaplar, Geç Hellas III C'nin başlarına tarihlenmiştir (Furumark 1941: 430-470).

Close style adı verilen stilde üretilmiş seramikler; vazo, amfora, derin çanak ve krater formlarından oluşan ve kuş, ahtapot, yunus balığı gibi hayvan figürleri ile konsantrik yarım daireler ve kum saati gibi geometrik motiflerle bezenmiş kaplardan oluşur (Mylonas 1966: fig. 151). Kum saati motifi, bu stil için oldukça karakteristiktir. Bu stil, sonraki Sub Myken evresi kaplarının gösterdiği özellikler ile de bağlantılar gösterir.

Geç Hellas III C evresinde görülen bir başka stil, ilk kez Mykenai'deki tahıl deposunun zemininde bulundukları için *Granary style* olarak adlandırılan seramik gurubudur (Mylonas 1966: fig. 151). Bu stilde üretilmiş kaplar, çoğunlukla dibe yakın iki koyu bant ya da dalgalı hat ile bezenmiş, çift yatay kulplu derin çanaklardan oluşur. Kaplar üzerinde bazen kadın figürleri de görülür. Miken çağıının sonuna kadar, kısa bir süre görülen bu stilde kaplar, M.Ö. 13-12. yüzyıllara tarihlenmektedir (Garstang 1953: 243).

Miken seramikleri Doğu Akdeniz'de oldukça geniş bir yayılım gösterir. Bunların bir kısmı deniz ticareti ile gelen ithal mallar olup, bir kısmı da Miken seramiklerinin taklidi niteliğindedir (Levha XXX). Ege dünyası ve Doğu Akdeniz bölgeleri arasında yoğun ticari ilişkilerde¹ önemli bir stratejik konuma sahip olan Kıbrıs'da, Geç Tunç Çağı mezarlarında ele geçen Miken seramiklerinin bir

¹) Kaş yakınlarındaki Uluburun batığında ele geçen, Mısır'ın güneyinden Doğu Akdeniz'e ve oradan da Ege dünyasına kadar uzanan bir ticari ilişkiye işaret eden ticaret malları arasında Miken seramikleri de yer alır (bkz. Pulak 1989: Resim 16; 1990: Resim 6).

bölümü de yerel olarak üretilmiştir (Forsdyke 1927: 29 v.d.; Karageorghis 1970: 61, pl.70-73).

Miken seramikleri, çok yoğun olmamakla birlikte iç bölgelerde de görülür. Kuzey Suriye'deki yüzey araştırmalarında, Tel Maled'de ithal bir Miken parçası (Miken III A2/B), Tell Chair'de taklit bir Miken parçası (Miken III B2/A) ele geçmiştir (Matthers 1981: 371). Doğu Akdeniz kıyısında bir merkez olan Tell Kazel'de Miken üzengi kulplu testisi ve Miken kap parçalarına rastlanmıştır (Dunand 1964: pl.XIX). Tell Kazel'deki örneklerin bir kısmı yerel üretimdir (Dunand 1964: 3). Yine iç bölgede bir merkez olan Emar'da bir Miken seramik parçası ele geçmiştir (Caubet 2982: fig.56). Atatürk Barajı Kurtarma Kazıları Projesi kapsamında araştırılan Tille Höyük'de de Miken kap parçaları bulunmuştur (French 1991: no.20).

Kilikya Bölgesi'nde yapılan yüzey araştırmalarında, sekiz merkezde Miken III C evresine tarihlenen seramik parçaları, beş merkezde ise Sub-Miken örnekleri ele geçmiştir (Seton-Williams 1954: 134). Kazanlı Höyük'deki parçalar Miken III A ya da III B'ye, Mersin V. tabaka örnekleri ise Miken III A2'ye ya da erken Miken III B'ye tarihlenmiştir (Seton-Williams 1954: 135). İç Anadolu'da görülen Miken parçaları da Kilikya ya da Pamfilya'dan ithal olmalıdır (Mee 1978: 150).

Kilikya'daki örnekler Miken kaplarının yerel taklitleri olarak değerlendirilmekte olup, gerçek Miken seramiklerine Tarsus'da (Goldman 1956: fig. 391) ve Kazanlı Höyük'de (Garstang 1938: pl.16: no.6, 8) rastlanmıştır (Stubblings 1951: 88). Bunlar, *granary* style adı verilen stilde üretilmiş kaplardır. Tarsus örnekleri Furumark kronolojisine göre Miken III C gurubuna dahil edilmiş ve özellikle Argolis bölgesi kapları ile benzer oldukları için bu bölgeden ithal olarak değerlendirilmiştir (Goldman 1956: 205). Mee (1978: 150), Mersin ve Kazanlı örneklerini Geç Hellas II A - II B'ye tarihlemiştir.

Doğu Akdeniz merkezlerinde Miken II evresine ait kaplara fazla rastlanmamıştır. Daha erken olan bu seramik gurubuna ait örnekler, Tell Açana, Ras Şamra ve Biblos'da ele geçmiştir (Stubblings 1951: 53 v.d.). Miken III örneklerine ise bölgede daha yoğun olarak rastlanır.

Genel olarak Miken kapları Doğu Akdeniz'de, Tell Açana, Tell el-Cüdeyde, Ras Şamra, Qatna ve Biblos'da, daha güneydeki Filistin'de ise Gezer, Lachish,

Tell Nebi Mend, Beth Shan, Tell Abu Hawam, Ain Shems, Jericho, Tell es Safiyeh, Askalon, Tell Beit Mirsim, Tell Ajjul, Tell Jemneh, Megiddo ve Tell Ta'aneki'de ele geçmiştir (Stubbings 1951). Özellikle Tell Açana ile Minet el-Beida ve Ras Şamra'daki kazılarda çok sayıda Miken seramiği ele geçmiştir (Woolley 1955: pl.CXXVII-CXXIX; Schaeffer 1949: fig. 50 v.d). Ürdün'de Pella, Deir Alla ve Amman'da Miken IIA-IIIB evrelerine ait parçalar bulunmuştur (Dornemann 1983: 21). Ürdün'de, Baq'ah vadisindeki mağara mezarlarında da beyaz astarlı Kıbrıs malları ile birlikte Miken III B'ye verilen 4 üzengi kulplu Miken testisi ele geçmiştir (Mc Govern 1982: 50).

II.2.6.3. Kuzeybatı Anadolu Gri Seramikleri (Levha XXXI)

İthal Kuzeydoğu Anadolu gri seramikleri Suriye sahil şeridinde nadir görülür. Bu türde ithal seramikler Suriye sahil şeridinde Minet el-Beida'da Tell Kazel'de ve Ras Şamra'da, Filistin'de ise Tell Abu Hawam'da, Tell Keisan'da, Tell Miqne'de, Tell ed-Duweir (Lachish)'de ve Lübnan'da Kamid el-Loz'da ele geçmiştir (Allen 1990: 165-169; Buchholz 1973; French 1969: 70).

İlk kez Erken Hellas III'de Kıta Yunanistan'da, yerel bir üretim olarak ortaya çıkan gri seramiklerin kökeni Kuzeybatı Anadolu ve Lesbos adası olarak düşünülmektedir (Allen 1990: 186; Buchholz 1974: 180). Gri seramik geleneği Eski Tunç Çağına kadar geri gider.

Kuzeybatı Anadolu gri seramikleri, Kıta Yunanistan dışında Rodos, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'e kadar yayılmıştır. *Gri Minyas seramikleri* olarak da adlandırılan Troya VI'da ele geçen bu türde seramikler, Erken Minos seramikleri ile bağlantılı görülmüştür (Childe 1915). Özellikle Orta Hellas III dönemine ait gri Minyas seramikleri, kap formları açısından Minos taş vazoları ile karşılaştırılmaktadır (Rutler 1979: 464 v.d.). Gri Minyas seramikleri, ince hamurları ve kap formları açısından Miken seramikleri ile de ilişkiler gösterir (Allen 1990: 186). Sadece düz kenarlı çanaklar ile kraterler bu seramik gurupları için karakteristik formlardır.

Vazolar, çömlekler, kraterler ve düz kenarlı, bir kısmı kaideli sığ çanaklar en yaygın kap formlarıdır. Doğu Akdeniz'de kazıma ve baskı bezeklerle süslü kraterler sayıca fazladır. Bunların Troya bölgesinde üretildikleri düşünülmektedir (Allen 1990: 183). Bununla birlikte Kuzeydoğu Anadolu'da yaygın görülen, bir

kısmı kaideli sığ çanaklar ile tabaklar Doğu Akdeniz’de görülmez. Doğu Akdeniz’de ele geçen bu türde ithal seramikler, formlar, üretim teknikleri ve bezekler açısından M.Ö. 14.-12. yüzyıllara tarihlenmiştir (Allen 1990: 189). Kaplar üzerinde görülen kazıma bezekler ve hayvan protomları bu seramik gurubu için karakteristik özelliklerdir.

Minet el-Beida’da IV no’lu mezarda ele geçen bir gri kap, Miken ve Kıbrıs seramikleri ile birlikte ele alınmış olup, Geç Hellas III B2’ye aittir (Allen 1990: 165-166; Rutler 1979: 70). C.F.A. Schaeffer bu örneği Geç Ugarit III’e (M.Ö. 1365-1200) tarihlemiştir (1949: 156). Tell Kazel’de ele geçen bu türde iki gri seramik parçası ile ilgili bilgi yoktur (Allen 1990: 166).

Ras Şamra’da ele geçen Troya VI/VIIa kaplarının benzeri, sekizi açık, biri kapalı kap formlarına ait gri seramik parçaları, içte ve dışta astarlı olup, kazıma dalgalı hatlarla bezelidir (Buchholz 1973: 182-184). Bu türde ince kazıma bezekler, özellikle Geç Tunç Çağının başlarında Kuzey Suriye’de oldukça yaygındır (Levha XXXI).

III. OYLUM HÖYÜK'ÜN M.Ö. 2. BİN SERAMİĞİ

Oylum Höyük'ün M.Ö. 2. bine tarihlenen seramik türü malzemesi, Orta Tunç Çağına ait Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı seramikleri (Levha XXXIII-LV) ve Amuk-Kilikya boyalı parçaları (Levha XXXII, LV:9, LX: 1, 3) ile Geç Tunç Çağına ait Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı boyalıları (Levha LVI-LIX, LX: 2, LXI-LXIII) ve kırmızı monokrom seramiklerden (Levha LXIV-LXV) oluşur.

III.1. OYLUM HÖYÜK SERAMİKLERİNİN BULUNTU YERLERİ

Oylum Höyük'ün M.Ö. 2. bin seramik malzemesi, höyüğün kuzeydoğu kesiminde 1990 yılından itibaren yapılan çalışmalarda ele geçen malzeme (Resim 1-21 ; Levha XXXII-LXIII) ile köylüler tarafından bulunmuş bir testiden (Levha LXV) oluşur.

1990 Yılında, höyüğün *Doğu Yarması* adı verilen köylülerce tahrip edilmiş kesimde, Y9a2 ve Y9b1 no'lu plankarede, Eski Tunç Çağı mezarları dışında az sayıda Orta Tunç Çağı mezarları da açığa çıkmıştır (Levha LXXIII). Bu mezarlardan biri küp (Oy.Mez.4), diğerleri çömlek mezarlardır (Oy.Mez. 2, 22-24). Bu mezarlarda, mezar eşyası olarak çok sayıda kap ele geçmiştir. Bu alanda, Z9a2 ve Y8a1 plankarelerinde de mimariye bağlı olarak M.Ö. 2. bine ait seramik parçaları ele geçmiştir.

1994 Yılı kazı çalışmalarında, höyüğün kuzeydoğu kesimindeki Eski Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı mezarlarının tabakalaşım durumunu ve konumunu araştırmak için, bu alana yakın olan X9b1 plankaresinde, 5x5 m.'lik bir sondaj çukuru açılmıştır. Höyüğün oldukça eğimli olan doğu yamacındaki bu çalışmalarda, III. yapı seviyesinde, büyük bir yangınla son bulmuş bir yapı katı açığa çıkmıştır. Muhtemelen büyük bir depo odasının kuzeydoğu köşesinin mekanın tabanı üzerinde, çoğu parçaları açma duvarları içinde kalmış 11 büyük erzak küpüne ait parçalar (Resim 10-20; Levha XXXVIII-XLVIII) ile daha küçük küplere ait boyun ve ağız parçaları (Levha XLIX), çömlek, kase, çanak ağız parçaları (Levha LI:4 ; LII: 1, 2), çeşitli kaplara ait dipler (Levha LIII: 1-3, 5 ;

LIV: 1, 4) ile bir kısmı tarakla kazıma, yiv, kabartma bant ve baskı bezekli amorf parçaları (Levha LV: 6, 7, 10) ele geçmiştir.

1995 Yılında, yine aynı alanda, X11, Y10, Y11, W11b, Z11b ve Z12 plankarelerinde yürütülen çalışmalarda da M.Ö. 2. bine ait seramik türü malzeme ele geçmiştir. Y10 Plankaresinde ele geçen ve çoğu Geç Tunç Çağı boyalı seramik parçalarından oluşan malzeme III. yapı seviyesinde ele geçmiştir. Bununla birlikte diğer plankarelerde, M.Ö. 2. bine ait seramik parçaları yüzey dolgusu içinde ele geçmiştir.

III.2. KUZEYBATI SURİYE ORTA TUNÇ ÇAĞI MONOKROM SERAMİKLERİ (Levha XXXIII-LV)

Oylum Höyük’de ele geçen Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri, ince nitelikli ve kaba nitelikli olmak üzere başlıca iki grup oluşturur:

III.2.1. İNCE SERAMİKLER

III.2.1.1. Malzeme ve Üretim Teknikleri

Bu guruba ait seramikler, 4, 22, 23 ve 24 no’lu Orta Tunç Çağı mezarları ile X9b1, X9a2, Y9b1 ve Z9a2 plankarelerinde ele geçen tüm kaplar ile seramik parçalarından oluşur (Levha XXXIII-XXXV, L, LV).

4 No’lu Mezarda Ele Geçen Kaplar (Levha XXXIII, XXXIV) : Bu mezarda (Levha LXX: 1) , yonca ağızlı bir testi (Levha XXXIII), bir çömlekçik ve şişe (Levha XXXIV) ele geçmiştir. Bu kap formları Orta Tunç Çağına ait olup, bu malzeme mezarın tarihlendirilmesini kolaylaştırmıştır. Benzer toplu malzemeye, özellikle Halep yakınlarındaki Ansari ile Orta Tunç Çağı I’e tarihlenen III. tabaka (Suleiman 1987:pl.I), Hammam eth-Turkman’da (Van Loon 1988:pl.56), Kargamış mezarlarında (Woolley 1921:pl.27) ve Alalah’da (Woolley 1955:pl.CXV:69 ; pl.CXVIII , pl. CXXII , Hainz 1993 : Tafel 2) rastlanmıştır. Woolley (1955:320 v.d.), Orta Tunç Çağına ait Alalah örneklerin yerel seramik tipleri içinde değerlendirmiştir.

22, 23 ve 24 No’lu Mezarlarda Ele Geçen Kaplar (Levha XXXV) : Mezar 2 ve 4 ile yaklaşık aynı seviyede açığa çıkan bu çömlek mezarlar içinde birer minyatür kap ele geçmiştir.

X9b1 Plankaresinde, küplerle birlikte ele geçen çanak ve çömlek parçaları (Levha LI: 4; LII: 1, 2; LIII: 1-3, 5; LIV: 1, 4; LV: 6, 7, 10), 1990 yılında Eski Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı mezarlarının açığa çıktığı *Doğu Yarması* alanında 5x5 m.’lik Y8a1, X9a2, Y9b1 ve Z9a2 plankarelerinde, II. yapı seviyesinde ele geçen seramik parçaları ile (Levha L: 1, 2; LI: 1-3, 5 ; LII: 3-5 ; LIII: 4 ; LIV: 2, 3, 5; LV: 1-5, 8, 9) bir bütünlük göstermektedir. Doğu Yarması’ndaki

plankarelerde bu seramik parçalarının ele geçtiği yapı seviyesi, 1994 yılında açığa çıkan X9b1 plankaresindeki III. yapı katı ile aynı seviyede olup, mezar çukurları yüzünden büyük ölçüde tahrip olmuştur.

X9b1, X9a2, Y9b1 ve Z9a2 plankarelerinde ele geçen seramikler; bir kısmı boyunlu olan çömleklere (Levha L: 1,2; LI: 1-5), kaselere (Levha LII: 1, 2) ve çanaklara (Levha LII: 3-5) ait ağız parçaları ile çeşitli kaplara ait dipleri (Levha LIII; LIV) ve tarakla kazıma, yiv, kabartma bant, baskı ve boya bezekli amorf parçaları (Levha LV) kapsamaktadır.

Bu guruba ait seramikler içinde, minyatür kaplar dışındaki örnekler çark yapımıdır. Minyatür kaplar kabaca elde biçimlendirilmiştir. Kaplar orta ya da iyi derecede pişirilmiştir. Seramikler devetüyü, kahverengi, gri ve kırmızı tonlardadır. Kap yüzeyleri çoğunlukla yalındır. Kapların bir kısmı astarlıdır. Dışı hafif perdahlı örnekler de mevcuttur.

III.2.1.2. Yüzey İşlenişi ve Bezekler

Kaplar çoğunlukla yalın yüzeylidir. Astarlı örnekler az sayıdadır. Parçaların tamamı perdahsızdır. Tarakla kazıma, kabartma bant, baskı ve yiv bezekli örnekler görülür (Levha LV).

Amorf Parçalar (Levha LV: 1-9) içinde, üzeri tarakla kazı bezekli, yivli, kabartma bant, baskı ve boya bezekli örnekler mevcuttur. M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren tarakla kazıma, kabartma bant, baskı bezek kullanılmış ve Orta Tunç Çağında yaygınlaşmıştır. Bu türde bezekler aynı seviyede ele geçmiş bir küp üzerinde de görülür. Özellikle tarakla kazıma bezekler, ince çizgilerden oluşan düz paralel ve dalgalı hatlar şeklindedir. Bezekler çoğunlukla kapların boyun ve omuzları üzerine yapılmıştır. Baskı bezekler genellikle hafif ya da tam belirgin olan kabartma bantların üzerine üçgen ya da oval uçlu bir cisimle bastırılarak oluşturulmuştur.

Bölgede, benzer şekilde tarakla kazıma, yiv, kabartma bant ve baskı bezekli örnekler Mardikh IIIA'da (Matthiae 1980: fig.37, 38), Ansari'de (Suleiman 1987: pl.III: 134, 136, 155, 160), Jidle'de (Mallowan 1946: fig.10: 13) ve Alalah'da (Hainz 1993: Taf.I: 3 ; Woolley 1955: pl.CXXIII: b, c) görülür. M.Ö. 2. binin ilk yarısında, Kilikya bölgesindeki Kazanlı Höyük'de (Garstang 1938:

pl.VII: 12; pl. XII: 3), daha doğuda Tell Brak'da (Mallowan 1947: pl.LXV: 7; pl.LXVI: 16), Sinjar bölgesinde (Lloyd 1938: fig.VI), Nuzi'de (Starr 1939b: pl.91), Dinkha Tepe'de (Hamlin1971: pl.VII, XI), güneyde Hama'da (Fugmann 1958: fig.110, 117, 120), Tell Kazel'de (Dunand 1979: pl.VI), Hazor'da (Yadin 1958: pl.XCIII; pl.CXVII: 11, 15; pl.CXIII: 1), Gezer'de (Dever 1986b: pl.VII: 23), Jebel Qa'aqir'de (Sanders 1970: fig.4) ve Tell Beit Mirsim'de (Albright 1933: pl.3) görülür. M.Ö. 3. binin sonlarında bu türde bezeklere Mardikh'de (Mazzoni 1985: fig.4: 1, 9) ve Kurban Höyük'de (Algaze 1990b: pl.120 A; pl.121) rastlanır. Benzer bezekler Geç Tunç Çağının başlarında Tell Hadidi'de (Dornemann 1981: fig 8), Tille Höyük'de (French 1991: Resim 2), Hama H Evresinde (Fugmann 1958: fig.110, 117, 139) ve daha güneyde Hazor'da (Yadin 1958: pl.CXXXVII) görülmeye devam eder.

III.2.1.3. Hamur

Kırmızı, kahverengi ve gri tonlardaki hamurları, ince kum, taşçık, kireç ve az oranda mika katkılıdır. Hamurların çoğunda, yoğun ince kum, katkı malzemesi olarak kullanılmıştır. Yonca ağızlı testi (Levha XXXIII) ve minyatür kapların (Levha XXXV) hamurları daha kaliteli olup, yalnızca kum katkılıdır.

511.1- Hamur: Yoğun ince kum ve mika katkılıdır. Gözeneksizdir. Yüzey: Çoğunlukla yalın, nadiren astarlıdır. İçte açık kırmızımsı kahverengi (5YR-6/3), dışta pembemsi kırmızı (5YR-7/3) ya da bej (10YR-8/3) renktedirler. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Oldukça serttir. Renkler, pembemsi devetüyü (5YR-6/6) ve bej (10YR-6/3) tonlardadır. Teknik: Çark yapımı.

512- Hamur: Yoğun ince kum ve mika katkılıdır. Seyrek olarak kum taneciklerinin bir kısmı iridir. Gözeneksiz; kırılan yer çok hafif pürüzlüdür. Yüzey: Yalın ya da yeşilimsi bej (2.5YR-7/3) ve bej renkte (10YR-8/3) astarlıdır. Yalın örnekler genellikle pembemsi kırmızı (7.5YR-7/4) renktedir. Pişme: İyi pişmiş; tam okside olmuş; açık grimsi kahverengi (10 YR-6/2) renktedir. Teknik: Çark yapımı.

513- Hamur: Yoğun ince kum ve daha az oranda kireç ve mika katkılıdır. Gözeneksiz; kırılan yer hafif pürüzlüdür. Yüzey: Yalın ya da açık kırmızı (2.5 YR-6/6) ve bej renkte (10YR-8/3) astarlıdır. Yalın örnekler içte ve dışta devetüyü (7.5YR-7/3-4) tonlardadır. Pişme: İyi pişmiş; tam okside olmuş; açık

kahverengi (7.5YR-6/3) ve devetüyü (7.5 YR-7/4) renklerdedir. Teknik: Çark yapımı.

532.1- Hamur: Kaba hamur, yoğun ince kum ve daha az oranda küçük-orta boy taşçık katkılıdır. Gözeneksizdir ve kırılan yer hafif pürüzlüdür. Yüzey: Kırmızı (2.5YR-7/3-6, 7.5YR-6/4), kahverengi (2.5YR-7/4, 7.5 YR-6/4), devetüyü (7.5 YR-8/4), bej (5YR-8/2, 10YR-8/2-7/3) ve gri (5YR-7/2) tonlardadır. Bir kısmı astarlıdır. Pişme: Kötü pişmiş; tam okside olmamış; koyu gri (2.5 YR-2.5/1) özlü; pembemsi koyu devetüyü renktedir (7.5 YR-6/6). Teknik: El ve çark yapımı.

III.2.1.4. Kap Tipleri

4 No'lu mezarda ele geçen üç kap (Resim 4-6 ; Levha XXXIII, XXXIV); yonca ağızlı, keskin gövdeli, düz dipli bir çömlekçik ve yuvarlak bir gövdeye sahip halka dipli küçük bir şişe formundadır. Hafif keskin profilli gövde bu üç kapta ortak özelliktir.

22, 23 ve 24 no'lu mezarlarda ele geçen minyatür kaplar (Resim 7-9; Levha XXXV), dışa açılan basit ağız kenarlı, kısa boyunlu ve basık yuvarlak formlar gösterir. Bunlar mezar eşyası olarak üretilen basit formlardır. Bu üç kaptan biri (Levha IV: 1) farklı olarak daha dar bir boyna ve konik bir gövdeye sahiptir.

Bu guruba ait seramikler (Levha L: 1, 2; LI-LIV), boyunlu ve boyunsuz çömlekler ile kaseler ve çanaklara ait ağız parçaları ve dip parçalarından oluşur:

1. Kapalı Kaplar

1.3. Testiler.

1.3.2. Yonca ağızlı testi.

1.4. Vazo formunda küçük kap.

1.5. Şişe.

1.6. Minyatür kaplar.

1.6.1. Basık gövdeli.

1.6.2. Yuvarlak gövdeli.

1.6.3. Konik gövdeli.

1.7. Çömlekler.

1.7.1. Boyunlu.

1.7.1.1. Dışa açık ağızlı, uzun dar boyun.

1.7.1.3. Dışa kalınlaştırılmış ağızlı uzun dar boyun.

1.7.1.4. Üzeri yivli ağızlı geniş kısa boyun.

1.7.2. Boyunsuz.

1.7.2.1. Dışa açık ağızlı.

1.7.2.2. Dışa çekik ağızlı.

1.7.2.4. Üzeri yivli dışa çekik ağızlı.

2. Açık Kaplar

2.1. Kaseler.

2.1.1. Kulpsuz.

2.1.1.5. Üzeri yivli dışa çekik ağızlı ve keskin profilli.

2.2. Çanaklar.

2.2.1. Sığ.

2.2.1.2. Hafif dışa doğru kalınlaştırılmış ağızlı.

2.2.2. Derin.

2.2.2.2. Hafif içe kalınlaştırılmış ağızlı.

2.2.2.4. Dışa açık basit ağızlı küçük çanak.

3. Dipler

3.1. Düz dip.

3.2. Düz kaideli dip.

3.3. Halka dip.

3.4. Yivli halka dip.

Yonca ağızlı testi (Resim 6; Levha XXXIII); çark yapımı olup 22 cm. yüksekliğinde ve 17,6 cm. genişliğindedir. Yonca ağızlı, kısa boyunlu, şişkin gövdesi hafif keskin profilli, düz dipli ve tek dikey kulpludur. Kulp, yuvarlak kesitlidir. Basit ağız kenarı iki tarafta içe doğru kıvrılarak yonca ağız oluşturulmuştur.

Bu tipte yonca ağızlı testilere bölgede Eski Tunç Çağının başlarından itibaren başlanır. Bu tipte portakal kırmızısı renkte bir örnek, Gedikli-Karahöyük’de Eski Tunç Çağı I’e tarihlenen III. katta ele geçmiştir (Alkım 1966: Resim 11). Gedikli örneği daha uzun boyunludur.

Benzer formlara sahip Orta Tunç Çağı örneklerine Ansari’de (Suleiman 1987: pl.I), Alalah’da (Woolley 1955: pl.CXV) ve Tarsus-Gözlü Kule’de (Goldman 1956: pl.369: 848, 849, 852) ve Ras Şamra’da (Schaeffer 1949: fig.76:

9; fig.119) rastlanmaktadır. Ansari'de Orta Tunç Çağı I B'ye tarihlenen III. tabakada ele geçen örnek (Suleiman 1987: pl.I: 13) oldukça küçüktür. Ras Şamra örnekleri ise farklı olarak düz dipli değil, düz kaideli ya da halka diplidir (Schaeffer 1949: fig.76: 9; fig.119). Alalah'da özellikle düz dipli bir örnek (Woolley 1955: pl. CXV:69) Oylum örneğine yakın benzerlik göstermektedir. Bu örnekte farklı olarak ağız kenarı dışta kalınlaştırılmıştır. Alalah'daki Orta Tunç Çağı örnekleri şişkin karınlı olup, yuvarlak, düz ya da halka diplidirler.

M.Ö. 2. binin ikinci yarısında bu tipte örneklerle Filistin'de de rastlanır. Oylum örneği ile benzer tipte keskin gövdeli örnekler, Hazor'da Geç Tunç Çağı II tabakalarında (Yadin 1958: pl.CVIII: 5, 8) ele geçmiştir.

Çömlekçik (Resim 4; Levha XXXIV: 1); dışa açık basit ağız kenarlı, kısa boyunlu, basık gövdesi hafif keskin profilli ve düz diplidir. Açık kahverengi renkte olan bu kap, çark yapımı olup, kaba bir işçilik gösterir. Bu form M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren bütün M.Ö. 2. bin boyunca bölgede yaygın olarak kullanılmıştır.

En yakın paraleleri Kuzey Suriye'deki Mardikh III A, B'de (Matthiae 1980: fig.33; 41:1), Ansari'de (Suleiman 1984: pl.VI:57-61), Tell Rifa'at'de (Matthers 1981b: fig.220:5), Tell Hadidi'de (Dornemann 1979: fig20), Hammam'da (Van Loon 1988: pl.55:2; pl.61:42; pl.57:22), Sweyhat'da (Holland 1976: fig.11:6), Kargamış'da (Woolley 1921: pl.27) ve Alalah'da (Hainz 1993: Taf.2:7; Woolley 1955: pl.CXVIII: 970) görülür. Orta Tunç Çağı I-II'ye tarihlenen bu formda kapların bir kısmında, boyun üzerinde iki ya da üç kabartma bant yer alır. Bu tipte örneklerle Mardikh IIIA'da (Matthiae 1980: fig.33), Ansari'de (Suleiman 1984: pl.VI:57-61) ve Alalah'da (Woolley 1955: pl.CXVIII: 100) rastlanır.

M.Ö. 2. binin ilk yarısında daha çok Kuzey Suriye merkezlerinde yaygın olan bu formda örneklerde şişkin gövde, keskin profilli ya da yuvarlaktır. Düz dipli, halka dipli ya da düz kaideli olabilmektedirler. Oylum örneğinin benzerlerine Ras Şamra'da da rastlanır (Schaeffer 1949: fig.105: 7,18). Filistin'de ise bu tipte Orta Tunç Çağı II'ye ait örnekler Hazor'da (Yadin 1958: pl.CXIX: 24, 25, 27) ele geçmiştir.

Balih vadisi üzerinde olan Hammam et-Turkman'da bu tipte düz dipli, düz kaideli ya da halka dipli örnekler (Van Loon 1988: pl.55:2, pl.57:22; pl.61:42;

Curvers 1988: pl.12:56-59; pl.128:33-60) Oylum örneği gibi çoğu Orta Tunç Çağı mezarlarında ele geçmiş mezar eşyalarıdır. Aynı şekilde Kargamış örnekleri de (Woolley 1921: pl.27) mezar buluntularıdır.

Bu tipte örnekler, Kuzey Suriye’de Fırat vadisinde bir merkez olan Tell al-Abd’da, M.Ö. 3. binin sonlarına tarihlenen III. tabakada ele geçmiştir (Bounni 1979b: 53). M.Ö. 3.binin sonlarında görülen bu formda kaplar bölgede Orta Tunç Çağının özellikle ilk iki safhasında (I, II) yaygın kullanılmış ve Geç Tunç Çağında formlar gelişerek kullanılmaya devam etmiştir. Hama’da Geç Tunç Çağında bu tipte halka dipli örnekler rastlanır (Fugmann 1958: fig.161:5 A921). Baghouz’da da Geç Tunç Çağına ait benzer formda, halka dipli ve omuzu kabartma bant bezekli örnekler görülür (Mesnil du Buisson 1948: pl.LXXIV: Z55, Z89; pl.LXXVI: G21, Z223).

Şişe (Resim 5; Levha XXXIV: 2); dışa açık ağız kenarlı , kısa boyunlu, yuvarlak gövdesi hafif keskin profilli ve ince halka diplidir. Çark yapımı olan bu örnek, devetüyü rekte olup, iyi pişmiştir. Bu formda örnekler bölgede Orta Tunç Çağında yaygın kullanılmıştır.

Güneydoğu Anadolu’nun batısında ve Kuzey Suriye’de M.Ö. 2. binin ilk yarısına ait bu tipte örnekler Balih ırmağı üzerindeki Hammam’da (Van Loon 1988: pl.56: 10), Fırat üzerindeki Kargamış’da (Woolley 1921: pl.27), Tell es-Sweyhat’da (Holland 1976: fig.11: 12) ve Terqa’da (Kelly-Buccellati 1977: fig.17: 38), Halep yakınlarındaki Ansari’de (Suleiman 1987: pl.I: 7-10) ve Amuk ovasındaki Alalah’da (Hainz 1993: Taf.2: Ib,6) rastlanır.

Kargamış (Woolley 1921: pl.2) ve Hammam (Van Loon 1988: pl.56:10) örnekleri mezar eşyasıdır. Bunlar Oylum örneği gibi halka diplere sahiptir. Sweyhat’da ele geçen örnek (Holland 1976: fig.11: 12), daha şişkin gövdeli ve farklı olarak ince düz kaide diplidir. Alalah’da Orta Tunç Çağına ait bu tipti şişeler, oldukça şişkin karınlı, gövdeleri keskin profilli, halka ya da düz kaide dipli olabilmektedirler (Woolley 1955: pl.CXXII; Hainz 1993: Taf.2:1b,6). Ansari (Suleiman 1984: pl.VII:65; 1987: pl.I:7-10) ve Alalah (Woolley 1955: pl.CXXII: 137) örneklerinde olduğu gibi çift boğumlu kalınlaştırılmış ağızlı örneklerin yanında, omuz üzerinde yer alan yiv bezekli örnekler de görülmektedir (Woolley 1955: pl.CXXII:138).

Şişe(Levha XXXIV: 2), Kuzey Suriye’de Eski Tunç Çağından itibaren yaygın kullanılan bir kap formudur. Bu tipte Eski Tunç Çağı örnekleri Kültepe de dahil olmak üzere bir çok merkezden bilinmektedir (Kühne 1976: Abb.C). Özellikle M.Ö. 3.binde Tell Huera (Kühne 1976: Abb. 66-69) gibi merkezlerde ele geçen metalik seramik gurubu içinde benzer formlar görülür. Oylum örneğinde benzer Eski Tunç Çağı IV örneklerine Tell Mardikh (Mazzoni 1985: fig.3:9) gibi merkezlerde rastlanır. Eski Tunç Çağından bilinen çift boğumlu kalınlaştırılmış ağızlı, uzun gövdeli ve sivri dipli örneklerle Ansari’de (Suleiman 1984: pl.VII: 65) Orta Tunç Çağında rastlanması, bu kap formlarının özellikle M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren gelişerek devam ettiğini göstermektedir. Bu formda şişeler, Orta Tunç Çağından sonra Geç Tunç Çağında da kullanılmaya devam etmiştir. Benzer formda, çift boğumlu kalınlaştırılmış ağızlı şişeler Baghouz’da ele geçmiştir (Mesnil du Buisson 1948: pl.LXXVI: Z280; pl.LXXVIII: Z289, Z159, Z112, Z156, Z172).

Minyatür kaplar (Resim 7-9; Levha XXXV), açık kahverengi ve devetüyü renklerde olup, el yapımı kaba kaplardır. Boyutlarına göre oldukça kalın cidarlıdır. Mezar 22’de ele geçen örnek (Levha XXXV: 1), dışa açık ağızlı, kısa boyunlu, basık gövdeli ve yuvarlak diplidir. Mezar 23’de ele geçen örnekte dışa açılan ağız daha geniştir (Levha XXXV: 2). Bu örnek yuvarlak gövdeli ve yuvarlak diplidir. Mezar 24’de ele geçen minyatür kap (Levha XXXV: 3), hafif dışa açılan dar ağızlı, kısa boyunlu, konik gövdeli ve yuvarlak diplidir. Bu tip, küçük bir şişecik formundadır.

Benzer minyatür kaplar bölgede daha çok M.Ö. 3. binin sonlarında yaygın kullanılmıştır. Oylum örneklerinin yakın benzerleri, Kuzey Suriye’de bir merkez olan Tell Hadidi’de (Dornemann 1979: fig.15) görülmektedir. Bunlar Oylum örnekleri gibi el yapımı kaba kaplardır. Benzer örnekler M.Ö. 3. binde Tell Huera’da da görülür (Kühne 1976: Abb. 200-202, 213, 217, 218).

Mezarlarda ele geçen diğer kaplar gibi minyatür kap formları da, M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren gelişmiş ve M.Ö. 2. binde gelişerek kullanılmaya devam etmiştir. Bunlar daha çok mezar eşyası olarak üretilmiştir. M.Ö. 2. binde Kuzey Suriye’deki Hammam et-Turkman’da VII. tabakadaki Orta Tunç Çağı mezarlarında bu tipte örnekler ele geçmiştir (Curvers 1988b: pl.142). Hammam örnekleri de Oylum örnekleri gibi hafif dışa açık basit ağız kenarlı, kısa boyunlu ve yuvarlak diplidir. Benzer örneklere M.Ö. 2. binde Terqa’da (Kelly-Buccellati

1977: fig.17:35) ve Meskene 'de de (Caubet 1982: fig.18) rastlanır. Alalah'da minyatür kaplar çok çeşitli formlara sahiptir (Woolley 1955: pl.CXXI: 129c, 130c; pl.CXXIII: 140b).

Minyatür kaplar, Geç Tunç Çağında kullanılmaya devam etmiştir. Baghouz'da Oylum örneklerine benzer formların dışında, keskin profilli ve halka dipli örnekler de görülür (Mesnim du Buisson 1948: pl.LXXVI: Z260; pl.LXXVIII: Z133, Z137, Z192, Z200, Z266).

Çömlekler (Levha L: 1, 2; LI); boyunlu ya da boyunsuz olmak üzere başlıca iki farklı form gösterirler. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı uzun dar boyunlar, Mardikh III A'dan (Matthiae 1980: fig.35) ve Ansari'den (Suleiman 1987: pl.II) bilinmektedir. Dışa açık ağızlı, daruzun boyunlu çömlek formu (Levha LI: 1) ile birlikte, dışa açık ya da dışa çekik basit ağız kenarlı geniş çömleklere (Levha LI: 2-4) Hammam'ın VII. tabakasında (Curvers1988: pl.29:77; pl.134:122-124) sık rastlanır. Ele geçen iki örnekte (Levha L: 2; LI: 5) ağızların üzeri yivlidir. Bu iki parçadan boyunlu olanı (Levha L: 2) oldukça geniş bir ağıza sahip olup krater formu yansıtmaktadır.

Kaseler (Levha LII: 1, 2); üzeri yivli dışa çekik ağızlıdır. Bu formda kaplar Orta Tunç Çağında bölgede yaygın görülür. Genellikle derin, keskin profilli ve üzerleri dalgalı ve paralel hatlardan oluşan tarakla kazıma bezeklidirler. Bu tipte örnekler Kuzey Suriye'de Mardikh III A'da (Matthiae 1977: fig.34 ; 1980: fig.36-38), Ansari'de (Suleiman 1984: pl.VIII; 1987: pl.II, III), Tell Hadidi'de (Dornemann 1979: fig.21-23), Tell Rifa'at' da (Matthers 1981b: fig.223) ve Alalah'da (Hainz 1993: Taf.I: 56; Woolley 1955: pl.CX:e) görülür. Ansari örnekleri (Suleiman 1984: pl.VIII), kapların oldukça derin ve düz dipli olduklarını göstermektedir. Kuzey Suriye'de, Rifa'at sörveyinde, Tell Hailane'de de bu tipte bir örnek ele geçmiştir (Matthers 1981b: fig.227). En doğuda İran'daki Dinkha Tepe'de, Habur boyalılarının görüldüğü evrede benzer kap formlarına rastlanır (Hamlin 1974: fig.III: 12, 14; fig.VII). Benzer formlar Filistin'deki Hazor'da, Orta Tunç Çağı tabakalarında da görülür (Yadin 1958: pl.XCIII: 17, 20). Ağız biçimi ve form açısından tamamen Kuzey Suriye örneklerine benzeyen Hazor örnekleri arasında, tarakla kazıma bezekler de vardır (Yadin 1958: pl.CXII: 11, 12).

Üzeri yivli dışa çekik ağızlı, keskin profilli bu tipte derin kaplar, M.Ö. 3. binin sonlarında ortaya çıkmıştır. Benzer örnekler M.Ö. 3. binin sonlarında ve M.Ö. 2. binin başlarında Güneydoğu Anadolu'daki Kurban Höyük'de (Algaze 1990b: pl.106: A-D; pl.112), Fırat vadisinde Tell es-Sweyhat'da (Holland 1977: fig.7: 3) ve Balih vadisindeki Jidle'de (Mallowan 1946: fig.12) rastlanır. Üzeri yivli dışa çekik ağız biçimi, Orta Tunç Çağında oldukça yaygın kullanılmış ve Geç Tunç Çağı ile Demir Çağlarında da kullanılmaya devam etmiştir. Bu tipte örnekler Geç Tunç Çağında Mardikh'de (Matthiae 1977: fig.42), Sabi Abyad'da (Rossmeisl 1989: fig.XII), Tell Hadidi'de (Dornemann1979: fig.24: 6), Tell Rifa'at'da (Matthers 1981b: fig.224), Hammam'da (Smit 1988: pl.150: 54-57) ve Balih vadisinde bir merkez olan Khirbet esh-Shenef 'de (Bartl 1990: pl.5; pl.7) görülür. Tell Rifa'at'da ele geçen Demir Çağı örnekleri (Matthers 1981c: fig.235:16), üzeri yivli dışa çekik ağız biçimlerinin, M.Ö. 1. binde de bölgede kullanılmaya devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Çanaklar (Levha LII: 3-5), ince cidarlıdır. Bunlardan ikisi (Levha LII: 3, 5) yiv bezeklidir. Benzer formlar bölgedeki Orta Tunç Çağı merkezlerinde yaygın görülür. İçte ve dışta hafifçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı benzer çanak formlarına Mardikh III A'da (Matthiae 1977: fig.38; 1980: fig.39) ve Ras Şamra'da (Schaeffer 1949: fig.105) rastlanır.

Dipler (Levha LIII; LIV), bölgede M.Ö. 3. binden itibaren birlikte kullanılan düz kaidelerden, düz ve halka diplerden oluşur. Diplerden biri (Levha LIV: 4) farklı olarak, yivli halka dip şeklindedir. Düz dipler (Levha LIII) daha yaygın kullanılmıştır. M.Ö. 2. binin ikinci yarısından itibaren bölgede düğme dipler de yaygın kullanılmaya başlamıştır. Bu tipte Geç Tunç Çağı örneklerine, Balih vadisindeki Sabi Abyad (Rossmeisl 1989: fig.XII.11: 124-127) gibi Geç Tunç Çağı merkezlerinde rastlanır.

III.2.2. KABA SERAMİKLER

III.2.2.1. Malzeme ve Üretim Teknikleri

Orta Tunç Çağı monokrom seramiklerinin kaba gurubunu oluşturan örnekler, Y9a2 ve Y9b1 no'lu plankarelerde açığa çıkan az sayıdaki mezar çömlekleri ve küpleri ile X9b1 sondajında, III. yapı seviyesinde ele geçen kaba depolama kaplarından oluşur (Levha XXXVI-XLIX). Tamamı el yapımıdır. Küpler oldukça düzgün yapılmıştır. Orta ya da iyi derecede pişmiş olan kapların bir kısmı gri özlüdür.

Küplerin bir kısmına (Levha XXXVIII; XL; XLI; XLVII) ait parçalar büyük ölçüde eksiktir. Yangında parçaların bir kısmı koyu gri bir renk almıştır. Büyük küplere ait ağız ve dip formları veren parçalar dışında, gövdeye ait çap verebilecek parçalarla birlikte, bölgedeki Orta Tunç Çağı örnekleri ile form açısından karşılaştırma yapılarak küplerin formları yaklaşık olarak tamamlanmıştır. Özellikle Hammam VII. tabaka örnekleri (Van Loon 1988: pl.56, 58, 60) ile Ansari Orta Tunç Çağı örnekleri (Suleiman 1987: pl.I-III), Oylum örneklerinin formları hakkında fikir vermiştir. Buna göre, kesin olmamakla birlikte bu küplerin 1.10 m.-1.30 m. arasında değişen yükseklikte oldukları düşünülebilir.

22, 23 ve 24 no'lu mezar çömlekleri (Levha XXXVII), tahribat yüzünden iyi korunmamıştır. Mezar 2'ye ait çömlek parçaları mezarın batısında ele geçmiştir (Ensert 1995: 41). El yapımı olan bu geniş çömleklerde ağız kenarları tutamaktır. Dışa doğru kalınlaştırılmış basit ağız kenarlı ve şişkin yuvarlak gövdelidirler. Bu formda çömlekler, özellikle M.Ö. 3. binin sonlarında yaygın kullanılmıştır. Bu tipte örnekler, özellikle Kurban Höyük'de M.Ö. 3. binin sonlarında ve M.Ö. 2. binin başlarında (Algaze 1990b: pl.135: B, E) rastlanır.

Oylum örneklerinin benzerlerine Balih vadisinde bir merkez olan Hammam et-Turkman'ın Orta Tunç Çağı II'ye tarihlenen VII. tabakasında (Van Loon 1988: pl.56: 8, 13; pl.58: 26, 30; pl.60: 32; pl.61: 46), Halep'in yakınlarında bir merkez olan Ansari'nin Orta Tunç Çağı Ib-II. tabakalarında (Suleiman 1987: pl.I: 53; pl.II: 151, 152; pl.III: 134, 136, 155, 160), Mardikh'in Orta Tunç Çağı I ve II'ye tarihlenen III A ve III B evrelerinde (Matthiae 1980: fig.38; fig.42) ve Tarsus'un Orta Tunç Çağı tabakalarında (Goldman 1956: pl.373) rastlanır. Oylum örneklerinin en yakın benzerleri olan Hammam VII. tabaka örnekleri (Curvers

1988: pl.140: 184; Van Loon 1988: pl.58: 8, 13, 26, 30; pl.60: 32; pl.61: 46) mezarlarda kullanılmıştır. Oylum örneklerinde olduğu gibi bir kısmının üzeri tarakla kazıma, kabartma bant ve baskı bezeklidir (Van Loon 1988: pl.58: 26, 30; pl.60: 32). Küplerin tamamı Oylum küpleri gibi düz diplidir. Bir Oylum örneğinde (Levha XXXIX) görülen ve Orta Tunç Çağında bölgede yaygın olan yivli ağıza Hammam'da da rastlanır (Van Loon 1988: pl.58: 30). Oylum küplerinde görülen ağız biçimlerinin tamamının paralelleri Hammam örnekleri arasında mevcuttur. Farklı olarak Hammam'da görülen üzeri düz, dışa çekik ağız biçimi (Van Loon 1988: pl.56: 8, 13) Oylum örnekleri arasında görülmez. Hammam'da, benzer ağız biçimlerine sahip benzer küp formları Geç Tunç Çağına tarihlenen Hammam'ın VIII. tabakasında da görülmeye devam eder (Smit 1988: pl.148).

Ansari'de, Oylum örnekleri ile benzer formda, çift boğumlu kalınlaştırılmış ağızlı, üzeri yiv bezekli ağızlı, omuzları tarakla kazıma, bant ve baskı bezekli örnekler ele geçmiştir (Suleiman 1987: pl.I: 53; pl.II:60; pl.III: 134, 136, 151, 152, 155, 160). Oylum Höyük'de ele geçen uzun boyunlu küplere ait ince cidarlı ağız ve boyun parçalarının (Levha XLIX) benzer formları Ansari'de IV. evrede ve I-II. tabakalarda ele geçmiştir (Suleiman 1987: pl.II: 60). Ansari'de bir küpte, omuz üzerinde Oylum örneklerinde olduğu gibi paralel tarakla kazıma şeritler üzerinde bir çömlekçi işareti yer almaktadır (Suleiman 1987: pl.III: 15).

Kuzey Suriye'de bir merkez olan Tell Mardikh'de ise III A evresinde, Oylum örneklerine benzeyen formlarda, çift boğumlu kalınlaştırılmış ağızlı ve omuz üzeri paralel tarakla kazıma, bant ve paralel yiv bezekli küpler (Matthiae 1980: fig.38) ele geçmiştir. Benzer formlar Mardikh III B'de de görülmeye devam eder (Matthiae 1980: fig.42). Kuzey Suriye'deki Tell Rifa'at sörveyinde Tell Hilane'de, Oylum formlarına benzer, üzeri kabartma bant bezekli, Orta Tunç Çağına tarihlenen bir küp parçası ele geçmiştir (Matthers 1981b: fig.227:B).

Tarsus'da, özellikle dışa açık basit yuvarlak ağız kenarlı, şişkin gövdeli ve düz dipli bir örnek (Goldman 1956: pl.373), Oylum örneklerine yakın benzerlik gösterir. Tarsus'da bu döneme ait, daha basık gövdeli ve omuz ya da gövde üzerinde iki dikey kulbun yer aldığı küplerde (Goldman 1956: pl.37) görülür. Benzer formlar, Kilikya'da Kazanlı Höyük'de de ele geçmiştir (Garstang 1938: pl.VII: 12).

Benzer şekilde tarakla kazıma ve bant bezekli küplere, M.Ö. 3. binin sonlarında Kurban Höyük'te rastlanır (Algaze 1990b: pl.121-124). Kurban Höyük küpleri farklı olarak, boyunsuz ve yuvarlak diptir. Kurban Höyük örneklerinde ağızların üzeri yivlidir. Tell es-Sweyhat'da ele geçen ve M.Ö. 3. binin son çeyreğine tarihlenen küpler (Holland 1976 : fig 10; fig. 13: 3), Oylum küplerine daha yakın benzerliktedir. Dışa açık, basit yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, şişkin gövdeli, düz dipli ve omuz üzeri yiv bezekli bu örnekler, bu küp formlarının M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir. Kısmen benzer örnekler M.Ö. 3. binde Tell Huera'da da rastlanır (Kühne 1976: Abb. 240-243).

Oylum küpleri genel olarak, M.Ö. 3. binin sonlarında ve M.Ö. 2. binin ilk yarısında Kilikya, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısı ve Kuzey Suriye'ye özgü formlar gösterir. M.Ö. 2. binin ilk yarısında Filistin-İsrail bölgesinde, dışa açılan ağız kenarlı, boyunlu, düz ya da sivri dipli, bir kısmı dört ya da iki dikey kulplu, farklı formda küplere rastlanır (Albright 1933: pl.2; Ben-Tor 1981: fig.3; Dever 1986b: pl.I:1). Bununla birlikte Hazor'da, Orta Tunç Çağı II'ye tarihlenen bazı örnekler üzerinde, benzer tarakla kazıma şerit bezekler görülür (Yadin 1958: pl.CXIII: 1). Oylum örneklerinin benzerlerine Geç Tunç Çağında, daha güneyde yer alan Hama'da (Fugmann 1958: fig.143: 5N(R1)) ve Baghouz'da (du Mesnil du Buisson 1948: fig.10; pl.LXVIII; pl.LXIX) rastlanır.

III.2.2.2. Yüzey İşlenişi ve Bezeme

Yüzeyleri genellikle ıslak sıvazlamalıdır. Astar görülmez. Çok az parçanın yalnızca ağız kenarları hafif perdahlanmıştır. Küplerin bir kısmı (Levha XLV-XLVIII), omuz üzerinde ve dibe yakın kısımda kabartma bant, tarakla kazıma ve kabartma bant üzerine baskı bezeklidir. İki örnek (Levha XLVI; XLVIII), hem omuz üzerinde hem de kabın alt kısmında, dibe yakın iki paralel kabartma hat bezeklidir. Diğer iki örnekde bezekler yalnızca omuzda yer alır (Levha XLV; XLVII). Şişkin yuvarlak gövdeli küpün omuzu, iki çift kabartma bant bezek arasında iki paralel hat şeklinde düz tarakla kazıma bezeklidir (Levha XLVII). Altta ki kabartma bantların üzeri, saç örgüsü oluşturacak şekilde baskı bezeklidir. Küplerden ikisinin omuzu üzerindeki kabartma hatlar arasında, biri haç şeklinde, diğeri nokta ve düz çizgiden oluşan çömlekçi işaretleri yer almaktadır (Levha XLV; XLVI).

III.2.2.3. Hamur

Küplerin, kırmızı,gri ya da devetüyü renkte hamurları yoğun ince kum, taşçık ve kireç katkılıdır. Hamurlarda saman katkı az kullanılmıştır.

530- Hamur: Kaba hamur, küçük-orta boy taşçık, kuvars ve ince mika katkılıdır. Çok az gözeneli; kırılan yer pürüzlü. Yüzey: Yalın, ıslak sıvazlamalıdır. İçte açık kırmızımsı kahverengi (2.5YR-6/6), pembemsi kırmızı (2.5YR-7/6) ya da açık gri (10YR-7/2), dışta ise grimsi devetüyü (10YR-6/3), devetüyü (7.5. YR-7/3) ya da açık kırmızı (2.5 YR-6/6) renklerde dir. Pişme: İyi pişmiş, hafif indirgenmiştir. Serttir. Renkler, kırmızımsı kahverengi (5YR-5/4) ve ya grimsi devetüyü (10YR-6/3-4) tonlardadır. Teknik: El ve çark yapımı.

532.2- Hamur: Kaba hamur, küçük-orta boy kuvars ve taşçık katkılıdır. Küçük çok az gözenekli ve kırılan yer pürüzlüdür. Yüzey: Yalın, dışı ıslak sıvazlamalı. İçte ve dışta renk farkları görülür. Renkleri koyu gri (7.5YR-4/1) ve grimsi devetüyü (7.5YR-6/2) tonlardadır. Pişme: Kötü pişmiş, tam okside olmamış. Orta derecede sertliktedir. Siyah özlü (2.5YR-2.5/1) ve kırmızımsı devetüyü (7.5YR-6/6) renktedir. Teknik: El yapımı.

550.1- Hamur: Kaba hamur, yoğun organik ve daha az oranda taşçık, kum ve mika katkılıdır. Çok az gözenekli, kırılan yer pürüzlüdür. Yüzey: Yalındır. İçte grimsi devetüyü (7.5YR-6/2), dışta kırmızımsı devetüyü (5YR-6/3) renktedir. Pişme: Orta derecede pişmiş, tam okside olmamıştır. Orta derecede sertliktedir. Gri renkte özlü (5YR-2.5/1) ve kırmızımsı devetüyü (7.5YR-6/4) renktedir. Teknik: El yapımı.

III.2.2.4. Kap Tipleri

Kap tipleri, bir kısmı boyunlu küpler (Levha XXXVIII-XLIX; L: 3-5) ile şişkin gövdeli, yuvarlak dipli mezar çömleklerinden (Levha XXXVII) oluşur.

1. Kapalı Kaplar

1.1. Küpler.

1.1.1. Boyunlu.

1.1.1.1. Dışa kalınlaştırılmış düz ağızlı, kısa boyunlu, omuzlu, şişkin gövdeli, düz dipli.

1.1.1.2. Dışa kalınlaştırılmış çift boğumlu ağızlı, şişkin gövdeli, düz dipli.

1.1.1.3. Üzeri yivli içe kalınlaştırılmış ağızlı, uzun boyunlu, şişkin gövdeli, düz dipli.

1.1.1.4. Dışa kalınlaştırılmış basit yuvarlak ağızlı, kısa boyunlu, omuzlu, düz dipli.

1.1.1.5. Dışa kalınlaştırılmış basit yuvarlak ağızlı, kısa boyunlu, düz omuzlu, düz dipli.

1.1.1.6. Dışa kalınlaştırılmış basit ağızlı, kısa boyunlu, düz silindirik gövdeli, düz dipli.

1.1.2. Boyunsuz.

1.1.2.1. Hafif dışa kalınlaştırılmış basit ağız kenarlı, düz silindirik gövdeli, yuvarlak dipli.

1.7. Çömlekler.

1.7.2. Boyunsuz.

1.7.2.1. Dışa açık ağızlı.

1.7.2.3. Dışa kalınlaştırılmış ağızlı, ağızdan tutamaklı.

Küpler (Resim 10-21; Levha XXXVIII-XLVIII); genellikle hafif dışa açık ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin ya da silindirik gövdeli ve düz diplidirler. Çoğu hafif dışa dönük, dışa kalınlaştırılmış basit yuvarlak ağız kenarlıdır (Levha XXXVIII; XL-XLIII; XLV; XLVI; L: 5). Çift boğumlu kalınlaştırılmış ağızlı örnekler (Levha XXXIX; XLVIII; L:4) daha az sayıdadır. Bazı örneklerde çift boğum hafifçe belirtilmiştir (Levha XLIV; XLVII). Levha XXXIX'deki örnekde farklı olarak ağız üzerinde ince bir yiv yer almaktadır.

Küpler içinde muhtemelen en büyüğü, Levha XLVII'daki, oldukça şişkin yuvarlak karınlı olan örneklerdir. Tüm küpler küçük düz diplere sahiptir. Muhtemelen daha küçük olan üç küpe ait olan ağız ve boyun parçaları (Levha XLIX) daha ince cidarlıdır. Bunlarda basit ağız kenarı bir örnekte (Levha XLIX: 1, 2) dışa açık, bir örnekte (Levha XLIX: 3) dışa çekiktir. Bu örneklerin gövdeye ait parçaları ele geçmemiştir. Ancak boyun profillerinin uzantısı, bunların uzun boyunlu ve geniş omuzlu küplere ait olduğunu göstermektedir. Diğer üç küp ağız parçası (Levha L: 3, 5), form açısından diğer küplerle benzerlik gösterir.

Küplere ait amorf parçalarla birlikte, ağız ve dip profillerinin uzantısına göre bu küplerin farklı formlar gösterdikleri anlaşılmaktadır. Buna göre geniş omuzlu

(Levha XXXVIII; XLI; XLV; XLVI), basık şişkin karınlı (Levha XXXIX; XLIV; XLVIII), geniş yuvarlak gövdeli (Levha XLVII) olmak üzere farklı formlar gösterirler. Yine gövdeyi ait parçalar, omuzlu bazı küplerin (Levha XXXVIII; XLV) dişe doğru daralan düz silindirik bir gövdeye sahip olduğunu göstermektedir. Bu tipte düz silindirik gövdeye sahip örnekler Nuzi'de de (Starr 1939b: pl.66:G) ele geçmiştir. Nuzi'deki küpler farklı olarak halka ya da yuvarlak diplidir.

4 No'lu mezarda kullanılan küp (Levha XXXVI), dışa doğru kalınlaştırılmış ağızlı, silindirik gövdeli ve yuvarlak diplidir. Benzer silindirik gövdeli örnekler, X9b1 plankaresinde ele geçen erzak küpleri arasında da görülür (Levha XLV). Ancak farklı olarak bu örnek yuvarlak diplidir.

Şişkin basık formda olan mezar çömleklerinden biri dış kalınlaştırılmış yuvarlak ağızlı, diğeri dışa açık basit ağız kenarlıdır (Levha XXXVII). Dışa kalınlaştırılmış ağızlı çömlek ağızdan tutamaktır. Bu kabın alt kısmı korunmamıştır. Bu çömlek de diğer mezar çömleği gibi yuvarlak dipli olmalıdır.

II.2.3. KRONOLOJİK KARŞILAŞTIRMA VE TARİHLENDİRME

Bu seramik gurubunun en yakın paralelleri Kilikya ve Kuzey Suriye'de; Hammam VII'de (Curvers 1988b: Pl.29: 7; pl.134: 122-124; Van Loon 1988: pl.56, 58, 60), Ansari'de VI-III. tabakalarda (Suleiman 1984: pl.VIII; 1987: pl.I-III), Tell Mardikh III A ve III B'de (Matthiae 1977: fig.34; 1980: fig.35-39, 42), Tell Hadidi'de (Dornemann 1979: fig.21-23), Terqa'da (Kelly-Buccellati 1977: fig.1-10), Tell Rifa'at'da (Matthers 1981b: fig.223), Alalah'da Orta Tunç Çağına ait XVI-VI. tabakalarda (Hainz 1993: Taf.I: 5b; Woolley 1953: pl.CX:e), Tarsus Orta Tunç Çağı tabakalarında (Goldman 1956: pl.373) ve Kazanlı Höyük'de (Garstang 1938: pl.VII: 12) görülür.

Balih vadisinde bir merkez olan Hammam'ın VII. tabakası Orta Tunç Çağına tarihlenmektedir (Curvers 1988b: 398; Van Loon 1988: 1 v.d.). Fırat vadisinde bir merkez olan Tell Hadidi'de *B Alanı*'nda ve *Yukarı Tepe*'de ele geçen benzer malzemeler de Orta Tunç Çağına aittir (Dornemann 1979: 139 v.d.). Ansari'de benzer örneklerin ele geçtiği VI-V. tabakalar Orta Tunç Çağı I A'ya, IV-III. tabakalar, Orta Tunç Çağı II A, B'ye tarihlenmiştir (Suleiman 1987: 232v.d.).

Mardikh'de aynı dönemlere (Orta Tunç Çağı I, II) verilen III A, B evreleri kabaca M.Ö. 2000-1600 tarihleri arasına yerleştirilmiştir (Matthiae 1979: 11).

Lidar Höyük'de 17. tabakada ele geçen ve Hammam VII. tabaka malzemesi ile karşılaştırılan kaplar, Orta Tunç Çağı II'ye tarihlenmiştir (Hauptman 1988: 204). Form, bezek ve üretim teknikleri açısından benzer örnekler, Ras Şamra'nın Orta Tunç Çağına tarihlenen *Niveau II* ya da *Ugarit-Moyen I-III* olarak belirtilen evrelerde de görülür.

Oylum Höyük'ün bu seramik gurubu, daha çok Kuzey Suriye'deki merkezlerin malzemesi ile ilişkilidir. Bu malzeme, özellikle Ansari ve Mardikh'de görülen Orta Tunç Çağı II'ye ait seramik gurupları ile bir bütünlük göstermektedir.

2 ve 4 no'lu mezarlarda ele geçen kapların paralelleri; Ansari'nin Orta Tunç Çağı I B'ye tarihlenen III. tabakasında (Suleiman 1984: pl.VI: 57-61; pl.VII: 65; 1987: pl.I), Mardikh'in Orta Tunç Çağı I-II'ye (M.Ö. 2000-1600) tarihlenen III A, B tabakalarında (Matthiae 1980: fig.33; fig.41: 1), Orta Tunç Çağına verilen Hammam'ın VII. tabakasında (Van Loon 1988: pl.56; pl.55: 2; pl.61: 42; pl.57: 22), Kargamış mezarlarında (Woolley 1921: pl.27), Tell es-Sweyhat'da (Holland 1970: fig.11: 6) ve Alalah'ın Orta Tunç Çağına tarihlenen XVI-V. tabakalarında (Hainz 1993: Taf.12; Woolley 1955: pl.CXV; pl.CXVIII, pl.CXXII) görülür. Özellikle yonca ağızlı testinin benzerlerine Tarsus (Goldman 1956: pl.369: 848, 849, 852) ve Ras Şamra'nın (Schaeffer 1949: fig.76: 9; fig.119) Orta Tunç Çağı tabakalarında rastlanır.

Bu karşılaştırmalar, 2 ve 4 no'lu mezarlarda ele geçen kapların, Orta Tunç Çağının başlarına tarihlendiğini göstermektedir. 2 No'lu mezarda ele geçen boyalı matara da (Resim 3; Levha XXXII) Amuk-Kilikya boyalıları özelliği ile bu tarihlendirmeye uymaktadır.

22, 23, 24 No'lu mezarlarda ele geçen minyatür kaplar (Resim 7-9; Levha XXXV), M.Ö. 3. binin sonları ile birlikte, M.Ö. 2. binde de benzer özellikler gösterdiğinden, bunların tam olarak tarihlendirilmesi zordur. Benzer örnekler, Tell Hadidi'de (Dornemann 1979: fig.15), Hammam VI C'de (Curvers 1988b: pl.142), Terqa'da (Kelly-Buccellati 1977: fig.17: 35) ve Meskene'de (Caubet 1988: fig.18) ve Alalah'da (Woolley 1955: pl.CXXI: 129c, 130c; pl.CXXIII: 140b) rastlanır.

Özellikle 22, 23 ve 24 no'lu mezarlara ait mezar çömlekleri (Levha XXXVII) ise özellikle Kurban Höyük'de (Algaze 1990b: pl.135), Tell es-Sweyhat'da (Holland 1977: fig.5: 6, 7, 11) ve Tell Huera'da (Kühne 1976: 387-390) M.Ö. 3.binin sonlarına ve M.Ö. 2. binin başlarına tarihlenen tabakalarda görülür. Buna göre, bu üç mezarda ele geçen kapların daha çok M.Ö. 3. binin sonlarına ve M.Ö. 2. binin başlarına tarihlenmelidir.

III.3. AMUK-KİLİKYA BOYALI ÖRNEKLERİ

(Levha XXXII, LV: 9, LX: 1, 3)

III.3.1. Malzeme ve Üretim Teknikleri

Oylum Höyük’de bu boyalı örnekleri çok az örnekle temsil edilmektedir. Oylum Höyük’ün Amuk-Kilikya boyalıları 1990 yılında, Y9a2 plankaresinde 2 no’lu mezarda¹ ele geçen bu türde boyalı bir matara ile Y8a1 plankaresinde ele geçen boyalı bir kulp parçası ve 1995 kazı mevsiminde Z11b plankaresinde ele geçen iki boyalı amorf parçadan oluşur (Levha XXXII, LV: 9, LX: 1, 3). Matara dışındaki boyalı parçalar tabakaya bağlı olarak değil, yüzey dolgusu içinde ele geçmiştir. Genel olarak *Amuk-Kilikya boyalıları* olarak adlandırılan bu boyalıları M.Ö. 2. binin ilk yarısında bölgeye özgü seramik guruplarıdır.

Mataranın üzerindeki boyama tekniği ve bezekler, bu boyalıları has özellikler yansıtır (Levha XXXII). Oldukça ustaca bir yapım sergileyen kap, bölge içinde ünik bir örnektir. Ustaca biçimlendirilmiş ve özenli boyanmıştır.

Oylum Höyük örneklerinde, kulp parçası (Levha LV: 9) dışında diğer örnekler el yapımıdır. Matara ve üzeri kabartma-baskı, boya bezekli boyun parçası astarlı, diğer iki amorf parça yalın yüzeylidir. Matara dışında diğer örneklerde perdah görülmez. Oylum örnekleri iyi ya da orta derecede pişirilmiştir.

Sakçagözü’nde ele geçen ve *Hitit öncesi Kilikya boyalıları* olarak adlandırılan benzer boyalıları (Waechter 1951: 196; fig.1), Oylum örneklerinden farklı olarak, tamamen çark yapımıdır. Ancak ele geçen parçalar oldukça az sayıdadır. Kilikya’daki benzer boyalıları ise daha çok el yapımıdır (Seton-Williams 1954: 132). Kilikya bölgesinde çark yapımı örnekler Mersin-Yumukte , Kazanlı Höyük (Seton-Williams 1935; 1954) ve Tarsus’da (Goldman 1956: pl.369-373) ele geçmiştir. Amuk ovası boyalıları (Woolley 1955: pl.LXXXVI, XCIII-XCVII), Oylum örnekleri gibi çark yapımıdır.

¹) 2 No’lu mezarda (Levha LVI: 2), bu matara ile birlikte, bronzdan yıldız başlı bir iğne ele geçmiştir. Özellikle yıldız başlı iğne, mezarın Orta Tunç Çağına tarihlenmesini kesinleştiren bir buluntu olmuştur.

III.3.2. Yüzey İşlenişi ve Bezekler

Matara ve boyun parçası astarlı, diğer iki amorf parça yalın yüzeylidir (Levha XXXII, LX: 1, 3). Matara, hamur renginde astarlı ve parlak perdahlıdır. Matarada perdah boyanmadan önce uygulanmıştır. Yalın yüzeyle örneklerde yüzey ıslak sıvazlamalıdır. Kırmızı, kahverengi ve siyah tonlarda olan boya bezekler mattır.

Az sayıdaki Oylum Höyük örneklerinde bezemeler, basit geometrik ve bitki motiflerinden oluşan boya bezeklidir. Boya desenler; konsantrik daire, dikey şerit gurupları, paralel şerit bezekler, iç içe açılar, dalgalı hatlar, içi kafes motifli üçgen düzenlemesi, kum saati motifi, basit bitkisel motif ve nokta guruplarından oluşur. Matarada, ağız ve kulp üzerinde görülen kısa şerit bezek gurupları, Amuk-Kilikya kaplarında yaygın görülür.

Amuk-Kilikya boyalıları içinde sık rastlanan basit bitki motifine keskin profilli bir parça üzerinde rastlanmıştır (Levha LX: 3). Yine Amuk-Kilikya boyalıları için karakteristik bir motif olan ve iki üçgenle oluşturulan *kum saati* motifi, bir parça üzerinde görülür (Levha LX: 1). B u motif, paralel şeritler arasında dikey çizgilerle sınırlandırılan friz içindedir. Büyük bir kabın boyun kısmına ait olan bu parça üzerinde farklı olarak, Amuk-Kilikya boyalılarında sık görülmeyen, üzeri parmakla baskı bezekli kabartma bant yer alır.

III.3.3. Hamur

Bu seramik gurubuna ait örneklerde seramik hamurları, ince kum katkılı ya da yoğun sman ile daha az oranda taşçık ve kum katkılıdır.

511.2- Hamur: Yoğun ince kum ve mika katkılı; gözeneksiz ve kırılan yer pürüzsüz. Yüzey: Yalın ya da astarlıdır. Yüzeyleri içte ve dışta bej (5YR-7/4) ve devetüyü renklerde (7.5 YR-7/4) olup, siyah (7.5YR/3) ya da kırmızımsı kahverengi (10R-5/4) renklerde boyalıdır. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Oldukça serttir. Pembemsi devetüyü (7.5YR-7/4) renktedir. Teknik: El ve çark yapımı.

550.2- Hamur: Kaba hamur, yoğun saman ve daha az oranda kum, mika ve küçük-orta boy taşçık katkılı. Seyrek gözenekli; kırılan yer pürüzlü. Yüzey: Yalın, boyalı. Devetüyü renklerde (2.5 YR-7/6, 7.5YR-7/4) zemin üzerine açık kırmızı (10R-6/8) ve ya kırmızımsı kahverengi (10R-5/6) renklerde boyalıdır.

Pişme: Orta derecede pişmiş; serttir. Renk, pembemsi devetüyü (2.5YR-7/6, 7.5 YR-7/4) tonlardadır. Teknik: El yapımı.

III.3.4. Kap Tipleri

Oylum Höyük örnekleri içinde, büyük bir kaba ait boyun parçası, keskin profilli, muhtemelen kapalı bir kaba ait olan parça ve dikey kulplu bir kaba ait olan amorf parça yer alır. Tam form veren tek örnek, 2 no'lu mezarda ele geçen mataradır (Levha XXXII).

Tip 1.2- Matara (Resim 3; Levha XXXII); dışa açık ağızlı, kısa dar boyunlu, omuzları üzerinde yer alan böbrek kesitli kulplu ve basıktır. El yapımı, astarlı ve perdahlı olan kabın iki yüzü de iç içe konsantrik dairelerle bezelidir. Bezemeler oldukça özenli yapılmıştır. Boya bezekler, pembemsi devetüyü renk zemin üzerine kiremet kırmızısı renktedir. En içteki daire oldukça kalındır. İçi, merkezde birleşen çizgi ve nokta dizileri ile doldurulmuştur. İki konsantrik daire arasında, beş yönde dikey çizgi gurupları yer almaktadır. Aynı dikey çizgi gurupları kabın omuzu üzerinde de görülür. Yatay çizgilerle bezenen kulpların altında birer bitki motifi yer alır. Kabın boynu bir yatay şeritle, ağız üzeri de dikey çizgi gurupları ile bezenmiştir.

Bu mataranın tam benzerine şimdiye kadar bölgede rastlanmamıştır. Benzer formlara, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kurban Höyük'de (Algaze 1990b: pl.116: A-D), Kuzey Suriye'de Tell Hadidi'de (Dornemann 1979: fig.14: 32) ve Tell es-Sweihat'da (Holland 1977: fig.4:5) rastlanır. Bu örnekler M.Ö. 3. binin sonlarına ve M.Ö. 2. binin başlarına tarihlenmekte olup, Oylum örneği, boyama tekniği açısından bölgede Orta Tunç Çağında görülen *Amuk-Kilikya boyalıları* ile ilişkili görünmektedir. Bu yönüyle ünik bir kap olan matara üzerinde görülen dikey şerit gurupları, nokta bezekler, bitki motifi ve ağız üzerinin kısa çizgilerle boyanması, Amuk-Kilikya boyalılarına has özelliklerdir.

Kurban Höyük örnekleri (Algaze 1990b: pl.116: A-D9), kısa boyun, basık gövde ve böbrek kesitli kulpları ile tamamen Oylum örneğine benzer. Bu örnekler, bu matara formunun bölgede en azından M.Ö. 3. binin sonlarından (Eski Tunç Çağı IV) itibaren bilindiğini göstermektedir. Benzer formda monokrom bir örnek Mişrife (Qatna)'de ele geçmiştir (Mesdil du Buisson 1930: pl.XXX: 167). Ancak Mişrife örneği tek kulpludur.

Bu formda mataralara M.Ö. 2. binde Filistin'de Hazor'da rastlanır (Yadin 1961: pl.CXLV: 4). Bununla birlikte, İran'daki Susa'da ele geçen ve M.Ö. 2. bine tarihlenen bir matara parçası (Carter 1979: fig.3: 11), hem form, hem de gövde üzerinde yer alan içiçe konsantrik daire bezekleri ile ortada yer alan, tek merkezde birleşen çizgisel motif açısından Oylum örneği ile yakın bir benzerlik göstermektedir. Ancak bu matara parçasının kulplarının olup olmadığı bilinmemektedir. Kuzey Suriye'deki Terqa'da da M.Ö. 2. bine ait tek kulplu, üzeri konsantrik daire bezekli bir matara (Kelly-Buccellati 1977: fig.11: 68) ele geçmiş olup, bu örnekte kulp ve ağza doğru daralan boyun farklılık göstermektedir.

Üzeri konsantrik daire bezekli mataralara bölgede daha çok Geç Tunç Çağında rastlanır. Bu formda, tek kulplu, üzeri iç içe konsantrik daire ve dalgalı hat bezekli bir örnek Tarsus'dan bilinmektedir (Goldman 1956: pl.377:1024). Kuzey Suriye'de Fırat vadisinde bir merkez olan Tell Hadidi'de (Dornemann 1981: fig.4: 15) Geç Tunç Çağı I'e ait benzer formda bir matara ele geçmiştir. Hadidi örneği, omuz üzerinde yer alan iki ilmek kulpludur. Daha güneyde bir merkez olan Mişrife'de benzer formda mataralar Geç Tunç Çağında görülmeye devam eder (Mesnil du Buisson 1928: pl.XVI; 1948: pl.LXXVIII). Mişrife örnekleri, omuz üzerinde yer alan tek ikiz kulpludur. Kısmen benzer şekilde boyanmış mataralara Geç Tunç Çağında Filistin'de de rastlanır. Gezer'de (Dever 1986b: pl.33:5; pl.38:1), Tell Beit Mirsim'de (Albright 1933: pl.18: 11) Geç Tunç Çağı I-II'ye tarihlenen tabakada ele geçen bir matara parçası üzerinde konsantrik daire bezekler görülür. Ancak bu örnekte kulp boyunla birleşiktir.

Geç Tunç Çağı örnekleri, kısmen benzer şekilde konsantrik daire bezekli benzer basık formların M.Ö. 2. binin ikinci yarısında da kullanılmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu matara formu, özellikle Geç Tunç Çağında Önasya'da geniş bir bölgeye yayılmıştır.

Oylum Höyük örneğinde görülen böbrek kesitli kulp, Filistin'de M.Ö. 3. binin sonunda ve M.Ö. 2. binin başlarında yaygın kullanılmıştır (Gerstenblith 1980: ig.I:1-6; fig.2: 7,9). Filistin'de özellikle Hazor'daki Orta Tunç Çağı II testileri için bu kulplar karakteristiktir (Yadin 1958: pl. CXXI:2-6, 10). Kurban Höyük örneğinde (Algaze 1990b : pl.116: A-D) benzer kulp biçiminin varlığı, Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'de en azından M.Ö. 3. binin sonundan itibaren bu kulp biçiminin mataralarda kullanıldığını göstermektedir.

II.3.5. KRONOLOJİK KARŞILAŞTIRMA VE TARİHLENDİRME

Amuk ve Kilikya bölgeleri ile Kuzeybatı Suriye’de yaygın olan bu boyalılara; Tell Açana’da V-XII. tabakalarında (Woolley 1953: pl. 6,7), Mersin-Yumuktepe’de XI-IX. tabakalarında (Garstang 1953: 213), Tarsus’un (Goldman 1935: fig.15 ; 1938: fig.39) ve Halep yakınlarındaki Ansari’nin (Suleiman 1984: pl.III; 1987: pl. I: 23, 24) Orta Tunç Çağı tabakalarında rastlanır. Bu boyalıları en kuzeyde, Kültepe’de II-IV. tabakalarda ithal malzeme olarak görülür (Özgüç 1955: 452 ; resim 29, 31).

Gedikli-Karahöyük’de (Alkım 1966: fig.9-11) ele geçen boyalıları, üretim teknikleri ve boya bezekler açısından Oylum örneklerinin en yakın benzerleridir. Gedikli-Karahöyük’de II. kata ait olan bu boyalıları, Habur boyalıları ile birlikte ele geçmiştir (Alkım 1976: 136).

Genel olarak bu tür boyalıları, Orta Tunç Çağının başlarına tarihlenmektedir. Bu boyalıları ile ilgili çalışmalar yapan Seton-Williams, bu boyalıları M.Ö. 1900-1650’ye tarihlemiştir (1954: 131). Kültepe IV’de ve Tarsus Gözlü Kule’de ele geçen boyalı örnekler de Orta Tunç Çağının başlarına verilmiştir (Hainz 1993: 8). Tell Açana’da bu boyalıları, Amuk K ve L evrelerinde görülür. Açana’da, yerel boyalıların görüldüğü VI.tabakanın başları M.Ö. 1730’lara tarihlenmiştir (Woolley 1955: 340). Amuk ovasında yer alan Tell el-Cüdeyde’de VII-VIII. tabakalarda benzer boyalıları ele geçmiş olup, R. Braidwood (1937: 6) bu tabakaları M.Ö. 2000 -1800 tarihleri arasına yerleştirilmiştir.

Kuzey Suriye’deki Tell Mardikh(Ebla)’da iki oda mezarda ele geçen Amuk-Kilikya boyalıları, P. Matthiae tarafından Orta Tunç Çağı I’in sonunda görülmeye başlanan yerel seramik gurubu olarak değerlendirilmiş ve Orta Tunç Çağı I-II’ye (Mardikh III A, B) tarihlenmiştir (1989: 303). Yine Kuzey Suriye’de bir merkez olan Ansari’de V. evre olarak nitelenen 3. tabakada ele geçen bu türde bir kaç boyalı parça, Orta Tunç Çağı I B seramik gurubu içinde değerlendirilmiştir (Suleiman 1987: 231; pl.I: 23, 24). Ansari’de ele geçen boyalıları (Suleiman 1984: pl.III), üretim tekniği ve bezekler açısından Oylum örnekleri ile benzerlik gösterir. Muhtemelen Oylum Höyük örnekleri de Orta Tunç Çağının başlarına aittir.

Amuk, Kilikya ve Kuzeybatı Suriye merkezleri dışında daha doğuda, Habur bölgesinde yer alan Chagar Bazar’da I. tabakada benzer boyalıları görülür

(Mallowan 1947: pl.I: 25). M.E.L. Mallowan, Chagar Bazar I. tabakayı M.Ö. 1800-1550'ye tarihlemiştir (1947: 23).

III.4. GEÇ TUNÇ ÇAĞI BOYALILARI

(Levha LVI-LIX, LX:2, LXI-LXIII)

III.4.1. Malzeme ve Üretim Teknikleri

Oylum Höyük'ün Geç Tunç Çağı boyalılarına ait örnekler 1995 kazı sezonunda, höyüğün kuzeydoğu kesiminde yürütülen çalışmalarda ele geçen parçalardan oluşur (Levha LVI-LIX, LX:2, LXI-LXII). Tamamı X11a, Y10, Y11, Z11b, Z12 ve W11b plankarelerinde ele geçmiştir. Bu boyalı parçalar, Y10 plankaresi dışında diğer açmaların yüzeye yakın dolgu toprağı içinde bulunmuştur. Y10 Plankaresinde ise bu boyalı parçalar III. yapı seviyesine bağlı olarak ele geçmiştir.

Ele geçen malzeme oldukça az sayıdadır. Açık renk zemin üzerine koyu renkte boyalı olan bu seramik gurubu içinde form veren parçalar da fazla değildir. Y10 Plankaresinde ele geçen bir kase, (Levha LIX: 1) benzer kapların boyasız örneğidir.

Tamamı çark yapımıdır. Yüzeyleri çoğunlukla yalındır. Bununla birlikte astarlı ve perdahlı örneklerle de rastlanır. Kırmızı, devetüyü, bej ve kahverengi tonlardaki seramikler çoğunlukla kırmızı, devetüyü, bej ve kahverengi tonlarda geometrik motiflerle bezenmiştir. Boya renkleri mattır. Genellikle iyi pişirilmiştirlerdir. Kaba hamurlu seramiklerle birlikte, çok ince nitelikli örnekler de görülür.

Bu türde boyalılar Kuzey Suriye bölgesinde çok yaygın değildir. Bununla birlikte, bu boyalı seramik parçaları daha çok Kilikya bölgesi (Garstang 1938: pl.VII: 4-6, 15; Garstang 1953: fig.155, 156: 15,17) ile karşılaştırılabilir. Kilikya'da bu türde boyalı örnekler Mersin-Yumuktepe'de ve Kazanlı Höyük'de ele geçmiştir. Oylum Höyük örneklerinin en yakın paralelleri ise Sakçagözü'nde görülür (Waechter 1951: fig.1). Geç Tunç Çağına tarihlenen benzer biçimde, ağız kısmı içte ve dışta boyalı bir örnek, Balih vadisindeki Hammam'da (Smit 1988: pl.143:6) ele geçmiştir.

III.4.2. Yüzey İşlenişi ve Bezekler

Yalın yüzeyler çoğunlukla ıslak sıvazlamalıdır. Bir kısmı astarlı ve perdahlıdır. Perdah, hafif parlaktır ve boyamadan önce yapılmıştır. Parlak perdaha rastlanmaz. Çoğunlukla kendinden astarlıdırlar. Bazı parçalar üzerinde ıslak sıvazlama izleri görülür.

Paralel şerit bezeklerle birlikte dalgalı hatlar en yaygın kullanılan motiftir. Boya bezekler; kırmızı, kahverengi, bej ya da devetüyü renk zemin üzerine kırmızı, kahverengi ve siyah tonlarda yapılmıştır. Boyalar mattır. Mevcut parçalar içinde, Tarsus'da görülen (Goldman 1956: fig.5). İki renkli boyalıları rastlanmamıştır. Bazı parçaların düz olan ağızları üzerinde dikey çizgi bezekler görülür.(Levha LVIII: 1, 3; LIX: 4). Ağız üzerinin kısa çizgilerle bezenmesi, bu seramik gurubu için karakteristik bir özelliktir.

Levha LVI'deki örnekte, şerit bezekler arasında yer alan üçgenlerin içi kafes motifi ile doldurulmuştur. Oylum Höyük'de ele geçen dikey şerit kulplu derin bir kaba ait olan bu parça üzerinde, içi kafes motifi ile doldurulmuş üçgenlerin dışında, içi iki ya da üç eğik çizgiyle doldurulmuş üçgen düzenlemeleri görülür.

Yarım daire bezeklere (Levha LVIII: 1; LIII: 2), Alalah (Woolley 1955: pl.XCVII) ve Mersin-Yumuktepe (Garstang 1938: pl.XXI: 18, 19) örnekleri içinde de rastlanır. Yarım daire dizileri ve noktalardan oluşan bezegin (Levha LXIII: 1) benzerine Alalah örnekleri (Woolley 1955: pl.XLIII: d) üzerinde de rastlanır.

Bir parça üzerinde görülen dikey çizgiler arasında yer alan dalga motifinin (Levha LXII: 1) paraleleri Tarsus'da (Goldman 1956: pl.369: 865) görülür. Benzer motif, Filistin boyalıları üzerinde yaygın kullanılmıştır (Yadin 1958: pl.LXXXVI: 10; CXLIV: 1).

Dikey şerit kulplara ait boyalı parçalar, düz şerit ya da dalgalı hatlarla bezenmiştir (Levha LXIII: 3-6). Özellikle dalgalı hatlarla bezeli kulplar bu boyalı seramik gurubu içinde karakteristik bir özelliktir.

III.4.3. Hamur

Seramik hamurları; kırmızı, kahverengi ya da devetüyü tonlardadır. Devetüyü renk hamurlar hakimdir. Çoğu ince kum, orta boy taşçık ve kireç katkılıdır. Kaba parçalar içinde, ince kıyılmış saman katkılı örneklere de rastlanır. İnce cidarlı küçük kaplara ait parçalar kaliteli hamurludur (400). Hamurları oldukça sert ya da orta derecede sertliktedir. Başlıca beş hamur gurubu görülür:

400- Hamur: İnce elenmiş ve katkısızdır. Gözeneksizdir ve kırılan yer pürüzsüzdür. Yüzey: Yalın ya da astarlı ve hafif perdahlıdır. Astar içte ve dışta bej (10YR-7/2-3) ya da pembemsi devetüyü (2.5YR-6/6) renktedir. Üzerleri mat siyah (7.5YR-7/2-3), koyu kahverengi (10R-4/6) ve ya kırmızı (7.5YR-4/1) renklerde boyalıdır. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Serttir. Pembemsi devetüyü (2.5YR-6/6) ve bej (10YR-7/2-3) renktedir. Teknik: Çark yapımı.

411- Hamur: İnce kum ve mika katkılıdır. Çok az küçük gözenekli; kırılan yer pürüzsüz. Yüzey: Bir kısmı yalın, bir kısmı astarlıdır. İçte ve dışta bej (10YR-8/2), pembemsi ve koyu devetüyü (2.5YR-7/6, 7.5YR-6/4) ya da açık kahverengi (10YR-8/3) renktedirler. Üzerleri kırmızı (10R-5/6-8), kahverengi (2.5YR-8/2) ya da siyah (7.5YR-3/1) tonlarda boyalıdır. Pişme: İyi pişmiş, bir kısmı hafif indirgenmiş. Renkler, pembemsi devetüyü (2.5YR-7/5-6), devetüyü (7.5YR-6/4) ve açık kahverengi (10YR-8/3) tonlardadır. Teknik: Çark yapımı.

412- Hamur: Kaba hamur, kumlu ve az oranda küçük boy taşçık katkılıdır. Çok az küçük gözenekli ve kırılan yer hafif pürüzlüdür. Yüzey: Genellikle yalındırlar. Çok az örnek astarlıdır. İçte ve dışta devetüyü (5YR-7/6) ya da kahverengi (7.5YR-7/3) renktedir. Mat kırmızı ya da koyu kahverengi boyalıdır. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Oldukça serttir. Renkler, kahverengi ((5YR-7/6, 10YR-7/4) tonlardadır. Teknik: Çark yapımı.

440- Hamur: İnce hamur, ince kum, kireç ve ince kıyılmış saman katkılıdır. Kırılan yer küçük gözenekli ve hafif pürüzlüdür. Yüzey: Bir kısmı yalın, bir kısmı astarlıdır. İçte ve dışta devetüyü (2.5YR-6/6, 7.5YR-7/4) ya da kahverengi (5YR-7/6) renktedirler. Boya bezekler kırmızimsı kahverengi (2.5YR-5/6, 10R-8/6, 7.5YR-3) tonlardadır. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Bazı örnekler hafif indirgenmiş. Serttir. Renkler pembemsi devetüyü (2.5YR-7/6) ve açık kahverengi (7.5YR-7/4-6) tonlardadır. Teknik: Çark yapımı.

470- Hamur: Kaba hamur, kum, küçük-orta boy taşçık, kireç ve az oranda saman katkılı. Küçük gözenekli ve kırılan yer pürüzlüdür. Yüzey: Büyük kısmı yalın olup, az sayıda örnek hamur renginde astarlıdır. Yüzeyler devetüyü (10R-5/6, 7.5YR-8/4, 7/4) ya da yeşilimsi bej (10YR-7/2) renkte olup, kiremit kırmızısı (10R-5/6) ya da siyah (7.5YR-7/3) renkte boyalıdırlar. Pişme: İyi pişmiş, bir kısmı tam okside olmuş. Serttir. Devetüyü renktedir (7.5YR-8/4, 7/4). Teknik: Çark yapımı.

III.4.4. Kap Tipleri

Bu boyalıları içinde form verebilecek çok az parça ele geçmiştir (Levha LVI-LIX). Ağızlara ait bu formlar, kaseler (Levha LVI-LXIII) ile çanaklara (Levha LIX: 3, 4) aittir.

2. Açık Kaplar

2.1. Kaseler.

2.1.1. Kulpsuz.

2.1.1.1. Dibe doğru daralan dışa açık ağızlı.

2.1.1.2. Dibe doğru hafif genişleyen düz basit ağızlı.

2.1.1.3. Dışa doğru kalınlaştırılmış düz ağızlı.

2.1.1.4. Dibe doğru genişleyen basit ağızlı.

2.1.2. Kulplu.

2.1.2.1. Düz ağız kenarlı, dikey kulplu ve keskin profilli.

2.2. Çanaklar.

2.2.1. Sığ.

2.2.1.1. Basit ağız kenarlı ve keskin profilli.

2.2.2. Derin.

2.2.2.3. Düz ağızlı yuvarlak çanak.

Kaseler (Levha LVI-LXIII); düz, hafif içe dönük ya da dışa açık ağızlıdırlar. Dikey kulplu olan bir örnek (Levha LVI), keskin bir profil de yansıtır. Ağızlar, üzeri düz ve dışa doğru kalınlaştırılmış ya da basit yuvarlak ağızlardan oluşur. Levha LVIII:1'deki örnek, diğerlerinden farklı olarak oldukça dışa açık bir forma sahiptir. Diğer örneklerde profil, gövdeye doğru hafifçe genişlemektedir. Levha LIX: 1'deki hafif dışa açık ağızlı, keskin gövdeli ve yatay kulplu kap, Y10

plankaresinde bu boyalılar ile birlikte ele geçmiş olup, diğer kaselerden farklı bir form yansıtır.

Bu kaselerin benzer formlarına Sakçagözü (Waechter 1951: 1-9) ile Kilikya'daki Mersin-Yumuktepe'de (Garstang 1938: pl.XXI: 6, 7, 18, 19) rastlanır. Özellikle Sakçagözü örnekleri, Oylum örneklerinin en yakın paralelleri görünümündedir. Balih ırmağı üzerinde bir merkez olan Khirbet esh-Shenef'de Geç Tunç Çağına ait benzer formlar görülür (Bartl 1990: pl.7: 1) . Yatay kulplu monokrom örneğin benzer formları ise özellikle Tarsus'un Orta Tunç Çağı tabakalarında yaygındır (Goldman 1956: pl.367, 375). Çift yatay kulplu kap formlarına Ras Şamra'da da rastlanır (Schaeffer 1949: fig.100: 4). Çift dikey kulplu boyalı örneğin (Levha LVI) benzeri ise Alalah'da görülür (Woolley 1955: pl.XCIV:b). Alalah örneği IV. tabakada ele geçmiş bir Amuk-Kilikya boyalıdır. Orta Tunç Çağında karakteristik olan bu kaplara, Filistin'deki Hazor'da Orta Tunç Çağı II'de de rastlanır (Yadin 1958: pl.CXV:5). Benzer formda kaplar Filistin'de Geç Tunç Çağında artarak kullanılmaya devam etmiştir (Yadin 1958: pl. LVIII: 2; Dever 1988b: pl.27:7; pl.31: 3; pl.39: 15).

Çanaklar (Levha LIX: 3, 4), iki boyalı parça ile temsil edilmektedir. Biri sığ, diğeri derin bir çanak formu yansıtır. İçte ve dışta birer şeritle bezenmiş sığ çanak (Levha LIX: 3), ince basit ağız kenarlı ve keskin profillidir. Y10 Plankaresinde bu formun daha derin ve monokrom bir örneği ele geçmiştir (Levha LIX: 2).

Bu tipte keskin profilli çanaklar, bölgede Orta Tunç Çağında yaygın olup, sonraki devirlerde de kullanılmaya devam etmiştir. Benzer keskin profilli çanaklara, Mardikh IIIA'da (Matthiae 1977: fig.33; 1980: fig.33, 34), Terqa'da (Kelly-Buccellati 1977: fig.8, 9), Ansari'de (Suleiman 1984: pl.III.17; 1987: pl.I: 21; pl.II: 105), Hammam et-Turkman'da (Curvers 1988: pl.125: 34-36; pl.126), Tell Hadidi'de (Dornemann 1979: fig.23: 15) ve Tell Rifa'at' da (Matthers1981: 11) Orta Tunç Çağı tabakalarında görülür. Orta Tunç Çağında Filistin'deki merkezlerde de benzer formda kaplar kullanılmıştır (Yadin 1958: pl.XCIII).

Orta Tunç Çağında yaygın olan keskin profilli çanaklar, Geç Tunç Çağında Tell Hadidi'de (Dornemann 1981:fig.13), Tell Rifa'at' da (Matthers 1981b: fig.226), Khirbet esh-Shenef'de (Bartl 1990: pl. 3, 4) ve Sabi Abyad'da (Akkermans 1990: fig.7, 9, 10) görülmeye devam eder.

Amorf parçalar içinde, geniş gövdeli kaplara ait omuz ve gövde parçaları, geniş kapların formları hakkında fikir vermektedir (Levha LX:2; LXII: 3, 4). Kulp parçaları (Levha LXIII: 3-6), üzeri şerit ya da dalgalı hat bezekli dikey şerit kulplardan oluşur.

III.4.5. KRONOLOJİK KARŞILAŞTIRMA VE TARİHLENDİRME

Kuzeybatı Suriye ve Kilikya'da bu türde boyalılar Geç Tunç Çağının başlarında görülür. Fırat vadisinde bir merkez olan Tell Hadidi'de ele geçen az sayıdaki örnek Geç Tunç Çağı I'e (M.Ö. 1600-1400) tarihlenen bir yapıda ele geçmiştir (Dornemann 1981: 42). Kilikya bölgesinde ele geçen örnekler de Geç Tunç Çağının başlarına tarihlenmiştir (Goldman 1956: 183). Filistin ve Ürdün'de görülenbenzer boyalılar ise Geç Tunç Çağı I'de görülmekle birlikte, Geç Tunç Çağı II'de oldukça yaygınlaşmıştır (Bartl 1990: 15; Dever 1986; Yadin 1958).

Oylum Höyük örnekleri, daha çok Kilikya örneklerine göre Geç Tunç Çağının başlarına tarihlenmelidir.

III.5. KIRMIZI MONOKROM SERAMİKLER (Levha LXIV-LXV)

III.5.1. Malzeme ve Üretim Teknikleri

Oylum Höyük’de, Geç Tunç Çağına ait bu türde seramikler, 1947 yılında, Oylum Höyük’de bulunan testi formunda bir kap (Levha LXV) ile 1995 kazı mevsiminde Y10 ve Z11b plankarelerinde ele geçen az sayıdaki parçadan (Levha LXIV) oluşur.

Testi formundaki kap, 1947 yılında, Oylum Höyük’de bulunarak Gaziantep Müzesi’ne getirilmiştir (Özgen 1986: 242). Gaziantep Müzesi’ndeki 390 envanter numaralı bu kap, Oylum Höyük’de ele geçen M.Ö. 2. binin ikinci yarısına ait tek sağlam kap örneğidir. Höyüğün tam olarak neresinde ve ne şekilde bulunduğu bilinmemektedir.

Y10 ve Z11b plankarelerinde ele geçen çanak ve çömlek ağız parçaları, yüzey dolgusu içinde ele geçmiştir. Bu türde kırmızı monokrom seramik gurubuna ait örnekler, Kuzey Suriye bölgelerinde çok yaygın değildir. Bu örnekler, Oylum Höyük’de bu seramik gurubunun da temsil edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Bu guruba ait az sayıdaki Oylum Höyük örnekleri çark yapımıdır. Seramikler iyi pişmiştir. Örneklerin hiç biri gri özlü değildir. Tamamı astarlıdır. Çömlek ağız parçası perdahsız (Levha LXIV: 3), diğerleri parlak perdahlıdır.

III.5.2. Yüzey İşleniş

Genellikle hamur renginde astarlı ve parlak perdahlı olan Oylum Höyük örneklerinde perdah yatay olarak yapılmıştır. Keskin profilli çanak ağız parçası dışındaki diğer örnekler hamur renginde astarlıdır. Oylum Höyük örneklerinde parlak perdah görülmez. Bununla birlikte, testi formundaki kabın omuzu üzerinde, sık ince yivlerden oluşan kazıma bezek görülür.

III.5.3. Hamur

Örneklerin tamamı kum katkılıdır. İnce kum katkılı (410), kum ve ince kıyılmış saman katkılı (441), kum ve taşçık katkılı (460) olmak üzere başlıca üç hamur gurubu görülür:

410- Hamur: İnce kum katkılıdır. Gözeneksiz; kırılan yer çok hafif pürüzlü. Yüzey: İçi ve dışı kırmızı (10R-5/8) astarlı, dışı parlak perdahlıdır. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Serttir. Kahverengimsi devetüyü (7.5YR-6/6) renktedir. Teknik: Çark yapımı.

411- Hamur: İnce kum, yoğun ince kıyılmış saman ve az oranda küçük boy taşçık katkılıdır. Küçük gözenekli, kırılan yer pürüzlüdür. Yüzey: Dışı astarlı ve parlak perdahlıdır. İçte ve dışta koyu pembemsi kahverengi renktedir (2.5YR-6/6). Pişme: İyi pişmiş, gri renkte (2.5YR-N 5) özlü, devetüyü renktedir (7.5YR-7/6). Teknik: Çark yapımı.

460- Hamur: Yoğun kum ve küçük-orta boy taşçık katkılıdır. Seyrek küçük gözenekli, kırılan yer pürüzlüdür. Yüzey: Yalın; içte ve dışta kırmızı (10R-5/8) renktedir. Pişme: İyi pişmiş, tam okside olmuş. Serttir. Kırmızı (10R-5/8) renktedir. Teknik: Çark yapımı.

III.5.4. Kap Tipleri

Oylum Höyük'ün kırmızı monokrom seramik parçaları, hafif dışa kalınlaştırılmış ağızlı iki derin çanak ile dışa açık ağızlı bir çömleğe ait parçalardan oluşur (Levha LXIV). Gaga ağızlı testi formundaki kap (Levha LXV), bu guruba ait form veren tek örnektir.

1. Kapalı Kaplar

1.3. Testiler.

1.3.1. Gaga ağızlı testi.

1.7. Çömlekler.

1.7.2. Boyunsuz.

1.7.2.1. Dışa açık ağızlı.

2. Açık Kaplar

2.2. Çanaklar.

2.2.2. Derin.

2.2.2.1. Dışa kalınlaştırılmış düz ağızlı, keskin profilli.

Derin çanak formlarından biri keskin profillidir (Levha LXIV: 1). Oylum Höyük örnekleri, form açısından daha çok Kilikya'daki (Garstang 1956: fig. 161; Goldman 1956: pl. 377, 378) örneklerle benzerlik gösterir. Form olarak tam benzeri olmamakla birlikte, kırmızı perdahlı çanaklara Balih vadisindeki Hammam et-Turkman VIII'de de rastlanır (Smit 1988: pl.154).

Testi formundaki kap (Levha LXV), iki tarafta birleştirilmiş yüksek ve geniş akıtacaklı, kısa boyunlu, basık gövdesi keskin profilli, halka dipli ve dikey kulpludur. Kulp yuvarlak kesitlidir. Halka dip kısmen tahrip olmuştur.

Form olarak tam benzeri olmamakla birlikte, bu türde akıtacaklı, şişkin gövdeli ve halka dipli, kırmızı hamurlu testiler özellikle Tarsus-Gözlü Kule'den bilinmektedir (Goldman 1956: pl.377; pl.378: 1014, 1021). Tarsus örnekleri Geç Tunç Çağı I'e tarihlenmiştir (Goldman 1956: 183). Bu tipte, kırmızı hamurlu Geç Tunç Çağı testilerine Mersin-Yumuktepe'de de rastlanır (Garstang 1953: fig.156: 1)

III.5.5. KRONOLOJİK KARŞILAŞTIRMA VE TARİHLENDİRME

Hitit kapları olarak da değerlendirilen bu türde kırmızı-kahverengi perdahlı seramik gurubu, Kilikya dışında daha çok Keban ve Aşağı Fırat projeleri kapsamında araştırılan Korucutepe (Van Loon 1969: 21; 1970: 71), Norşuntepe (Hauptman 1970: 106) ve İmikuşağı (Sevin 1983: 140; 1987: 332) gibi merkezlerde ele geçmiştir. Kargamış'ta da bu türde seramikler ele görülür (Woolley 1921: pl. 27). Malatya-Korucutepe'de özellikle 17. tabakada kaliteli kırmızı veya kahverengi perdahlı kaplar çoğunluktadır (Van Loon 1970: 71). Aşağı Fırat yüzey araştırmasında da kırmızı hamurlu seramik parçaları ele geçmiştir (Özdoğan 1977: 11).

Bu türde kırmızı-kahverengi perdahlı seramik gurubu, Hitit İmparatorluk Çağına tarihlenmektedir (Sevin 1983: 140). Tarsus-Gözlü Kule örnekleri ise Geç Tunç Çağı I'e tarihlenmiştir (Goldman 1956: 183). Kırmızı hamurlu Oylum Höyük örnekleri, Kilikya örneklerine göre Geç Tunç Çağının başlarına ait olmalıdır.

IV. SONUÇ

M.Ö. 2. binde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Fırat'ın batısında kalan bölümü ve Amuk bölgesi ile Kuzeybatı Suriye seramik türü malzemesi bir bütünlük göstermektedir. Tüm bölgede görülen Orta Tunç Çağı malzemesi, karakteristik özellikler gösterir. Belirli kap formları bu dönem için ayırdedicidir. Form ve üretim tekniği açısından benzer kaplar, Geç Tunç Çağında da devam etmiştir.

M.Ö. 2.Binde Suriye bölgesinde ortaya çıkan kültürel değişim ve etkileşim, göçler ile siyasi ve ticari ilişkilerin sonucu olarak bütün M.Ö. 2. bin boyunca bölgede büyük bir hareketlilik söz konusudur. Bu dönem için Suriye kronolojisi ile ilgili problemler ve Suriye kültürleri ile ilgili farklı yorumlar bu durumun sonucudur. M.Ö. 3. binin sonları ile M.Ö. 2. binin ilk yarısı için kronolojik saptamada kesin bir görüş birliğine varılamamıştır. Kronolojik saptamalar için bölge daha çok Filistin ile karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmada özellikle madeni eserler önemli olmuştur (Philip1989).

M.Ö. 2. bin boyunca, özellikle Balih vadisinin batısında kalan Kuzeybatı Suriye farklı bir seramik bölgesi olmuştur (Levha LXXXI). Kuzeybatı Suriye seramikleri, tüm M.Ö. 2. bin boyunca Güneydoğu Anadolu, Kilikya, Filistin ve Mezopotamya ile ilişkiler gösterir.

Bölgenin seramik türü malzemesi, özellikle Orta Tunç Çağının başlarında ortaya çıkan yeni kültürel etkilerin varlığını ortaya koyar. Bu dönemde, Filistin ve Mısır'da Hiksoslar, Suriye'de Amurrular bilinen yeni kavimlerdir. Keskin profilli, bir kısmı ayaklı çanaklar ile üzeri üç ya da dört sıra yivli, dışa çekik geniş ağız kenarlı derin kapların karakteristik formlar olduğu Orta Tunç Çağı I-II'de yaygın olan monokrom kaplar da bazı araştırmacılar tarafından Amurrulara atfedilmiştir (Matthiae 1979:11; Suleiman 1984: 14).

Orta Tunç Çağı I'de, bölgede görülen kaplarda keskin profiller hakimdir (Levha XI). Bu evrede Amuk- Kilikya boyalıları, Orta Tunç Çağı I B-II'de ortaya çıkmıştır. Bölgede Eski Tunç Çağı IV'de görülmeye başlanan dışa çekik, üzeri tek ya da dört yivli geniş ağız kenarlı kaplar yaygınlaşmıştır (Levha XIII: 9). Seramikler daha çok grimsi kahverengi ve yeşilimsi beyaz renklerde olup, hamurları genellikle kabadır. Bu dönemin kapları, üretim tekniği açısından da

Eski Tunç Çağı IV örneklerinden farklıdır. Eski Tunç Çağı IV'de bölgede yaygın olan ve *calicform* adı verilen seramik guruplarına ait kaplar iyi pişmiştir. Orta Tunç Çağı kapları ise çoğunlukla daha az pişmiş örneklerden oluşur.

Oldukça geniş bir alana yayılan Eski Tunç Çağı IV kültürü Kuzey Suriye'deki bir çok merkezde bir yangınla son bulmuştur. Bu yangın, M.Ö. 2. binin başlarında bölgeye gelen yeni kavimlerle bağlantılı olabilir. Bir çok merkezde, yangından sonra bir boşluk tespit edilmiştir. Güneydoğu Anadolu'nun Fırat'ın batısında kalan kesimi ile Kuzey Suriye'de M.Ö. 2. binin başlarında görülen seramik gurupları, form ve üretim teknikleri açısından kısmen Eski Tunç Çağı IV özellikleri gösterse de, bütünüyle yeni bir kültürel oluşuma işaret eder. Bununla birlikte, Eski Tunç Çağı IV kültürünün (Dornemann 1979: fig. 12-16) yerini alan ve kısmen bu kültürün de devamını yansıtan Orta Tunç Çağı I-II kültürü, bölgede Eski Tunç Çağı IV kültürü kadar geniş bir alana yayılmamıştır.

Orta Tunç Çağı II seramiklerinde, Orta Tunç Çağı I'de görülen gelenekler devam eder. Orta Tunç Çağı II'de görülen bazı değişiklikler, teknik farklara bağlanmaktadır (Matthiae 1980: 189). İkinci evrede, genellikle seramik hamurları oldukça kaba olup, az pişirilmişlerdir. Yüzeyleri daha az işlenmiştir. Büyük kaplar dışında tüm kaplar çark yapımıdır. Bu evrede karakteristik açık kaplar hakimdir. Keskin omuz oldukça yukarda ve ağzın hemen altındadır. Üzeri üç ya da dört sıra yivli dışa çekik ağızlar yaygınlaşmıştır. Orta Tunç Çağı I'de keskin profiller oldukça fazla orandadır.

Orta Tunç Çağı II'de ise geniş kaplar hakimdir (Levha XIII). Düz dipler azalmıştır ve kapların çoğu halka diplidir. Mezopotamya'daki İsin-Larsa devri ve Filistin'deki Orta Tunç Çağı II örnekleri ile karşılaştırılan (Dornemann 1979: 139) tarakla kazıma bezekler, her iki evrede karakteristik bezek olarak karşımıza çıkar ve sonraki devirlerde de kullanılmaya devam eder. Bu türde, kaplara Kuzey Suriye'de, özellikle Balih ırmağının batısındaki alanda sık rastlanır. Fırat'ın batısındaki bölgede yer alan Ansari (Suleiman 1984; 1987) ile Mardikh'de (Matthiae 1979; 1980) Orta Tunç Çağının ilk iki evresindeki seramik gelişimi, tabakalara bağlı olarak saptanabilmiştir.

Orta Tunç Çağı için karakteristik olan çanak formları ile ağız ve dip biçimleri, dalgalı ve düz hatlardan oluşan tarakla kazıma bezekler, İran'dan batıda Amuk ovasına ve güneyde Filistin'e kadar uzanan bölgelerde yaygın

görülür. Bu durum, M.Ö. 2. binin ilk yarısında, bölgeler arası ilişkilerin gelişmesi sonucudur. Orta Tunç Çağı için karakteristik olan bu özellikler, bölgede Geç Tunç Çağı ve Demir Çağında da görülmeye devam eder. Özellikle Balih vadisindeki Hammam (Smit 1988) ve Sabi Abyad (Akkermans 1990) gibi merkezlerin Geç Tunç Çağı tabakalarında ele geçen seramik türü malzeme, Orta Tunç Çağı geleneklerinin devamını yansıtan benzer özellikte kapları içerir.

Oylum Höyük’de 1990 yılında, höyüğün kuzeydoğusundaki Doğu Yarması’nda yürütülen çalışmalarda ele geçen monokrom seramik parçaları ile 1994 yılında, aynı alanın biraz yukarısında açılan bin sondaj çukurunda (X9b1 plankaresi) ele geçen çoğu büyük küplere ait monokrom parçalar bir bütünlük göstermektedir (Levha XXXIX-LV). Bunlar Orta Tunç Çağı II özellikleri yansıtır. Bu örnekler az oranda olup, bölgede görülen bu seramik gurubuna ait formların tamamını temsil etmez. Amuk K evresi ile çağdaş olan bu dönem Mısır’da III. Sesotris zamanı (M.Ö.19. yüzyıl) ile eşlenir (Wright 1963: 284).

Oylum Höyük’ün M.Ö. 2. bine ait olan pişmiş toprak kap ve kap parçaları, daha çok Kuzey Suriye merkezlerinin malzemesi ile bir bütünlük göstermektedir. Oylum Höyük örneklerinin en yakın paralellere, Fırat’ın batısında kalan Kuzey Suriye merkezlerinde rastlanır. Özellikle Mardikh Ansari ve Alalah’da benzer form ve üretim tekniği yansıtan kaplar görülür (Matthiae 1979; 1980a; Suleiman 1984; Woolley 1953; 1955). Fırat’ın doğusunda, özellikle Balih çevresinde, Hammam gibi bir çok merkezin Orta Tunç Çağı malzemesi de bu dönemde Kuzeybatı Suriye’de görülen kültürel bütünlüğe işaret eder. Kuzey Suriye’nin kuzeydoğusundaki Habur bölgesi, diğer bölgelerden farklı olarak daha çok Mezopotamya ile de ilişkiler gösteren güçlü yerel özellikler ortaya koyar.

Orta Tunç Çağında, İran’daki Dinkha Tepe gibi bir kaç merkez ile Kuzey Mezopotamya ile Kuzeydoğu Suriye’de Habur boyalıları yayginken, Kuzey Suriye’nin Habur bölgesi dışındaki Kuzeybatı kesiminde, özellikle Fırat’ın batısında Amuk-Kilikya boyalıları hakimdir. Filistin’de ise *Bichrome Ware* adı verilen iki renkli boyalıları görülmekte olup, tüm bu boyalı seramik gurupları, form ve bezekler açısından kısmen benzerlikler gösterir.

Özellikle Amuk-Kilikya boyalıları ile Habur boyalıları arasında, keskin profilli, bir kısmı ayaklı çanaklar gibi kap formları ile geometrik bezekler açısından benzerlikler söz konusudur. Bununla birlikte, her seramik gurubu

kendine has bölgesel özellikler ortaya koyar. Bazı Habur kaplarında ağızlar, Kilikya-Amuk örneklerindeki gibi kırmızı ya da siyah renkte kısa çizgilerle bezelidir. Amuk ve Kilikya ovalarında ele geçen amfora formunda olan geniş kapların ağızları da Habur çömleklerinin ağız formuna benzer. Fakat Kilikya'da görülen bu formda örneklerin iki kulplu oluşu bir farklılık oluşturur. Kilikya ve nadiren Amuk'da görülen, boyun kısmı siyah boyalı örnekler de Habur kaplarında görülmeyen bir farklılıktır.

Amuk-Kilikya ve Habur boyalıları arasında görülen benzerlik ve farklılıklar, her iki seramik gurubu arasındaki ilişkiler ile ilgili olarak farklı görüşlerin ortaya konmasına neden olmuştur. Genel kanı, Amuk-Kilikya boyalılarının Habur kaplarından farklı bir seramik gurubu olduğu ve bununla birlikte her iki seramik gurubu arasında ilişkilere işaret eden, gözardı edilemeyecek benzerliklerin mevcut olduğu şeklindedir.

Habur bölgesinde bir merkez olan Chagar Bazar'da Amuk-Kilikya boyalıları benzeri çanaklar görülürken (Mallowan 1936; 1937a), Kuzeybatı Suriye'de ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Fırat'ın batısında kalan ve Elazığ-Malatya civarına kadar uzanan kesiminde Habur boyalılarına rastlanması, iki kültür bölgesi arasında kültürel ilişkilerin varlığını kanıtlar. Habur boyalıları, Güneydoğu Anadolu ve Kuzeybatı Suriye'de bir çok merkezde görülmekle birlikte, Kuzey Mezopotamya ve Kuzeydoğu Suriye bölgeleri dışında çok yaygın kullanılmamıştır. Daha çok Geç Habur evresine ait olan seramik örneklerinin Önasya'da, kuzeyde Kültepe'ye, güneyde Hama ve Mari'ye, batıda Kilikya'ya ve doğuda İran'a kadar uzanan geniş bir alanda görülmesi (Levha LXXIX), bu dönemde kültürel etkileşimlerin boyutu hakkında fikir verir.

Amuk-Kilikya boyalıları bir çok merkezde Orta Tunç Çağı II'de aniden ortaya çıkmış olmakla birlikte, el yapımı örnekler ile bezeme anlayışı açısından, bölgede M.Ö. 3. binin sonlarında görülen boyalı seramik geleneğine yabancı değildir. Bu boyalıları üzerinde görülen kahverengi ve kırmızı renklerde paralel şeritler arasına yerleştirilen çeşitli üçgen düzenlemeleri ile ağız üzerinin kısa çizgilerle boyanması, Keban Projesi kapsamında değerlendirilen merkezler ile Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'deki bir çok merkezde ele geçen M.Ö. 3. binin sonlarına ait boyalı seramiklerden de bilinir. Ancak M.Ö. 2. bin boyalılarını, M.Ö. 3. bin boyalılarının kesin olarak devamı saymak mümkün değildir.

Özellikle Ansari'de (Suleiman 1984), Tell Mardikh'de (Matthiae 1989) ve Tell Rifa'at yüzey araştırmasında tespit edilen bir çok merkezde (Tubb 1981) Amuk-Kilikya türü boyalıların ele geçmesi, bu boyalıların yalnızca Amuk ve Kilikya ovalarına özgü olmadığını göstermektedir. Kuzey Suriye'de ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha çok Fırat'ın batısında yaygın olan bu boyalıları, bölgesel farklar da göstermektedir. Az sayıdaki Oylum Höyük örneği, Kilikya ve Amuk boyalılarından çok Tilmen Höyük, Gedikli-Karahöyük ve Sakçagözü ile Kuzeybatı Suriye'deki merkezlerde ele geçen boyalıları ile bir bütünlük göstermektedir.

Filistin'de Orta Tunç Çağı II'de görülen iki renkli boyalıları da (*Bichrome Ware*) (Levha XVI: 4-19) Habur ve Amuk-Kilikya boyalı kapları ile karşılaştırılmaktadır. Her iki seramik gurubu üzerinde görülen geometrik motif anlayışı, Filistin boyalılarında da hakimdir. Ancak, gerek boyunlu geniş kap formları, gerekse su kuşu, keçi figürleri ile basit bitki motifleri açısından daha çok Amuk-Kilikya örnekleri ile ilişkiler göstermektedir. Kilikya ovasındaki Tarsus'da ele geçen iki renkte boyanmış az sayıdaki Amuk-Kilikya boyalılarının varlığı, her iki boyalı seramik gurubu arasında bir ilişki olabileceğini muhtemel kılmaktadır. Mardikh'de (Matthiae 1989), Orta Tunç Çağına ait oda mezarda ele geçen benzer stilde boyanmış kapların form olarak Filistin boyalıları ile ilişkili görülmesi de bu düşünceyi destekler.

Amuk-Kilikya boyalıları, Habur boyalıları gibi Orta Tunç Çağının sonlarında ortadan kalkmıştır. Bununla birlikte, özellikle Kilikya bölgesinde Geç Tunç Çağında görülen boyalıları da aynı geleneğin devamını yansıtır. Oylum Höyük'de, yüzey dolgusu içinde Geç Tunç Çağı boyalıları olabilecek nitelikte örnekler ele geçmiştir. Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı boyalıları, teknik olarak daha gelişkin bir üretim ortaya koyar. Bunlar genellikle daha kaliteli ve ince cidarlı olup, tamamı çark yapımıdır.

Amuk-Kilikya boyalılarının Kültepe'de IV-II. katlarda görülmesi (Özgüç 1955: Resim 29, 31), Kültepe tabletlerinin de ışık tuttuğu bölgeler arası ticaretin sonucudur. Kültepe'de bu seramik örnekleri dışında, Kuzey Suriye ya da Kuzey Mezopotamya'dan ithal olarak değerlendirilen başka kaplara ve maden eserlere de rastlanmaktadır (Özgüç 1947: Resim 1, 2; 1954: Resim 14, 15; 1955: Resim 40). Özellikle M.Ö. 3. bine ait Suriye malzemesinin Orta Anadolu'da görülmesi, Kuzey Suriye ve Orta Anadolu arasındaki ticari ilişkilerin, bu dönemden itibaren

geliştiğini göstermektedir. M.Ö. 2. binde bu bölgesel ilişkiler daha da yoğunlaşmış ve Geç Tunç Çağında, Anadolu'da dini inançlarda da etkisini göstermiştir.

M.Ö. 2. binde, Önasya'da görülen boyalı seramik gurupları, form ve bezekler açısından ilişkiler göstermekle birlikte, her seramik gurubu kendine has bölgesel özellikler ortaya koyar. Seramiklerin önceki devirlerde görülen örneklerle bağlantılı olarak gelişimi, bunların kesin olarak bölgeye dışarıdan gelen yeni kavimlere bağlanamayacağını göstermektedir.

M.Ö. 2. binin ilk yarısında, özellikle Kuzey Mezopotamya ve Kuzey Suriye merkezlerinde görülen boyalı seramik guruplarının kökeni ve ilişkileri konusunda çok farklı görüşler söz konusu olmakla birlikte, son yayınlarda bunların bölge içinde geliştiği genel kabul görmüştür.

Tüm bu boyalılar, dışarıdan gelen yeni etkiler ve bölgesel özelliklerin devamı ile birlikte, seramik üretiminde teknik gelişmelerin ve değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Nuzi boyalılarında görülen bazı geç Habur formlarının devam etmesi de bu sonucu ortaya koyar.

Boyalı seramik geleneği bölgede özellikle M.Ö. 3. binin sonlarından itibaren hakimdir. Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye bölgelerinde görülen ve M.Ö. 3. binin sonlarına tarihlenen *caliciform* adı verilen iyi pişmiş, ince cidarlı, çoğu yiv bezekli seramik gurubu içinde boyalı örneklerle de rastlanır (Matthers 1981a: fig.205:18). Özellikle Kuzey Suriye'deki Tell Hadidi gibi merkezlerde, Eski Tunç Çağı IV'e ait boyalı örneklerin bir benzeri, Oylum Höyük'de köylüler tarafından açığa çıkartılmış oda mezarda ele geçen toplu kaplar içinde görülür (Özgen 1988: Resim 3). Açık renk zemin üzerine mat siyah ya da kahverengi tonlarında, kapların üst kısımlarına yapılan ince paralel şeritlerden oluşan bezeme anlayışı, bölgede M.Ö. 2. binde de görülür.

Özellikle Keban Projesi kapsamında araştırılan merkezlerde ele geçen ve M.Ö. 3. binin sonlarına tarihlenen boyalı seramik örnekleri üzerinde görülen paralel şeritler ve bunların arasına yerleştirilen üçgen düzenlemeleri, dalgalı hatlar ve ağız üzerinin kısa çizgilerle bezenmesi (Darga 1986), bölgede özellikle Orta Tunç Çağı boyalıları üzerinde görülen bezeme anlayışının bölgeye yabancı olmadığını göstermektedir.

M.Ö. 2. binin ikinci yarısına ait seramikler ile ilgili olarak farklı yorum ve düşünceler ortaya atılmıştır (Stein 1984; Welker 1948). Bu dönemde bölgeler ve topluluklar arasında güçlü kültürel ilişkiler söz konusudur. Geç Tunç Çağında Balih bölgesi, seramik gelenekleri açısından Habur üçgeni ve Kuzey Mezopotamya ile kültürel ilişkiler gösterebildiği gibi, Kuzeybatı Suriye merkezleri, Güneydoğu Anadolu bölgesinin batısı ve Kilikya ile de ilişkiler gösterir.

Geç Tunç Çağında ortaya çıkan Nuzi boyalıları, Kuzey Mezopotamya'da yaygın olmakla birlikte, Kuzey Suriye merkezlerinde de görülür. Özellikle Amuk ovasındaki Tell Açana ve Çatalhöyük gibi merkezlerde önemli oranda temsil edilen bu türde boyalıları, boyama tekniği ve bezekler açısından her ne kadar yeni özellikler ortaya koysa da, özellikle kap tipleri Mezopotamya'da önceden beri bilinen formlardır. Tell Açana'da ele geçen Nuzi formunda olan ve Orta Minos II-III stilinde boyanmış örnekler (Evans 1936: fig.1; Woolley 1953: pl.40), Geç Tunç çağında bölgeler arası ilişkilerin ve etkileşimlerin boyutu hakkında fikir verir.

Nuzi boyalıları, M.Ö. 2. binde Önasya'da görülen diğer seramik guruplarından farklı olarak oldukça zengin bir bezek çeşitliliği ortaya koyar. Öyle ki, bezeme bakımından birbirinin tam benzeri iki kap görülmez. Habur boyalılarından farklı olarak Nuzi boyalılarına Amuk ovasında yaygın olarak rastlanır.

M.Ö. 2. binin ikinci yarısında ortaya çıkan Nuzi boyalıları dışında, Orta Tunç Çağında ortaya çıkan Amuk-Kilikya boyalıları geleneğini yansıtan Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı boyalıları görülür (Levha XXV). Geç Tunç Çağında, Kilikya ovası, Sakçagözü ovası ve Kuzey Suriye merkezlerinde ele geçen bu türde boyahlar, Amuk-Kilikya boyalılarından farklı olarak daha iyi pişmiştir ve genellikle astarlıdır. Bu boyahlarda görülen ağız üzerinin kısa çizgilerle bezenmesi, kapların üst kısmına uygulanan paralel şerit bezekler arasına yapılmış dikey ve dalgalı çizgi gurupları ve üçgen düzenlemelerinden oluşan motif anlayışı ile keskin profilli kap formları, Amuk-Kilikya boyalılarında görülen ve Geç Tunç Çağı boyalılarında görülmeye devam eden özelliklerdir. Bu guruba ait seramiklere bölgede çok sık rastlanmaz. Kuzeybatı Suriye'de ve Kilikya'da Geç Tunç Çağının başlarında görülen bu türde örnekler daha çok Filistin boyalıları ile benzerlikler gösterir.

Oylum Höyük’de, köylüler tarafından bulunmuş kırmızı perdahlı bir testi (Levha LXV), Geç Tunç Çağında Oylum Höyük’ün Kilikya ya da kuzeydeki Keban bölgesi merkezleri ile ilişki içinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Yüzey dolgu toprağı içinde ele geçen kırmızı-kahverengi seramik parçaları (Levha LXIV), bu seramik gurubunun Oylum Höyük’de temsil edildiğini kanıtlamaktadır. Bu türde kırmızı-kahverengi renkte perdahlı kaplar Kuzey Suriye’de çok yaygın değildir.

Geç Tunç Çağında bölgede görülen Nuzi boyalıları ile daha çok Doğu Akdeniz merkezlerinde yaygın olan ithal ya da yerel taklit niteliğinde Minos, Filistin, Kıbrıs ve Miken boyalıları ile Kuzeybatı Anadolu gri seramikleri (Levha XIV-XVI, XXIX-XXXI) Oylum Höyük’de ele geçmemiştir. Ancak Oylum Höyük’de şimdiye kadar yürütülen kazı çalışmalarında, Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarına henüz geniş bir alanda ulaşılamamıştır. Geç Tunç Çağında bölgede görülen ithal seramik guruplarına Alalah gibi Oylum Höyük’e çok uzak olmayan merkezlerde rastlanması, bunların Oylum Höyük’de de mevcut olabileceğini düşündürmektedir.

Geç Tunç Çağında gelişen deniz ticareti ile birlikte, Geç Kıbrıs, Miken ve Kuzeybatı Anadolu gri seramikleri Suriye merkezlerine yayılmıştır. Kıbrıs ve Miken kaplarının ele geçtiği Kaş yakınlarındaki Uluburun batığı, Geç Tunç Çağında Mısır’a kadar uzanan Doğu Akdeniz bölgesi ile Ege dünyası arasındaki ticaretin boyutları hakkında önemli bilgiler vermektedir (Pulak 1989; 1990; 1991). Bu türde ithal kaplar, Suriye’nin iç kesimlerindeki merkezlerde görülmekle birlikte, bunların oranı sahil şeridindeki merkezlerde daha fazladır. İthal kapların Hama dışında, Kuzey Suriye’deki Tell Maled, Tell Aar, Tell Ilbol ve Tell Chair gibi merkezlerde görülmesi, M.Ö. 2. binin ikinci yarısında bölgedeki ticari ilişkilerin yoğunluğuna işaret eder. Filistin’de görülen boyalıları ile Kıbrıs malları, Ugarit’de yerel olarak da üretilmiştir (Schaeffer 1949: fig. 65).

Bölgede Geç Tunç Çağında görülen Nuzi boyalıları ve Orta Tunç Çağı geleneklerini devam ettiren Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı boyalıları ile ithal kaplar dışında görülen monokrom seramik gurupları, Orta Tunç Çağı örnekleri kadar ayırdedici değildir. Geç Tunç Çağına ait olan bu türde monokrom kaplar, bölgeden bölgeye ve merkezden merkeze farklılıklar gösterir. Orta Fırat bölgesindeki Tell Hadidi, Tell Munbaqa, Meskene-Emar ve Tell Fray gibi merkezler, Kuzeybatı Suriye’de farklı seramik gelenekleri yansıtır.

Orta Tunç Çağında, Kuzey Suriye merkezlerinde görülen kap formları bu dönem için karakteristik özellikler gösterirken, Geç Tunç Çağı örnekleri kesin ayırdedici özellikler ortaya koymaz. Bununla birlikte, Orta Tunç Çağında görülen kap formları Geç Tunç Çağında da görülmeye devam eder. Orta Tunç Çağı için karakteristik olan ve ilk kez M.Ö. 3. binin sonlarında görülmeye başlanan keskin profilli çanaklar gibi kap formları, üzeri üç ya da dört sıra yivli dışa çekik ağız kenarları ve yaygın görülen düz ya da dalgalı tarakla kazıma bezekler, bölgede Demir çağlarına kadar devam eden özelliklerdir.

Geç Tunç Çağının sonlarında görülen ve daha çok Kuzey Mezopotamya'da yaygın olan Orta Assur ve Mitanni seramikleri Kuzey Suriye'de özellikle Habur bölgesinde yaygın görülür (Levha LXXXI). Bununla birlikte, Orta Assur ve Mitanni monokrom seramikleri bölgede Balih vadisine kadar yayılmıştır.

Oylum Höyük'de şimdiye kadar ele geçen M.Ö. 2. bine ait kaplar ve kap parçaları az oranda olup, bu malzeme kapsamlı bir tipolojik çalışma yapmaya olanak tanımamaktadır. Bununla birlikte, Orta Tunç Çağına ait monokrom seramik örnekleri ile Orta ve Geç Tunç çağlarına ait olan boyalı örnekler, bölgesel karşılaştırmalar yapmak için yeterli olmuştur. Ele geçen seramik gurupları, bölgede M.Ö. 2. binde görülen bütün seramik guruplarını kapsamaz.

Tez kapsamında değerlendirilen malzeme, en azından M.Ö. 2. binin ilk yarısında Oylum Höyük'ün bölgedeki konumu hakkında önemli bilgiler vermektedir. Keskin profilli kaplar ve üzeri üç ya da dört sıra yivli dışa çekik geniş ağız kenarları gibi Orta Tunç Çağı II için karakteristik özellikler gösteren monokrom kapların Amurrular ile bağlantılı görülmesi düşüncesi doğru ise, Orta Tunç Çağı monokrom örnekleri, bu dönemde Oylum Höyük'de Amurru varlığını kanıtlar. Oylum Höyük'de ele geçen bu türde örnekler, özellikle kap formları ve üretim teknikleri açısından, en doğuda İran'a en batıda Kilikya'ya ve en güneyde Filistin'e kadar uzanan bir alanda görülen seramik gurupları ile benzerlikler göstermektedir. Kuzeybatı Suriye Orta Tunç Çağı monokrom seramikleri, kısmen Balih ve daha çok Yukarı ve Orta Fırat vadilerindeki merkezlerin malzemesi ile yakın ilişki içindedir.

Oylum Höyük'de, 1990 yılında Doğu Yarması'nda yürütülen kazı çalışmalarında, tabakaya bağlı olarak ele geçen seramik parçaları ile 1994 yılında, aynı alanın biraz yukarısında açılan sondaj çalışmasında (X9b1

plankaresi), III. yapı seviyesinde ele geçen seramik örnekleri ile bir bütünlük göstermektedir. Bu durum, çalışmaların devam ettiği höyüğün kuzeydoğu kesiminde Orta Tunç Çağı yerleşmelerinin varlığını kanıtlamaktadır.

M.Ö. 3. binin sonlarında ve M.Ö. 2. binde Güneydoğu Anadolu'nun özellikle Fırat'ın batısında kalan kesimi ile Kuzey Suriye bölgeleri, kısmen yerel farklar göstermekle birlikte, bir kültürel bütünlüğü ortaya koyar. Oylum Höyük'de Eski Tunç Çağı III /IV mezarlarında ele geçen seramik örnekleri, özellikle Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'de oldukça geniş bir alanda yaygın görülmektedir.

Yine Oylum Höyük'de, höyüğün kuzeydoğusunda yürütülen çalışmalarda ele geçen bir kısmı konsantrik daire bezekli Demir Çağı örnekleri, özellikle Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgeleri ile paralellikler göstermektedir (Bonatz 1993). Bütün bu seramik türü malzeme, Oylum Höyük'ün, M.Ö. 3. binin sonlarından Demir çağlarına kadar bölgede bir çok merkezin de ortaya koyduğu kültürel yapıyı yansıttığını gösterir.

LEVHA XXXII

Matara

TİP : 1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, Oy.Mez.2, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı, perdahlı ve boyalı.

ASTAR : Dış: Pembemsi devetüyü-kiremit kırmızısı
(7.5 YR-7/4-10R-5/8)HAMUR : Pembemsi devetüyü renkte (7.5 YR-7/4)
hamuru kum katkılı (511.2).ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 6 cm.; Yükseklik: 32 cm;
Genişlik: 28,2 cmBEZEME : Siyah renkte (7.5 YR / 3) konsantrik daire,
çizgi gurupları, nokta, şerit ve bitki motifli.

ENVANTER NO : Oy.90/249

BULUNDUĞU MÜZE : Gaziantep Müzesi (12.55.90)

TANIM : Dışa açılan ağızlı, ince ve kısa boyunlu, çift
kulplu matara. İki yüzü, boynu ve ağzı boya
bezekli. Sağlam.

LEVHA XXXIII

Yonca ağızlı testi.

TİP : 1.3.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, Oy.Mez.4, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Devetüyü renkte (5YR-8/3), ince kum
katkılı (512).ÖLÇÜLERİ : Dip Çapı:7.4 cm.; Yükseklik: 22 cm.;
Genişlik: 17,6 cm.

ENVANTER NO : Oy.90/245

BULUNDUĞU MÜZE : Gaziantep Müzesi (14.55.90)

TANIM : Yonca ağızlı, tek kulplu, keskin gövdeli, düz dipli. Sağlam.

LEVHA XXXIV: 1

Çömlekçik

TİP : 1.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, Oy.Mez 4, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Açık kahverengi renkte (2.5 YR - 7/3), ince kum, taşçık ve kireç katkılı (532.1).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 8 cm.; Dip Çapı: 4 cm.
Yükseklik: 9,7 cm.; Genişlik: 11,8 cm.

ENVANTER NO : Oy.90/247

BULUNDUĞU MÜZE : Gaziantep Müzesi.

TANIM : Dışa açılan ağızlı, kısa boyunlu, keskin gövdeli, düz dipli. Sağlam.

LEVHA XXXIV: 2

Şişe

TİP : 1.5.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, Oy.Mez.4, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın

HAMUR : Devetüyü renkte (10 YR - 7/3), ince kum katkılı (512).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 2,5 cm.; Dip Çapı: 3,2 cm.
Yükseklik: 10,3 cm.; Genişlik: 7,8 cm.

ENVANTER NO : Oy.90/246

BULUNDUĞU MÜZE : Gaziantep Müzesi (15.55.90).

TANIM : Dışa dönük yuvarlak basit ağız kenarlı, ince kısa boyunlu, yuvarlak gövdeli, ince halka dipli. Sağlam.

LEVHA XXXV: 1

Minyatür kap.

TİP : 1.6.1.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, Oy.Mez.22, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın

HAMUR : Kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR - 7/4), ince kum ve taşçık katkılı (532.1).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 3,8 cm.; Yükseklik: 6,6 cm.; Genişlik: 7,6 cm.

ENVANTER NO : Oy.90/265

BULUNDUĞU MÜZE : Gaziantep Müzesi (34.55.90)

TANIM : Dışa dönük babet ağız kenarlı, kısa boyunlu, basık gövdeli, yuvarlak dipli. Sağlam.

LEVHA XXXV: 2

Minyatür Kap

TİP : 1.6.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, Oy.Mez.23, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın

HAMUR : Devetüyü renkte (7.5 YR - 8/4), ince elenmiş hamurlu (512).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 4,5 cm.; Yükseklik: 7,3 cm.; Genişlik: 7,2 cm.

ENVANTER NO : Oy.90/266

BULUNDUĞU MÜZE : Gaziantep Müzesi (35.55.90).

TANIM : Dışa dönük basit ağız kenarlı, kısa boyunlu, basık gövdeli, yuvarlak dipli. Sağlam

LEVHA XXXV: 3

Minyatür kap.

TİP : 1.6.3.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, Oy.Mez.24, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: El yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın.
HAMUR	: Açık kahverengi hamuru (7.5 YR - 6/4) ince kum katkılı (512).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı: 2,1 cm.; Yükseklik: 6,3 cm.; Genişlik: 6 cm.
ENVANTER NO	: Oy.90/267
BULUNDUĞU MÜZE	: Gaziantep Müzesi (36.55.90)
TANIM	: Hafif dışa dönük basit ağız kenarlı, kısa boyunlu, basık konik gövdeli, yuvarlak dipli. Sağlam.

LEVHA XXXVI

Mezar küpü

TİP	: 1.1.2.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Y9b1, Oy.Mez.4, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, ıslak sıvazlamalı.
HAMUR	: Devetüyü renkte (7.5 YR - 7/4) hamuru kum ve taşçık katkılı (530).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 21 cm.
KASA NO	:90.Y9b1.Oy.Mez.4
TANIM	: İçe dönük, dışa hafifçe kalınlaştırılmış, üzeri yivli ağızlı, omuzlu, düz silindirik gövdeli, yuvarlak dipli.

LEVHA XXXVII: 1

Mezar Çömleği

TİP	: 1.7.2.3.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Y9a2, Oy.Mez.2, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, kötü pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın. Islak sıvazlamalı. Dışı ve içte ağız kenarı perdahlı.
HAMUR	: Devetüyü renkte (7.5 YR - 7/4) kaba

ÖLÇÜLERİ	hamuru kum ve taşçık katkılı (530).
KASA NO	: Ağız Çapı : 36,8 cm.
TANIM	: 90.Y9a2.Oy.Mez.2
	: Tutamaklı, basit yuvarlak ağız kenarlı, şişkin gövdeli çömlek parçası.

LEVHA XXXVII: 2

Mezar Çömleği

TİP	: 1.7.2.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Y9b1, Oy.Mez.23, III.Yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, kötü pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın.
HAMUR	: Devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) hamuru kum ve taşçık katkılı (530).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı: 16,5 cm.
KASA NO	: 90.Y9b1.Oy.Mez.23
TANIM	: Dışa açık basit ağız kenarlı, basık şişkin gövdeli, yuvarlak dipli çömlek

LEVHA XXXVIII

Küp.

TİP	: 1.1.1.4.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: X9b1, III.yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Astarlı.
ASTAR	: Dış: Bej (10 YR - 7/4)
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (2.5 YR - 6/4) hamuru kum, orta boy taşçık ve kireç katkılı (530).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 36 cm. ; Dip Çapı : 21 cm.
KASA NO	: 94.X9b1.
TANIM	: Hafif dışa dönük yuvarlak ağızlı, uzun boyunlu, omuzlu, düz dipli. Parçaların büyük bir kısmı eksik.

LEVHA XXXIX

Küp

TİP : 1.1.1.3.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III.yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş, koyu gri çekirdekli.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 8/4).

HAMUR : Açık kırmızımsı renkte (2.5. YR - 7/4) hamuru, orta boy kireç, taşçık ve kum katkılı (532.2).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 32 cm.; Dip Çapı : 26 cm.

KASA NO : 94.X9b.

TANIM : Çift boğumlu, hafif içe dönük ağızlı, uzun boyunlu, şişkin ve uzun gövdeli, düz dipli. Parçalarının bir kısmı yangın etkisiyle grileşmiş.

LEVHA XL

Küp

TİP : 1.1.1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Pembemsi devetüyü renkte (2.5 YR - 7/4) hamuru, yoğun ince kum, küçük boy taşçık ve orta boy kireç katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 29,5 cm.; Dip Çapı: 27,2 cm.

KASA NO : 94.X9B1.

TANIM : Dışa dönük yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan geniş gövdeli, düz dipli. Parçaları büyük ölçüde eksik.

LEVHA XLI

Küp.

TİP : 1.1.1.5.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Açık kahverengimsi gri (10 YR - 6/2).

HAMUR : Yeşilimsi koyu gri renkte (2.5 Y- 4/1) hamuru, yoğun kum ve küçük taşçık katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 27 cm.; Dip Çapı :28 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Hafif dışa dönük yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, omuzlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, düz dipli. Yangından dolayı grimsi bej bir renk almış parçaları büyük ölçüde eksik.

LEVHA XLII

Küp.

TİP : 1.1.1.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Gri (7.5 YR - 7/1 - 6/1).

HAMUR : Pembemsi renkte (10 R - 6/4) hamuru, yoğun ince kum, taşçık ve az oranda küçük boy kireç katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 29,5 cm.; Dip Çapı : 26 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Hafif dışa dönük yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, düz dipli. Parçaların çoğu yangında grileşmiş.

LEVHA XLIII

Küp

TİP : 1.1.1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı

ASTAR : Dış: Gri (2.5 Y - 8/3-7/1).

HAMUR : Kırmızımsı renkte (10 R - 6/6) hamuru, küçük ve orta boy taşçık ve kireç katkılı (532.2).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 31,5 cm.; Dip Çapı: 25 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Dışa dönük yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, düz dipli. Parçaların bir kısmı yangında koyu gri bir renk almış.

LEVHA XLIV

Küp.

TİP : 1.1.1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Açık gri (10 YR - 7/1).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renkte (7.5 YR - 7/4) olan hamuru, ince yoğun kum, küçük boy taşçık ve orta-iri boy kireç katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 33 cm.; Dip Çapı : 28 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Dışa dönük kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dibe doğru daralan şişkin karınlı, düz dipli. Parçaların bir kısmı yangında koyu gri bir renk almış.

LEVHA XLV

Küp.

TİP : 1.1.1.6.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Açık gri (2.5 Y - 7/1).

HAMUR : Açık kırmızımsı kahverengi hamuru (10 R - 6/6), yoğun ince kum, küçük boy taşçık ve yoğun, orta-iri boy kireç katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 28 cm.; Dip Çapı : 27 cm.

BEZEME : Omuz üzeri iki kabartma hat bezekli.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Hafif dışa dönük yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, düz dipli. Omuz üzerinde kabartma hat arasında haç şeklinde çömlekçi işareti yer almaktadır. Parçaların çoğu yangında koyu gri bir renk almıştır.

LEVHA XLVI

Küp.

TİP : 1.1.1.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Açık grimsi bej (7.5 YR - 7/6)

HAMUR : Grimsi devetüyü renk hamuru (7.5 YR - 5/1-7/6), yoğun ince kum ve küçük boy taşçık katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 30 cm.; Dip Çapı : 27 cm.

BEZEME : Omuz ve dip üzerinde iki kabartma hat bezekli.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Hafif dışa dönük basit yuvarlat ağız kenarlı, yuvarlak omuzlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, düz dipli. Pişirme sırasında aşırı ısıdan, omuz ve ağzın bir kısmı içe doğru bükülmüş.

LEVHA XLVII

Küp.

TİP : 1.1.1.1.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş. İçi sert bir fırçayla sıvazlanmış.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Koyu gri renkte (10 YR-5/1) olan hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 32 cm.; Dip Çapı: 27 cm.

BEZEME : Omuz üzeri, tarakla kazıma, kabartma bant ve baskı bezekli.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Dışa dönük, dışa doğru hafif kalınlaştırılmış ağızlı, kısa boyunlu, oldukça şişkin gövdeli, düz dipli. Yangından dolayı koyu gri bir renk almış. Parçaların çoğu eksik.

LEVHA XLVIII

Küp.

TİP : 1.1.1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur renginde astarlı.

ASTAR : Dış:Devetüyü (7.5 YR - 7/4).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renkte (7.5 YR - 7/4) kaba hamuru, saman, orta boy taşçık ve kireç katkılı; gözenekli; gri özlü (550.1).

ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 28 cm. ; Dip Çapı : 31,5 cm.
BEZEME	: Omuz üzeri ve dibe yakın bölümü, iki ince kabartma bant bezekli.
KASA NO	: 94.X9b1.
TANIM	: Hafif dışa dönük yuvarlak ağız kenarlı, dibe doğru daralan oldukça şişkin karınlı, düz dipli. Çok az parça üzerinde yangının neden olduğu renk farkları görülmekte. Parçaların bir kısmı eksik.

LEVHA XLIX: 1

Küp ağız ve boyun parçası.

TİP	: 1.7.1.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: X9b1, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, iyi pişmiş, ince cidarlı.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın.
HAMUR	: Koyu gri renk (10 YR - 5/1) hamuru ince kum katkılı (530).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 28 cm.
KASA NO	: 94.X9b1.
TANIM	: Dışa dönük basit ağız kenarlı küpe ait ağız parçası.

LEVHA XLIX: 2

Küp ağız ve boyun parçası.

TİP	: 1.7.1.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: X9b1, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, iyi pişmiş, ince cidarlı.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Hamur renginde astarlı.
ASTAR	: Dış: Bej (2.5 Y - 7/4).
HAMUR	: Bej renkte (2.5 Y - 7/4) olan hamuru, ince kum katkılı (530).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 24 cm.
KASA NO	: 94.X9b1.

TANIM : Dışa dönük yuvarlak ağızkenarlı küpe ait uzun boyun parçası.

LEVHA XLIX: 3

Küp ağız ve boyun parçası.

TİP : 1.7.1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 7/2).

HAMUR : Açık kahverengi renkte ((7.5 YR - 6/3) olan hamuru, az oranda orta boy kireç ve yoğun ince kum katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 22 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Dışa çekik ağız kenarlı küpe ait uzun boyun parçası.

LEVHA L: 1

Çömlek ağız ve boyun parçası.

TİP : 1.7.1.3.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z9a2, II. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Açık pembemsi bej renkte (5 YR - 8/2) hamuru, ince kum ve küçük taşçık katkılı (532.1).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 8 cm.

KASA NO : 90.Z9a2

TANIM : Hafif dışa çekik ağız kenarlı çömleğe ait uzun boyun parçası.

LEVHA L: 2

Çömlek ağız parçası.

TİP : 1.7.1.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y8a1, II. yapı seviyesi.
 TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
 HAMUR : Açık grimsi bej renkte (10 YR - 8/2) hamuru, ince kum ve taşçık katkılı (532.1).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 26 cm.
 KASA NO : 90.Y8a1
 TANIM : Üzeri profilli dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu derin kap parçası.

LEVHA L: 3

Küp ağız parçası.

TİP : 1.1.1.
 BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.
 TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.
 ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 7/3).
 HAMUR : Açık kahverengi renk (10 R - 6/6) hamuru, yoğun ince kum ile küçük boy kireç ve taşçık katkılı (530).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 30 cm.
 KASA NO : 94.X9b1.
 TANIM : Dışa dönük, dışa hafif kalınlaştırılmış ağızlı.

LEVHA L: 4

Küp ağız parçası.

TİP : 1.1.1.
 BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.
 TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.
 ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 7/3).
 HAMUR : Koyu pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/6) hamuru ince kum ve mika katkılı (530).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 32 cm.

KASA NO : 94.X9b1.
 TANIM : Dışa dönük, dışa doğru kalınlaştırılmış çift boğumlu ağız kenarı.

LEVHA L: 5

Küp ağız parçası.

TİP : 1.1.1.
 BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.
 TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı
 ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 8/2).
 HAMUR : Kırmızı renkte (2.5 YR - 6/6) hamuru, ince kum ve taşçık katkılı (530).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : (?) :
 KASA NO : 90.Y9a2.11.
 TANIM : Oldukça dışa dönük, dışa doğru kalınlaştırılmış yuvarlak ağız kenarı.

LEVHA LI: 1

Çömlek ağız parçası.

TİP : 1.7.1.1.
 BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, II. Yapı seviyesi.
 TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
 HAMUR : Kırmızı renkte (10 R - 5/6), ince elenmiş kaliteli hamurlu (511.1).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 16 cm. :
 KASA NO : 90.Y9b1.14
 TANIM : Dışa açılan basit ağız kenarlı, boyunlu çömleğe ait ağız ve boyun parçası.

LEVHA LI: 2

Çömlek ağız parçası.

TİP : 1.7.2.1.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI :	Z9a2, II. yapı seviyesi.
TEKNİK :	Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ :	Astarlı.
ASTAR :	İç ve Dış : Açık kırmızı (2.5 YR - 6/8).
HAMUR :	Gri renk (10 YR - 5/1) hamuru, ince kum ve küçük taşçık katkılı (532.1).
ÖLÇÜLERİ :	Ağız Çapı : (?)
KASA NO :	90.Z9a2.
TANIM :	Dışa dönük, hafî köşeli basit ağız kenarlı, çömlek ağız ve omuz parçası.

LEVHA LI: 3

Çömlek ağız parçası.

TİP :	1.7.2.2.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI :	Y9a2, II. yapı seviyesi.
TEKNİK :	Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ :	Astarlı.
ASTAR :	Dış: Yeşilimsi bej (2.5 YR - 7/3).
HAMUR :	Açık kırmızı renk (5 YR - 7/8) hamuru, yoğun ince kum ve kireç katkılı (513).
ÖLÇÜLERİ :	Ağız Çapı : 26 cm.
KASA NO :	90.Y9a2.7
TANIM :	Dışa çekik, köşeli basit ağız kenarlı çömlek ağız parçası.

LEVHA LI: 4

Geniş çömlek ağız parçası.

TİP :	1.7.2.2.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI :	X9b1, III. yapı seviyesi.
TEKNİK :	Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ :	Astarlı.
ASTAR :	Dış: Bej (10 YR - 8/3).
HAMUR :	Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/3) ince hamuru, kum ve kireç katkılı (512).
ÖLÇÜLERİ :	Ağız Çapı :21 cm.

KASA NO : 94.X9b1.
 TANIM : Dışa çekik basit ağızlı geniş çömlek ağız parçası.

LEVHA LI: 5

Geniş çömlek ağız parçası.

TİP : 1.7.2.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2 , II. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Açık kırmızı (2.5 YR - 6/6).

HAMUR : Gri renk (10 YR - 5/1) kaba hamuru, mika, yoğun ince kum ve kireç katkılı (513).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 26 cm.

KASA NO : 90.Y9a2.9.

TANIM : İçe dönük, dışa doğru çıkıntılı, üzeri dört sıra yivli çömlek ağız parçası.

LEVHA LII: 1

Kase ağız parçası.

TİP : 2.1.1.5.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Yeşilimsi gri renk (2.5 Y - 7/1) hamuru, yoğun ince kum ve orta boyutta kireç katkılı (513).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 42 (?) cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Hafif içe dönük, dışa çekik, üzeri üç sıra yivli kase ağız parçası.

LEVHA LII: 2

Kase ağız parçası.

TİP : 2.1.1.5.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.
 TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
 HAMUR : Bej renkte (10 YR - 8/3) elenmiş ince hamuru, ince kum ve mika katkılı (513).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 35 cm.
 KASA NO : 94. X9b1.
 TANIM : Üzeri yivli, dışı çekik ağızlı, omuzu keskin profilli derin kase parçası.

LEVHA LII: 3

Çanak ağız parçası.

TİP : 2.2.2.2.
 BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.
 TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
 HAMUR : Açık kırmızımsı renkte (10 R - 6/6) hamuru, ince kum ve orta-iri boy taşçık katkılı (532.1).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 25 cm.
 BEZEME : Ağzın altı, dört sıra yiv bezekli.
 KASA NO : 90. Y9a2.
 TANIM : Dışa açık, içe doğru hafif kalınlaştırılmış ağızlı çanak ağız parçası.

LEVHA LII: 4

Çanak ağız parçası.

TİP : 2.2.1.2.
 BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9b1, II. yapı seviyesi.
 TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
 YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
 HAMUR : Açık bej renkli (10 YR - 8/3) hamuru, ince elenmiş kaliteli (511.1).
 ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 26 cm.
 KASA NO : 90. Y9b1.15.

TANIM : Dışa açık, dışta hafifçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı sığ çanak parçası.

LEVHA LII: 5

Çanak ağız parçası.

TİP : 2.2.2.4.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.
TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
HAMUR : Açık pembemsi kırmızı (7.5 YR - 8/6) renkte hamuru, ince kum katkılı (511.1).
ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 12 cm.
BEZEME : Ağız altında yer alan yiv bezekli.
KASA NO : 90.Y9a2.
TANIM : Dışa açık, basit ağız kenarlı, ince cidarlı küçük çanak ağız parçası.

LEVHA LIII: 1

Dip parçası.

TİP : 3.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.
TEKNİK : Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.
HAMUR : Açık bej renk (10 YR - 8/2) hamuru, ince elenmiş kaliteli (511.1).
ÖLÇÜLERİ : Dip Çapı : 9 cm.
KASA NO : 94.X9b1.
TANIM : Düz dip.

LEVHA LIII: 2

Dip parçası.

TİP : 3.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın.
HAMUR	: Kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR - 5/4) ince kum katkılı (512).
ÖLÇÜLERİ	: Dip Çapı : 12 cm.
KASA NO	: 94.X9b1.
TANIM	: Düz dip. Yangında kısmen grileşmiş.

LEVHA LIII: 3

Dip parçası.

TİP	: 3.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: X9b1, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: El yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, pürüzlü.
HAMUR	: Açık kırmızımsı kahverengi renkte (5 YR - 6/4) hamuru, kum ve küçük taşçık katkılı (512).
ÖLÇÜLERİ	: Dip Çapı : 12 cm.
KASA NO	: 94.X9b1.
TANIM	: Düz dip.

LEVHA LIII: 4

Dip parçası.

TİP	: 3.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: X9b1, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın.
HAMUR	: Açık kahverengi renkte (7.5 YR - 6/4) hamuru, ince kum ve küçük taşçık katkılı (532.1).
ÖLÇÜLERİ	: Dip Çapı : 12 cm.
KASA NO	: 94.X9b1.
TANIM	: Düz dip.

LEVHA LIII: 5

Dip parçası.

TİP : 3.1.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4)
ince hamuru kum katkılı (511.1).

ÖLÇÜLERİ : Dip Çapı : 8 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Düz dip.

LEVHA LIV: 1

Dip parçası.

TİP : 3.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı

ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 8/3).

HAMUR : Açık kahverengi renk (5 YR - 7/4) hamuru,
ince elenmiş kaliteli (511.1).

ÖLÇÜLERİ : Dip Çapı : 18 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Düz kaideli dip parçası.

LEVHA LIV: 2

Dip parçası.

TİP : 3.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur renginde astarlı.

ASTAR : Dış: Bej (10 YR - 8/3).

HAMUR : Bej renkli (10 YR - 8/3) elenmiş ince

ÖLÇÜLERİ : hamuru, mika katkılı (513).
 KASA NO : Dip Çapı : 14 cm.
 TANIM : 94.X9b1.
 : Düz kaideleli dip.

LEVHA LIV: 3

Dip parçası.

TİP : 3.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Açık kırmızı renkte (2.5 YR - 6/6) hamuru, ince kum ve mika katkılı (513).

ÖLÇÜLERİ : Dip Çapı : 13 cm.

KASA NO : 90.Y9a2.

TANIM : Düz kaideleli dip.

LEVHA LXIV: 4

Dip parçası.

TİP : 3.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Açık kırmızı renkte (2.5 YR - 6/6) olan elenmiş ince hamuru, küçük boy taşçık katkılı (532.1).

ÖLÇÜLERİ : Dip Çapı : 8 cm.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Yivli halka dip parçası.

LEVHA LIV: 5

Dip parçası.

TİP : 3.3.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Dış astarlı ve perdahlı.
ASTAR	: Dış: Gri (7.5 YR - 5/1).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) hamuru, orta boy yoğun taşçık ve kum katkılı (532.1).
ÖLÇÜLERİ	: Dip Çapı : 11 cm.
KASA NO	: 90.Y9a2.
TANIM	: Halka dip.

LEVHA LV: 1

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Astarlı.
ASTAR	: Dış: Kahverengimsi gri (2.5 YR - 6/2).
HAMUR	: Kahverengimsi koyu bej renkli (10 YR - 6/3) kaba hamuru, yoğun ince kum ve orta boy taşçık katkılı (532.1).
BEZEME	: Tarakla kazıma bezekli.
KASA NO	: 90.Y9a2.
TANIM	: Muhtemelen dar boyunlu bir kaba ait omuz parçası.

LEVHA LV: 2

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın.
HAMUR	: Açık bej renkli (10 YR - 7/3) hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkılı (532.1).
BEZEME	: Tarakla düz kazıma bezekli.
KASA NO	: 90.Y9a2.
TANIM	: Tarakla kazıma bezekli küçük amorf parça.

LEVHA LV: 3

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II.yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Açık bej renk (10 YR - 7/3) hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkılı (532.1).

BEZEME : Tarakla kazıma bezekli.

KASA NO : 90.Y9a2.

TANIM : Muhtemelen dar ağızlı bir kaba ait kazıma bezekli omuz parçası.

LEVHA LV: 4

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Yeşilimsi gri renk (5Y-7/2) hamuru, ince kum katkılı.

BEZEME : İnce yiv bezekli (512).

KASA NO : 90.Y9a2.12.

TANIM : Üzerinde üç ince paralel yiv bezek bulunan ince cidarlı kap parçası.

LEVHA LV: 5

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

AŞTAR : Dış: Pembemsi bej (7.5 YR - 8/3).

HAMUR : Açık kırmızımsı renk (2.5 YR - 7/6) hamuru, ince yoğun kum, taşçık ve küçük boy kireç katkılı (532.1).

BEZEME : Yiv bezekli.

KASA NO : 90.Y9a2.

TANIM : Üç paralel yiv bezekli kalın cidarlı amorf parça.

LEVHA LV: 6

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış : Kırmızımsı kahverengi (7.5 YR -6/6).

HAMUR : Açık kırmızı renk (10 R 6/6) hamuru, kum ve orta boy taşçık katkılı (532.1).

BEZEME : Baskı bezekli.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Üzerinde üç oval baskı bezek yer alan, keskin profilli gövde parçası.

LEVHA LV: 7

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Açık gri (10 YR - 7/3).

HAMUR : Açık kahverengi renk (7.5 YR - 6/4) kaba hamuru yoğun kum ve orta boy taşçık katkılı (532.1).

BEZEME : Kabartma bant, yiv ve baskı bezekli.

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Yiv, kabartma bant ve baskı bezekli, kalın cidarlı kap parçası.

LEVHA LV: 8

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y9a2, II.yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Pembemsi devetüyü (7.5 YR - 7/4).

HAMUR : Kırmızı renkte (10 R - 5/8) hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkılı (532.1).
 BEZEME : Yiv ve baskı bezekli.
 KASA NO : 90.Y9a2.
 TANIM : İki ince paralel yiv arasında, baskı bezegin yer aldığı ince cidarlı amorf parça.

LEVHA LV: 9

Kulplu amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y8a1, II. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı ve boyalı.

ASTAR : Dış: Bej (5 YR - 7/4).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) hamuru, ince kum ve orta boy taşçık katkılı (511.2).

BEZEME : Koyu kırmızımsı kahverengi renkte (10 R - 5/4) paralel bant ve dikey şerit boya bezekli.

KASA NO : 90.Y8a1.

TANIM : Boyalı, dikey kulplu omuz parçası.

LEVHA LV: 10

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X9b1, III.yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı.

ASTAR : Dış: Koyu kahverengi (7.5 YR - 5/6).
 İç: Açık kahverengi (7.5 YR - 5/6).

HAMUR : Pembemsi kırmızı renkte (2.5 YR - 6/6) hamuru, kum katkılı (511.2).

KASA NO : 94.X9b1.

TANIM : Keskin profilli, muhtemelen derin bir çanak parçası.

LEVHA LVI

Kulplu derin kap parçası.

TİP	: 2.1.2.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Y10, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Hamur astarlı, boyalı.
ASTAR	: Dış ve iç: Pembemsi devetüyü (7.5 YR-7/4).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) hamuru, orta boy taşçık, kireç ve ince kıyılmış saman katkılı. Gri özlü (440).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 22 cm (?)
BEZEME	: Kırmızımsı kahverengi ve koyu kırmızı kahverengi arasında (2.5 YR-5/6 - 7.5 YR-3) değişen renk nüansları gösteren paralel şeritler ve bunların arasına yerleştirilmiş dalga ve içleri taralı üçgen bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.
TANIM	: Boyalı, dikey kulplu derin kap parçası.

LEVHA LVII: 1

Kase ağız parçası.

TİP	: 2.1.1.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Y11b
TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boyalı.
HAMUR	: Açık kahverengi renkte (7.5 YR - 7/4) hamuru, orta ve iri boy taşçık katkılı. Oldukça sert (470).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 30 cm.
BEZEME	: Kiremit kırmızısı renkte (10 R - 5/6) şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y11b.12.6.
TANIM	: Dışa açık, hafif içe kalınlaştırılmış, boyalı

derin kap parçası. Ağız kısmının hemen altında, iki dikey kazıma çizgiden oluşan çömlekçi işareti yer almakta.

LEVHA LVII: 2

Kase ağız parçası.

TİP : 2.1.1.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11a

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın, boyalı.

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (2.5 YR - 7/6) hamuru, ince kum katkılı (411).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 17 cm.

BEZEME : Koyu kırmızı renkte (10 R - 5/6), içte tek şerit, dışta tek şerit ve buna birleşik içiçe iki dairesel bant bezekli.

KASA NO : 95.Y11a.114.6.

TANIM : Basit ağız kenarlı, gövdeye doğru giderek hafifçe genişleyen derin kap parçası.

LEVHA LVIII: 1

Kase ağız parçası.

TİP : 2.1.1.3.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11a

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur renginde astarlı, boyalı.

ASTAR : Dış ve İç: Pembemsi devetüyü (2.5 YR-6/6)

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (2.5 YR-6/6) hamuru ince kum ve kireç katkılı. Sert; gri özlü (440).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 18 cm.

BEZEME : Kırmızımsı kahverengi renkte (10 R - 5/6), içte ve dışta paralel şerit ve ağız üzerinde paralel kısa çizgi bezekli.

KASA NO : 95.Y11a.98.4.
 TANIM : Hafif içe dönük, dışa doğru kalınlaştırılmış, gövdeye doğru hafifçe genişleyen derin kap parçası.

LEVHA LVIII: 2

Kase ağız parçası.

TİP : 2.1.1.4.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın, boyalı.

HAMUR : Devetüyü renk (2.5 YR - 6/6) hamuru, ince kum ve kireç katkılı. Gri özlü (440).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 19 cm.

BEZEME : Dışı kahverengi renkte (10 R - 4/4) şerit, dalgalı hat ve zikzak bezekli.

KASA NO : 95.Y10.34.6.

TANIM : Dışa açık basit ağız kenarlı, gövdeye doğru genişleyen derin kap parçası.

LEVHA LVIII: 3

Kase ağız parçası.

TİP : 2.1.1.3.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X11b

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur rengine astarlı ve boyalı.

ASTAR : Dış ve İç: Pembemsi devetüyü (2.5 YR - 7/6)

HAMUR : Pembemsi devetüyü renkte (2.5 YR - 7/6) hamuru, ince kum katkılı; gri çekirdekli (440).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 18 cm.

BEZEME : Kahverengi renkte (10 R - 4/4) boyalı, içte

ve dışta tek şerit bezeli. Ağız üzerinde kısa paralel çizgiler yer almakta.

KASA NO : 95.X11b.63.1.

TANIM : dışa doğru kalınlaştırılmış ağız kenarlı, gövdeye doğru genişleyen derin kap parçası.

LEVHA LIX: 1

Kulplu derin kap parçası.

TİP : 2.1.2.2.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın.

HAMUR : Açık kahverengi renkte (7.5 YR - 7/4) hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkılı. Sert (440).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 16 cm.

KASA NO : 95.Y10.24.2.

TANIM : Dışa dönük basit ince ağız kenarlı, dibe doğru hafifçe daralan, keskin gövdeli, ince cidarlı, muhtemelen çift yatay kulplu derin kap parçası.

LEVHA LIX: 2

Çanak ağız parçası.

TİP : 2.2.2.1.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : İçte ve dışta astarlı ve perdahlı.

ASTAR : Dış ve İç: Kırmızı (10 R - 5/8).

HAMUR : Açık kırmızı renk (5 YR - 7/6) hamuru, kum ve taşçık katkılı; gri özlü (440).

ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı : 23 cm.

KASA NO : 95.Y10.34.2.

TANIM : Dışa doğru kalınlaştırılmış ağızlı, keskin

profilli çanak parçası.

LEVHA LIX: 3

Çanak ağız parçası.

TİP	: 2.2.2.3.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Y10, III. yapı seviyesi.
TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boyalı.
HAMUR	: Kahverengi renkte (10 YR - 7/4) hamuru, ince kum ve yoğun küçük boy kireç katkılı. Sert (412).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 14 cm.
BEZEME	: Mat kırmızı renkte (10 R - 4/6), içte ve dışta paralel ince şerit, ağız üzerinde kısa çizgi bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.12.
TANIM	: Üstü düz, basit ağız kenarlı, yuvarlak gövdeli, ince cidarlı çanak parçası.

LEVHA LX: 1

Boyalı boyun parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI	: Z11b
TEKNİK	: El yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boyalı.
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) kum,saman ve küçük boy taşıçık katkılı (550.2).
BEZEME	: Kırmızımsı kahverengi renkte (10R - 5/6), paralel bantlar arası dikey çizgi, kum saati, dalgalı hat ve içiçe açılardan oluşan boya ve üzeri baskı bezekli kabartma bantlı.
KASA NO	: 95.Z11b.87.19.
TANIM	: Uzun boyunlu büyük bir kaba ait boyun parçası.

LEVHA LX: 2

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z11b

TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Dışı astarlı, perdahlı ve boyalı. Boyanmadan önce hafifçe perdahlanmış.
ASTAR	: Dış: Açık kahverengi (5YR - 7/6).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) hamuru, küçük boy taşçık katkılı (440).
BEZEME	: Kırmızımsı kahverengi renkte (10 R - 5/6) boyalı ve ince paralel şerit ve içiçe açılı bezekli.
KASA NO	: 95.Z11b.10.25.
TANIM	: Dar ağızlı, geniş gövdeli bir kaba ait boyalı omuz parçası.

LEVHA LX: 3

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z11b

TEKNİK	: El yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boyalı.
HAMUR	: Pembemsi devetüyü (2.5 YR - 7/6) renk kaba hamuru, kum, kireç, taşçık ve saman katkılı. Gri özlü (550.2) .
BEZEME	: Açık kırmızı renk (10 R - 6/8) boyalı şerit, bitki ve kafes motifli üçgen bezekli.
KASA NO	: 95.Z11b.10.21.
TANIM	: Keskin profilli bir kaba ait gövde parçası.

LEVHA LXI: 1

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boy
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 6/4)

BEZEME	ince hamuru, kum katkılı (411). : Kiremit kırmızısı (10 R - 4/4) renkte iki şerit bant ve arasında yer alan dalgalı hatlardan oluşan boya bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.34.7.
TANIM	: Geniş gövdeli bir kabın muhtemelen omuz kısmına ait boyalı parça.

LEVHA LXI: 2

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı ve boyalı.

ASTAR : Dış: Açık kahverengi (2.5 YR - 6/6).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4)

ince hamuru, küçük boy taşçık ve ince kıyılmış saman katkılı (440).

BEZEME : Kiremit kırmızısı renkte (10 R - 5/6), şerit ve dalgalı hatlardan oluşan boya bezekli.

KASA NO : 95.Y10.24.24.

TANIM : Boyalı, ince cidarlı kap parçası.

LEVHA LXI: 3

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın, boyalı.

HAMUR : Açık kahverengi renk (7.5 YR - 6/4) hamuru, ince kum katkılı (440).

BEZEME : Kırmızımsı kahverengi renkte (10 R - 5/6), şerit ve dalgalı hatlardan oluşan boya bezekli.

KASA NO : 95.Y10.17.23.

TANIM : Kalın cidarlı, boyalı gövde parçası.

LEVHA LXI: 4

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı ve boyalı.

ASTAR : Dış : Açık kahverengi (2.5 YR - 6/6).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) hamuru, küçük boy taşçık ve ince kıyılmış saman katkılı (440).

BEZEME : Kiremit kırmızısı renkte (10 R - 8/6) şerit ve dalgalı hat bezekli.

KASA NO : 95.Y10.24.19.

TANIM : Boyalı, ince cidarlı kap parçası.

LEVHA LXI: 5

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : El yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı ve boyalı.

ASTAR : Dış: Açık kahverengi (2.5 YR - 6/6)

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4) ince hamuru, küçük boy taşçık ve ince kıyılmış saman katkılı (440).

BEZEME : Kiremit kırmızısı renkte (10 R - 5/6) ince paralel şeritlerden oluşan boya bezekli.

KASA NO : 95.Y10.24.26.

TANIM : Boyalı, ince cidarlı gövde parçası.

LEVHA LXI: 6

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın, boyalı

HAMUR : Pembemsi devetüyü renkte (2.5 YR - 6/6),

BEZEME	: Koyu kahverengi renkte (10 R -4/6) şerit ve dalgalı hatlardan oluşan boya bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.24.21
TANIM	: İnce cidarlı, şişkin gövdeli, geniş bir kaba ait boyalı gövde parçası.

LEVHA LXI: 7

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Astarlı, hafif perdahlı ve boyalı.
ASTAR	: Dış: Yeşilimsi bej (10 YR - 7/2).
HAMUR	: Pembemsi renk (2.5 YR - 7/6) hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkı (440).
BEZEME	: Kahverengi renkte (2.5 YR - 5/6) yatay ve eğik şeritler ile kafes motifli.
KASA NO	: 95.Y10.24.27.
TANIM	: Kalın cidarlı geniş bir kaba ait boyalı gövde parçası.

LEVHA LXI: 8

Amorf parçası.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Astarlı, boyanmadan önce hafif perdahlı.
ASTAR	: Dış: Bej (10 YR - 8/2).
HAMUR	: Açık kahverengi renk (10 YR - 8/3) hamuru, ince kum katkı (411).
BEZEME	: Kahverengi renkte (2.5 YR - 8/2), ince paralel şeritlerden oluşan boya bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.24.
TANIM	: Boyalı kap parçası.

LEVHA LXI: 9

Amorf parça .

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın, boyalı.

HAMUR : Bej renkte (10 YR - 7/2), kum katkılı ince hamurlu. (400).

BEZEME : Siyah renkte (7.5 YR - 3), yatay ve dikey şeritlerden oluşan boya bezekli.

KASA NO : 95.Y10.10B.35.

TANIM : Basık gövdeli, yatay kulplu, boyalı bir kap parçası.

LEVHA LXI: 10

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı; boyamadan önce hafif perdahlı.

ASTAR : Dış: Pembemsi devetüyü (2.5 YR - 6/6).
İç : Kırmızı (10 R - 4/6).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (2.5 YR - 6/6) hamuru ince taşçık katkılı. Sert; gri özlü (440).

BEZEME : Kahverengi renkte (2.5 YR -5/6), üzeri iki paralel şeritten oluşan boya bezekli.
şeritten oluşan boya bezekli.

KASA NO : 95.Y10.24.25.

TANIM : İnce cidarlı, boyalı kap parçası.

LEVHA LXI: 11

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur rengine astarlı, boyalı.

ASTAR	: Dış: Açık kahverengi renkte (10 YR - 8/3).
HAMUR	: Açık kahverengi (10 YR - 8/3) hamuru, ince kum katkılı (411).
BEZEME	: Kahverengi renkte (2.5 YR - 5/6), üzeri üç paralel şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.24.
TANIM	: Geniş yuvarlak gövdeli bir kaba ait boyalı kap parçası.

LEVHA LXII: 1

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11a

TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Hamur renginde astarlı; boyanmadan önce perdahlanmış.

ASTAR	: Dış: Bej (10 YR - 7/3).
HAMUR	: Bej renkte (10 YR - 7/3) hamuru, orta boy kireç ve küçük boy taşçık katkılı. Gri özlü (400).
BEZEME	: Mat kırmızımsı siyah renkte (7.5 YR - 4/1), ince dikey şeritler ve bunların arasında yer alan zikzak bezekli.
KASA NO	: 95.Y11a.96.12.
TANIM	: Boyunlu bir kaba ait boyalı kap parçası.

LEVHA LXII: 2

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11a

TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Hamur renginde astarlı; boyanmadan önce hafifçe perdahlanmış.

ASTAR	: Dış: Pembemsi devetüyü (7.5 YR - 7/4).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 7/4)

	hamuru, ince kum ve küçük boy taşçık katkı (470).
BEZEME	: Koyu kahverengi renkte (10 R - 4/4), üç paralel şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y11a.96.11.
TANIM	: Kalın cidarlı, boyalı kap parçası.

LEVHA LXII: 3

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11b

TEKNİK	: El yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Dışı hamur renginde astarlı; Boyanmadan önce perdahlanmış.
ASTAR	: Dış: Pembemsi devetüyü (2.5 YR - 6/6).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (2.5 YR - 6/6) kaba hamuru, saman, kum ve orta boy taşçık katkı. Gözenekli (440).
BEZEME	: Kırmızı renkte (10 R - 5/6), kalın yatay ve dalgalı şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y11b.3.15.
TANIM	: İnce cidarlı, boyalı kap parçası.

LEVHA LXII: 4

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X11a

TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Astarlı; boyanmadan önce perdahlanmış.
ASTAR	: Dış: Açık kahverengi (7.5 YR - 7/3).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (5 YR - 7/6) hamuru, ince kum ve kireç katkı (412).
BEZEME	: Kırmızımsı koyu kahverengi (10 R - 5/6) renkte, şerit ve içiçe açığı bezekli.
KASA NO	: 95.X11a.84.13.
TANIM	: Boyunlu, şişkin gövdeli bir kaba ait boyalı boyun ve omuz parçası.

LEVHA LXII: 5

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : X11a

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Yalın, boyalı.

HAMUR : Bej renkte (10 YR - 7/3) olan hamuru, orta boy kireç ve küçük boy taşçık katkılı. Gri özlü (440).

BEZEME : Mat siyah (7.5 YR - 4/1) renkte, karışık çizgisel bezekli.

KASA NO : 95.X11a.1.28.

TANIM : Kalın cidarlı, boyalı kap parçası.

LEVHA LXII: 6

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11b

TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı, boyanmadan önce hafifçe perdahlanmış.

ASTAR : Dış:Bej renk (7.5 YR - 7/3).

HAMUR : Pembemsi devetüyü renk (5 YR - 7/6) ince hamuru, kum katkılı (411).

BEZEME : Kahverengi renkte (10 R - 5/6), üç paralel

şeritten oluşan boya bezekli.

KASA NO : 95.Y11b.23.2.

TANIM : Kalın cidarlı, boyalı kap parçası.

LEVHA LXII: 7

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11a

TEKNİK : Çark yapımı, orta derecede pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur renginde astarlı, boyanmadan önce hafifçe perdahlanmış.

ASTAR	: Dış: Bej (10 YR - 7/3).
HAMUR	: Bej renkte (10 YR - 7/3) kaba hamuru, orta boy kireç ve küçük boy taşçık katkı (440).
BEZEME	: Mat siyah renkte (7.5 YR - 4/1), kafes motifi bezekli.
KASA NO	: 95.Y11a.96.12.
TANIM	: Boyalı kap parçası.

LEVHA LXIII: 1

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z12

TEKNİK	: El yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Hamur renginde astarlı; boyanmadan önce perdahlanmış.
ASTAR	: Dış: Pembemsi devetüyü (7.5 YR - 7/4).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (7.5 YR - 8/4) hamuru, kum ve taşçık katkı. Gri özlü (470).
BEZEME	: Açık kırmızımsı kahverengi renkte (10 R - 5/6) yatay ve dikey çizgisel bezekli.
KASA NO	: 95.Z12.5.8.
TANIM	: Kalın cidarlı, boyalı kap parçası.

LEVHA LXIII: 2

Amorf parça.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z11b

TEKNİK	: Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Astarlı; boyanmadan önce perdahlanmış.
ASTAR	: Dış: Devetüyü (7.5 YR - 7/4).
HAMUR	: Açık kahverengi renk (2.5 YR - 5/6) hamuru, orta boy taşçık ve kireç katkı.Gri özlü (440).
BEZEME	: Koyu kahverengi renkte (7.5 YR - 2.5/3),

ince paralel çizgi ve bunların arasında yer alan yarım daire ve nokta bezekli.

KASA NO : 95.Z11b.32.21.

TANIM : Boyalı kap parçası.

LEVHA LXIII: 3

Kulp parçası.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : W11b

TEKNİK : İyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı, boyalı.

ASTAR : Dış: Yeşilimsi bej (10 YR - 7/2).

HAMUR : Devetüyü renk (7.5 YR - 8/4) hamuru, orta boy taşçık ve kireç katkılı (470).

BEZEME : Üzeri siyah renkte (7.5 YR - 7/3) düz şerit ve dalgalı hat bezekli.

KASA NO : 95.W11b.81.3.

TANIM : Boyalı, dikey şerit kulp parçası.

LEVHA LXIII: 4

Kulp parçası.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK : İyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ : Astarlı, boyalı.

ASTAR : Dış: Yeşilimsi bej (10 YR - 7/2).

HAMUR : Koyu bej renk (10 YR - 7/3) hamuru, ince kum katkılı (411).

BEZEME : Siyah renkte (7.5 YR - 3/1), dikey ve yatay şeritler ile dalgalı hat bezekli.

KASA NO : 95.Y10.12.19.

TANIM : Boyalı, dikey şerit kulp parçası.

LEVHA LXIII: 5

Kulp parçası.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: İyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boyalı.
HAMUR	: Pembemsi renkte (7.5 YR - 8/4) olan ince hamuru, kum katkılı (440).
BEZEME	: Kiremit kırmızısı renkte (10 R - 5/6) dikey şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.24.20.
TANIM	: Üzeri yivli, boyalı şerit kulp parçası.

LEVHA LXIII: 6

Kulp parçası.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y10, III. yapı seviyesi.

TEKNİK	: İyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Yalın, boyalı.
HAMUR	: Pembemsi renkte (7.5 YR - 7/4) kaliteli hamuru, ince kum katkılı (440).
BEZEME	: Üzeri koyu kahverengi renkte (10 R - 4/4) dikey şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y10.24.7.
TANIM	: Boyalı dikey şerit kulp parçası.

LEVHA LXIV: 1

Çanak ağız parçası.

TİP : 2.2.1.1.

BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Y11a

TEKNİK	: Çark yapımı, orta derecede pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ	: Hamur renginde astarlı; boyalı.
ASTAR	: Dış ve İç: Pembemsi devetüyü (2.5 YR - 6/6).
HAMUR	: Pembemsi devetüyü renk (2.5 YR - 6/6) hamuru, ince kum katkılı (441).
ÖLÇÜLERİ	: Ağız Çapı : 22 cm. (?)
BEZEME	: Kırmızı renkte (10 R - 5/8), içte ve dışta tek şerit bezekli.
KASA NO	: 95.Y11a.117.11.

TANIM : Dışa açık basit ağız kenarlı, keskin profilli
sığ çanak parçası.

LEVHA LXIV: 2

Çanak ağız parçası.

TİP : 1.7.1.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z 11b/X11a
TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ : İçte ve dışta astarlı ve perdahlı.
ASTAR : Dış ve iç: Kırmızı (10R-5/8).
HAMUR : Kahverengimsi devetüyü renk (7.5YR-6/6)
hamuru kum katkılı (410).
ÖLÇÜLERİ : Ağız Çapı: 23 cm.
KASA NO : 95.Z11b/X11a.101.1.
TANIM : Hafif içe dönük, dışa doğru
kalınlaştırılmış ağızlı derin çanak.

LEVHA LXIV: 3

Çömlek ağız parçası.

TİP : 1.7.1.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Z11b
TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.
YÜZEY İŞLENİŞİ : Hamur renginde astarlı.
ASTAR : Kırmızı (10R-5/8).
HAMUR : Kırmızı renk (10R-5/8) hamuru kum ve
küçük taşçık katkılı (460).
ÖLÇÜLERİ : Ağız çapı : 20 cm.
KASA NO : 95.Z11b.81.5.
TANIM : Basit ağız kenarlı, dışa açık ağızlı
çömlek ağız parçası.

LEVHA LXV

Testi.

TİP : 1.3.1.
BULUNTU YERİ VE TABAKASI : Oylum Höyük
TEKNİK : Çark yapımı, iyi pişmiş.

YÜZEY İŞLENİŞİ

: Hamur renginde astarlı ve parlak perdahlı.

ASTAR

: Dış: Kırmızımsı kahverengi (2.5 YR - 6/6).

HAMUR

: Açık kırmızı renk (2.5 YR - 6/6) hamuru, ince kum katkılı (410).

ÖLÇÜLERİ

:Dip Çapı: 4,5 cm.;

Yükseklik: 21,5 cm.; Genişlik: 13,8 cm.

BEZEME

: Düz, ince yiv bez bezekli.

BULUNDUĞU MÜZE

: Gaziantep Müzesi (Müze Envanter No: 390).

TANIM

: İki tarafı birleştirilmiş akıtacaklı, dışa doğru hafifçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, basık gövdesi keskin profilli, halka dipli ve yuvarlak kesitli tek dikey kulplu.

KAYNAKÇA

AKKERMANS, P.M.M.G. ve I. ROSSMEISL

- 1990 "Excavations at Tell Sabi Abyad, Northern Syria: A Regional Centre on the Assyrian Frontier." *Akkadica*, 66: 13-60.

ALBRIGHT, William F.

- 1932 "The Excavation of Tell Beit Mirsim in Palestine, I: The Pottery of the First Three Campaigns." *Annual of the American Schools of Oriental Research*, 12: 1 v.d.
- 1933 "The Excavation of Tell Beit Mirsim IA: The Bronze Age Pottery of the Fourth Campaign." *Annual of the American Schools of Oriental Research*, 13: 55-127
- 1938 "The Excavations at Tell Beit Mirsim II: The Bronze Age." *Annual of the American Schools of Oriental Research*, 17: 12 v.d.
- 1942a "A Third Revision of the Early Chronology of Western Asia." *Bullettin of the American Schools of Oriental Research*, 88: 28-36
- 1942b "Kizzuwatna and the Problem of Hittite Geography." *American Journal of Archaeology*, 46: 444-446
- 1944 "An Unrecognized Amarna Letter from Ugarit." *Bullettin of the American Schools of Oriental Research*, 95: 30-33
- 1962 "The Chronology of Middle Bronze I (Early Bronze-Middle Bronze)." *Bullettin of the American Schools of Oriental Research*, 168: 37-41
- 1966 "Remark on the Chronology of Early Bronze IV - Middle Bronze IIA in Phoenicia and Syria-Palestine."

Bullettin of the American Schools of Oriental Research, 184: 26-35

1973 "The Historical Framework of Palestinian Archaeology Between 2100 and 1600 B.C. (E.B. IV, M.B. IIA-B)." *Bullettin of the American Schools of Oriental Research*, 209: 12-18

1975 "Syria, the Philistines and Phoenicia."
The Cambridge Ancient History, II, 2: 507-536
London: Cambridge at the University Press.

ALGAZE, Guillermo

1988 *Dicle - Fırat Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Projesi, 1988*.
Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Basımevi. (Tarihi Eserleri Kurtarma, Değerlendirme ve Araştırma Merkezi).

1990a *Town and Country in Southeastern Anatolia, II: The Stratigraphic Sequence at Kurban Höyük*. (Text)(Oriental Institute Publications, Volume 110)Chicago: The Oriental Institute of the University of Chicago

1990b *Town and Country in Southeastern Anatolia, II: The Stratigraphic Sequence at Kurban Höyük*. (Plates)(Oriental Institute Publications, Volume 110) Chicago: The Oriental Institute of the University of Chicago.

ALKIM, U. Bahadır

1963 "Tilmen Hüyük."
Orientalia, 32: 76-77

1964a "Tilmen Hüyük."
Orientalia, 33: 503-507

1964b "İslahiye Bölgesi Araştırmaları ve Tilmen Höyük Kazısı."
Bulleten, XXVIII, 111: 564-568.

1968a "İslahiye Region."
Anatolian Studies, XVIII: 21-23

1968b "İslahiye Bölgesi Çalışmaları (1968)."
Türk Arkeoloji Dergisi, XVII: 39-42

1969 "The Amanus Region in Turkey : New Light on the Historical Geography and Archaeology." *Archaeology*, XXII, 4: 280-289.

- 1970 ***Anatolia I: From the Beginings to the End of the 2nd Millennium B.C.*** Geneva, Paris, München : Nagel Publishers.
Translated from the French by J. HOGARTH.
- ALKIM, U.Bahadır ve H. ALKIM
1966 “Gedikli (Karahüyük) Kazısı Birinci Ön-Rapor.”
Belleten , XXX, 117: 1-56
- ALKIM, Handan
1979 “Gedikli (Karahüyük) Çanak - ÇömleğineTopluBirBakış.”
VIII. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler), I, Ankara : Türk Tarih Kurumu :135-142
- ALLEN, Susan Heuch
1990 ***Northwest Anatolian Grey Wares in the Late Bronze Age: Analysis and Distribution in the Eastern Mediterranean.***
Doktora tezi, Brown University, 1990, University Microfilms International.
- EL-AMIN, Mahmud ve M.E.L. MALLOWAN
1950 “Sounding in the Makhmur Plain.”
Sumer, VI, 1: 55-90
- AMIRAN, Ruth, D. ALON, R. GOETHERT, D. GAVISH ve D.H.K. AMIRAN
1980 “The Arad Countryside.”
Levant, 12: 22-29.
- ANASTASIO, Stefano
1993 ***L’Archeologia Della Mesopotamia Settentrionale (Iraq, Siria, Turchia): Bibliografia Per L’Eta.*** Firenze: Preclassica.
- ARCHI, Alfonso, P.E. PECORELLA, M. SALVINI
1971 ***Gaziantep e la sua regione : Uno studio storico e topografico degli insediamenti preclassici*** (Incunabula Graeca, XLVIII). Roma: Edizioni dell’ Ateneo.
- ARNAUD, Daniel
1975 “Les Textes d’Emar et la Chronologie de la fin du Bronze

Recent." *Syria*, 52: 87-92

ARNS, R., A. BECKER, K. KOHLMAYER, W. LUDWIG, E. SCHNEIDERS, G. SELZ ve E. STROMMENDER

- 1984 "Ausgrabungen in Tall Bi'a 1982 und 1983."
Mitteilungen der Deutschen Orient - Gesellschaft zu Berlin,
116:15-64.

ARTZY, H., I. PERLMAN ve F. ASARO

- 1978 "Imported and Local Bichrome Ware in Megiddo."
Levant, 10: 99-111.

- 1981 "Cypriote Pottery Imports at Ras Shamra."
Israel Exploration Journal, XXXI, 1-2: 31-47.

ASTOUR, Michael C.

- 1963 "Place - Names from the Kingdom of Alalah in the Nord Syrian
List of Thutmose III: A Study in Historical Topography."
Journal of Near Eastern Studies, 22: 220-241.

- 1969 "The Partition of the Confederacy of Mukish-Nukhashshe-Nii by
Shuppiluliuma: A Study in Political Geography of the Amarna
Age." *Orientalia*, 38: 381-414.

- 1972 "Hattusilis, Halab and Hanigalbat."
Journal of Near Eastern Studies, 31: 102-109.

- 1989 *Hittite History and Absolute Chronology of the Bronze Age*.
Partille: Paul Aströms Förlag.

ASTROM, Paul.

- 1989 "Early Connections Between Anatolia and Cyprus."
K. EMRE, B. HROUDA, M. MELLINK, N. ÖZGÜÇ (Ed.),
*Anatolia and Ancient Near East: Studies in Honor of Tahsin
Özgüç* : 15-17.

BALKAN, Kemal

- 1955 *Kanis Karumu'nun Kronoloji Problemleri Hakkında
Müşahadeler*.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- BARTL, K.
1990 "Khirbet Esh-Shenef: A Late Bronze Age Settlement in the Balikh Valley Northern Syria." *Akkadica*, 67: 10-32.
- BAURAIN, P.
1923 "La Citadelle d'Alep." *Syria*, 4: 180
- BEHM-BLANCKE, M.R.
1983a "Hasek Höyük: Die Grabungen 1981." *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXVI, 2: 65-78.
1983b "Hasek Höyük, Lidar." *American Journal of Archaeology*, LXXXVII, 3: 433.
- BEN-TOR, Ammon, Y. PORTUGALI ve M. AVISSAR
1981 "The First Two Seasons of Excavations at Tel Qashish, 1978-1979: Preliminary Report." *Israel Exploration Journal*, XXXI, 3-4: 137-164.
1986 "The Trade Relations of Palestine in the Early Bronze Age." *Journal of Economic and Social History of the Orient*, 29: 1-27.
- BERNBECK, Reinhard
1993 *Steppe Als Kulturlandschaft: Das'Ağığ-Gebiet Ostsyriens vom Neolithikum bis zur İslamiscen Zeit.* Dietrich Reimer Verlag, Berlin.
- BEYER, Dominique (ed.)
1982 *A L'Occasion D'une Exposition Meskene-Emar: Dix ans de travaux 1972-1982.* (Mission Archeologique de Meskene-Emar) Paris: Editions Recherche sur les Civilisation.
- BIETAK, M.
1984 "Problems of Middle Bronze Age Chronology: New Evidence from Egypt." *American Journal of Archaeology*, LXXXVIII, 3: 471-435.
- BING, John Daniel
1985 *A History of Cilicia During the Assyrian Period.* Michigan: University Microfilms Inc.

BOSSERT, Helmuth Th.

- 1951 *Altsyrien: Kunst und Handwerk in Cypern, Syrien, Palastina, Transjordanien und Arabien von den Anfängen bis zum völligen aufgehen in der Griechisch-Römischen Kultur.*
Tübingen: Verlag Ernst Wasmuth.

BOUNNI, Adnan

- 1974 *Sauvegarde des Antiquites du Lac du Barrage de L'Euphrate.*
Directorate General of Antiquities and Museums of Syria.
- 1979a "Campaign and Exhibition from the Euphrates in Syria."
D.N. FREEDMANN (ed.), *Annual of the Schools of Oriental Research*, 44: 1-7.
- 1979b "Preliminary Report on the Archaeological Excavations at Tell al-Abd and Anab al-Safinah (Euphrates) 1971-72."
Annual of American Schools of Oriental Research, 44: 49-61.

BOUNNI, A., E. LAGARCE, J. LAGARCE ve N. SALIBY

- 1976 "Rapport preliminaire sur la Premiere Campagne de Fouilles (1975) a Ibn Hani (Syrie)." *Syria*, 53: 233-279.

BOUNNI, A., J. LAGARCE ve N. SALIBY

- 1978 "Rapport preliminaire sur la deuxieme campagna de fouilles (1976) a Ibn Hani (Syrie)." *Syria*, 55: 152-233.

BOUNNI, A., E. LAGARCE, N. SALIBY ve L. BLADR

- 1979c "Rapport preliminaire sur la Troisieme Campagne de Fouilles (1977): A Ibn Hani (Syrie)." *Syria*, 56: 217-291.

BRAIDWOOD, Robert J.

- 1937 *Mounds in the Plain of Antioch: An Archaeological Survey.*
Chicago: The University of Chicago.

BRAIDWOOD, Robert J. ve L.J. BRAIDWOOD

- 1960 *Excavation in the Plain of Antioch, I: The Earlier Assemblages, Phases A-J.* Chicago: The University of Chicago Oriental Publications.

BRETSCHNEIDER, J., A. DIETRICH ve G. HANS

- 1993 "Erster Vorbericht über die Ausgrabungen auf dem TellBeydar

/Nordsyrien." *Ugarit-Forschungen: Internationales Jahrbuch für die Altertumskunde Syrien-Palastinas*, 25: 1 v.d., Vluyn: Verlag Butzon und Bercker Kevelaer.

BRIDEL, Philippe, C. KRAUSE, H. SPYCHER, R.A. STUCKY, P. SUTER, S. ZELLWEGER

- 1974 *Tell el Hajj in Syrien: Zweiter vorläufiger Bericht Grabungskampagne 1972* (Herausgegeben vom Archäologischen Seminar der Universität Bern), Bern.

BUCCELLATI, Giorgio ve M. KELLY-BUCCELLATI

- 1977 "General Introduction and the Stratigraphic Record of the First Two Seasons." (Terqa Preliminary Reports, 1) *Syro-Mesopotamia Studies*, I, 3: 1v.d., Malibu: Undena Publications.
- 1977-78 "The Terqa Archaeological Project: First Preliminary Rapport." *Les Annales Archeologiques Arabes Syriennes*, 27-28: 71-96.

BUCHHOLZ, H.G.

- 1973 "Grey Trojan Ware in Cyprus and northern Syria" R.A. CROSSLAND (ed.). *Bronze Age Migrations in the Aegean*: 179-187, London.

BUNNENS, Guy

- 1989 "Tell Ahmar on the Euphrates, A New Research Project of the University of Melbourne." *Akkadica*, 63: 1-11.
- 1992 "Melbourne University Excavations at Tell Ahmar on the Euphrates Short Report on the 1989-1992 Seasons." *Akkadica*, 79-80: 1-13.

CARTER, Elizabeth

- 1979 "Elamite Pottery, ca.2000-1000 B.C." *Journal of Near East Studies*, 38: 111-194.

CATLING, H.W.

- 1973 "Cyprus in the Middle Bronze Age." *The Cambridge Ancient History*, II,1: 165-175. Cambridge: Cambridge at the University Press.
- 1975 "Cyprus in the Late Bronze Age." *The Cambridge Ancient History*, II,2: 188-216.

Cambridge: Cambridge at the University Press.

CAUBET, Annie

1982 "La Ceramique"

A L'Occasion D'une Exposition Meskene-Emar: Dix ans de travaux 1972-1982. (Mission Archeologique de Meskene-Emar) Paris: Editions Recherche sur les civilisation.

CECHINI, S.

1965 *La Ceramica di Nuzi.* (Universita di Roma-Centro di Studi Semitici 15) Roma: Istituto di Studi del Vicino Oriente Universita.

CHILDE, Gordon

1915 "On the Date and Origin of Minyan Ware"

The Journal of Hellenic Studies, XXXV: 196-207.

CURVERS, Hans H

1988 "The Period VII Pottery."

M.N. VAN LOON (ed.), *Hammam et-Turkman: Report on the University of Amsterdam's 1981-84 Excavations in Syria, II: 397-455.* Leiden: Nederland Instituut voor het Nabije Oosten.

1989 "The Beginning of the Third Millennium in Syria."

O.M.C. HAEX, H.H. CURVERS, P.M.M.G. AKKERMANS (ed.), *To the Euphrates and Beyond : Archeological Studies in Honour of Maurits N. Van Loon* : 173-194. Rotterdam, Brookfield: A.A. Balkema.

ÇİLİNGİROĞLU, Altan

1984 "The Second Millennium Painted Pottery Tradition of the Van Lake Basin" *Anatolian Studies*, XXXIV: 129-140.

DALLEY, Stephanie

1984 *Mari and Karana: Two Old Babylonian Cities.*

London, New York: Longman.

DARGA, A. Muhibbe

1986 "Şemsiyetepe Kazıları 1985 Sezonu Sonuçları"

VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 26-30 Mayıs 1986)
:157-171. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler
ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

DAVIDSON, T.E., T.WATKINS

- 1981 "Two Seasons of Excavation at Tell Aqab in the Jezirah, N.G.
Syria" *Iraq*, XLIII:1-18

DEVER, William G.

- 1970 "The Middle Bronze I Period in Syria and Palestine"
J.A. SANDERS (ed), *Near Eastern Archaeology in the
Twentieth Century: Essays in Honor of Helson Glueck*: 132-
163. New York: Doubleday and Company, Inc.
- 1973 "The EB IV - MB I Horizon in Transjordan and Southern
Palestine" *Bulletin of the American Schools of Oriental
Research*, 210:37-63.
- 1980 "New Vistas on the EB IV (MB) Horizon in Syria-Palestine."
Bulletin of the American Schools of Oriental Research, 237:35-
64.

DEVER, W.W., H.D. LANCE, R.G. BULLARD, D.P. COLE, S.GITIN, J.S.

HOLLADAY, J.D. SEGER, A.M. WALKER, R.B. WRIGHT

- 1986a *Gezer IV: The 1968-71 Seasons in Field VI, the Acropolis*, 1,
(Plates, Plans, Vol.IV). (Annual of the Nelson Glueck School of
Biblical Archaeology), Jerusalem: Kefer Press Enterprises.
- 1986b *Gezer IV: The 1969-71 Seasons in Field VI, the Acropolis*, 2,
(Plates, Plans, Vol. IV). (Annual of the Nelson Glueck School of
Biblical Archaeology) Jerusalem: Kefer Press Enterprises.

DORNEMANN, Rudolph H.

- 1979 "Tell Hadidi: A Millennium of Bronze Age Occupation"
D.N. FREEDMAN (ed.), *Archaeological Reports from the Tabqa
Dam Project Euphrates Valley, Syria*, 44:133-151.
Cambridge: Published by American Schools of Oriental Research
- 1981 "The Late Bronze Age Pottery Tradition at Tell Hadidi, Syria"
Bulletin of the American Schools of Oriental Research, 241:29-
47

- 1983 ***The Archaeology of the Transjordan in the Bronze and Iron Ages.*** Milwaukee: Milwaukee Public Museum
- 1988 “Tell Hadidi: One Bronze Age Site Among Many in the Tabqa Dam Salvage.” *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 270:13-42.
- DROWER, Margaret S.
- 1973 “Syria c. 1550-1400 B.C.”
The Cambridge Ancient History, II, 1
 Cambridge: Cambridge at the University Press.
- 1975 “Ugarit”
The Cambridge Ancient History, II, 2
 Cambridge: Cambridge at the University Press.
- DUNAND, Maurice, N. SALIBY
- 1957 “A La Recherche de Simyra”
Les Annales Archeologiques de Syrie, VII:3-16.
- DUNAND, M., A. BOUNNI, N.SALIBY
- 1964 “Fouilles de Tell Kazel, Rapport preliminaire.”
Les Annales Archeologiques de Syrie, XIV:3-14.
- DUNHAM, Sally
- 1990 “A Ceramic Chronology from Tell Leilan: Operation I.”
American Journal of Archaeology, 94: 684-686.
- DUSSAUD, Rene
- 1928 “Observations sur la ceramique du II. Millenaire avant Notre Ere.” *Syria*, 9:131-150.
- 1931 “Fouilles de M.Ploix de Rotrou dans la Citadelle d’Alep.”
Syria, XII: 95-96.
- 1934 “L’Enceinte fortifiee d’Alep.”
Syria, XV: 300-301.
- DYSON, Robert H.
- 1969 “A Decade in Iran.”
Expedition, XI, 2: 39-47.

EGAMİ, Namio ve Sei-ichi MASUDA

- 1984 ***Tell Mastuma: Excavations in Idlib District Syria 1982.***
(Preliminary Report of Archaeological research in Syria, Vol III.)
The Ancient Orient Museum, Tokyo.

EHRICH, Robert W.(ed)

- 1965 ***Chronologies in Old World Archaeology.***
Chicago, London: The University of Chicago Press.

ENSERT, H.Kübra

- 1995 ***Eski Tunç Çağı Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye Bölgesi
Ölü Gömme Gelenekleri Işığında Oylum Höyük Mezarları.***
(Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERKANAL, Hayat

- 1990 "1989 Gırnevaz Kazıları."
XII. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 28 Mayıs-1 Haziran
1990) : 277-292, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski
Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

EVANS, Arthur

- 1921 ***The Palace of Minos at Knossos, I : The Neolithic and Early
and Middle Minoan Ages.*** Machmillan and Co. Lmt., London.
- 1936 "Some Notes on the Tall Atchana Pottery."
The Journal of Hellenic Studies, 56:133-134.

FIELDEN, K.

- 1977 "Tell Brak 1976: The Pottery."
Iraq, 39: 245-255.

FLEMING, Daniel E.

- 1955 "More Help from Syria: Introducing Emar to Biblical Study."
Biblical Archaeologist, LVIII, 3: 139-147.
- 1992 "A Limited Kingship: Late Bronze Emar in Ancient Syria."
Ugarit- Forschungen, 24: 59-71.(Internationales Jahrbuch für die
Altertumstunde Syrien- Palastinas.)

FORSDYKE, E.A.

- 1927 "A Late Mycenaean Vase from Cyprus"

Essay in Aegean Archaeology

(Presented to Sir Arthur Evans in honour of his 75'th birthday) At the Clarendon Press, Oxford.

FRANKFORT, H.

- 1924 ***Studies in Early Pottery of the Near East, I: Mesopotamia, Syria and Egypt and Their Earliest Interrelations.***
London: Royal Anthropological Institute.

FREEDMAN, N.J. (ed.)

- 1977 "Archaeological Reports from the Tabqa Dam Project : Euphrates Valley, Syria." ***Annual of the American Schools of Oriental Research***, 44:1 v.d.

FRENCH, David H.

- 1969 "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia, II: The Balıkesir and Akhisar/Manisa Area." ***Anatolian Studies***, XIX, 1969: 41-98.
- 1991 "Tille 90"
XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Çanakkale 27-31 Mayıs 1991): 335-352. T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

FRENCH, David H. ve S.HELMS

- 1973 "Aşvan Kale: The Third Millennium Pottery."
Anatolian Studies, 23:153-158.

FUGMANN, E.

- 1958 "Hama : Fouilles et recherches de la Fondation Carlsberg 1931-1938." ***L'architecture des périodes pre-Hellenistiques***, II,1.
Copenhagen: National Museent.

FURUMARK, Arne

- 1941 ***The Mycenaean Pottery: Analysis and Classification.***
Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag, Stockholm.

GARSTANG, John

- 1908 "Excavations at Sakje-Geuzi, in North Syria:Preliminary Report for 1908"J.L. MYRES (ed.), ***Liverpool Annales of Archaeology and Anthropology***, I: 97-117.
- 1938 "Exploration in Cilicia: The Neilson Expedition: Preliminary

Report II." J.P. DROOP ve A. M. BLACKMAN (ed.), *Liverpool Annales of Archaeology and Anthropology*, XXV:1-2:12-23

- 1940 "Explorations in Cilicia : The Nelson Expedition: Fifth Interim Report: Excavations at Mersin 1938-39. J.P. DROOP ve A.M. BLACKMANN (ed.), *Liverpool Annales of Archaeology and Anthropology*, XVI: 89-158.

- 1953 *Prehistoric Mersin: Yumuktepe in Southern Turkey* (The Nelson Expedition in Cilicia) , Oxford: Clarendon Press.

GERSTENBLITH, Patty

- 1980 "A Reassessment of the Beginning of the Middle Bronze Age in Syria-Palestine." *Bullettin of the American Schools of Oriental Research*, 237: 65-84.

GITTLEN, Barry M.

- 1981 "The Cultural and Chronological Implications of the Cypro-Palestinian Trade During the Late Bronz Age." *Bullettin of the American Schools of Orintat Research*, 241:49-59.

GOETZE, Albrecht

- 1957 "The Syrian Town of Emar" *Bullettin of the American Schools of Oriental Research*, 147: 22-27.

- 1975a "The Struggle for the Domination of Syria (1400-1300 B.C.)." *The Cambridge Ancient History*, II, 2: 1-20.
Cambridge: Cambridge at the University Press.

- 1975b "The Hittites and Syria (1300-1200 B.C.)" *The Cambridge Ancient History*, II, 2: 252-273.
Cambridge: Cambridge at the University Press.

GOLDMAN, Hetty

- 1935 "Preliminary Expedition to Cilicia, 1934 and Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1935." *American Journal of Archaeology*, XXXIX, 4: 526-549.

- 1937 "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1936." *American Journal of Archaeology*, XLI, 2: 262-286.

- 1938 "Excevatons at Gözlü Kule, Tarsus, 1937." *American Journal of Archaeology*, XLII: 30-33.

- 1956 *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, II : From the Neolithic through the Bronze Age.* Princeton , New Jersey : Princeton University Press.
- de GRAEVE, Marie-Chrichtene
- 1983 "The Ships of the Ancient Near East (c. 2000-500 B.C.)." *American Journal of Archaeology*, LXXXVII, 1: 111-112.
- HAEX, O.M.C., H.H. CURVERS ve P.M.M.G. AKKERMANS (ed.)
- 1989 *To the Euphrates and Beyond: Archaeological Studies in Honour of Maurits N. Van Loon.* Rotterdam, Brookfield: A.A. Balkema.
- HAENZ, Marlies
- 1993 "The Chronology and Ceramic Assemblages of Alalakh." *Akkadica*, 83: 1-28.
- HALL, E.H.
- 1912 *Excavations in Eastern Crete Sphoungaras*
Published by the University Museum, Philadelphia.
- HALLO, William W. ve W.K. SIMPSON
- 1971 *The Ancient Near East History.*(Under the General Editorship of John Morten Blum)New York, Chicago, San Francisco, Atlanta : Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
- HAMLIN, Carol
- 1971 *The Habur Ware Ceramic Assemblage of Northern Mesopotamia: Analysis of It's Distribution.*Philadelphia: Ann Arbor.
- 1974 "The Early Second Millennium Ceramic Assemblage of Dinkha Tepe." *Iran*, 12: 125-154.
- HANSEN, Donald P.
- 1965 "Relative Chronology of Mesopotamia, II: The Pottery Sequence at Nippur from the Middle Uruk to the end of the Old Babylonian Period (3400-1600 B.C.)."
Robert W. EHRICH (ed.) *Chronologies in Old World* : 201-214.Chicago, London: The University of Chicago Press.

HAUPTMANN, Harald

- 1970 "Norşun-Tepe 1968 Kazıları Ön-Raporu."
Keban Projesi 1968 Yaz Çalışmaları, I, 1:103-130.
Ankara: ODTÜ Keban Projesi Yayınları.
- 1982 "Lidar Höyük, 1981."
Anatolian Studies, XXXII: 17-18.
- 1983 "Lidar Höyük, 1981."
Türk Arkeoloji Dergisi, XXVI, 2: 93-110.
- 1984 "Lidar Höyük, 1983."
Anatolian Studies, XXXIV: 226-228.
- 1985 "Lidar Höyük, 1984."
Anatolian Studies XXXV: 203-205.
- 1987 "Lidar Höyük and Nevalı Çori, 1986."
Anatolian Studies, XXXVII: 203-207.

HOLLAND, T.A.

- 1976 "Preliminary Report on Excavations at Tell Es-Sweyhat, Syria, 1973-74." *Levant*, 8: 36-70.
- 1977 "Preliminary Report on Excavations at Tell Es-Sweyhat."
Levant, 9 : 36-65.

HOOD, Siclair

- 1951 "Excavations at Tabara el-Akrad, 1948-49."
Anatolian Studies, I. 113-147.

HROUDA, Barthel

- 1957 "Die bemalte Keramik des zweiten Jahrtausends in Nordmesopotamien und Nordsyrien." *Istanbuler Forschungen*, 19, Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- 1959 "Die bemalte Keramik des zweiten Jahrtausends in Nordmesopotamien und Nordsyrien." *Syria*, 36: 121-124.
- 1989 "Die Habur-Ware in Neuerer Sicht."
Anatolia and the Ancient Near East : Studies in Honor of Tahsin Özgüç: 205-214, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

INGHOLT, H.

- 1940 **Rapport Preliminaire sur Sept Campagnes de Fouilles a Hama en Syrie (1932-38).** Copenhagen: Ejnar Munksgaard.

JAROS, Karl

- 1992 **Kanaan-Israel-Palästina** (Ein Gang durch die Geschichte der Heiligen Landes) Philipp von Zabern-Mainz am Rhein. Jerusalem.

KANTOR, Helene J.

- 1958 "The Pottery."
C.W. McEWAN (ed.), *Soundings at Tell Fakhariyah* : 21-29.
Chicago: The University of Chicag Press.

KELLY-BUCCELLATI, Marilyn (ed.)

- 1977 "A Typology of Ceramic Vessels of the Third and Second Millennia from the First Two Seasons." (Terqa Preliminary Reports, 4). *Syro-Mesopotamian Studies* I, 6: 1 v.d. Malibu: Undena Publications.

KENYON, Katleen M.

- 1951 "Tombs of the Intermediate Early Bronze- Middle Bronze Age at Tell Ajjul." G.L. HARDING (ed.), *Annual of the Department of Antiquities of Jordan*, I: 41-55. Department of Antiquities Amman.
- 1973 "Palastine in the Middle Bronze Age."
The Cambridge Ancient History, II, 1: 77-116.
Cambridge: Cambridge at the University Press.

KINAL, Füzuzan

- 1964 "İlk Çağda Kıbrıs."
Belleten, XXVIII, 111: 383-418.
- 1975 "Ugarit Kralarının Tarihi."
Tarih Araştırmaları Dergisi, 1970-74, VIII-XII, 14-23: 1-16

KLENGEL, Horst

- 1965 *Geschichte Syriens im 2. Jahrtausend v.u.Z.i. : Nordsyrien.*
Berlin: Akademie Verlag.

- 1992 *Syria: 3000 to 300 B.C. : A Handbook of Political History.*
Berlin: Acdemie Verlag.

KOHLMEYER, Kay

- 1984 "Euphrat-Survey: Die mit Mittel der Gerda Henkel Stiftung durchgeführte archaologische Geländebegehung im Syrischen Euphrattal." *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin*, 116: 95-118.

KRAUSE, Kurt Schuler ve R.A. STUCKY

- 1972 *Tell el-Hajj in Syrien: Erster vorläufiger Bericht Grabungskampagne 1971.* (Herausgegeben vom Archäologischen der Universität Bern), Bern.

KUNÇ, Şeref ve Aladdin ÇUKUR

- 1988 "Yukarı Fırat Havzası Maden Ocakları ve Bazı Arkeolojik Buluntular ile İlişkileri." *IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, (23-27 Mayıs 1998): 29-33. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

KUPPER, J.R.

- 1973 "Northern Mesopotamia and Syria."
The Cambridge Ancient History, II, 1: 1-41
Cambridge: Cambridge at the University Press.

KÜHNE, Hartmut

- 1976 *Die Keramik vom Tell Chuera und Ihre Beziehungen zu funden aus Syrien-Palastina, der Türkei und dem Iraq, I.*
Berlin: Gebr. Mann. Verlag.
- 1984 "Ausgrabungstätigkeit in Syrien."
Archiv für Orientforschung, 27: 111-199.
- 1995 "The assyrians on the Middle Euphrates and the Habur"
M. LIVERANI (ed.), *Neo-Assyrian Geography* (Universita di Roma La Sapienza) Quaderni di Geografia Storica, 5, Roma.

LARSEN, M.T.

- 1979 "Early Assur and International Trade."
Sumer, 35: 347-349.

LEENDERS, Roger

- 1989 The Red Wash Ware Ceramic Assemblage in Syria: A review.”
O.M.C. HAEX, H.H. CURVERS ve P.M.M.G. AKKERMANS
(ed.), *To the Euphrates and Beyond: Archaeological Studies in Honour of Maurits N. Van Loon: 89-102*. Rotterdam,
Brookfield: A.A. Balkema.

LEWY, Julius

- 1952 “Studies in the Historic Geography of the Ancient Near East.”
Orientalia, 21: 265-295.

LIVERANI, Mario (ed.)

- 1995 **Neo Assyrian Geography** (Universita di Roma La Sapienza)
Quaderni di Geografia Storica, 5), Roma.

LLOYD, Seton

- 1938 “Some Ancient in the Sinjar District.”
Iraq, V: 123-142
- 1940 “Iraq Government Soundings at Sinjar.”
Iraq, VII: 13-21.

LLOYD, Seton ve W. BRICE

- 1951 “Harran.”
Anatolian Studies, I: 77-111.

MAHMOUD, Yasin M.A.

- 1970 “Tell al-Fakhar: Report on the First Season’s Excavations.”
Sumer, XXVI, 1 ve 2: 109-126.

MALLOWAN, M.E.L.

- 1936 “The Excavations at Tell Chagar Bazar, and an Archaeological
Survey of the Habur Region, 1934-5.” *Iraq*, 3: 1-86.
- 1937a The Excavations at Tell Chagar Bazar and an Archaeological
Survey of the Habur Region: Second Campaign, 1936.”
Iraq, 4: 91-177.
- 1937b “The Syrian City of Til-Barsip.”
Antiquity, 11: 328-339.
- 1946 “Excavations in the Balih Valley, 1938.”
Iraq, 8: 111-154.

- 1947 "Excavations at Brak and Chagar Bazar."
Iraq, 9: 1-259.
- 1966 "Tell Chuera in Nordost - Syrien."
Iraq, 28: 89-95.
- MANSEL, Arif Müfid
- 1988 **Ege ve Yunan Tarihi**
Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi
- MARGUERON, Jean-Claude
- 1995 "Emar, Capital of Astata in the Fourteenth Century B.C."
Biblical Archaeologist, LVIII, 3: 126-138.
- 1975 "Quatre Campagne de Fouilles a Emar (1972-1974): Un Bilan Provisoire." *Syria*, 52: 51-85.
- MASSON, E.
- 1975 "Quelques Sceaux Hittites Hieroglyphiques."
Syria, 52: 231-239.
- MATTHEWS, John
- 1981a "Early Bronze IV."
J. MATTHEWS (ed.), *The River Qoueiq, Northern Syria, and It's Catchment: Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-79, II*: 327-348. Oxford: BAR International Series 98 (II).
- 1981b "Some Problems of the 2nd Millennium B.C. : The Middle and Late Bronze Ages." J. MATTHEWS (ed.), *The River Qoueiq, Northern Syria, and It's Catchment : Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-79, II*. Oxford: BAR International Series 98 (II).
- 1981c "The Iron Age (c. 1200-700 B.C.)"
J. MATTHEWS (ed.), *The River Qoueiq, Northern Syria and It's Catchment: Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-79, II*. Oxford: BAR International Series 98 (II).
- MATTHIAE, Paolo
- 1979 Ebla in the Period of the Amorite Dynasties and the Dynasty of Akkad: *Recent Archaeological Discoveries at Tell Mardikh (1975)*. Malibu, California: Undena Publications.

- 1980a ***Ebla: An Empire Rediscovered.***
Translated by C. HOLME, London, Sydney, Auckland, Toronto:
Hodder and Stoughton.
- 1980b "Two Princely Tombs at Tell Mardikh - Ebla"
Archaeology, 33/2: 1 v.d.
- 1989 "Jugs of the North-Syrian / Cilician and Levantine Painted
Wares from the Middle Bronze II Royal Tombs at Ebla"
K.EMRE, B.HROUDA, M.MELLINK, N.ÖZGÜÇ (ed.), *Anatolia
and the Ancient Near East: Studies in Honor of Tahsin Özgüç*
:303-313, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

MAZZONI, Stefania

- 1985 "Elements of the Ceramic Culture of Early Syrian Ebla in
Comparison With Syro-Palestinian EB IV" *Bullettin of the
American Schools of Oriental Research* , 257:1-18.

McEWAN, C.W.(ed.)

- 1958 ***Sounding at Tell Fakhariyah*** (Oriental Institute Publications,
Vol.LXXIX) Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.

McGOVERN, Patrick E.

- 1982 "Exploring the Burial Caves of the Baq'ah Valley in Jordan"
Archaeology, 35/5: 46-54.

McGRATH, Anne ve F. GRABROVAZ

- 1981 "The Kiln Dump at Tell Kadrich"
J. MATTHEWS (ed.), *The River Queiq, Northern Syria, and It's
Catchment: Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-
79, II*: 361-368. Oxford: BAR International Series 98 (II).

MEE, Christopher

- 1978 "Aegean Trade and Settlement in Anatolia in the Second
Millennium B.C." *Anatolian Studies*, XXVIII:121-156.

MELLAART, James

- 1957 "Anatolian Chronology in the Early and Middle Bronze Age"
Anatolian Studies, VII: 55-88.

MELLINK, Machteld J.

- 1965 "Anatolian Chronology"
Robert W.EHRICH (ed.), *Chronologies in Old World Archaeology*: 101-132. Chicago, London: The University of Chicago Press.

MERRILLEES, R.S. ve J.N. TUBB

- 1979 "A Syro / Cilician Jug from Middle Bronze Age Cyprus"
Report, Department Antiquities Cyprus, 1979:223-229.
Nicosia: Zavallis Press Ltd.

du MESNIL du BUISSON, Le Comte

- 1927 "Les Ruines d'el-Mishrife: au Nord-Est de Homs (Emese)"
Syria, 8: 13-33
- 1928 "L'Ancienne Qatna: Ou les Ruines D'el-Mishrife au N.-E. de Homs (Emese): Deuxieme Campagne de Fouilles (1927)"
Syria, 9 : 4-24.
- 1930 "Copte Rendu de la Quatrieme Campagne de Fouilles A. Mishife - Qatna" *Suriye*, 11: 144-163.
- 1932 "Une Campagne de Fouilles a Khan Sherihoum"
Syria, 13 :171-188.
- 1948 *Baghouz : L'Ancienne Corsote : Le Tell Archaique et la Necropole de l'Age du Bronze*. Leiden : E.J.Brill.

MOORTGAT - CORRENS, Ursula

- 1977-78 "Tell Chuera in Nordost-Syrien"
Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology, 28 : 41-70.

MOUNTJOY, P.A.

- 1993 *Mycenaean Pottery: An Introduction*
Oxford: Oxford University Committee for Archaeology.

MYLONAS, George E.

- 1966 *Mycenae and the Mycenaean Age*.
Princeton, New Jersey: Princeton Univ. Press.

MULLER-KARPE, Hermann

- 1974 *Handbuch der Vorgeschichte*, III/2.
München : C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.

NA'AMMAN, Nadav

- 1981 "Economic Aspects of the Egyptian Occupation of Canaan"
Israel Exploration Journal , XXXI : 3,4:172-185.

OATES, David

- 1965 "The Excavations at Tell al-Rimah, 1964."
Iraq, 27:62-80.
- 1966 "The Excavations at Tell al-Rimah 1965."
Iraq, 28:1-26.
- 1970 "The Excavations at Tell al-Rimah, 1968."
Iraq, 32:1-26.

- 1984 "Tell Brak 1984"
(H.KÜHNE (ed.) "Augrabungstatigkeit in Syrien (3)).
Archiv für Orientforschung, 31:123-126.

ÖKSE, A.Tuba

- 1993 *Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri.*
İstanbul : Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

ÖZDOĞAN, Mehmet

- 1977 *Lower Euphrates Basin 1977 Survey.*
(Orta Doğu Teknik Üniversitesi Aşağı Fırat Projesi, I /2)
İstanbul : Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını.

ÖZGEN, Engin

- 1987 "Gaziantep-Kilis Bölgesi Höyük Yüzey Araştırmaları: Oylum Höyük" *IV.Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Ankara 26-30 Mayıs 1986) : 239-248. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü:
- 1989 "Oylum Höyük-1987" *X.Kazı Sonuçları Toplantısı*, (Ankara 23-27 Mayıs 1988) : 95-102. Ankara: T.C.Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı
- 1989-90 "Oylum Höyük, A Brief Account of investigations conducted in 1987 and 1989." *Anatolica*, XVI: 21-29.

- 1990 "Oylum Höyük 1988."
XI. Kazı Sonuçları Toplantısı, (Antalya 18-23 Mayıs 1989) : 203-210.
 Ankara: T.C.Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü:
- 1993 "An Early Bronze Burial at Oylum Höyük Near Kilis."
 M.J.MELLINK, E. PORADA ve T. ÖZGÜÇ (ed.), *Nimet Özgüç'e Armağan, Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors Studies in Honor of Nimet Özgüç*.
 Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. : 467-472.

ÖZGEN, E. ve E. CARTER

- 1991 "Oylum Höyük, 1989."
XII. Kazı Sonuçları Toplantısı I, (Ankara 28 Mayıs -1 Haziran 1990): 259-268, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

ÖZGÜÇ, Tahsin

- 1946 "Öntarihte Güney ve Güney-Doğu Anadolu'nun Mukayeseli Stratigrafisi." *Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* , IV, 3 (1946-Mart-Nisan) : 251-264. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- 1947 "Eski Hitit Çağının Eşsiz Bir Eseri"
Belleten, XI, 42: 331-334.
- 1953 "Kültepe'de 1950 Yılında T.T.K Adına Yapılan Kazılar Hakkında Ön-Rapor." *Belleten*, XVII, 65: 101-108.
- 1954 "Kültepe'de 1953 Yılında Yapılan Kazılar."
Belleten, XVIII, 71: 357-372.
- 1954a "Kültepe Hafriyatı 1954 I. Kat Eserleri."
Belleten, XIX, 73 (Ocak 1955): 55-63.
- 1955b "Kültepe Hafriyatı 1954 II. Kat Eserleri."
Belleten, XIX, 76 (Ekim 1955): 445-462.
- 1986 "New Observations on the Relationship of Kültepez with Southeast Anatolia and North Syria during the Third Millennium B.C."

J.V. CANBY, E. PORADA, B.S. RIGGS, T. STECH (ed.),
***Ancient Anatolia: Aspects of Change and Cultural
 Development: Essays In Honour of Mahteld J. Mellink.***
 Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin : 31-47.

ÖZGÜÇ, Nimet

1957 "Kultepe Kazılarında Bulunan İdoller."
Belleten, XLVI: 184 v.d.

PARAYRE, Dominique

1986 "Des Hurrites et des Pots: Questions ouvertes a propos de la
 ceramique du Habr et de la Ceramique bichrome." *A Propos des
 Interpretations Archeologiques Poterie: Questions Ouvertes.*
 Paris: Paul Geuthner: 1 v.d.

PARROT, Andre

1984 ***Mission Archeologique de Mari, I: Temple D'Ishtar.***
 Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner.

PECORELLA, P.E. ve M. SALVINI

1984 "Tell Barri / Kahat." (H.Kühne (ed.),
 "Ausgrabungstätigkeit in Syrien (3).")
Archiv for Orientforschung, XXXI: 114-118.

PFÄLZNER, P.

1993 "Die Spätbronzezeit: Tall Umm Aqrebe"
 R. BERNBECK (ed.), ***Steppe Als Kulturlandschaft: Das Ağığ-
 Gebiet Ostsyriens vom Neolithikum bis zur islamischen Zeit,***
 Berlin: Dietrich Reimer Verlag.

1995 ***Mitanische und Mittelassyrische Keramik: Eine
 Chronologische, Funktionale und Produktionsökonomische
 Analyse.*** Berlin: Dietrich Reimer Verlag.

PHILIP, Graham

1989 ***Metal Weapons of the Early and Middle Bronze Ages in Syria-
 Palestine***, I, II. Oxford: BAR International Series 526 (I-II).

du PLAT-TAYLOR, J., M.V. SETON-WILLIAMS, J. WAECHTER

1950 "The Excavations at SakçaGözü."
Iraq, 12: 53-138.

PORADA, Edith

- 1965 "The Relative Chronology of Mesopotamia, I: Seals and Trade (6000-1600 B.C.).
Robert W. EHRICH (ed.). *Chronologies in Old World Archaeology*: 133-200, Chicago, London: The University of Chicago Press.

PRAG, Kay

- 1970 "The 1959 Deep Sounding at Harran in Turkey."
Levant, II: 63-94.

PULAK, Cemal

- 1989 "Ulu Burun Batığı Kazısı (Kaş) 1988 Kampanyası."
XI. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Antalya, 18-23 Mayıs 1989): 317-334. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- 1990 "Ulu Burun (Kaş) Sualtı Kazısı, 1989 Kampanyası."
XII. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 28 Mayıs-1 Haziran): 239-310. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- 1991 "Ulu Burun Batığı Kazısı (Kaş): 1990 Kampanyası."
XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Çanakkale, 27-31 Mayıs 1991): 385-402. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

RILEY, John A.

- 1981a "Petrological Examination of Bronze Age IV Fabrics."
J. MATTHEWS (ed.), The River Qoueiq, Northern Syria and Its Catchment: Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-79, II: 361-368. Oxford: BAR International Series 98 (II).
- 1981b "Petrological Examination of Two Mycenaean Sherds."
J. MATTHEWS (ed.), The River Qoueiq, Northern Syria and Its Catchment: Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-79, II: 413-414. Oxford: BAR International Series 98 (II).

ROLLER, Duane W.

- 1983 "News Letter from the Levant, 1981 (Southern Sections)."
American Journal of Archaeology, LXXXVII, 2: 183-195.
- 1984 "News Letter from the Levant (Southern Section), 1982."
American Journal of Archaeology, LXXXVIII, 2: 217-228.

ROLLIG, Wolfgang ve H. KÜHNE

- 1977-78 "The Lower Habur: A Preliminary Report on a Survey Conducted by the Tübingen Atlas des Vorderen Orients in 1975." *Liverpool Annales of Archaeology and Anthropology*, XXVII-XVIII: 115-140.

ROSSMEISL, Inge

- 1989 "Late Bronze Age Pottery of Tell Sabi Abyad."
P.M.M.G. AKKERMANS (ed.), *Excavations at Tell Sabi Abyad*.
(Balikh Valley Archaeological Project Monograph 1): 337-356.
Oxford: BAR International Series (468).

RUTLER, Jeremy B.

- 1979 "Stone Vases and Minyan Ware: A faced of Minoan influence on Middle Helladic Laconia" *American Journal of Archaeology*, 83 (1979): 364-469.

SASSON, Jack M.

- 1966 "A Sketch of North Syrian Economic Relations in the Middle Bronze Age." *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 9: 161-181.
- 1980 "Two Recent Works on Mari."
Archiv für Orientforschung, 27: 125-135.

SCHAEFFER, Claude F.A.

- 1932 "Les fouilles de Minet el-Beidha et de Ras Shamra-Ugarit, Troisieme Campagne (printemps 1931)." *Syria*, 13: 1-27.
- 1933 "Les fouilles de Minet el-Beidha et de Ras-Shamra, Quatrieme Campagne (printemps 1932)." *Syria*, 14: 13-127.
- 1949 *Ugaritica*, 2. (Nouvelles Etudes Relatives aux Decouvertes de Ras Shamra.) Paris: Paul Geuthner.

SCHWARTZ, Glenn M.

- 1988 *A Ceramic Chronology from Tell Leilan: Operation I.*
New Haven, London: Yale University Press.

SCHWARTZ, G.M. ve H. WEISS

- 1992 "Syria, ca. 10.000-2000 B.C."
R.W. Ehrich (ed.), *Chronologies in Old World Archaeology*, I.
Chicago, London: The University of Chicago Press.

SEAGER, Richard B.

- 1916 *The Cemetery of Pachyammos, Crete*
Philadelphia: Published by the University Museum.

SETON-WILLIAMS, M.V.

- 1953 "A Painted Pottery of the Second Millennium from Southern
Turkey and Northern Syria." *Iraq*, 15: 56-58.
1954 "Cilician Survey."
Anatolian Studies, IV: 121-174.

SEVİN, Veli

- 1983 "İmikuşağı Kazıları, 1982."
V. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (İstanbul 23-27 Mayıs 1983):
137-142. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürlüğü.
1987 "İmikuşağı Kazıları, 1986."
IX. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 6-10 Nisan 1987): 299-
333. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürlüğü.

SEVİN, Veli ve Z. DERİN

- 1986 "İmikuşağı Kazıları, 1985."
VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 26-30 Mayıs 1986):
181-204. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürlüğü.

SMIT, Ferdinand

- 1988 "The Period VIII Pottery."

M.N. VAN LOON (ed.), *Hammam et-Turkman, I: Report on the University of Amsterdam's 1981-84 Excavations in Syria, II*: 458-497. Leiden: Nederland Instituut voor het Nabije Oosten.

SMITH, William S.

- 1969 "Influence of the Middle Kingdom of Egypt in Western Asia, Especially in Byblos" (Chronologies in Old World Archaeology, Archaeological Seminar at Columbia University.) *American Journal of Archaeology*, LXXIII: 277-281.

SPEISER, E.A.

- 1932 "The Bearing of the Excavations at Tell Billa and at Tepe Gawra upon the Ethnic Problems of Ancient Mesopotamia." *American Journal of Archaeology*, XXXVI: 29-35.
- 1933 "Ethnic Movements in the Near East in the Second Millennium B.C.: The Hurrians and their Connections with the Habiru and Hyksos." *Annual of the American Schools of Oriental Research*, 13: 1 v.d.
- 1934 "The Continuance of Painted Pottery in Northern Mesopotamia." *Archiv für Orientforschung*, 9 (1933-34): 48-50.
- 1940 "The Pottery of Tell Billa (A Preliminary Account)" *The Museum Journal*, XXIII, 3: 249-283.
Philadelphia: Published by the University Museum.

STARR, Richard F.S.

- 1939a *Nuzi: Report on the Excavations at Yorgan Tepe Near Kirkuk: 1927-1931*, I (Text). Cambridge: Harvard University Press.
- 1939b *Nuzi: Report on the Excavations at Yorgan Tepe Near Kirkuk: 1927-1931*, II (Plates), Cambridge: Harvard University Press.

STEIN, D.L.

- 1984 "Khabur Ware and Nuzi Ware: Their Origin, Relationship and Significance." *Assur*, IV/1.

STROMMINGER, Eva

- 1984 "Tall Bia 1981-1983, 1984." (H. KÜHNE (ed.), "Ausgrabungstätigkeit in Syrien (3)") *Archiv für Orientforschung*, XXXI: 118-123.

STUBBINGS, Frank H.

- 1951 *Mycenaean Pottery from the Levant.*
Cambridge: Cambridge at the University Press.

SULEIMAN, Antoine

- 1984 "Excavations at Ansari-Aleppo for the Seasons 1973-1980: Early and Middle Bronze Ages." *Akkadica*, XL: 1-16.

SULEIMAN, A. ve A. GRISENKO

- 1987 "Landmarks of the Ancient City of Ansari (Yamhad)." *Syria*, 64: 231-243.

TEFNIN, R.

- 1980 "Tell Abou Danne", "Oumm El-Marra"
Lettre d'Information Europeenne Archeologie Orientale, 2
(Octobre 1980): 8-12.

THISSEN, Laurens C.

- 1989 "An Early Bronze III Pottery Region Between the Middle Euphrates and Habur: New Evidence from Tell Hammam et-Turkman." O.M.C. HAEX, H.H. CURVERS, P.M.M.G. EKKERMANS (ed.), *To the Euphrates and Beyond: Archaeological Studies in Honor of Maurits N. Van Loon.* Rotterdam, Brookfield: A.A. Balkema: 403-412.

THUREAU-DANGIN, F. ve M. DUNAND

- 1936 *Til Barsip*
Paris: Librairie: Orientaliste Paul Geuthner.

TUBB, Jonathan N.

- 1981 "Report on the Middle Bronze Age Pottery."
J. MATTHEWS (ed.), *The River Qoueiq, Northern Syria and It's Catchment: Studies Arising from the Tell Rifa'at Survey 1977-79*, II: 403-412. Oxford: BAR International Series, 98 (II).

UZUNOĞLU, Edibe

- 1986 "Malatya-İmamoğlu Höyüğü'nde 1985 Yılı Kazı Çalışmaları."
VIII. Kazı Çalışmaları Toplantısı, I (Ankara, 26-30 Mayıs 1986): 213-230. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

- 1987 "Malatya-İmamoğlu Höyüğü 1986 Yılı Kazısı Çalışmaları."
IX. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 6-10 Nisan 1987): 205-288. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- 1988 "Malatya-İmamoğlu Höyüğü, 1987 Yılı Kazısı Sonuçları."
X. Kazı Sonuçları Toplantısı, I (Ankara, 23-27 Mayıs 1988): 71-93. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

VAN LIERE, W.J.

- 1963 "Capitals and Citadels of Bronze-Iron Age Syria in their Relationship to Land and Water." *Liverpool Annales of Archaeology and Anthropology*, XIII: 107-122.

VAN LOON, Maurits N.

- 1967 *The Tabqa Reservoir Survey 1964*. Damas: Publiée par la Direction Generale des Antiquites et des Musees.
- 1969a "New Evidence from Inland Syria for the Chronology of the Middle Bronze Age." (Chronologies in Old World Archaeology, Archaeological Seminar at Columbia University.)
American Journal of Archaeology, LXXII: 276-277.
- 1973 "First Results of the 1972 Excavations at Tell Selenkahiye." *Les Annales Archeologiques Arabes Syriennes* XXIII: 145-158.
- 1984 "Tell Hammam et-Turkman." (H. KÜHNE (ed.), "Ausgrabungstätigkeit in Syrien (3)")
Archiv für Orientforschung, XXXI: 146-150.

VAN LOON, Maurits N. (ed.)

- 1988a *Hammam et-Turkman I: Report on the University of Amsterdam's 1981-84 Excavations in Syria, I*.
Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabige Oosten.
- 1988b *Hammam et-Turkman I: Report on the University of Amsterdam's 1981-1984 Excavations in Syria, II*.
Leiden: Nederlands Institut voor het Nabige Oosten.

VAN LOON, M. ve H.G. GÜTERBOCK

- 1969b "The Euphrates Valley Expedition."

The Oriental Institute Report, 1968/69: 16-21.

VAN LOON, M. ve G. BUCCELLATI

- 1970 "Şikago ve Kalifornia Üniversiteleri 1968 Korucutepe Kazısı."
Keban Projesi 1968 Yaz Çalışmaları (Metin): 71-102.
 Ankara: ODTÜ Keban Projesi Yayınları I /1.

WAECHTER, J., S. GÖĞÜŞ ve M.V. SETON-WILLAMS

- 1951 "The Sakçe Gözü Cave Site 1949".
Belleten, XV, 58: 193-201.

WATSON, Patty Jo

- 1965 "The Chronology of North Syria and North Mesopotamia from
 10000 B.C.to 2000 B.C." R.W. EHRICH (ed.), *Chronologies in
 Old World Archaeology*: 61-100. Chicago, London: The
 University of Chicago Press.

WEISS, Harvey

- 1984 "Tell Leilan 1982."
Archiv für Orientforschung, 31: 156-160.

WEISS, H. (ed.)

- 1991 "Archaeology in Syria"
American Journal of Archaeology, XCVI, 4: 683-740.

WELKER, Marian

- 1948 *The Painted Pottery of the Near East in the Second
 Millennium B.C. and It's Chronological Background*.
 Philadelphia: The American Philosophical Society.

WILHELM, G.

- 1989 *The Hurrians*
 Warminster: Aris and Phillips Ltd.

WOOLLEY, C. Leonard

- 1914 "Hittite Burial Customs."
Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology, III: 87-120.
- 1936 "Tell Atchana."
The Journal of Hellenic Studies, 56: 125-132.
- 1953 *A Forgotten Kingdom: Being a Record of the Results*

Obtained from the Excavations of Two Mounds Atchana and Al-Mina in the Turkish Hatay. London: Max Parrish.

- 1955 *Alalakh: An Account of the Excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949.* London: The Society of Antiquaries.

WOOLLEY, C.L., T.E. LAWRENCE, P.L.O. GUY

- 1921 *Carchemish: Report on the Excavations at Jerablus on Behalf of the British Museum, II: The Town Defences.*
London: Printed by Order of the Trustees.

YADIN, Yigael, Y. AHARONI, T. DOTHAN, R. AMIRAN, I. DUNAYEVSKY, J. PERROT

- 1958 *Hazor I: An Account of the First Season of Excavations, 1955*
Jerusalem: Magnes Press of Hebrew University.
- 1961 *Hazor III-IV: An Account of the Third and Fourth Seasons of Excavations, 1957-1958 (plates).*
Jerusalem: Magnes Press of Hebrew University.
- 1989 *Hazor III-IV: An Account of the Third and Fourth Seasons of Excavations, 1957-1958 (text).*
Jerusalem: Magnes Press of Hebrew University.

YOUNG, T. Cuyler

- 1965 "A Comparative Ceramic Chronology for Western Iran, 1500-500 B.C." *Iran*, II: 53-86.
- 1966 "Survey in Western Iran, 1961."
Journal of Near Eastern Studies, XXV: 1 v.d.
- 1969 "The Chronology of the Late Third and Second Millennia in Central Western Iran as Seen from Godintepé." (Chronologies in Old World Archaeology, Archaeological Seminar at Columbia University.) 9.
American Journal of Archaeology, LXXIII: 278-281.

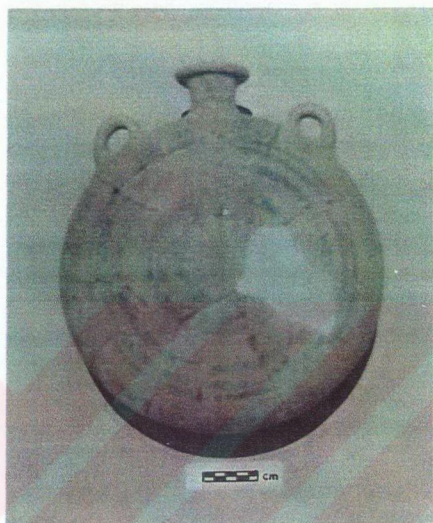
RESİMLER

Resim 1

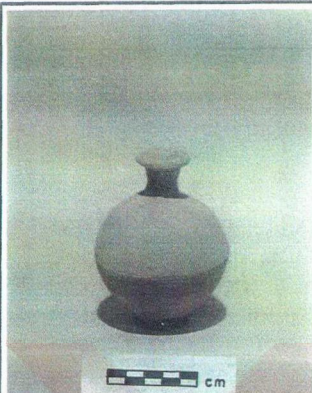
Resim 2

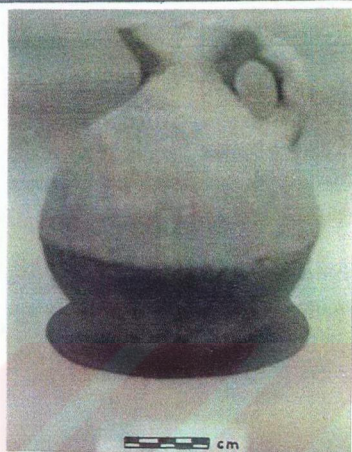
Resim 3

Resim 4

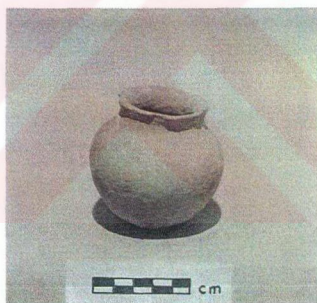
Resim 5

Resim 6

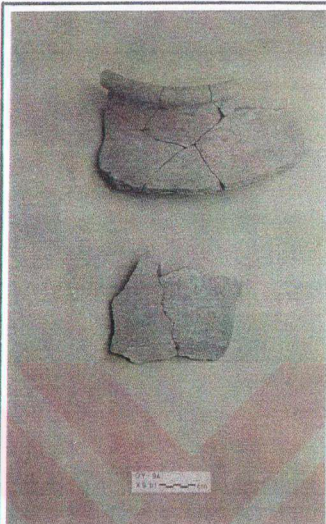
Resim 7

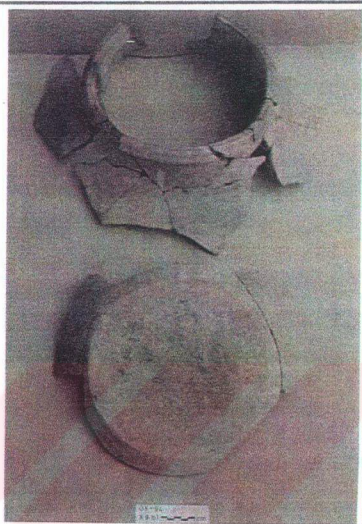
Resim 8

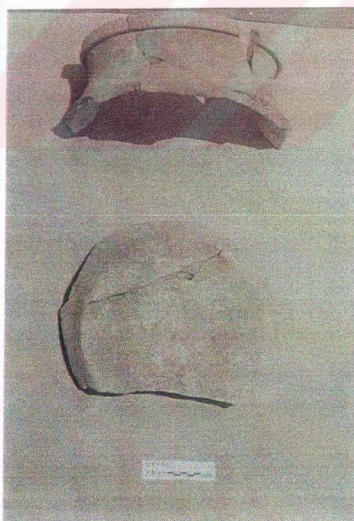
Resim 9

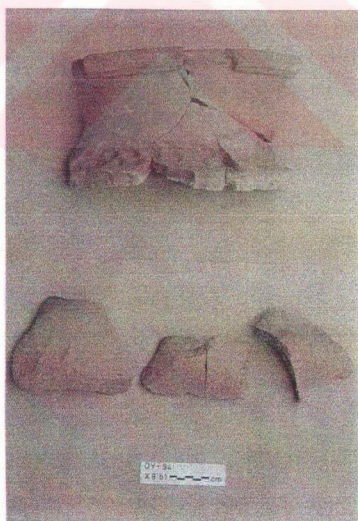
Resim 10

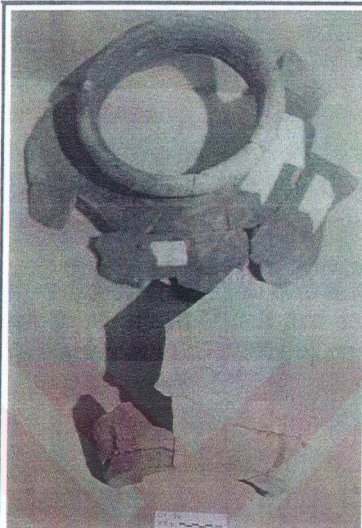
Resim 11

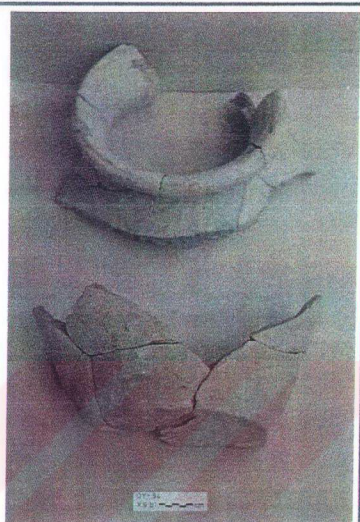
Resim 12

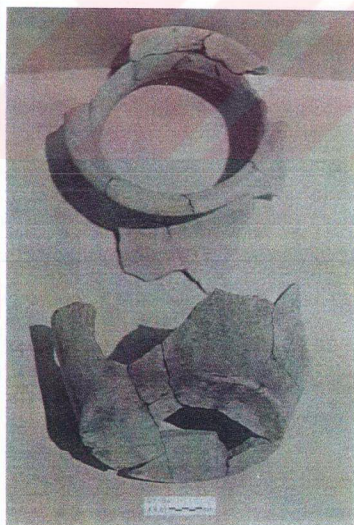
Resim 13

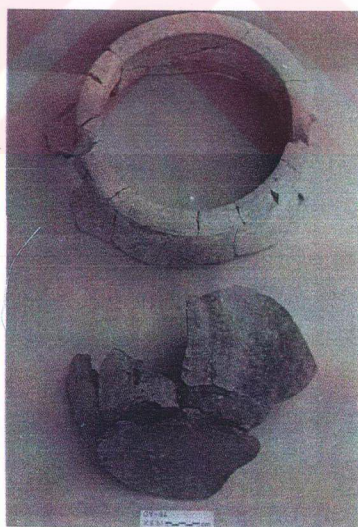
Resim 14

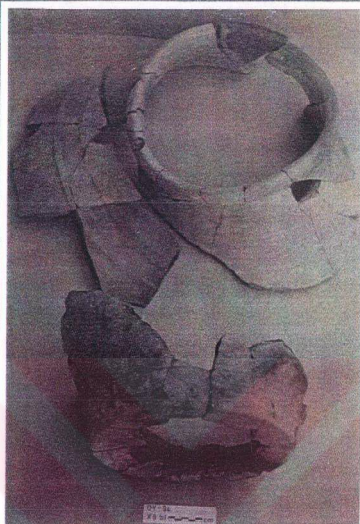
Resim 15

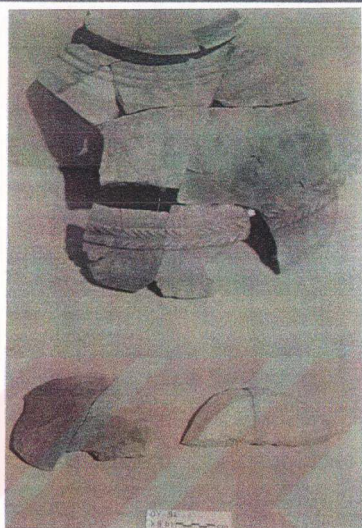
Resim 16

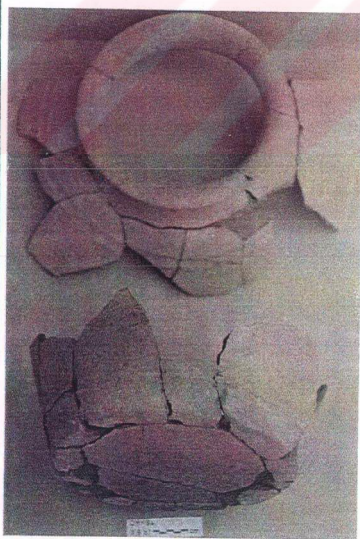
Resim 17

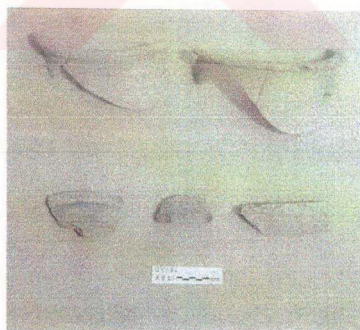
Resim 18

Resim 19

Resim 20

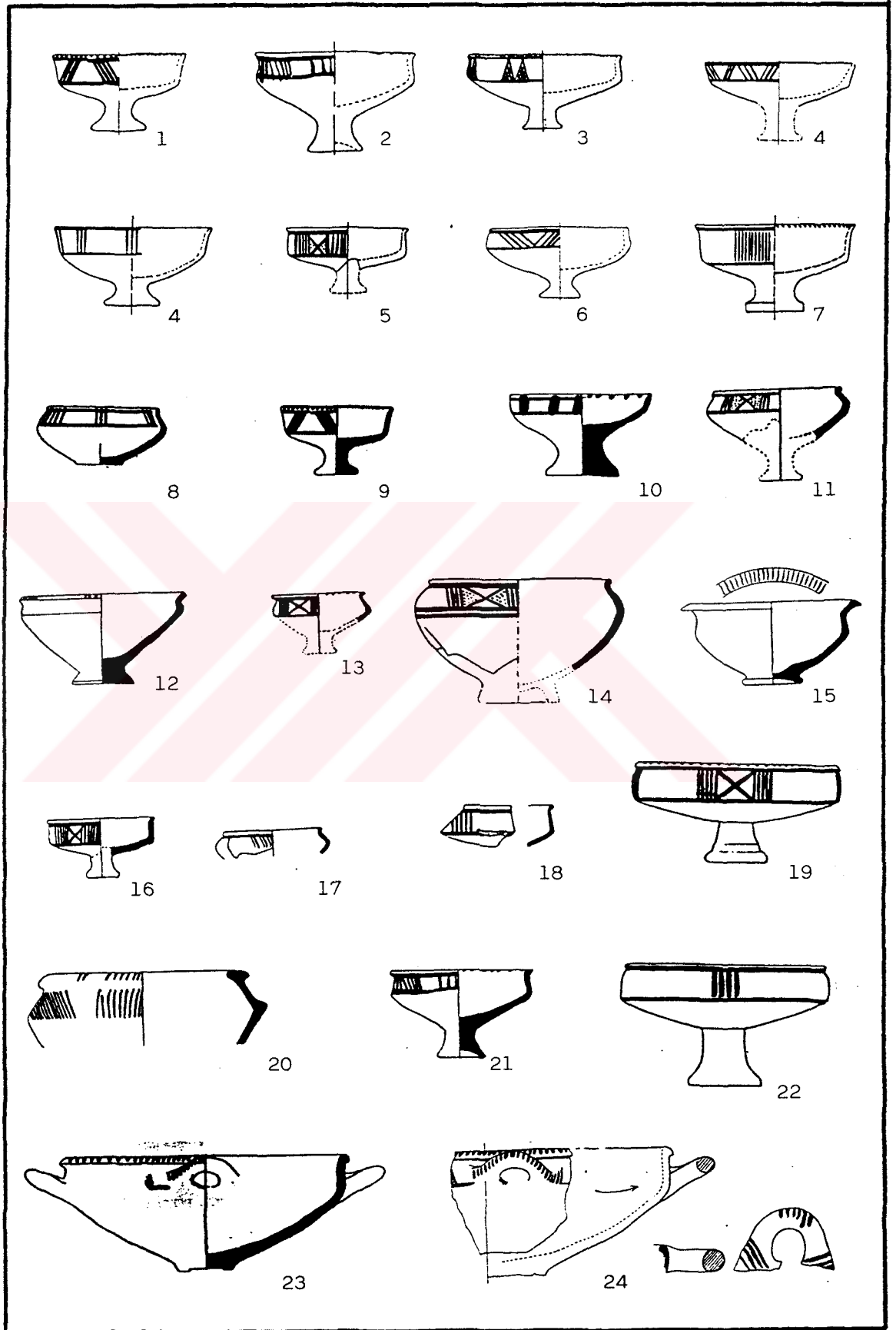

Resim 21

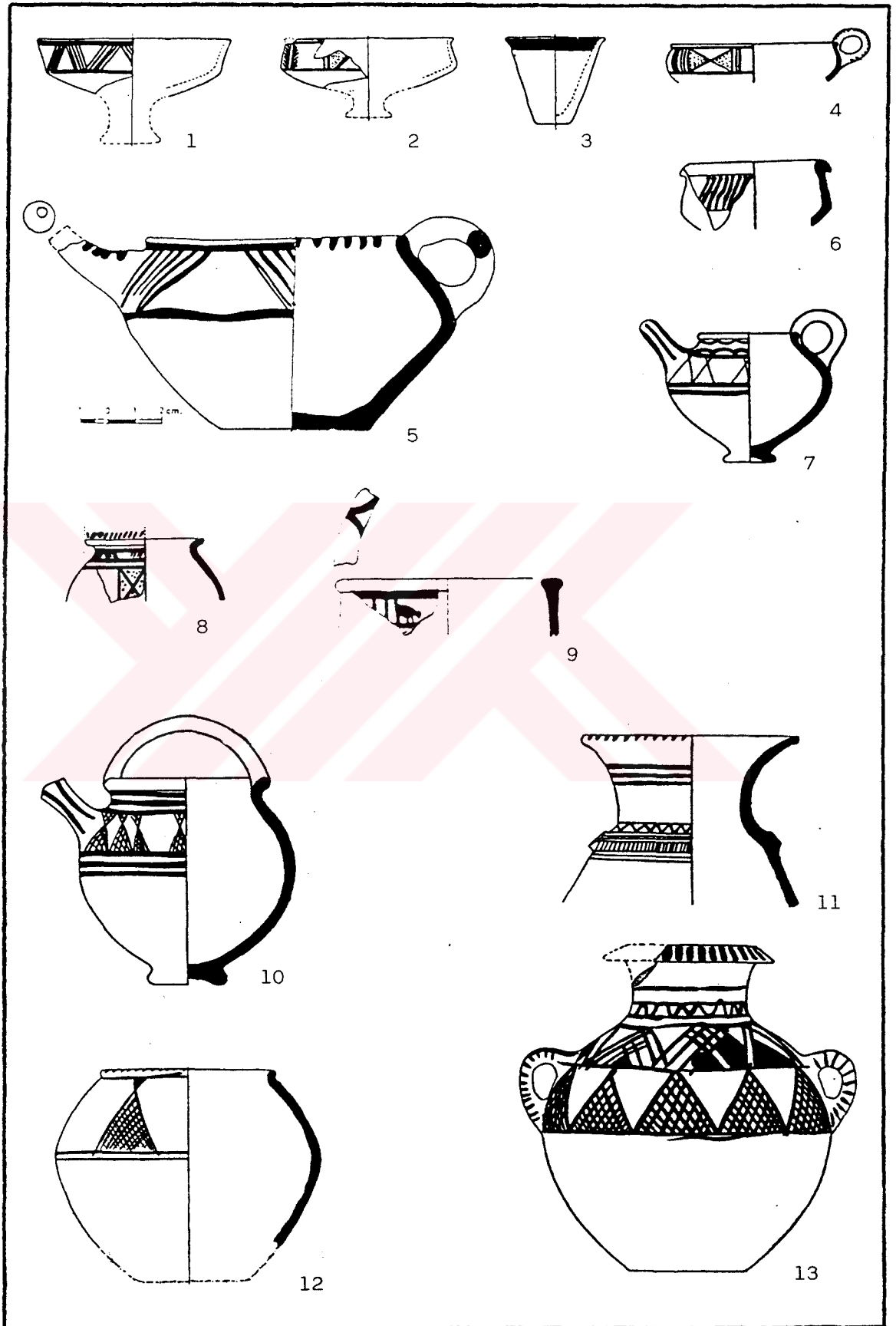

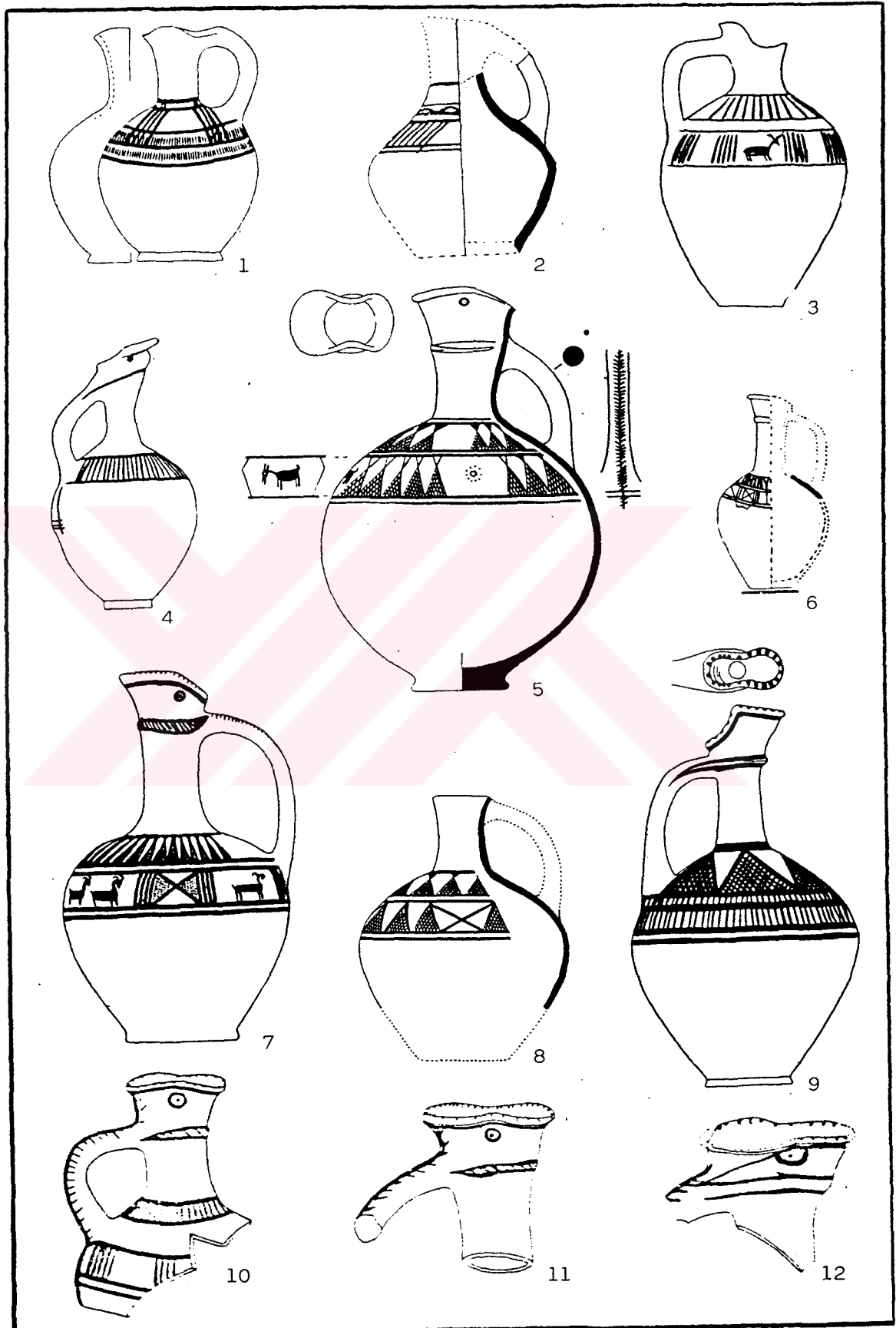
Amuk-Kilikya boyalıları: Alalah(1-7,9), Ayia Paraskevi(7).

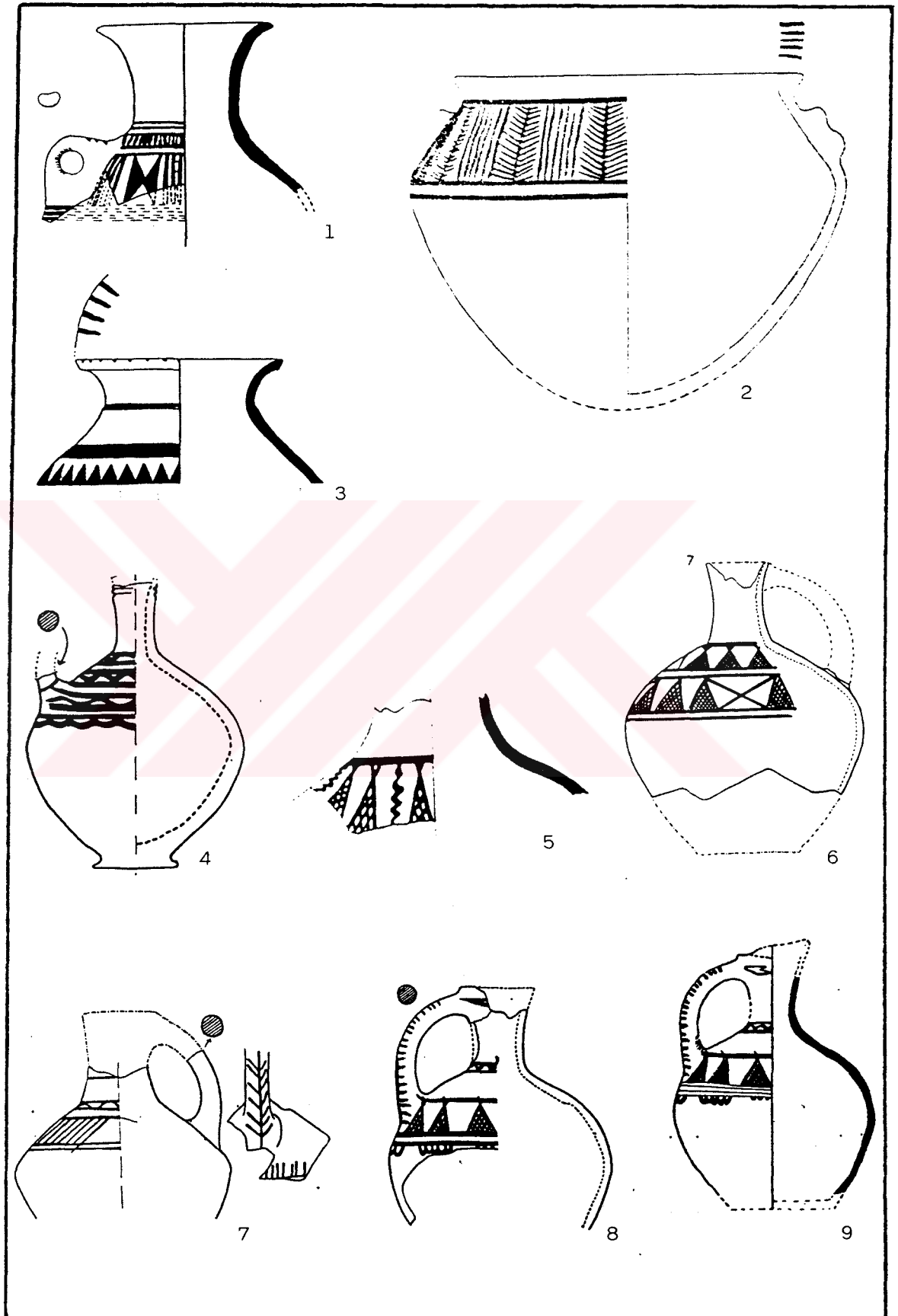
Amuk-Kilikya Boyalıları; Mersin(1-12,14,17,22,24-26), Chagar Bazar(13), Kültepe(15), Tell Billa(16), Cebra(18,21), Alapınar(19), Tarsus(20,23).

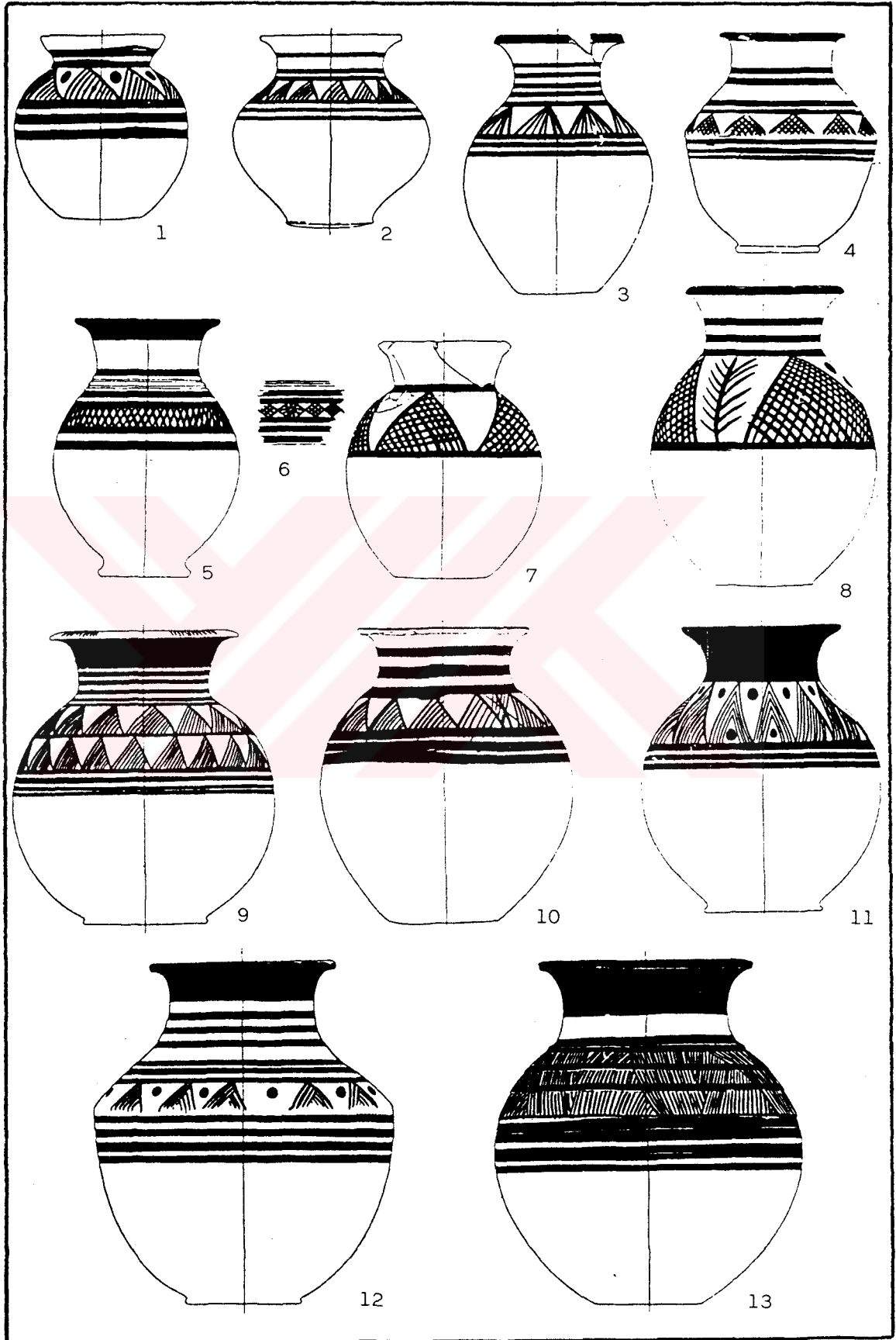
Amuk-Kilikya boyalıları; Mersin(1-3,8,11,12),Yenice(4,5),Sakçagözü (6),Boz(8),Tarsus(7,10,13), Tell Chair(9).

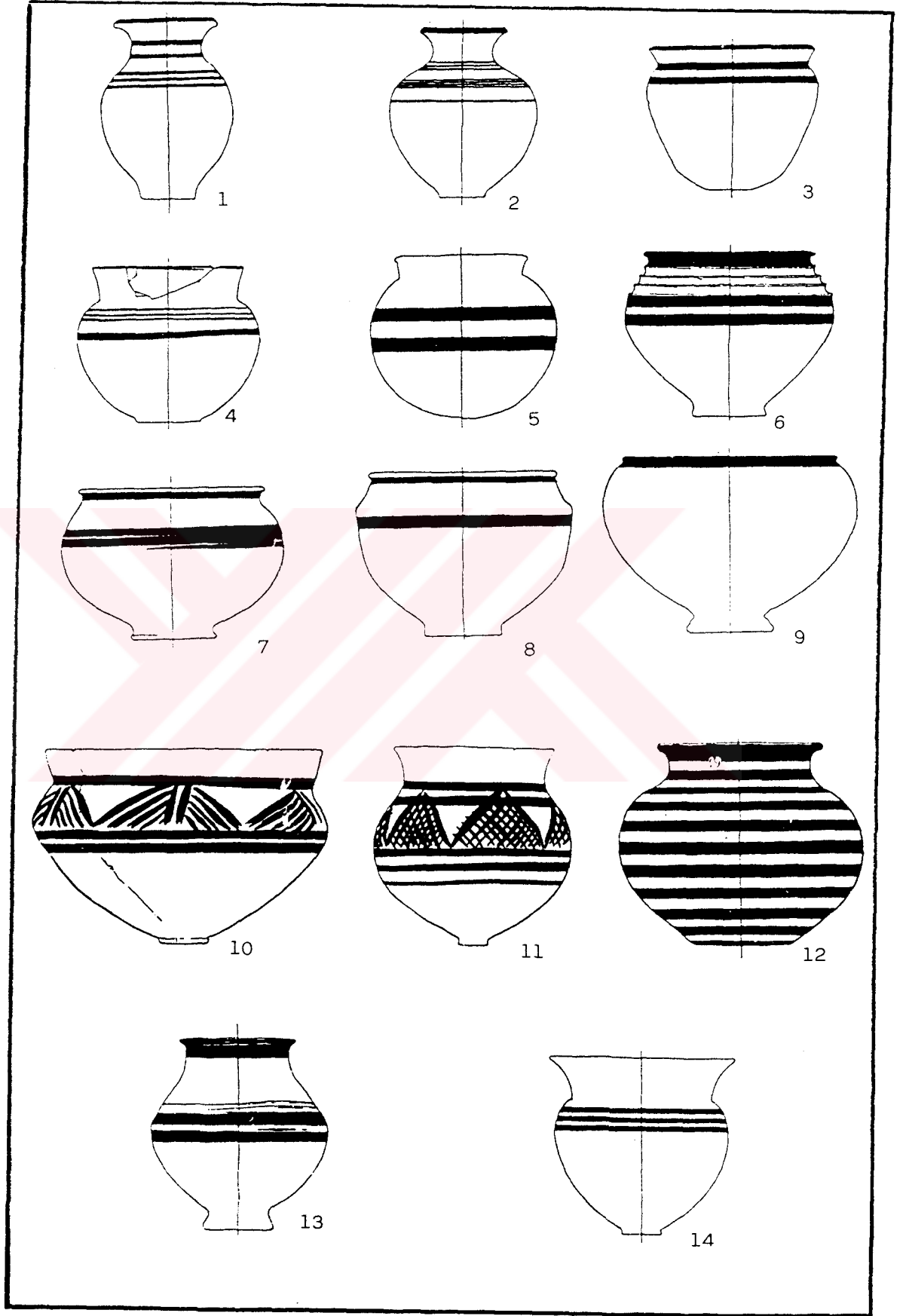
Amuk-Kilikya boyalıları; Mersin(1,4,6-8,9), Alalah(2), Mişrife(3),
Tell Qaramel.

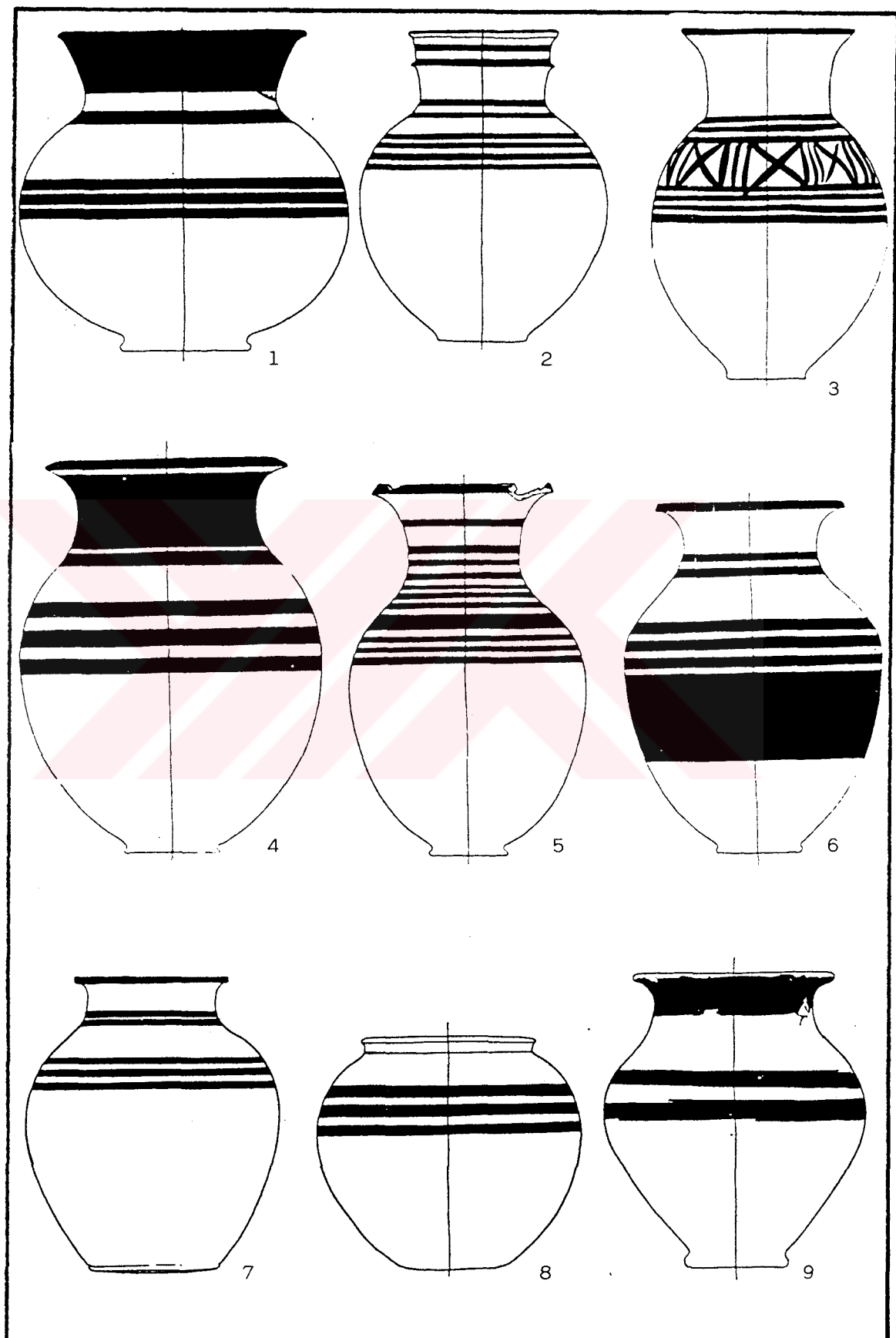
Amuk-Kilikya boyalıları; Ugarit(1,9),Mersin(2,5,8),Ayia Paraskevi(3),
Mişrife(4),Kültepe(6),Alalah(7,10-12).

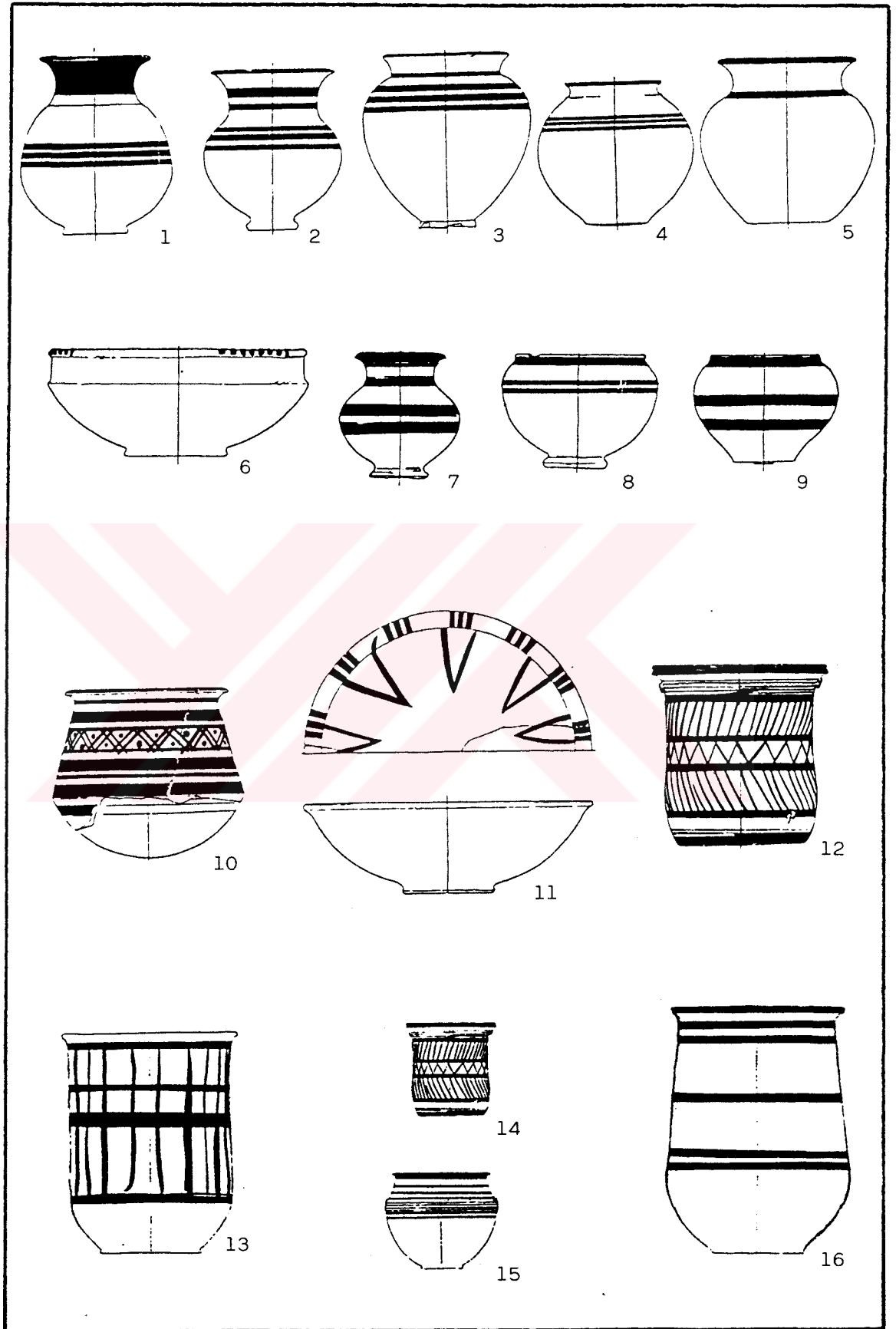
Habur boyalıları; Chagar Bazar.

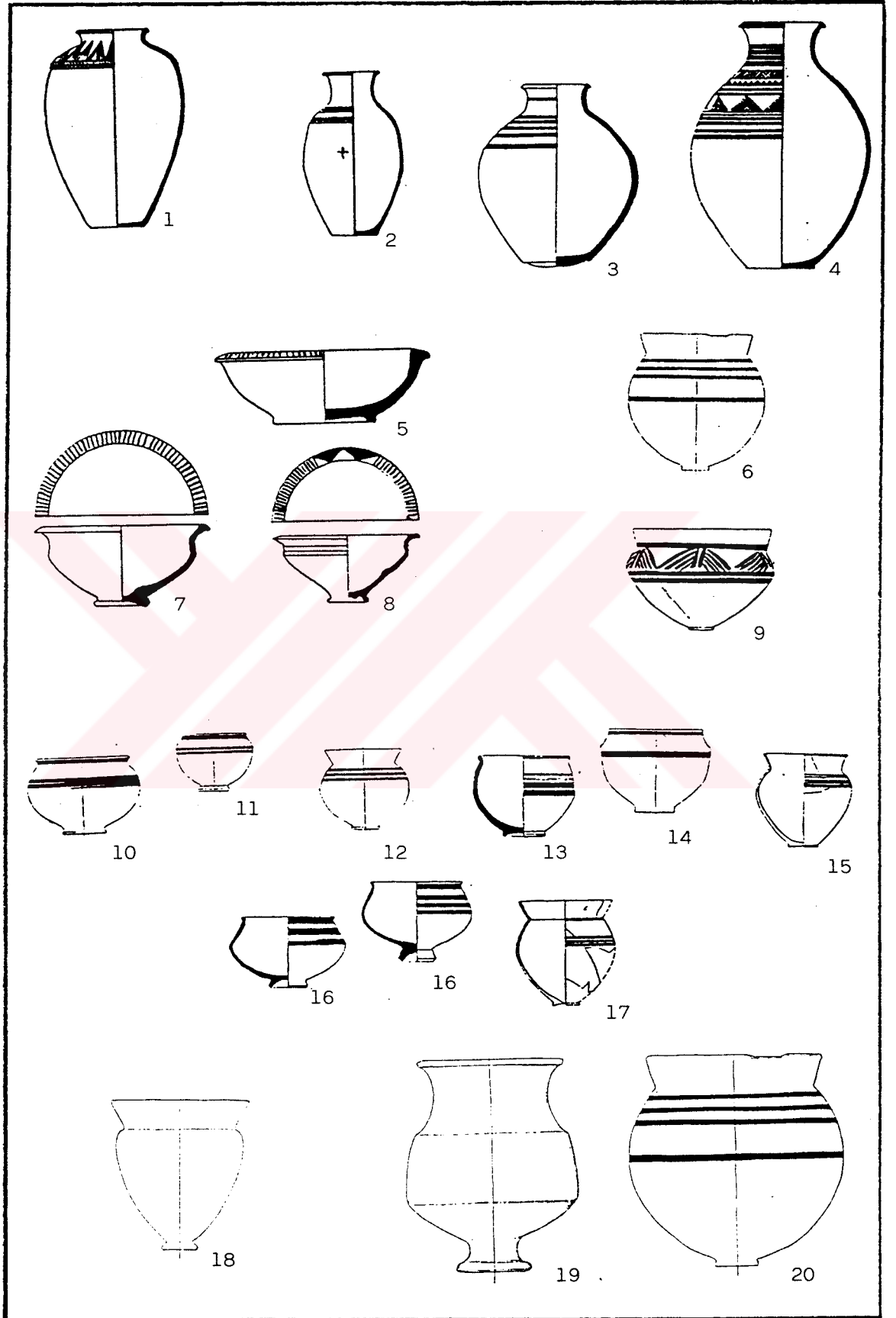
Habur boyalıları; Chagar Bazar.

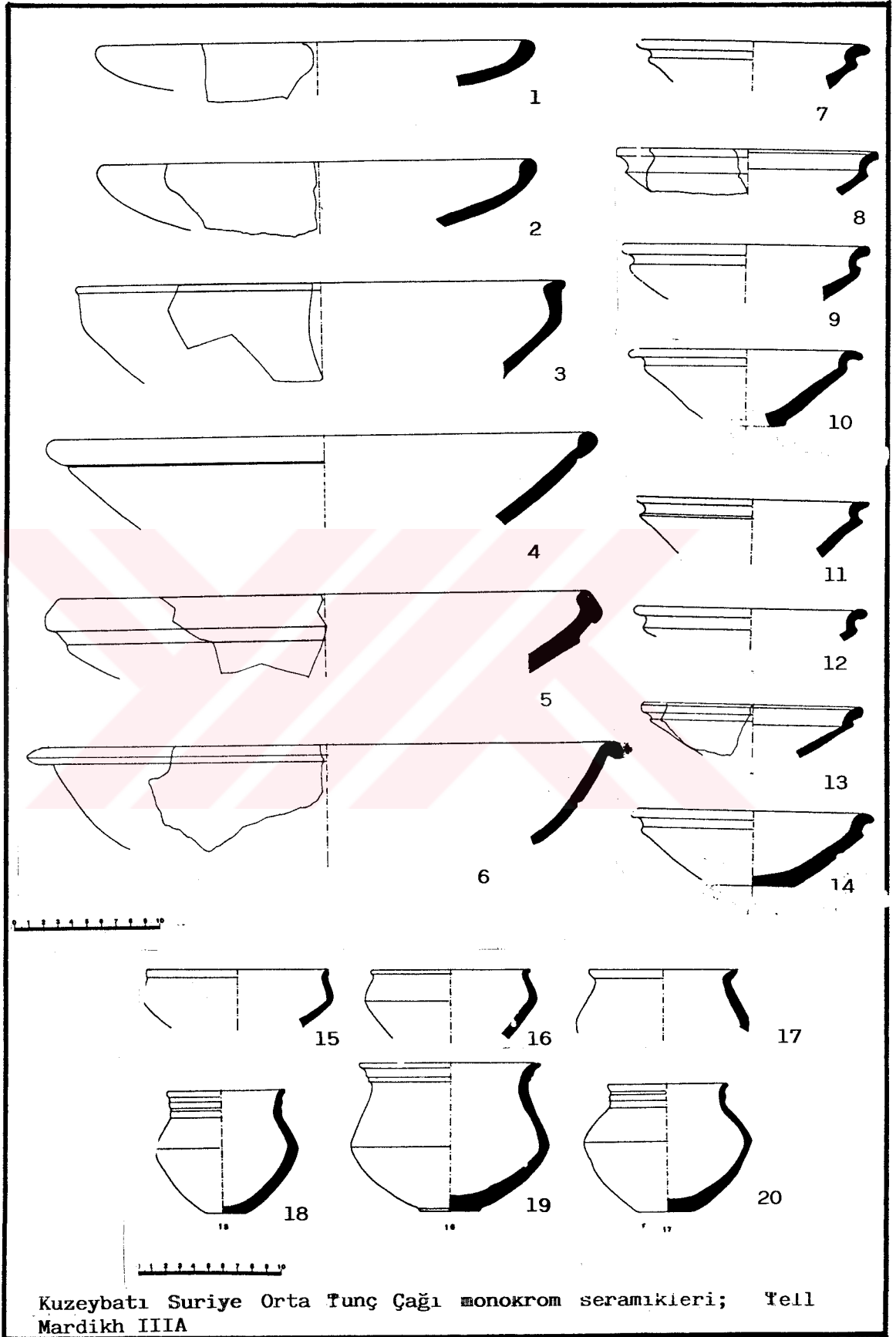
Habur boyalıları; Chagar Bazar.

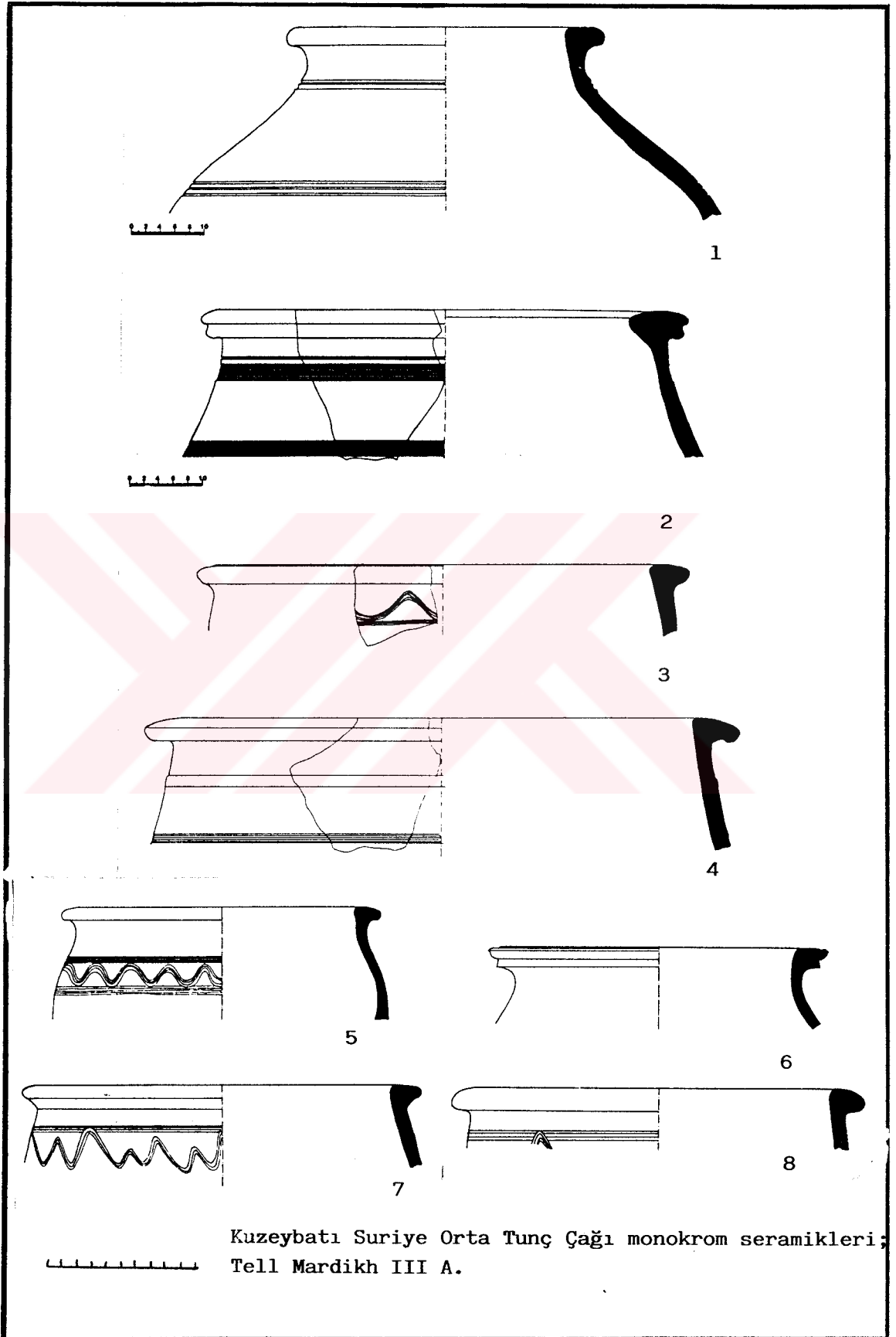

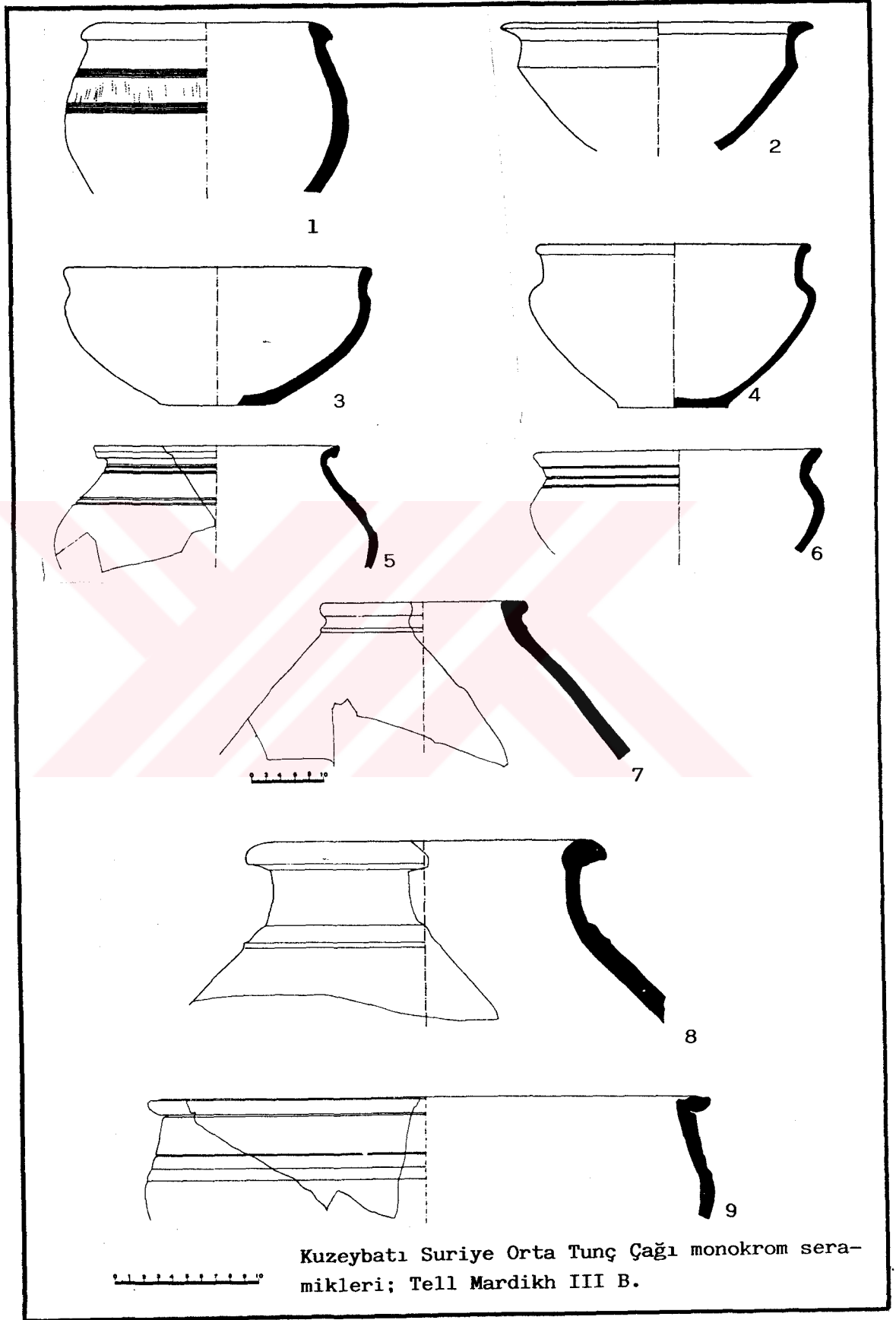
Habur boyalıları; Chagar Bazar.

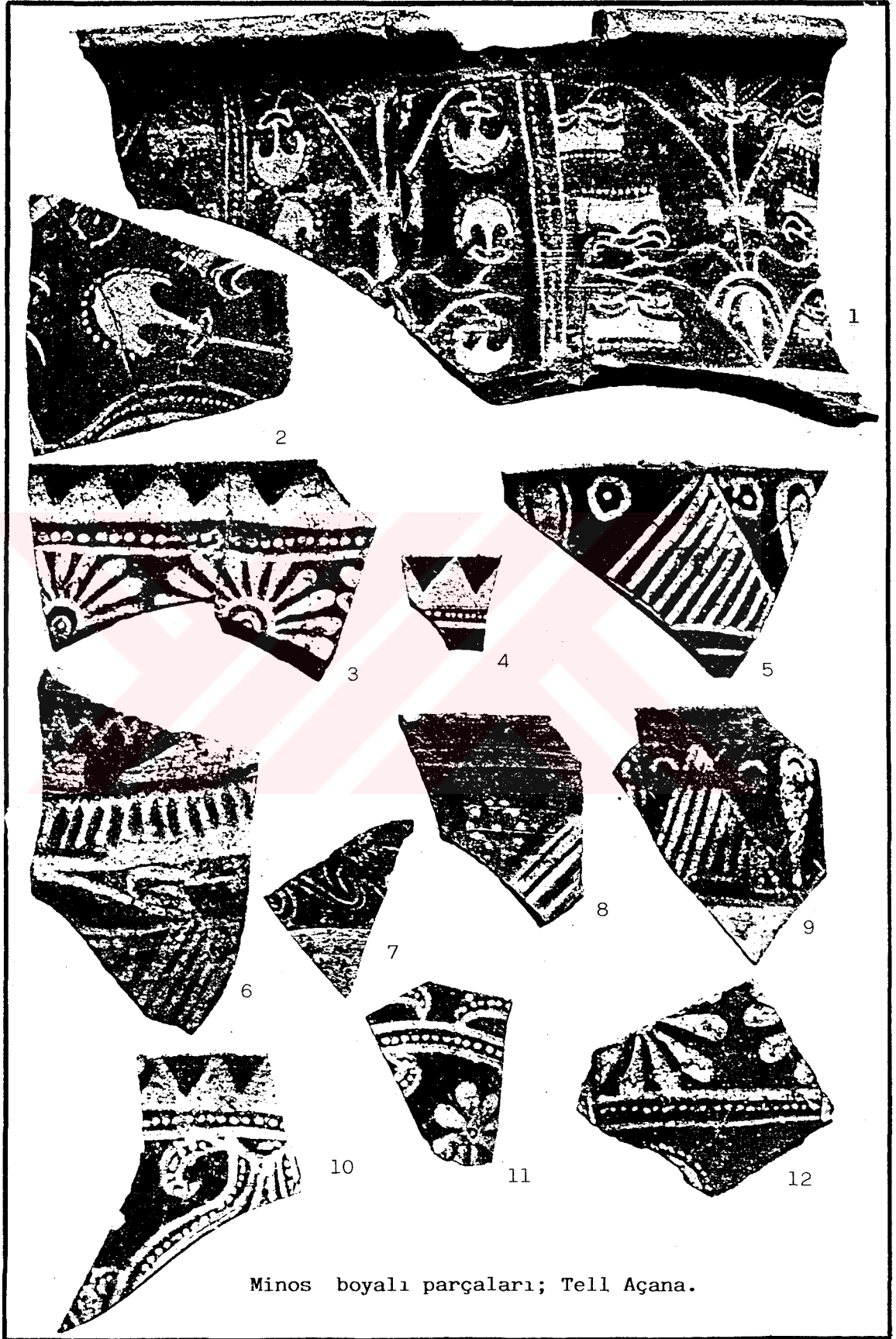

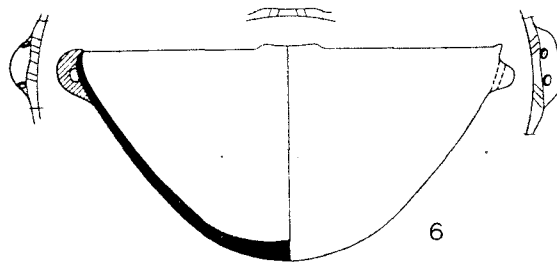
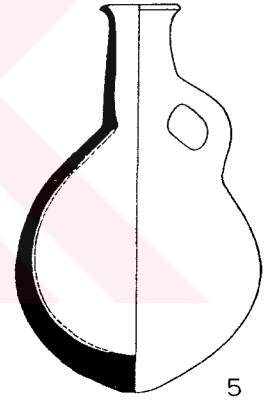
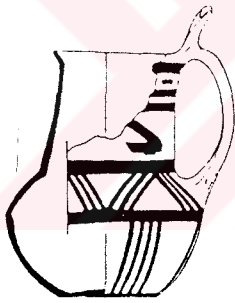
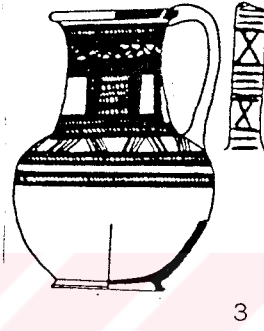
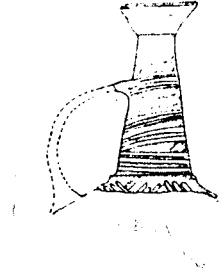
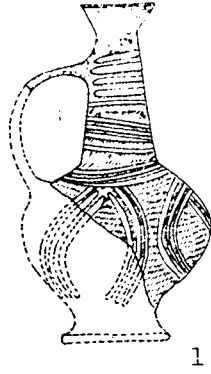
Habur boyalıları; Tell Billa(1-7),Chagar Bazar(8-20).

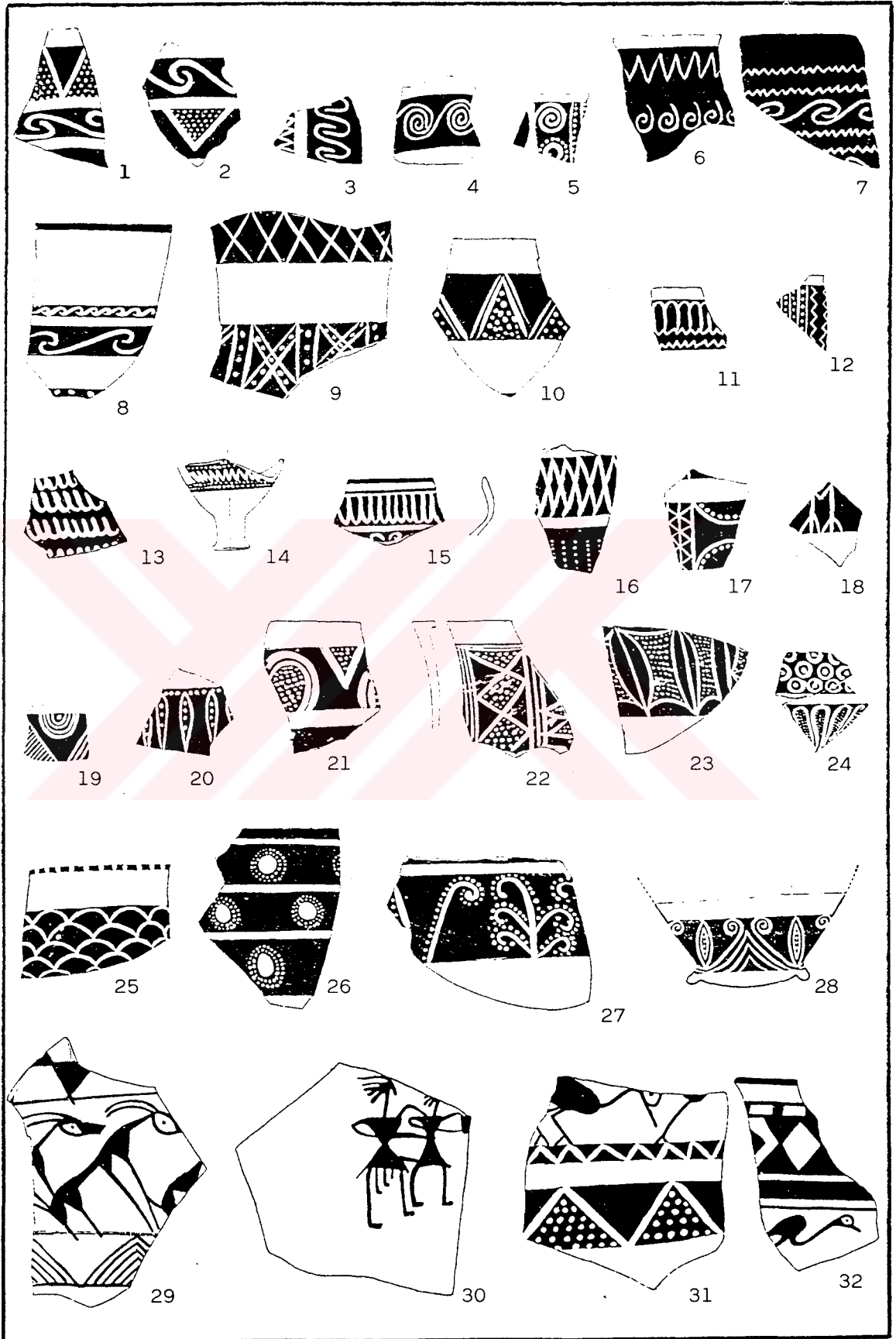

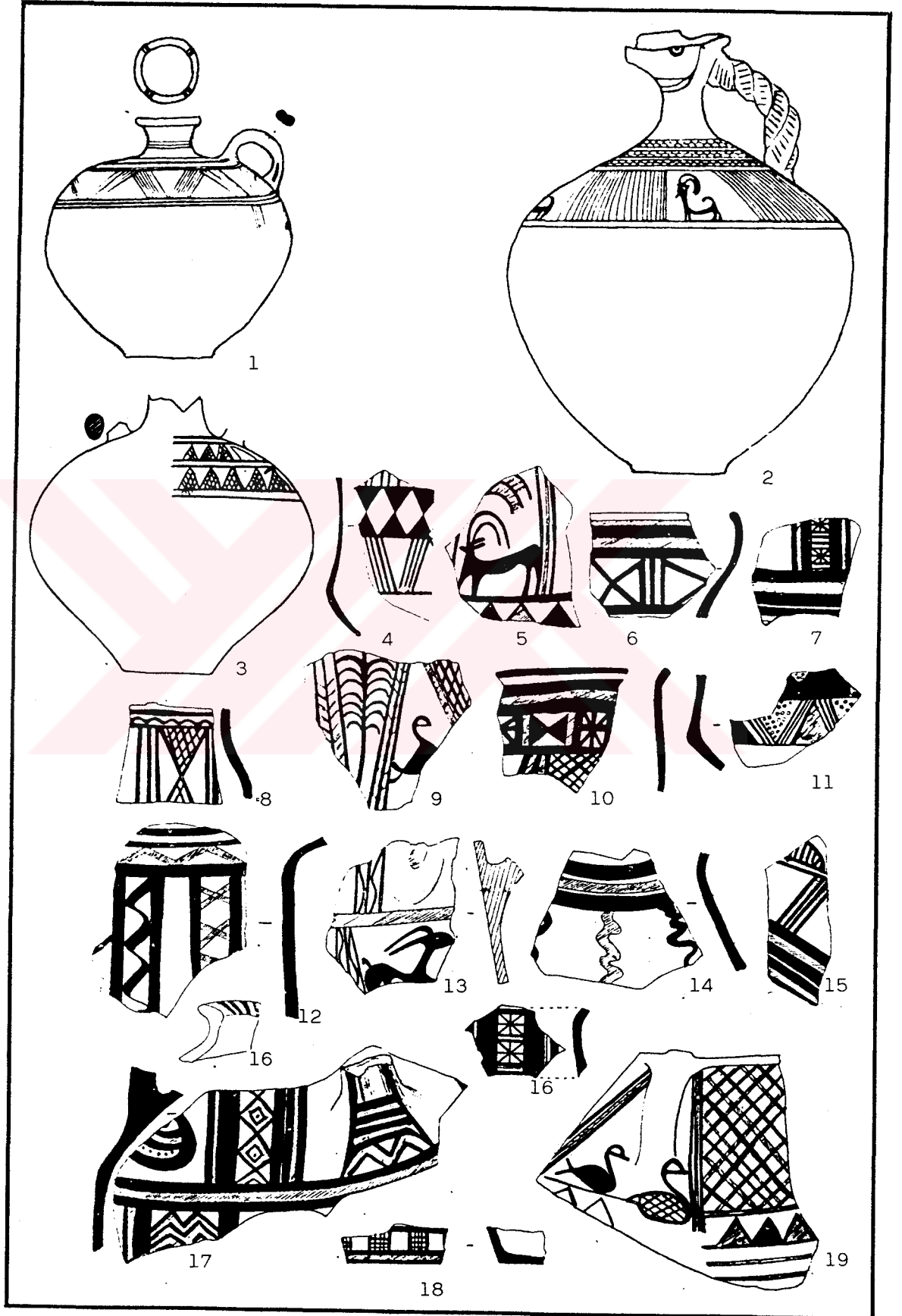

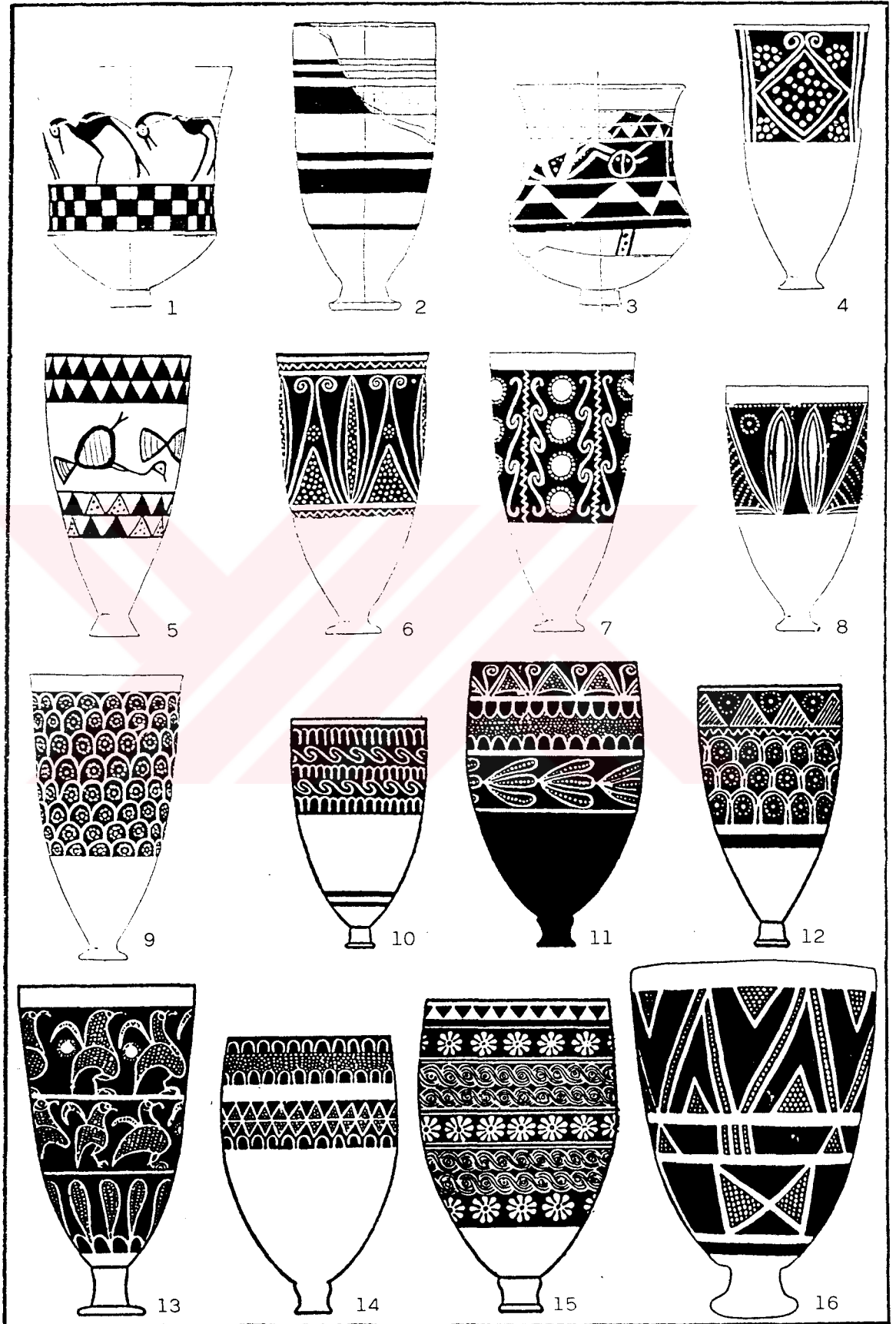
Orta Kıbrıs malları; "White Painted" (1-4), "Red Polished I-III" (5,6).

Nuzi boyalıları; Tell Brak

Filistin malları; Ebla(1,2),Kazanlı Höyük(3),Ugarit(4-20).

Nuzi boyalıları; Tell Brak (1-9), Alalah (10-15), Tell Gigan (16).

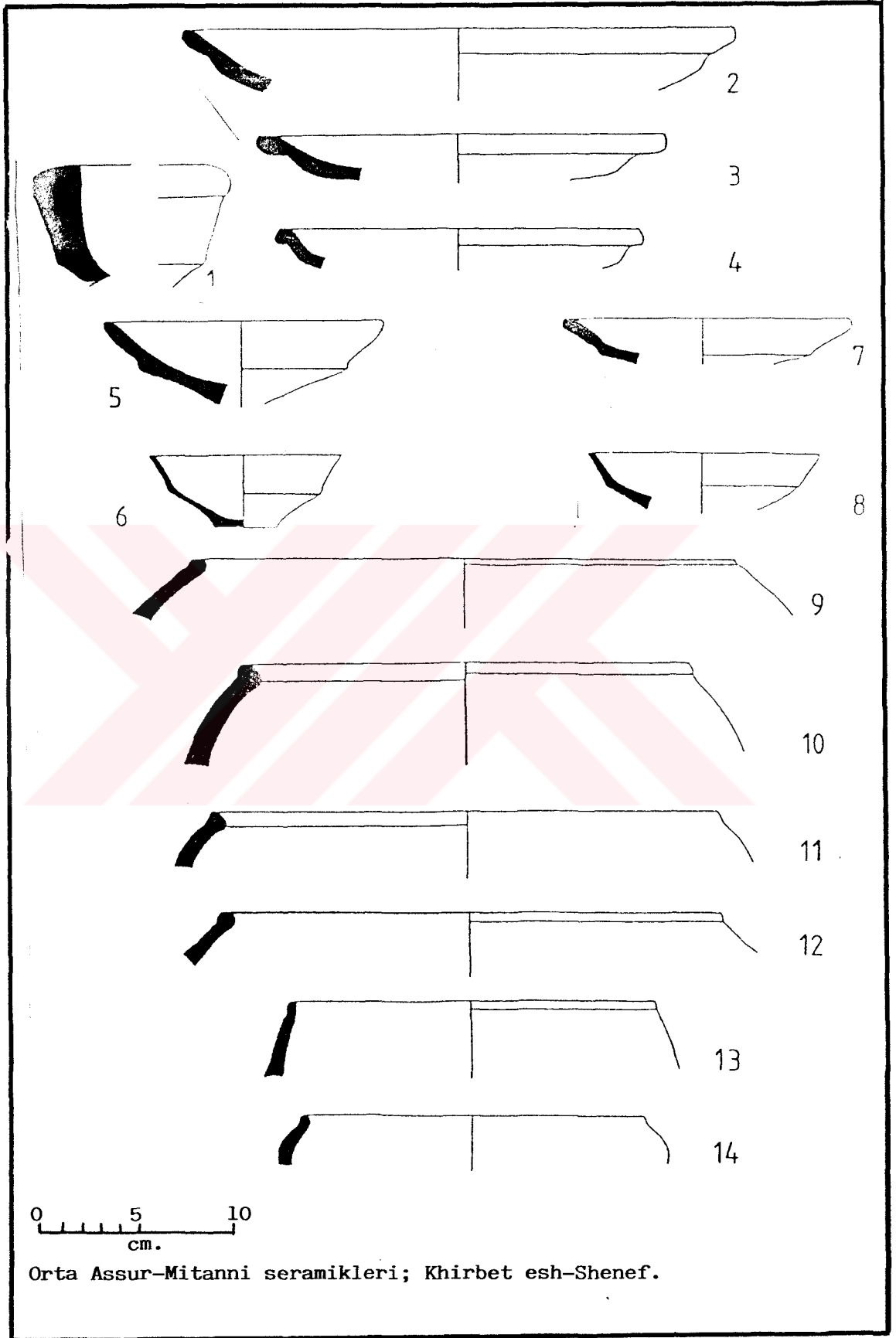
Nuzi boyalıları; Tell Billa (1-4), Nuzi (5-7), Assur (8,9).

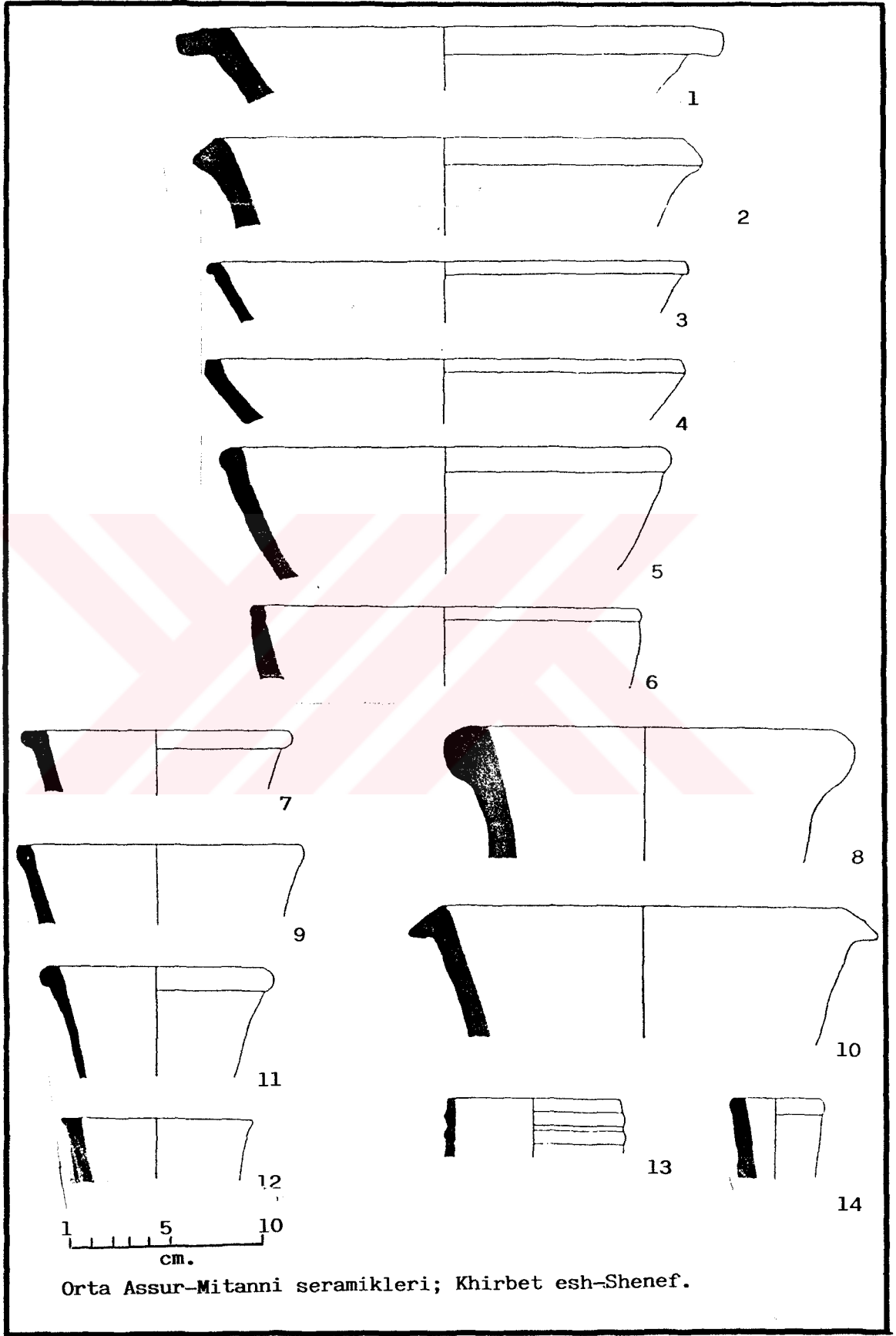

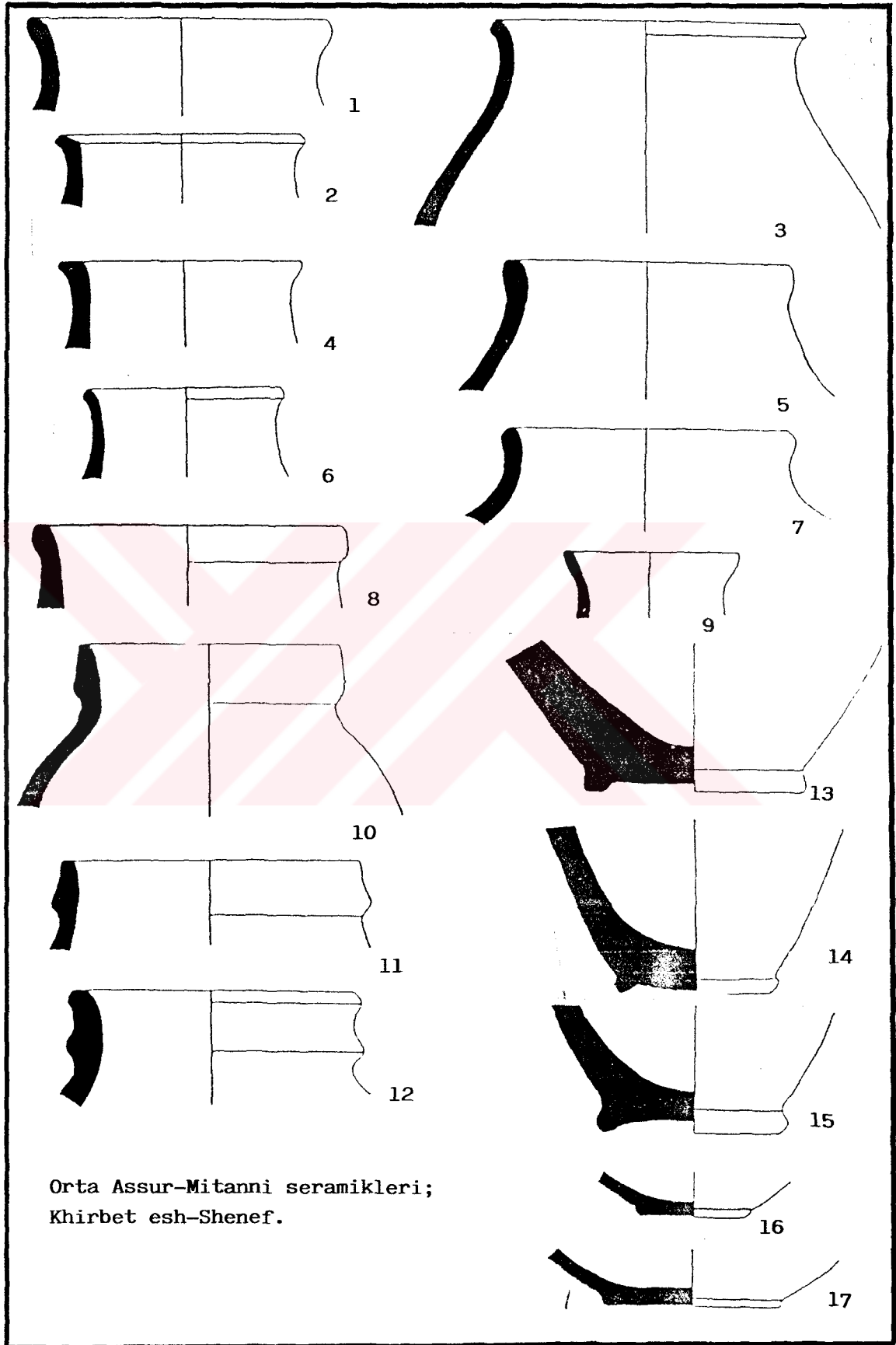
Nuzi bolalıları; Alalah(1,3,6,7), Assur(2,4,5), Tell Brak(8).

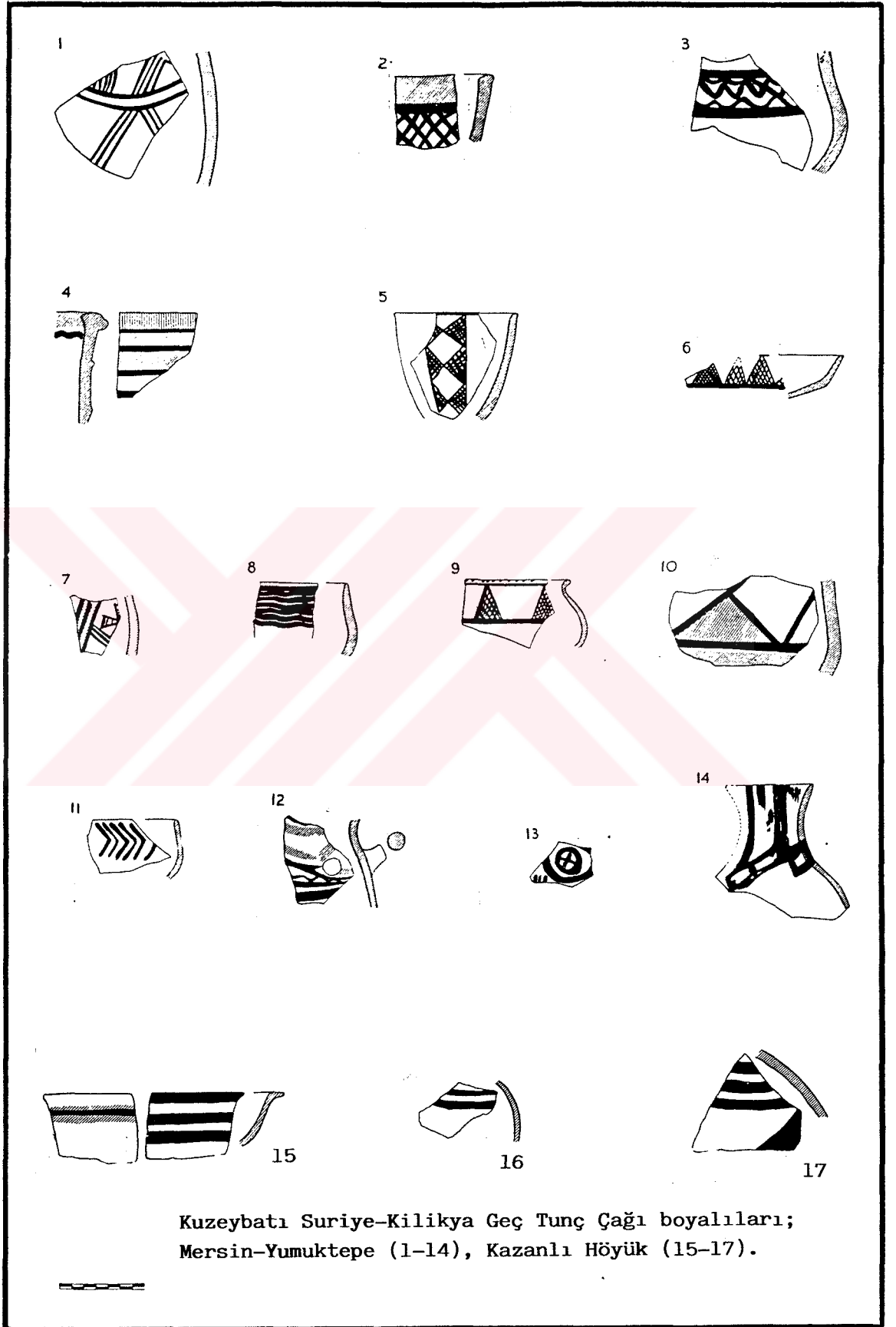

Nuzi boyalıları; Alalah.

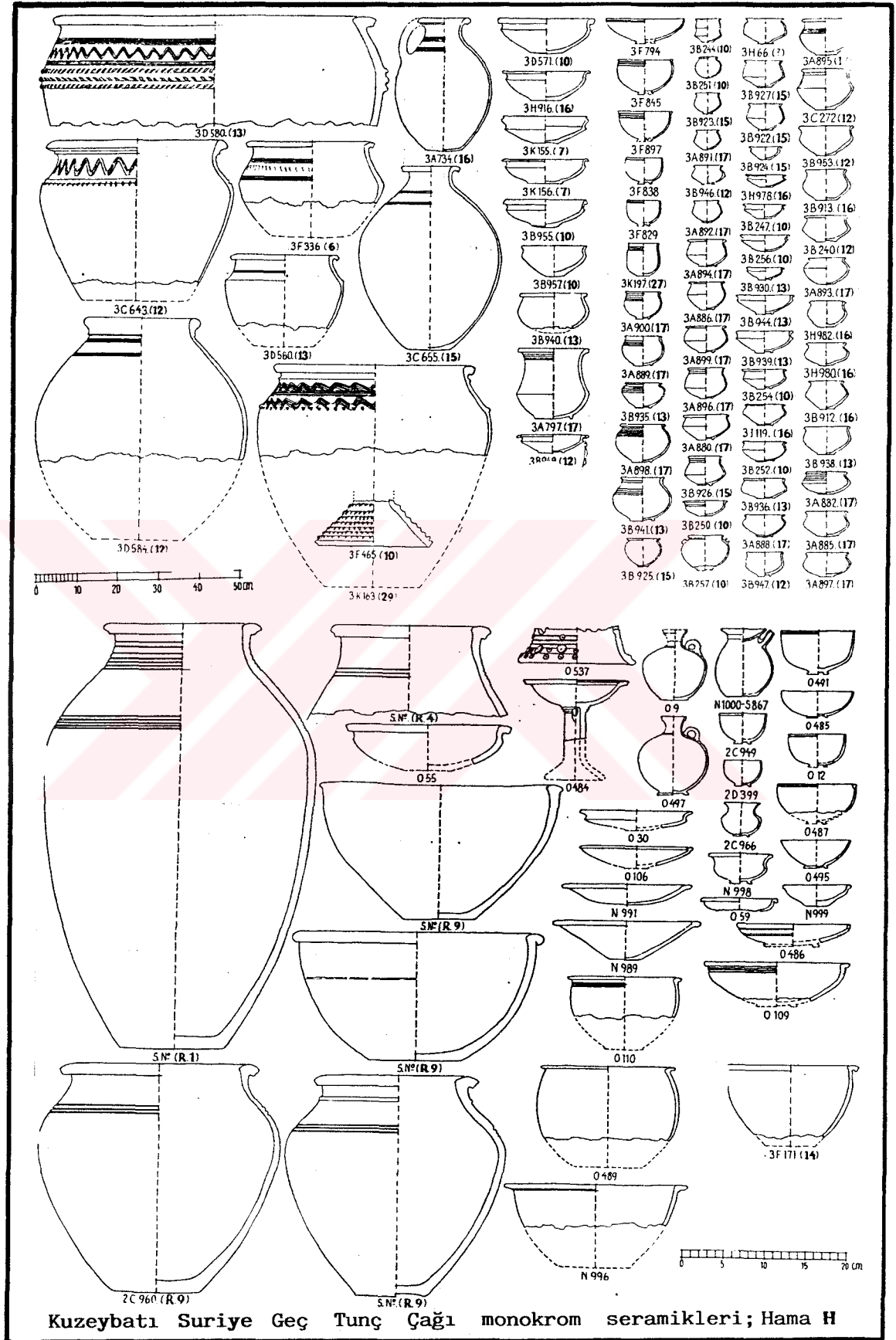

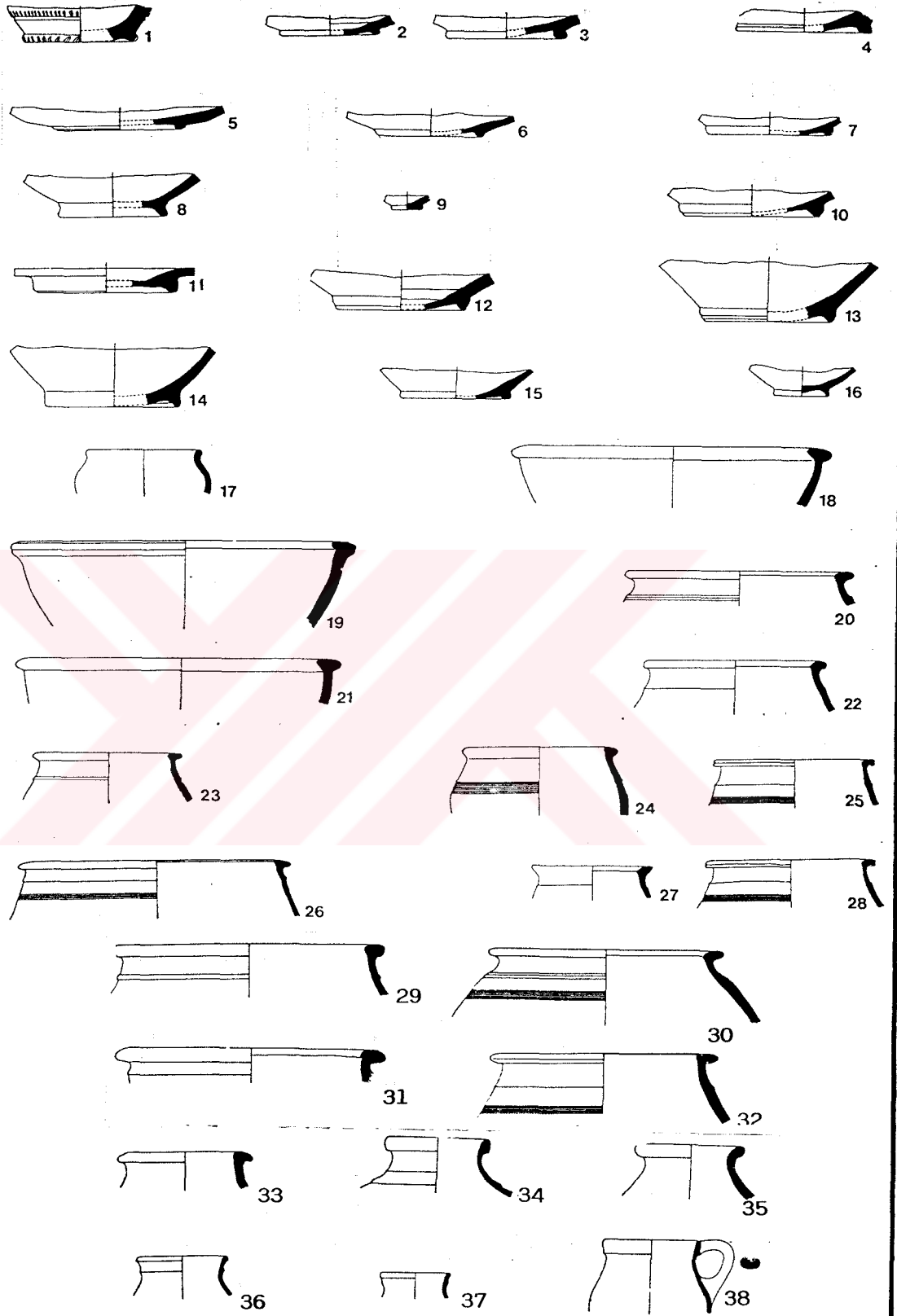

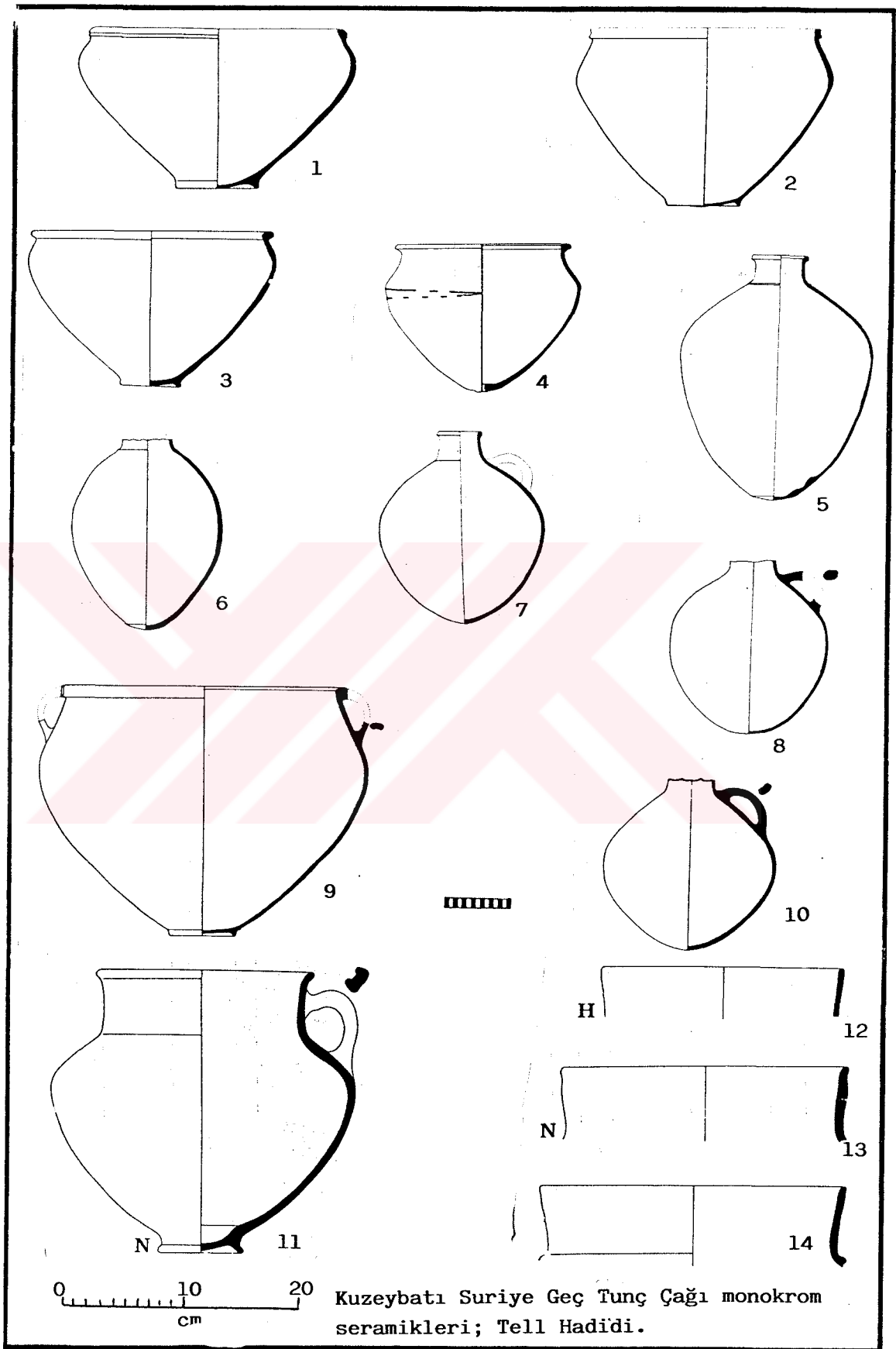
Kuzeybatı Suriye-Kilikya Geç Tunç Çağı boyalıları;
Mersin-Yumuktepe (1-14), Kazanlı Höyük (15-17).

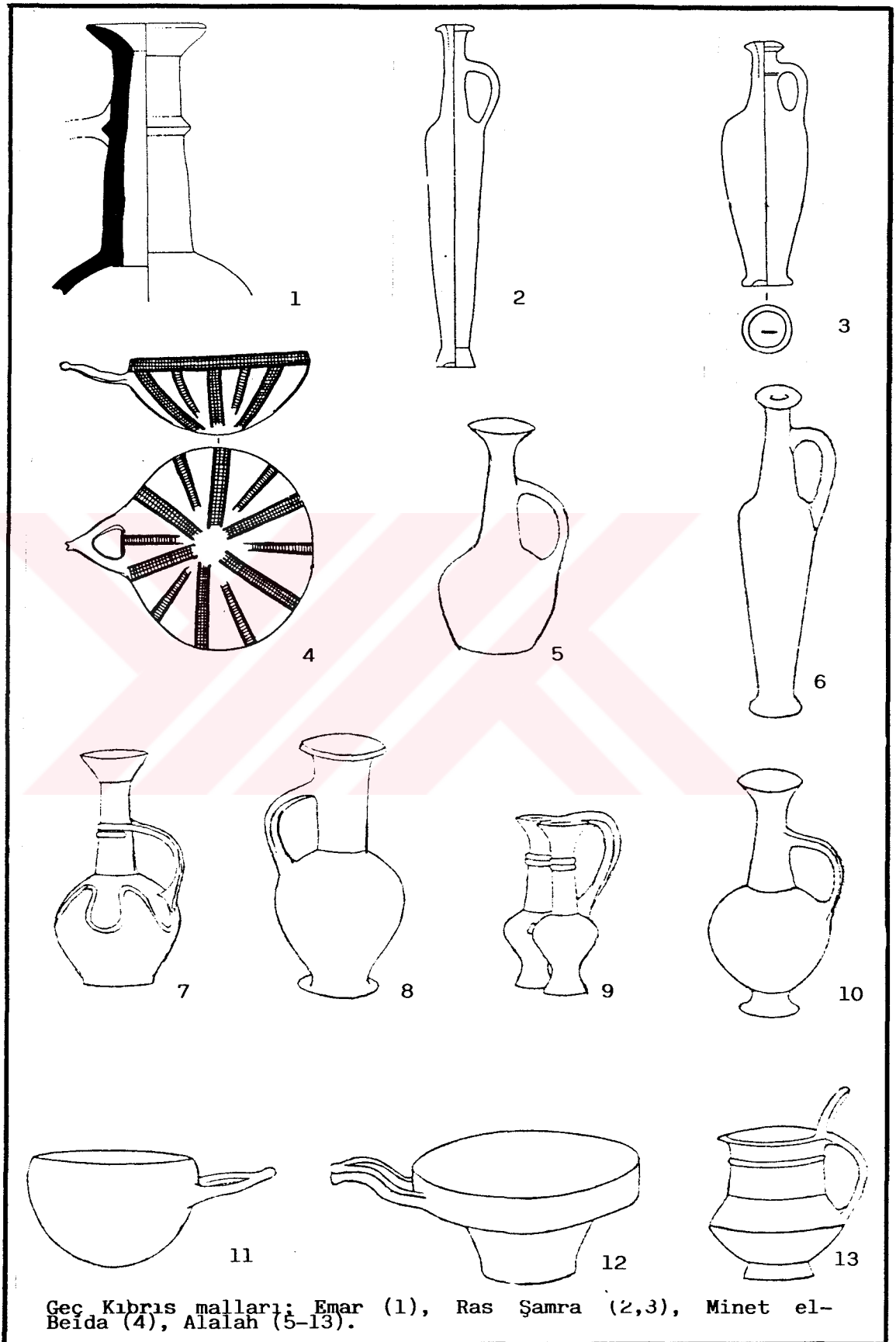

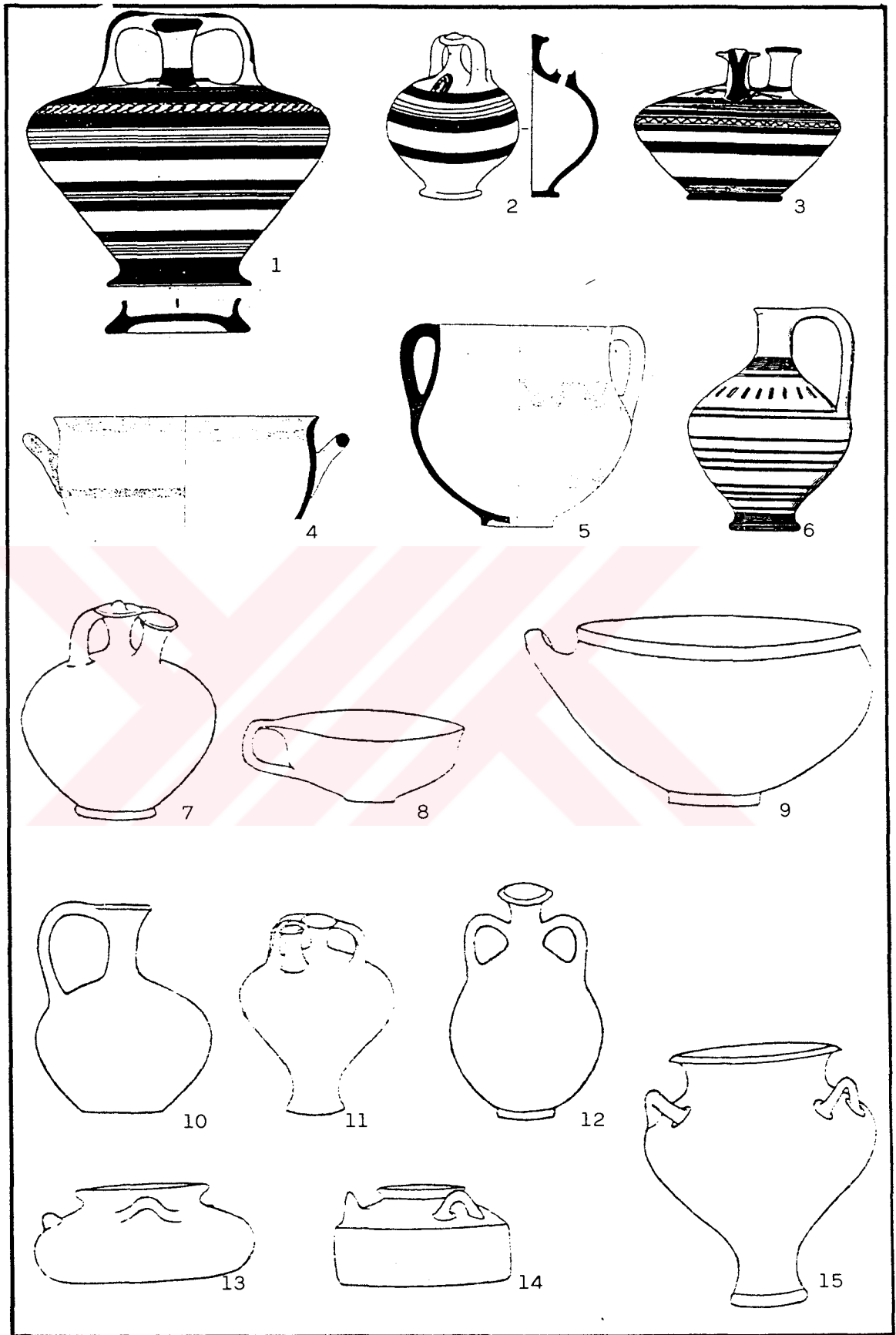

0 10 20
cm.

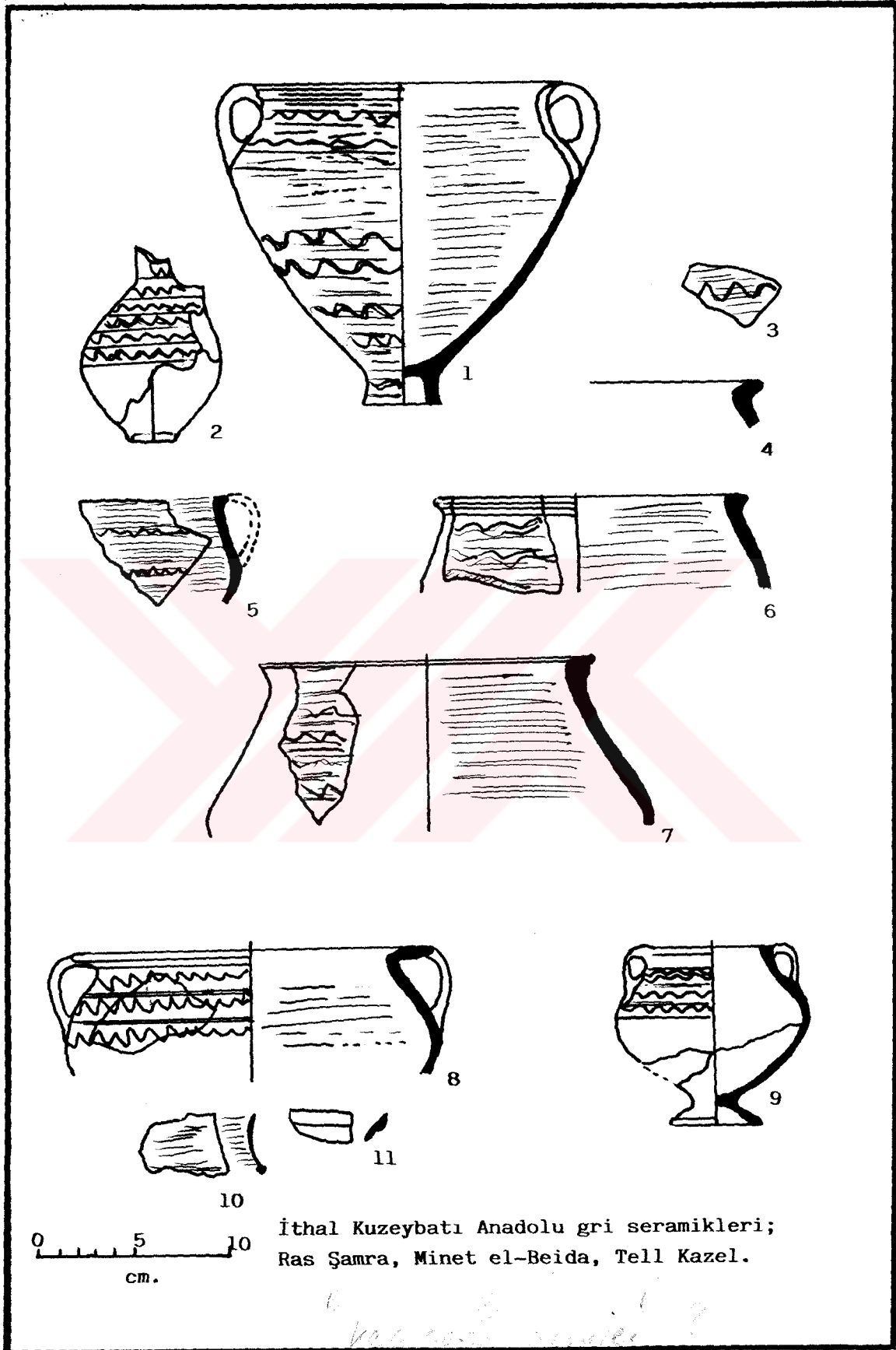
Kuzeybatı Suriye Geç Tunç Çağı monokrom seramikleri; Tell Hadidi.

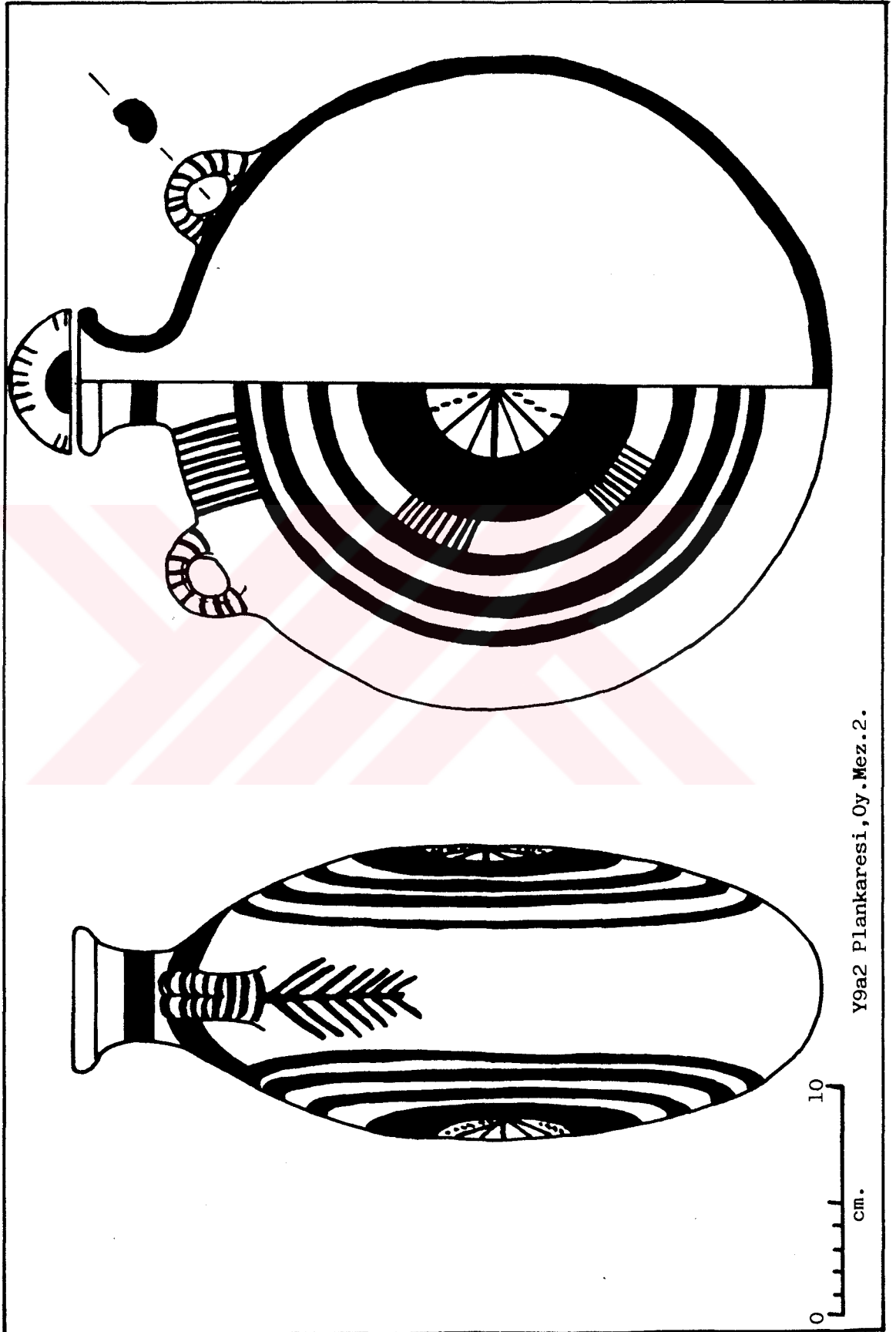

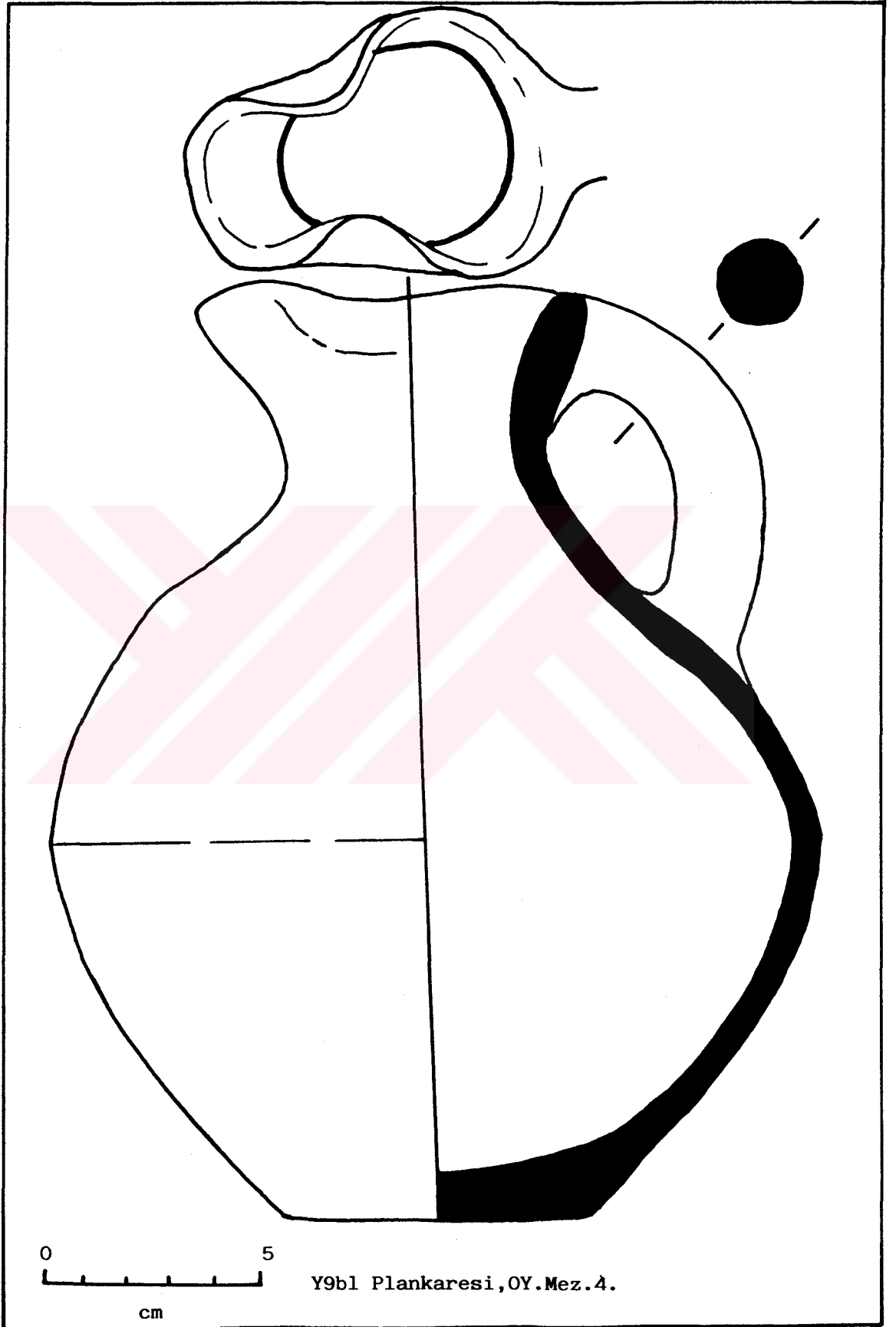

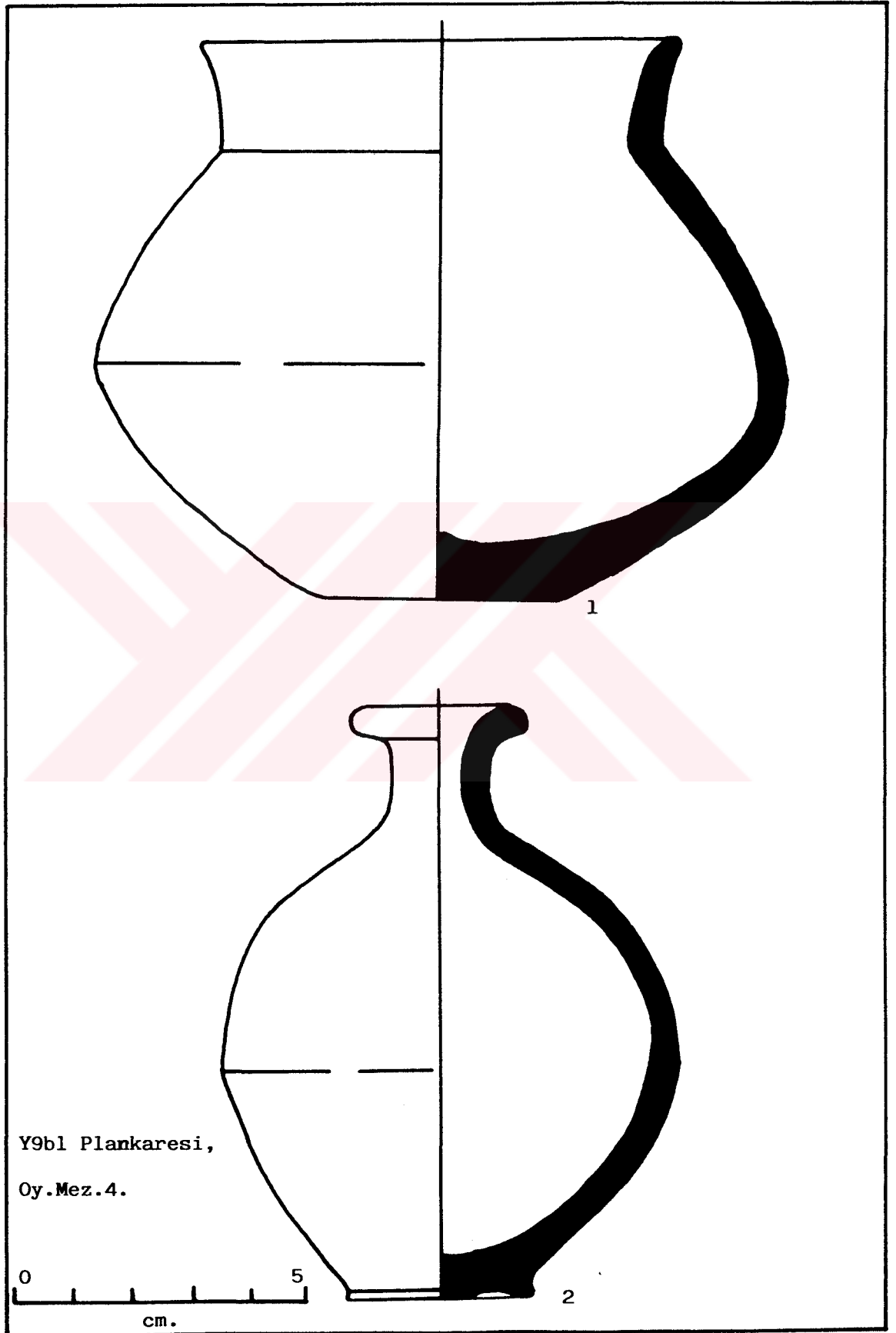

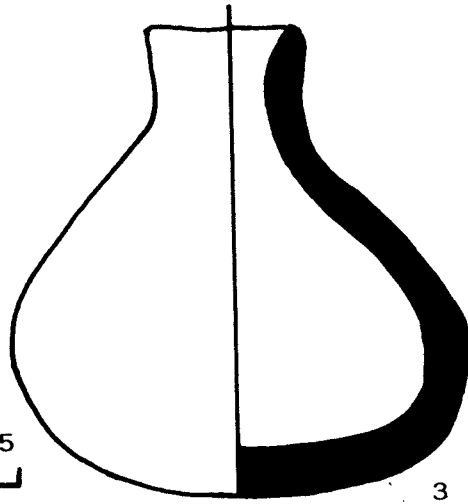
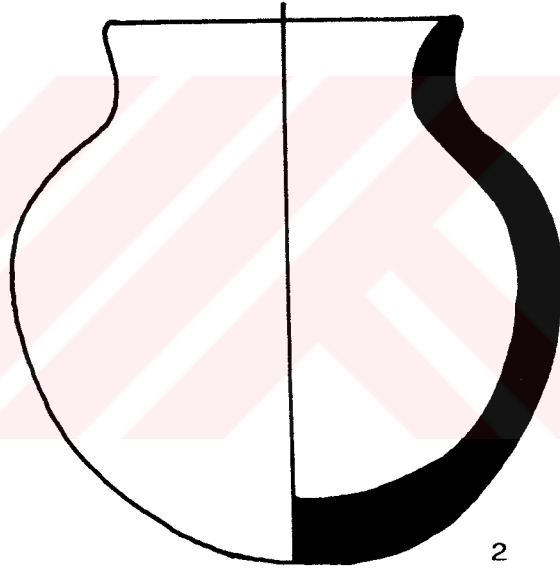
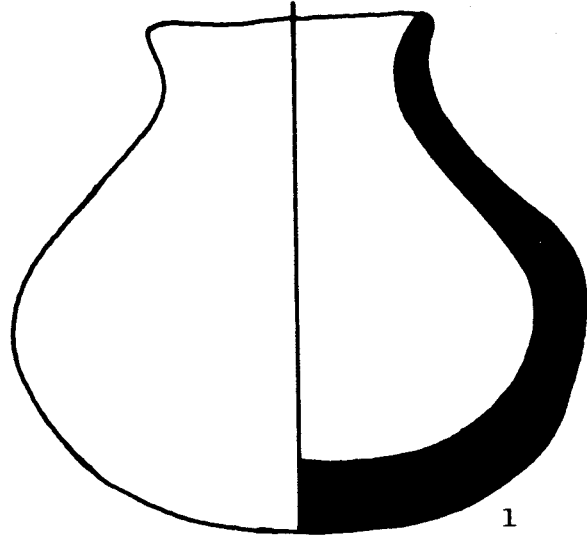
Miken malları ; Ugarit(1-3),Tarsus(4,5),Gezer(6),Alalah (7-15).

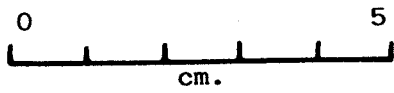

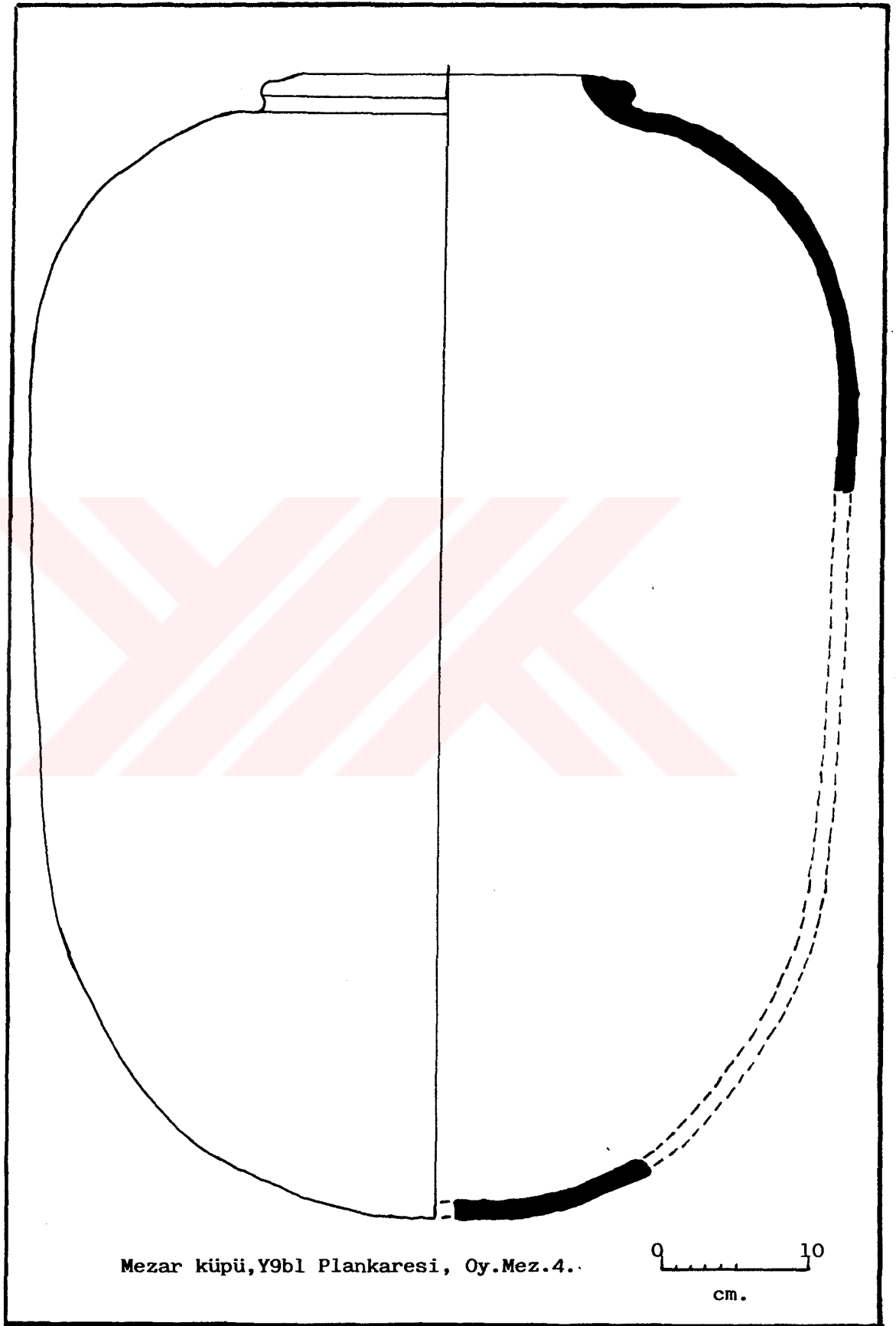

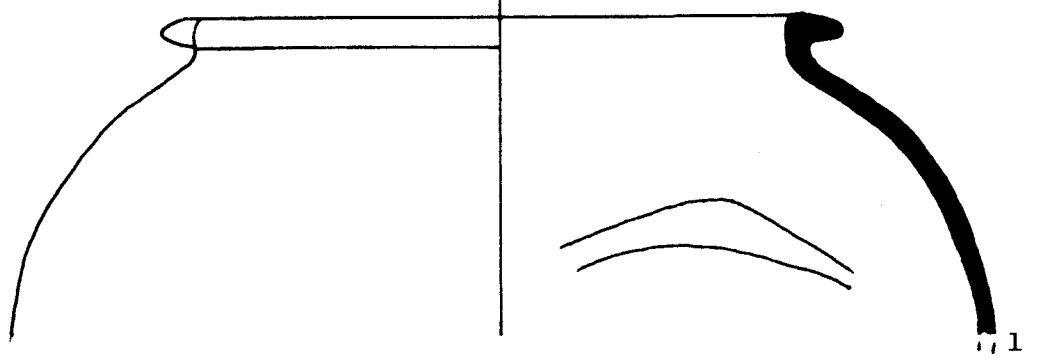

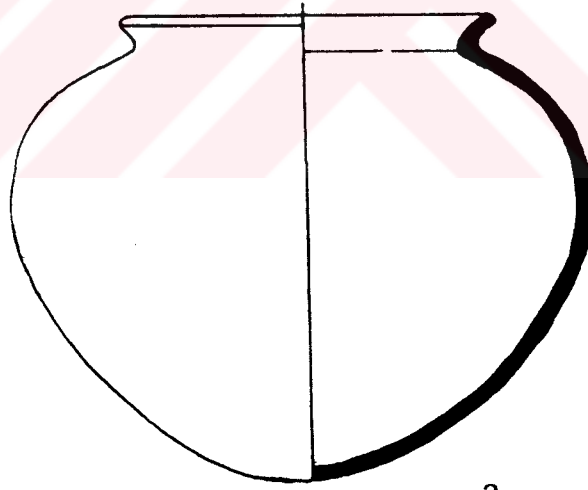
Y9a2, Y9b1 Plankareleri
Oy.Mez.22,23,24.

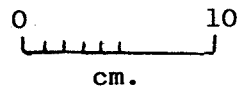

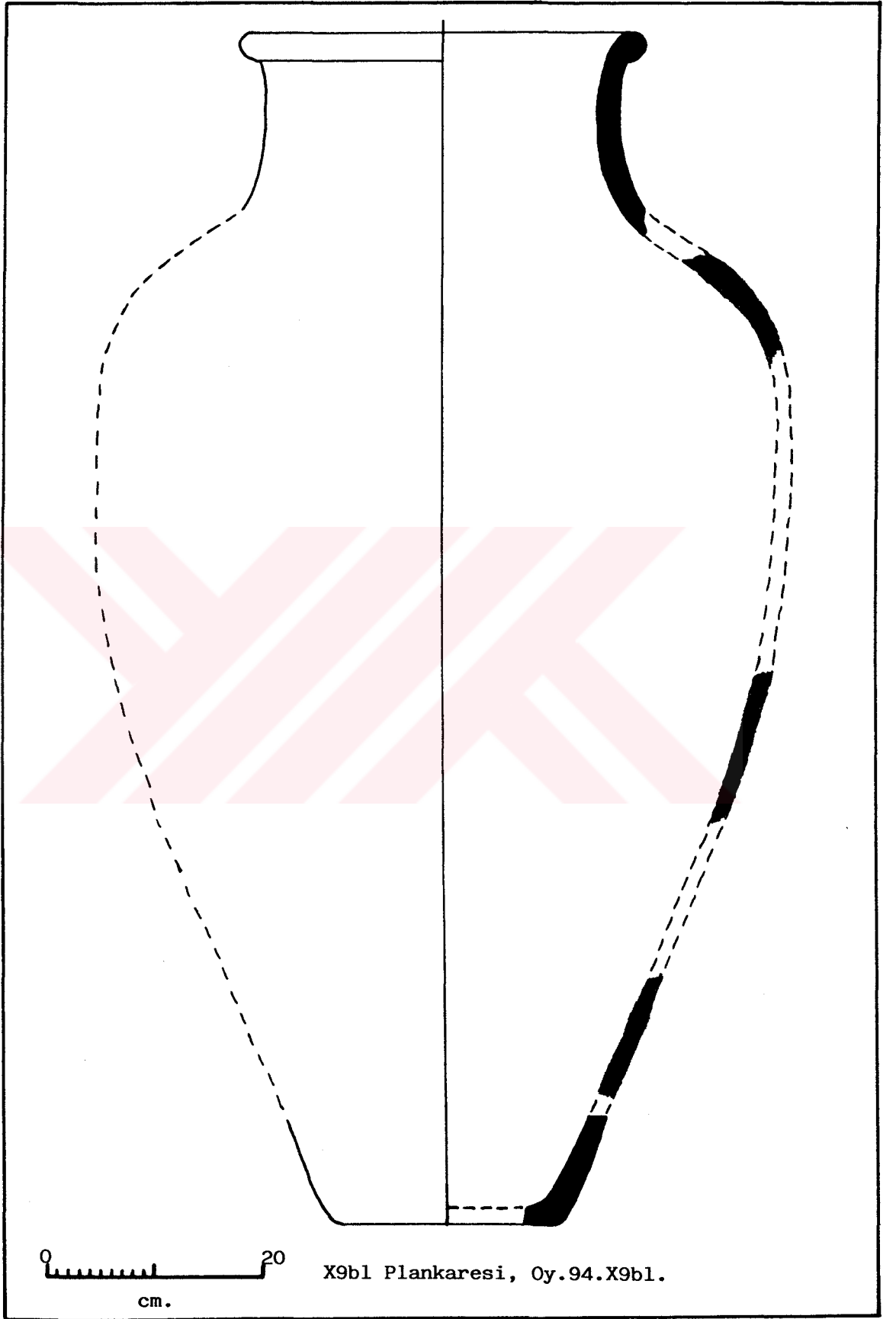

Mezar çömleği, Y9a2, Oy.Mez.2.

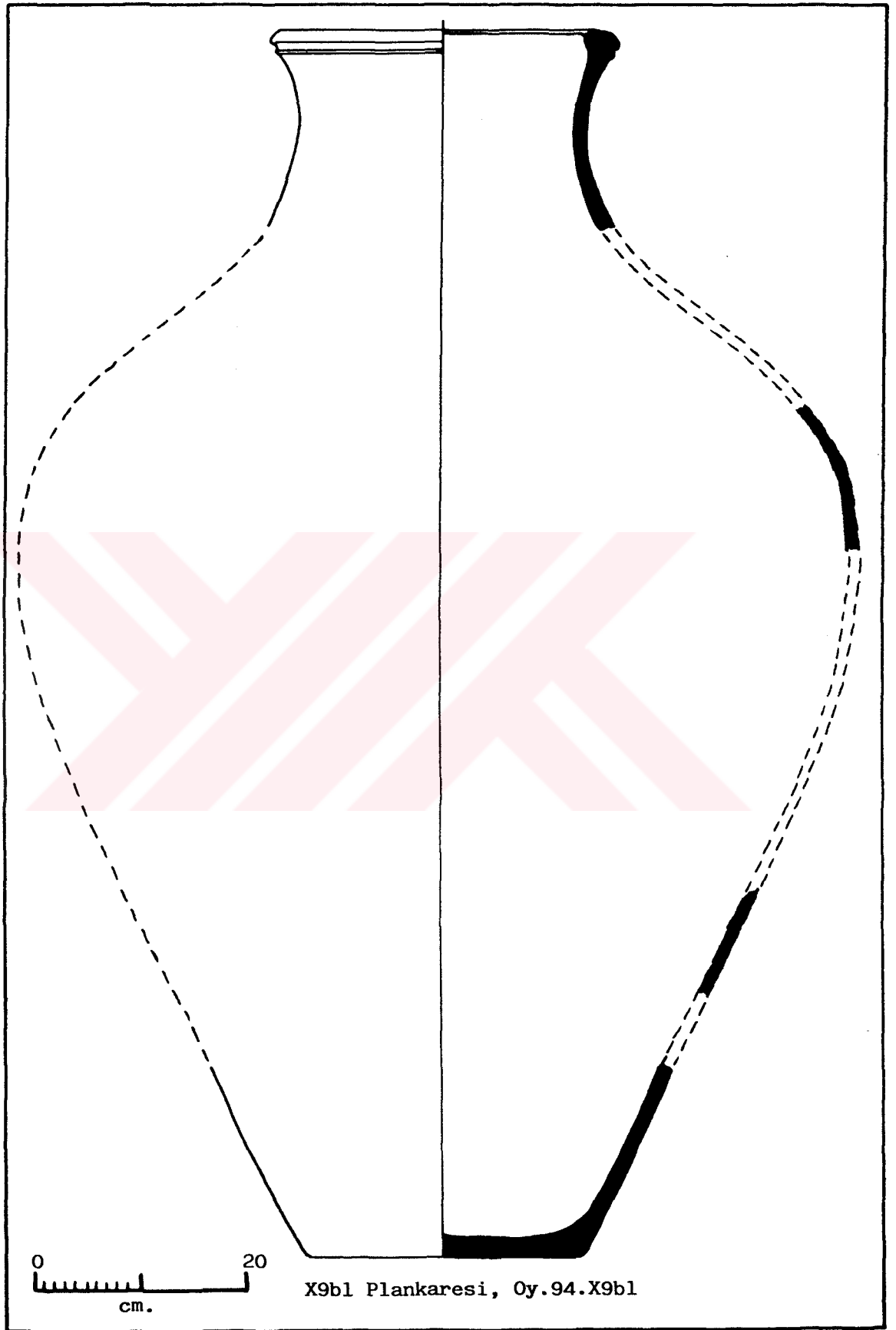

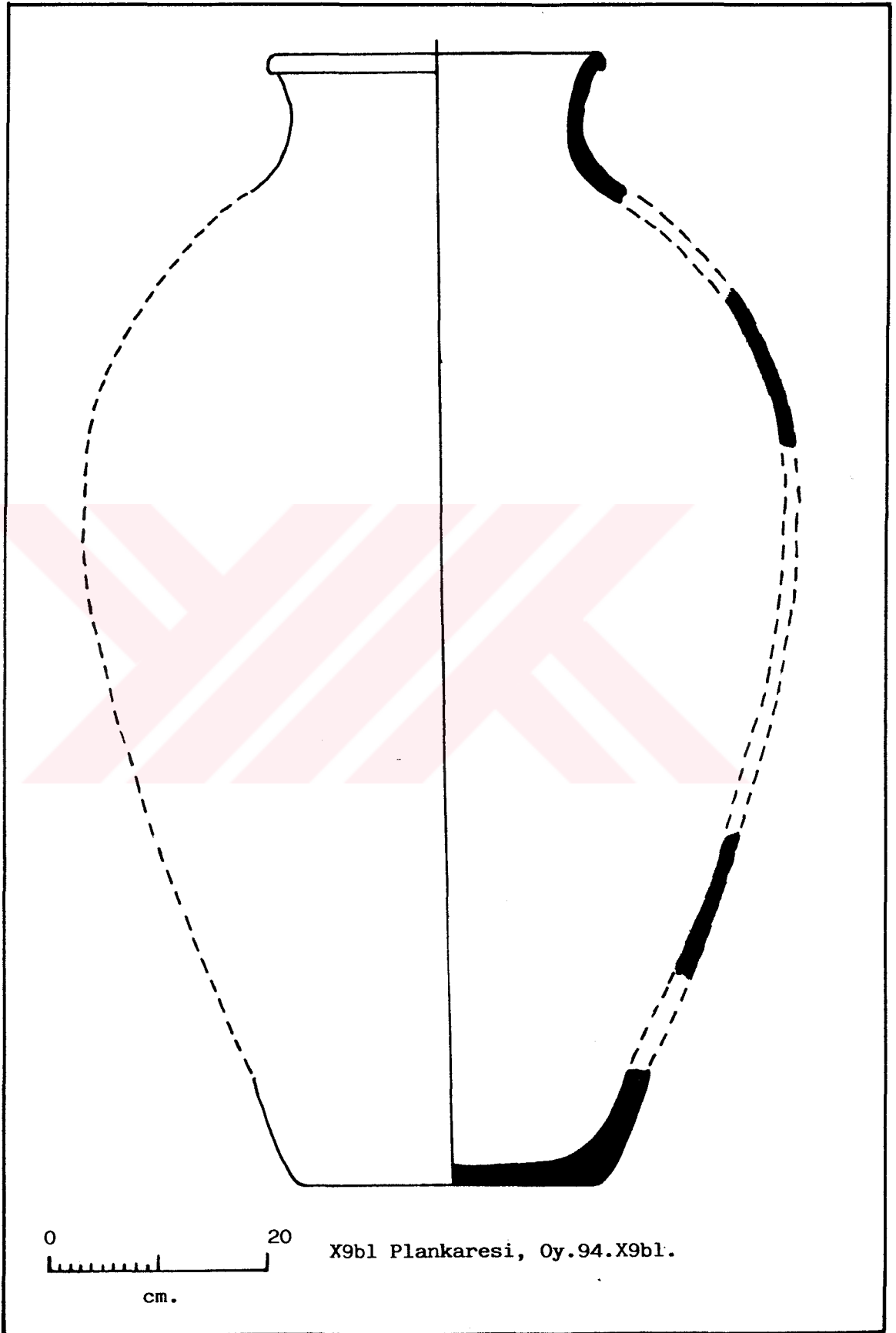
Mezar çömleği, Y9b1 Plankaresi, Oy.Mez.23.

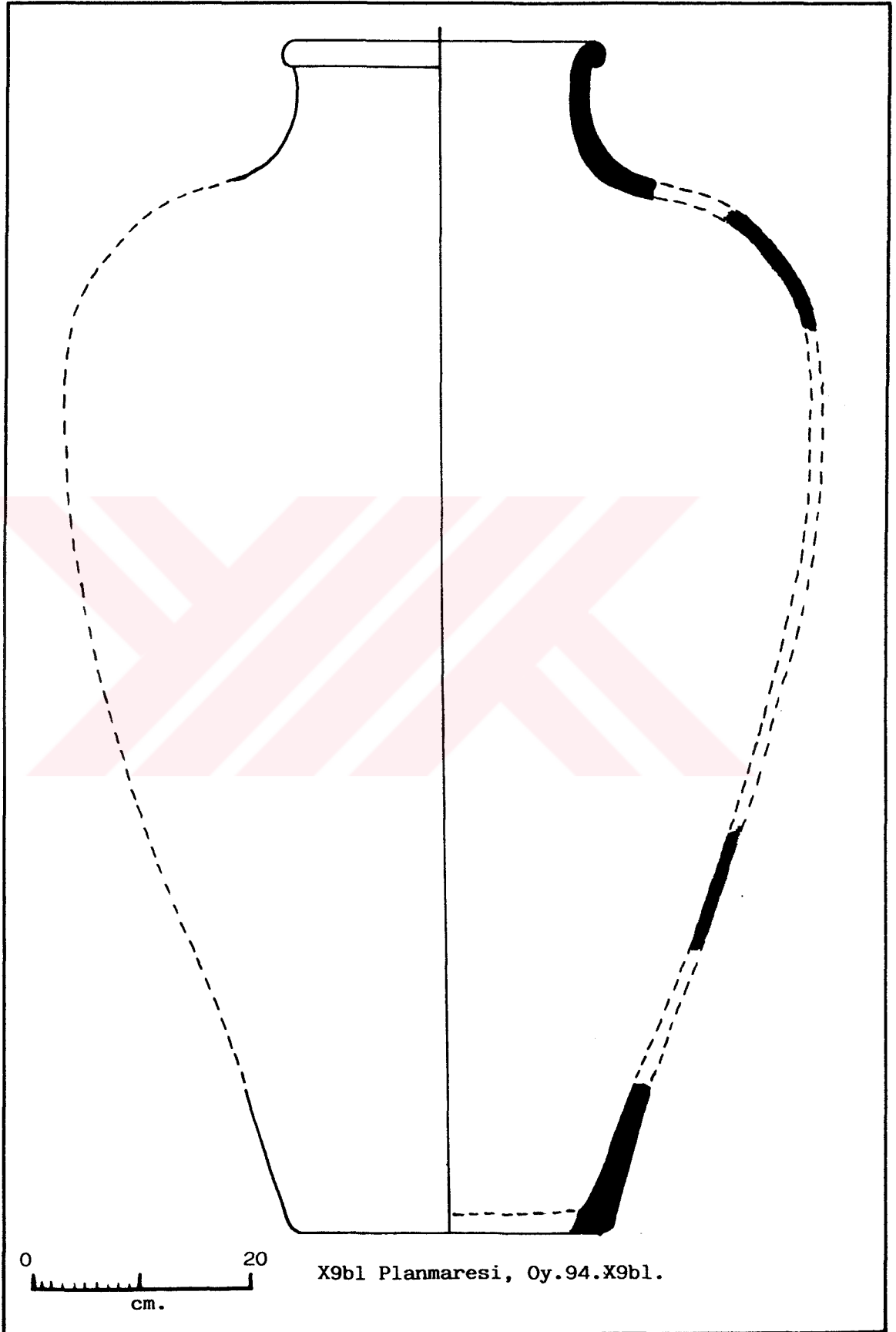

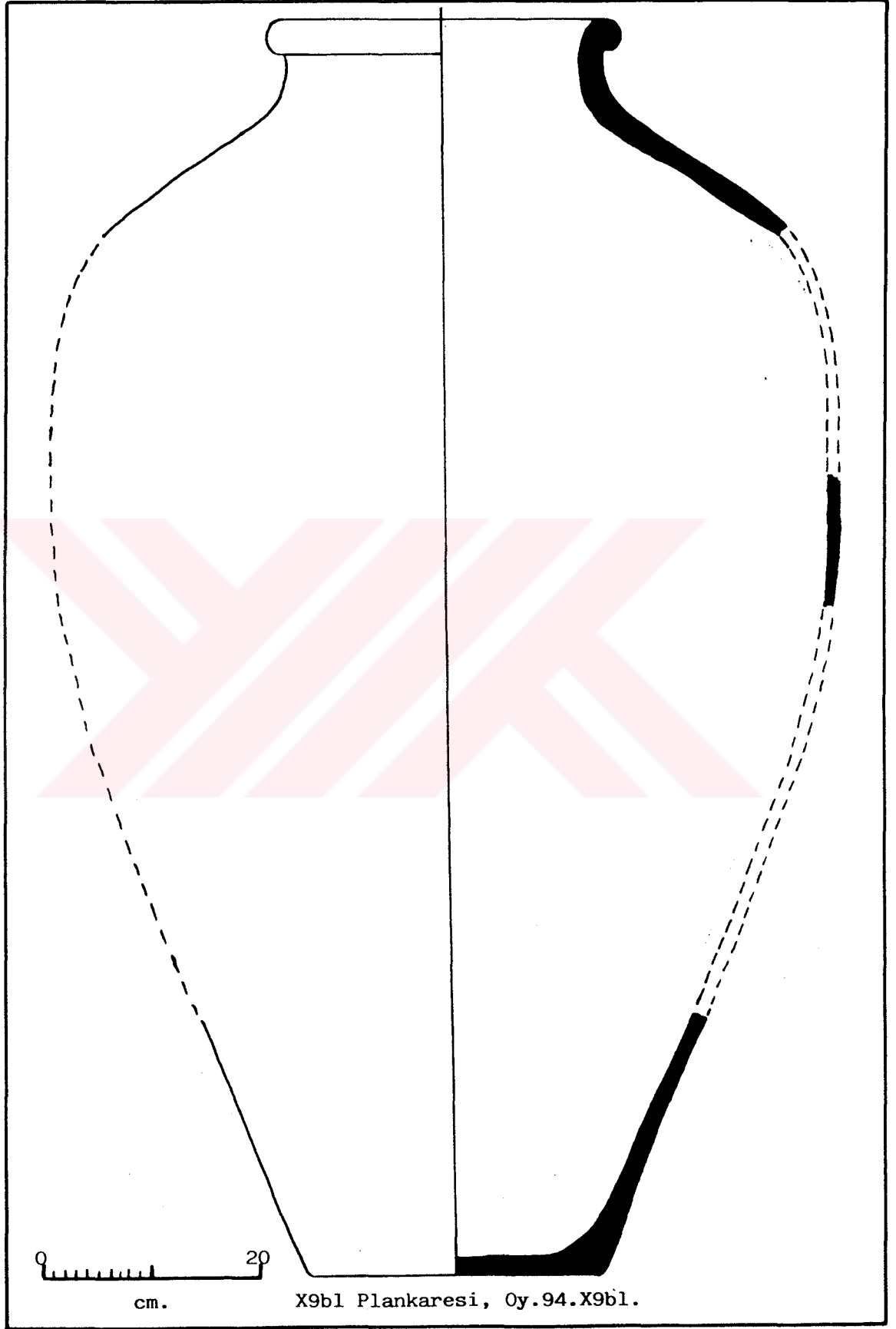

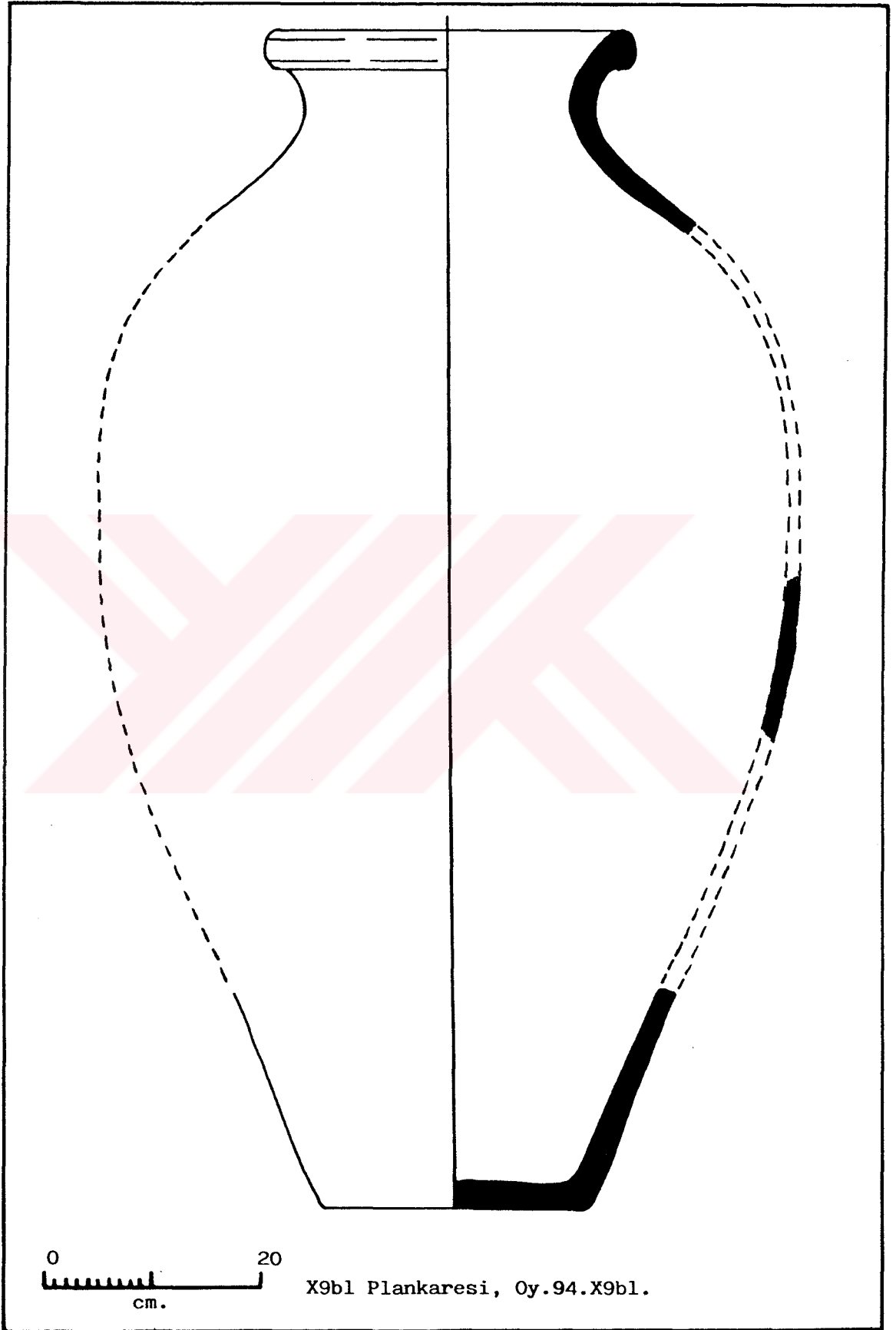
X9b1 Plankaresi, Oy.94.X9b1.

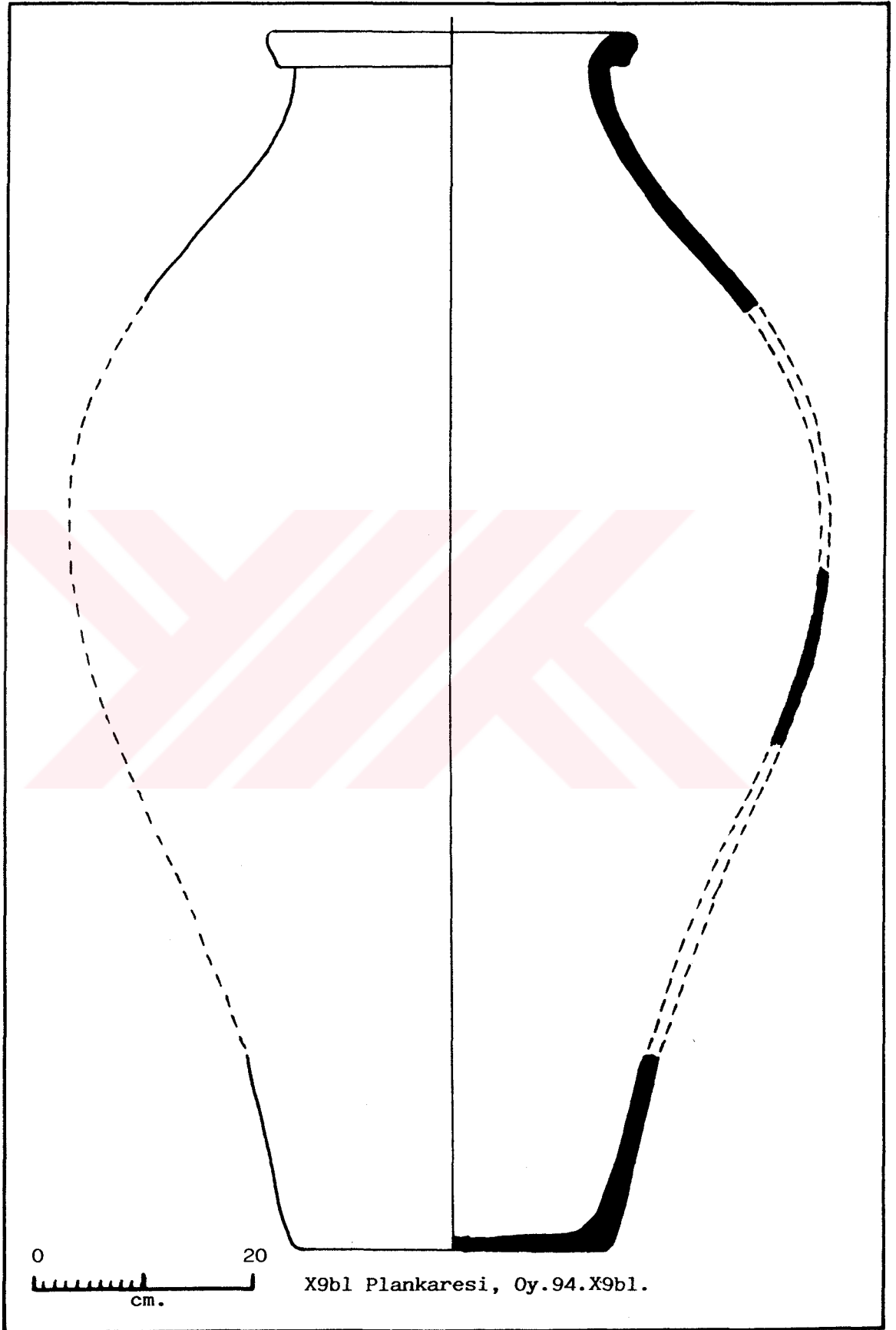

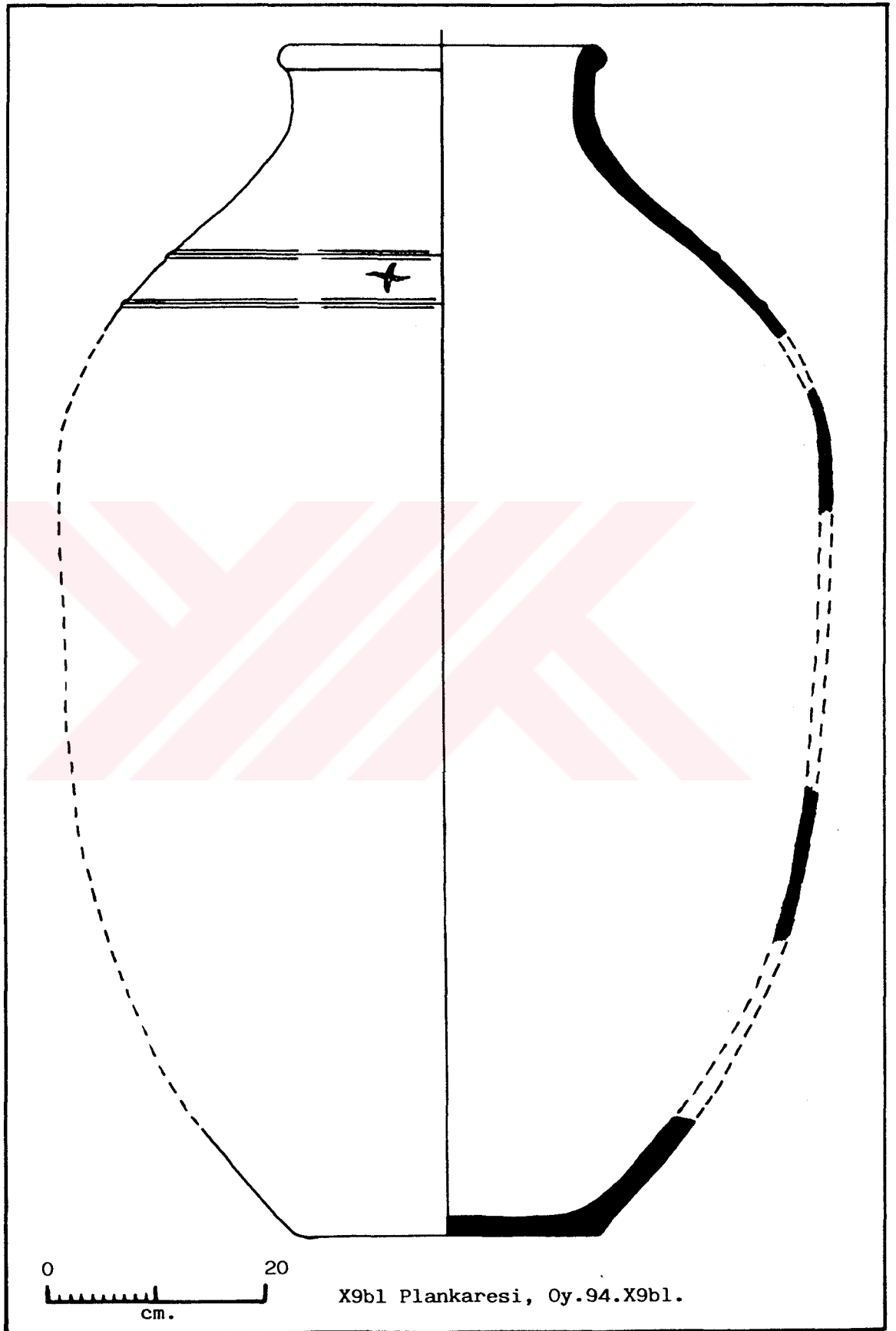

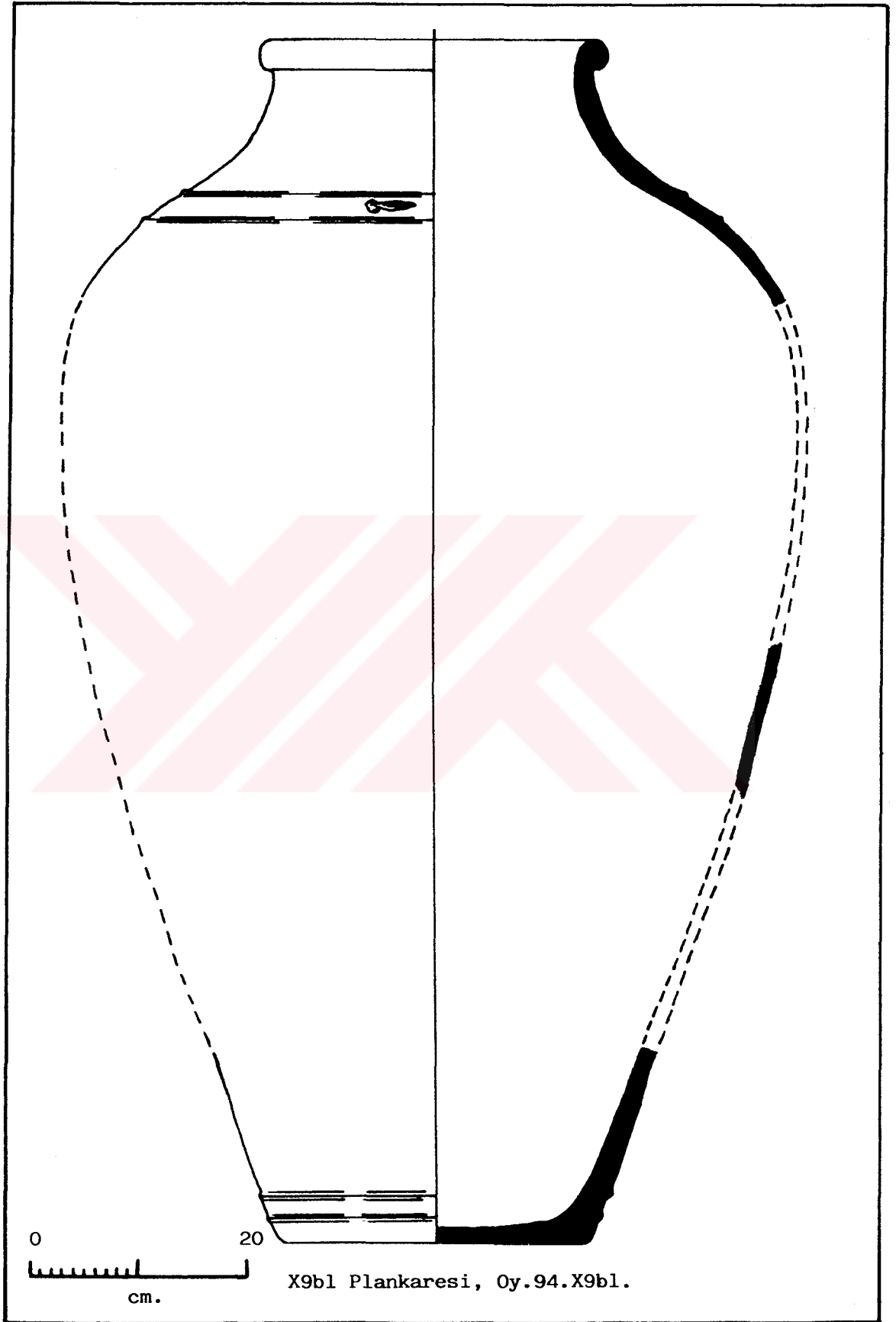

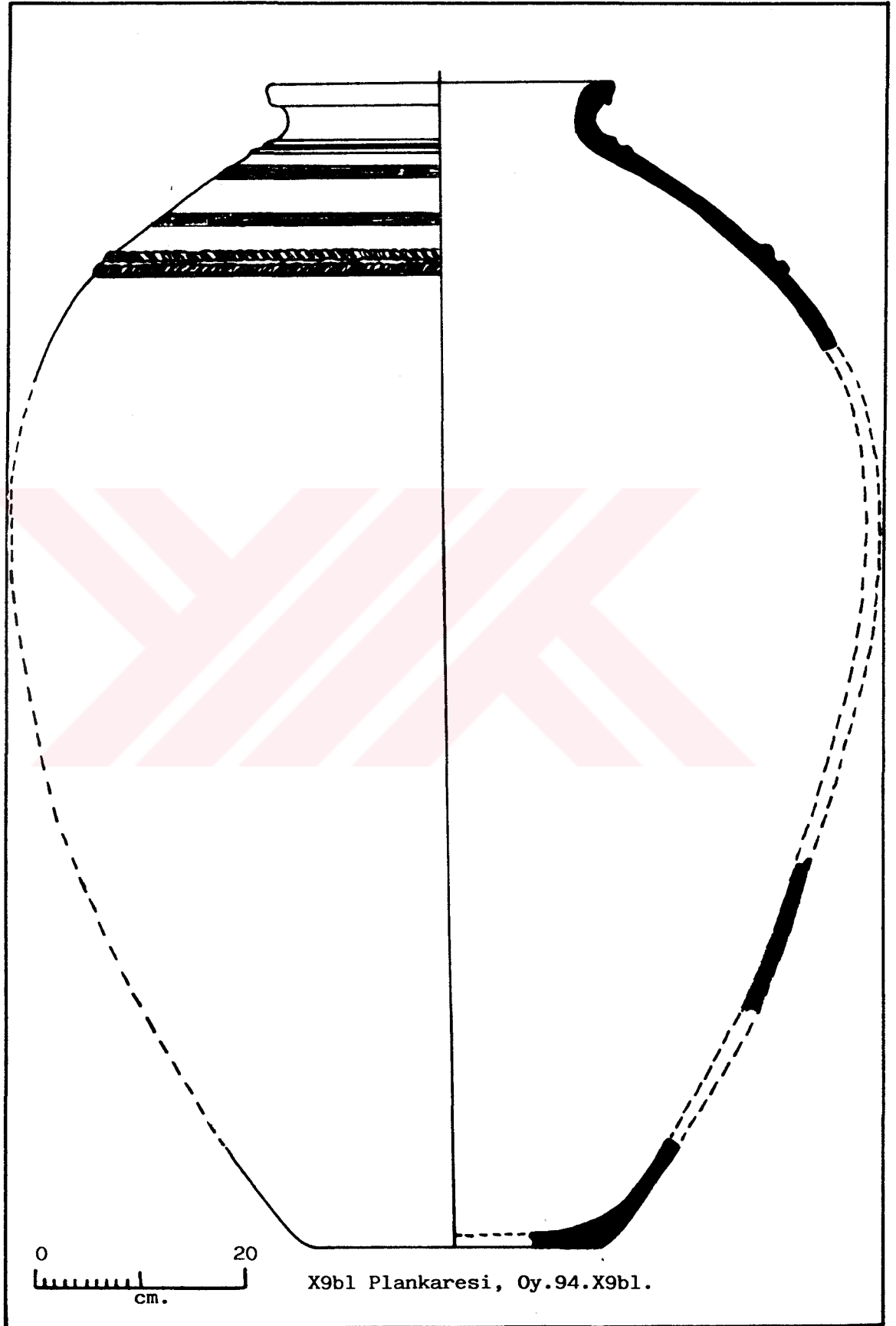

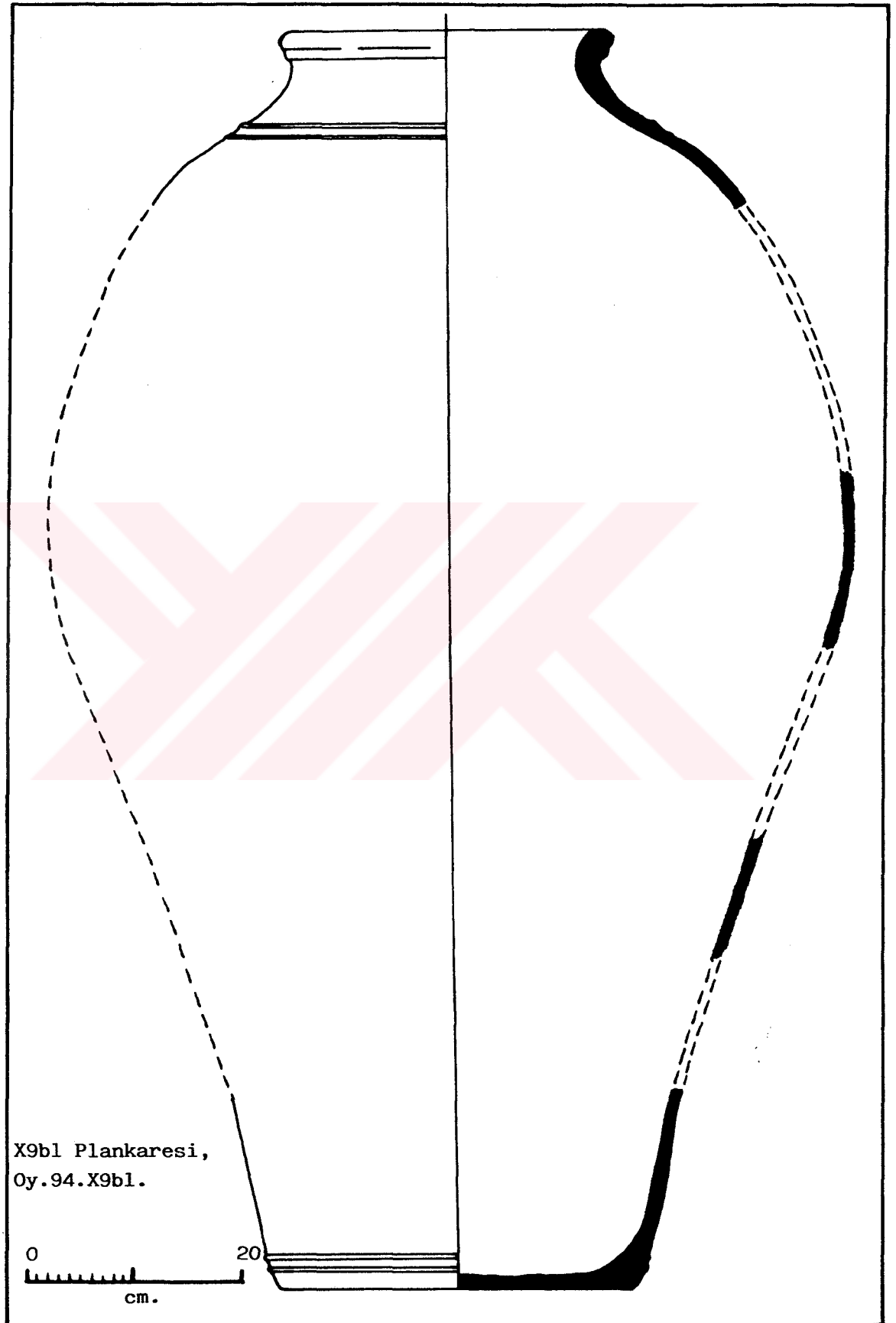

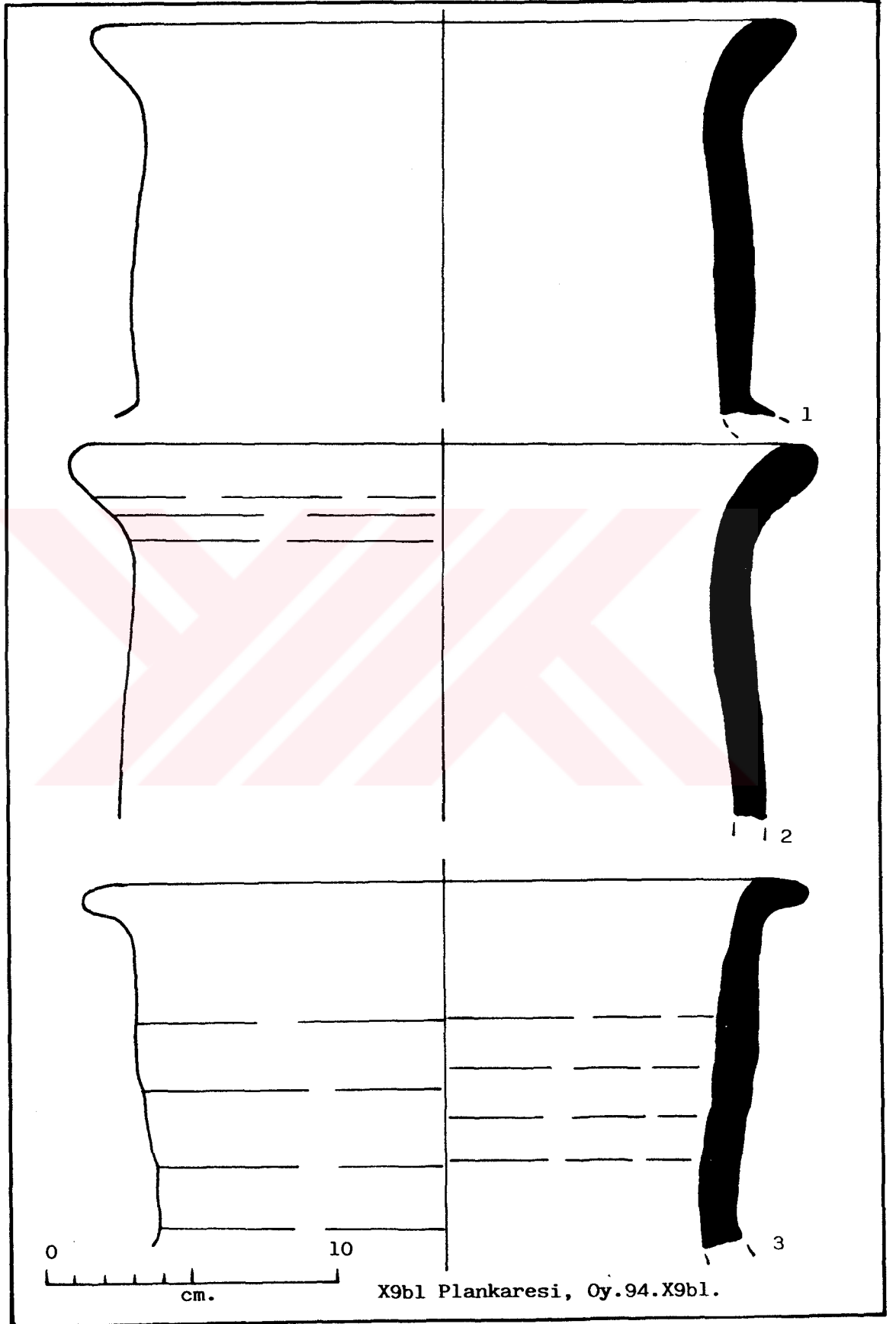

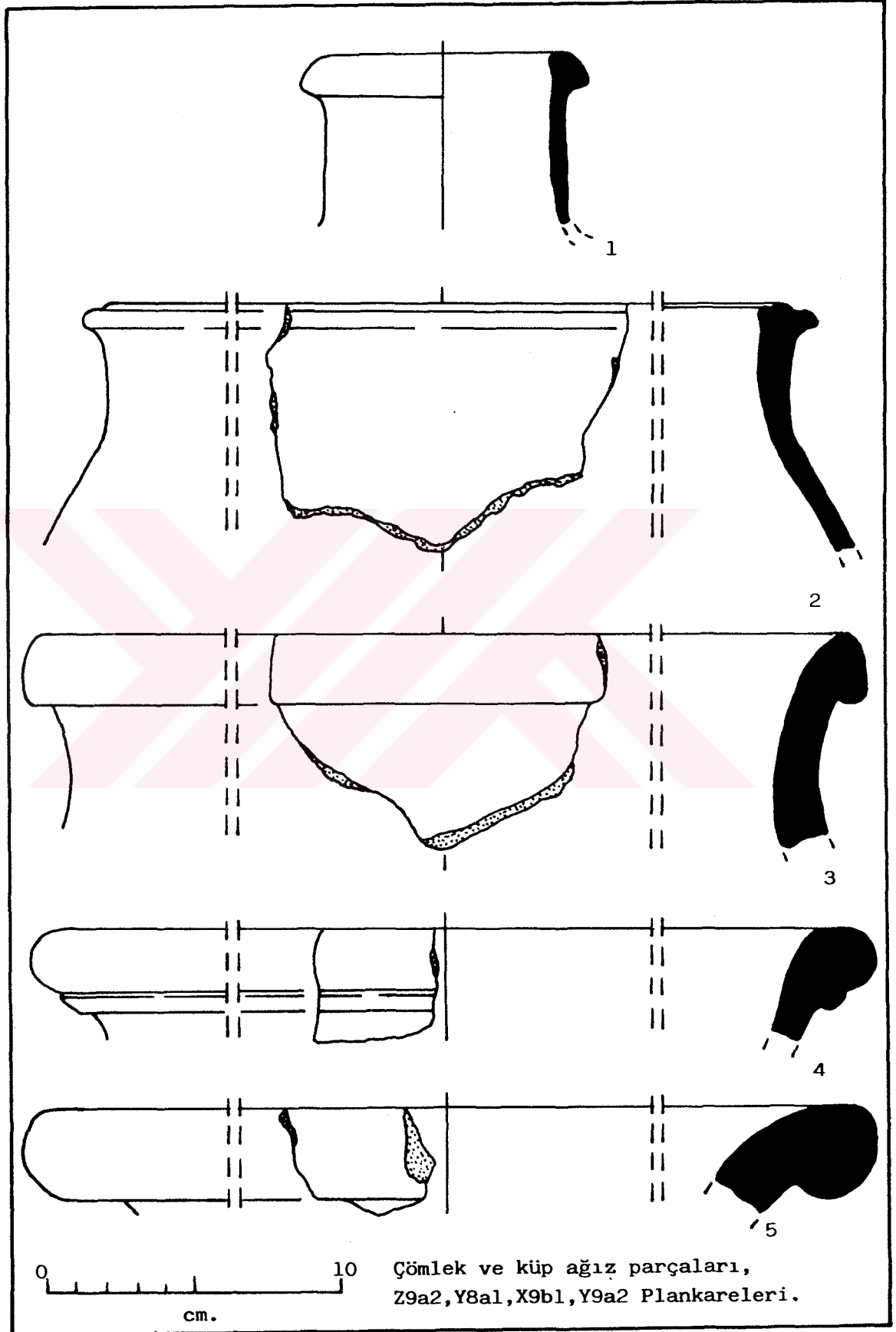

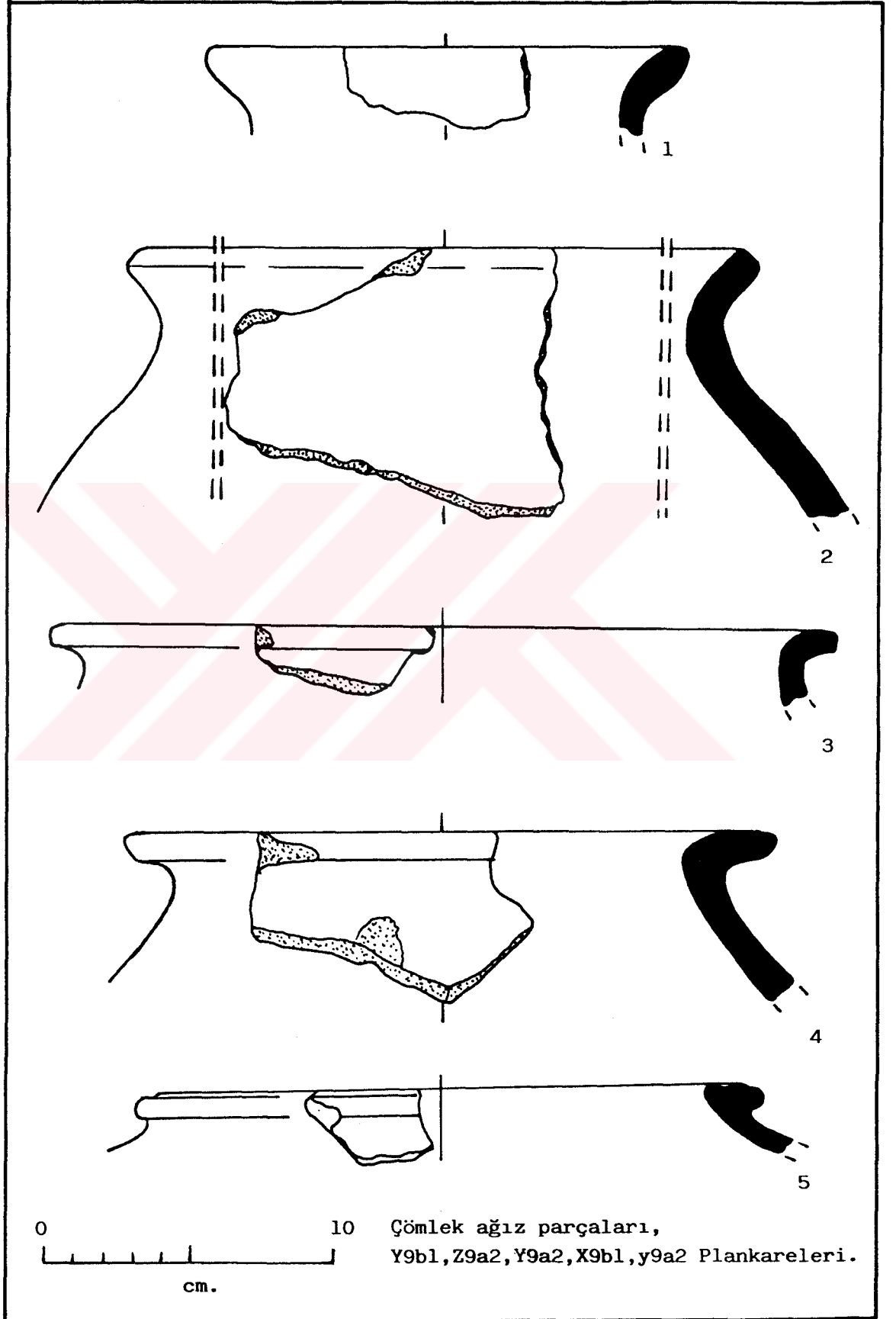

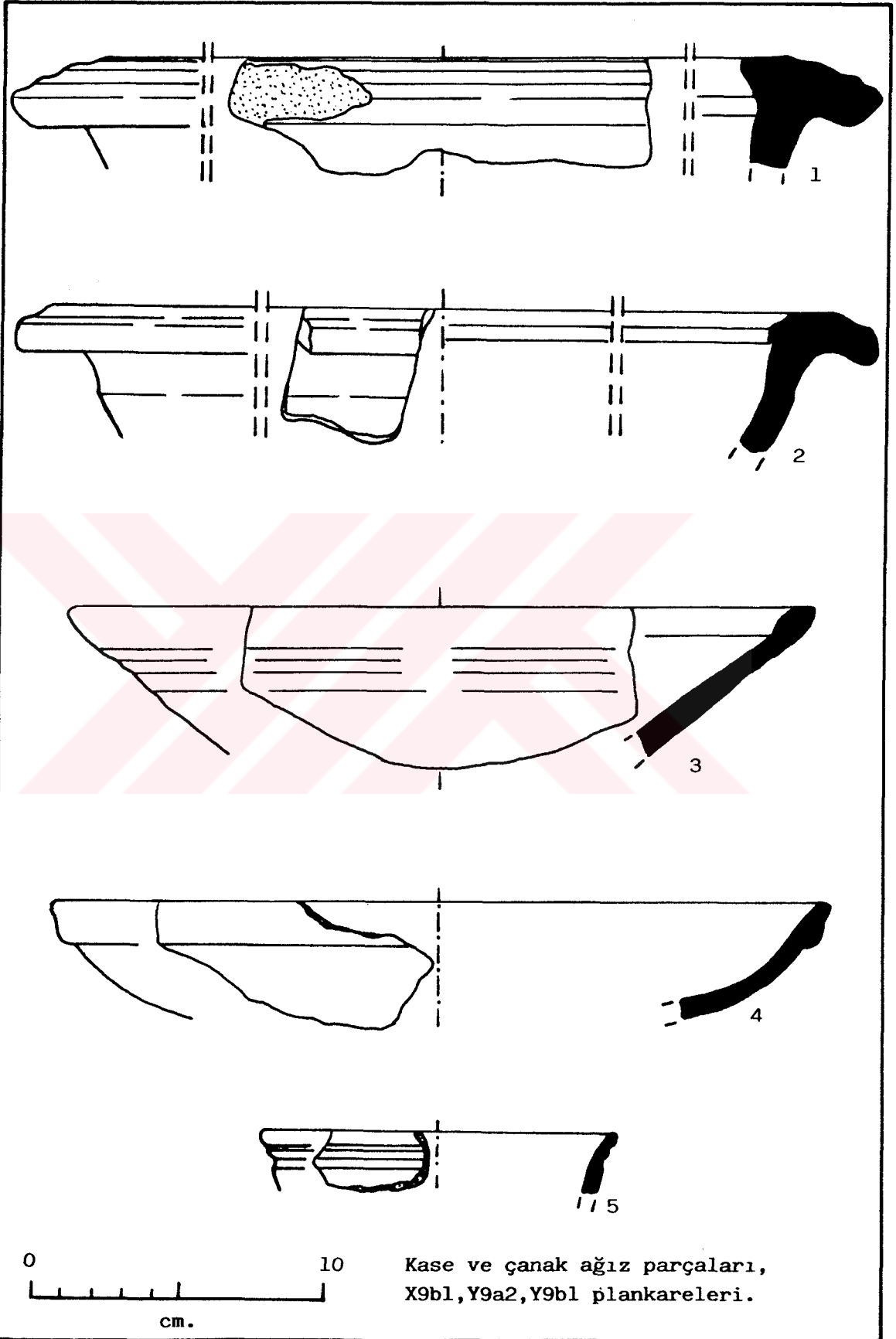

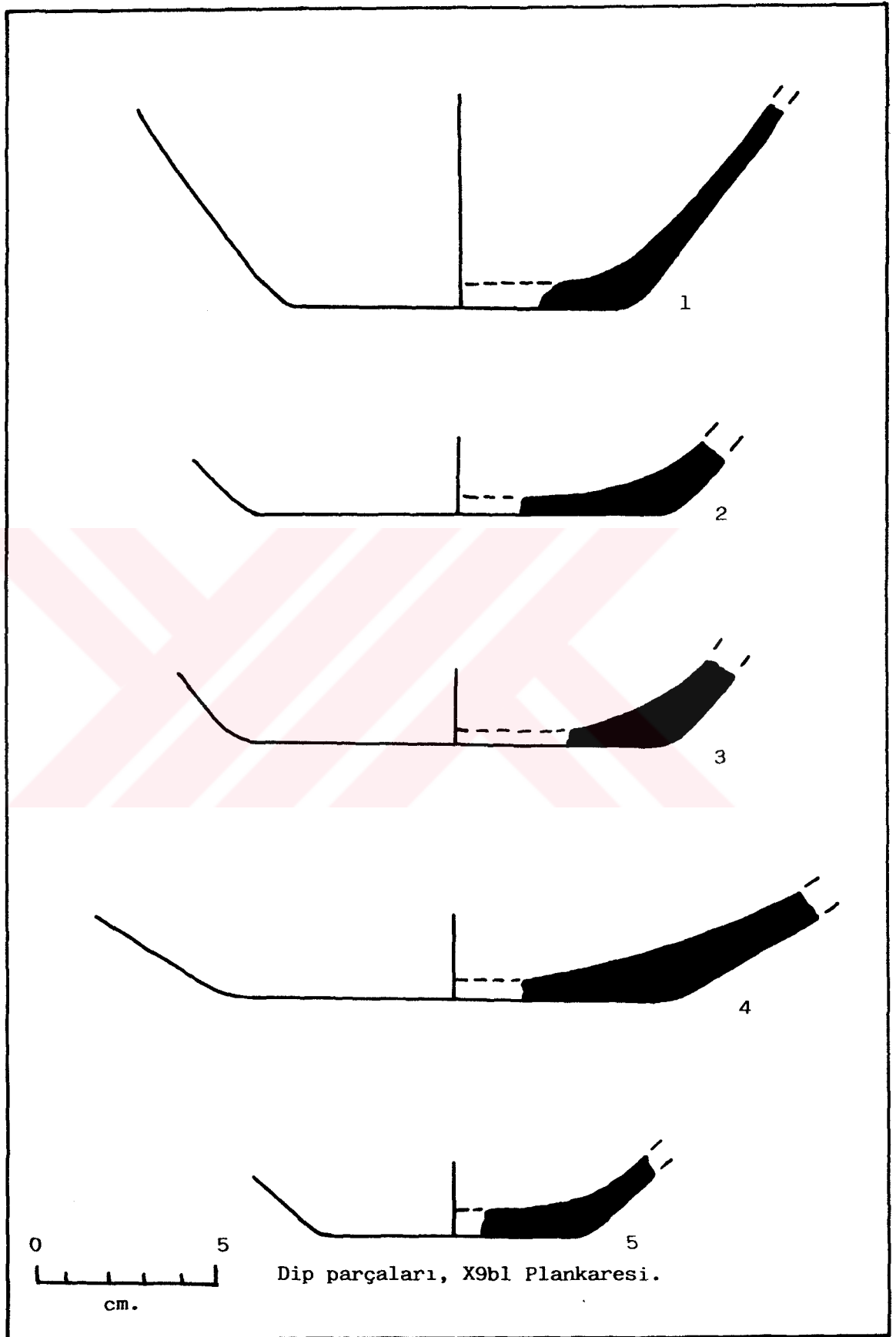

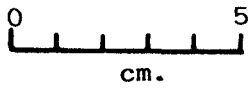
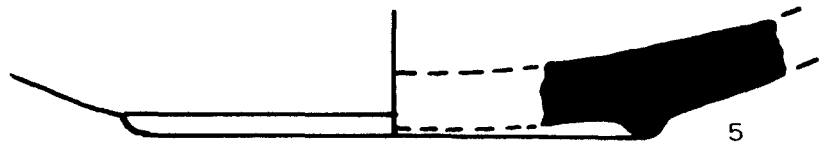
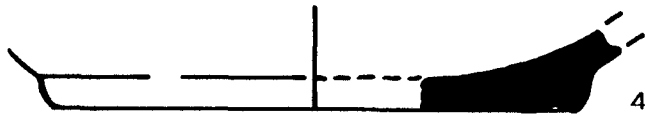
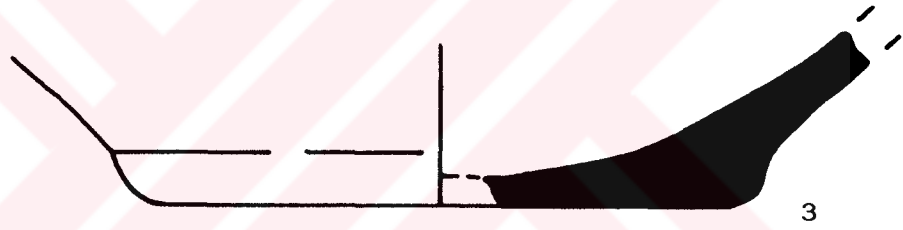
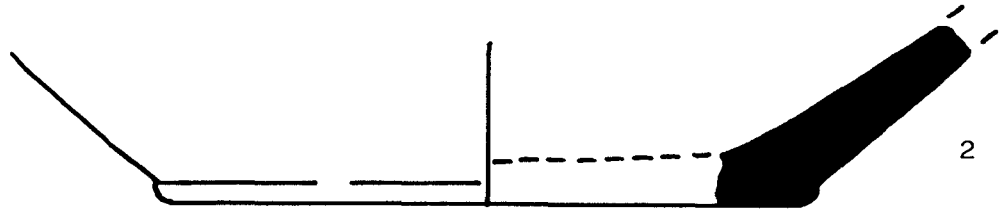

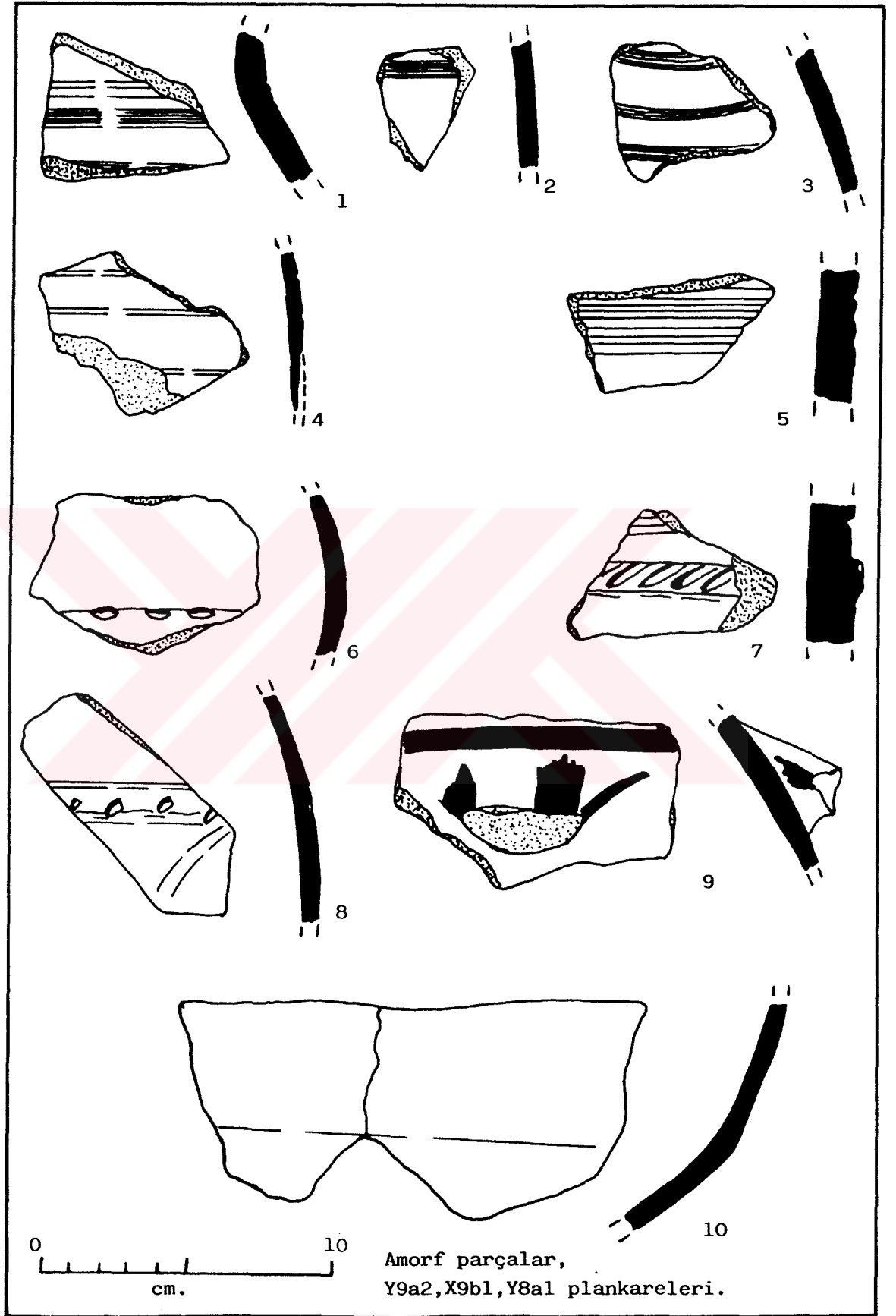

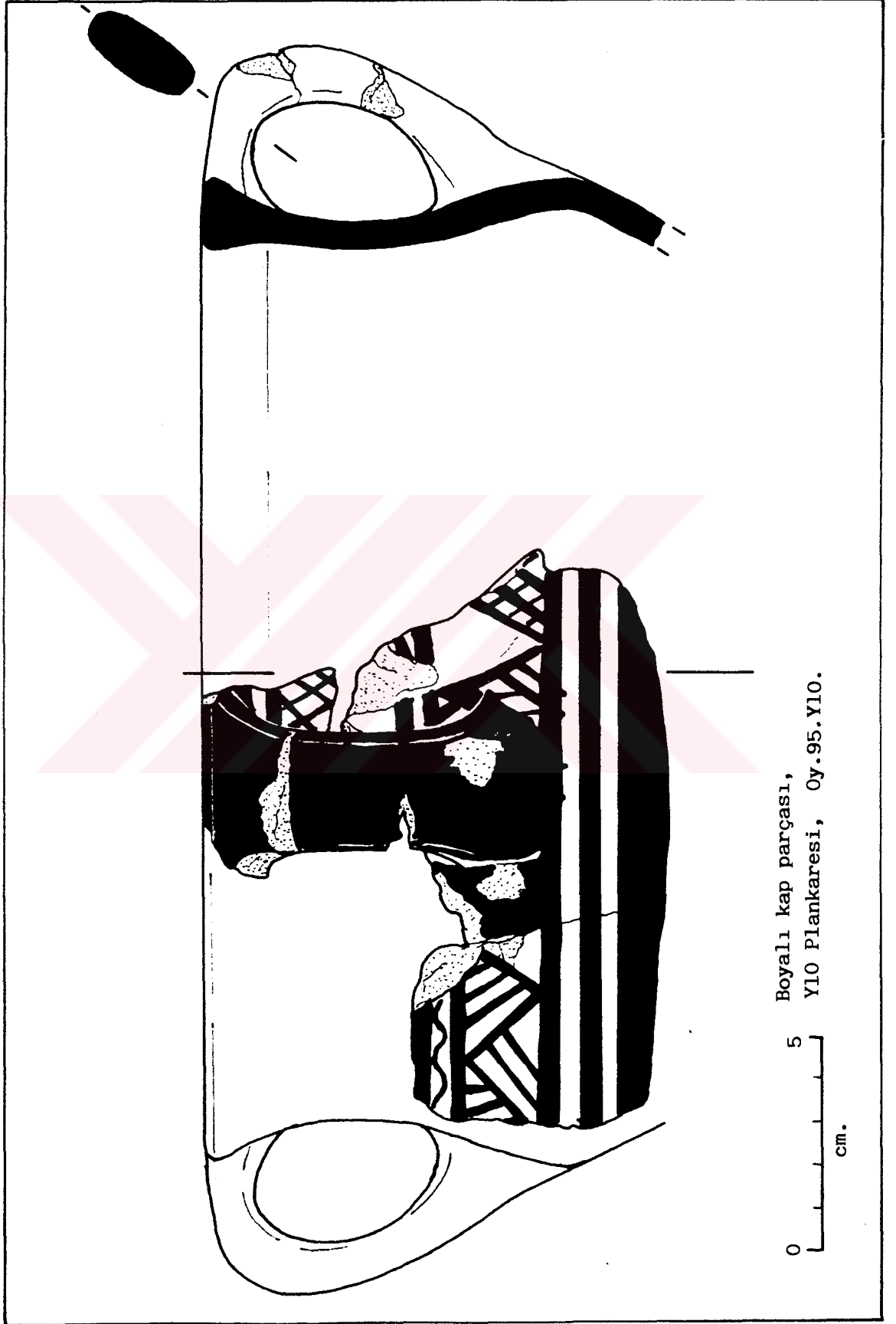

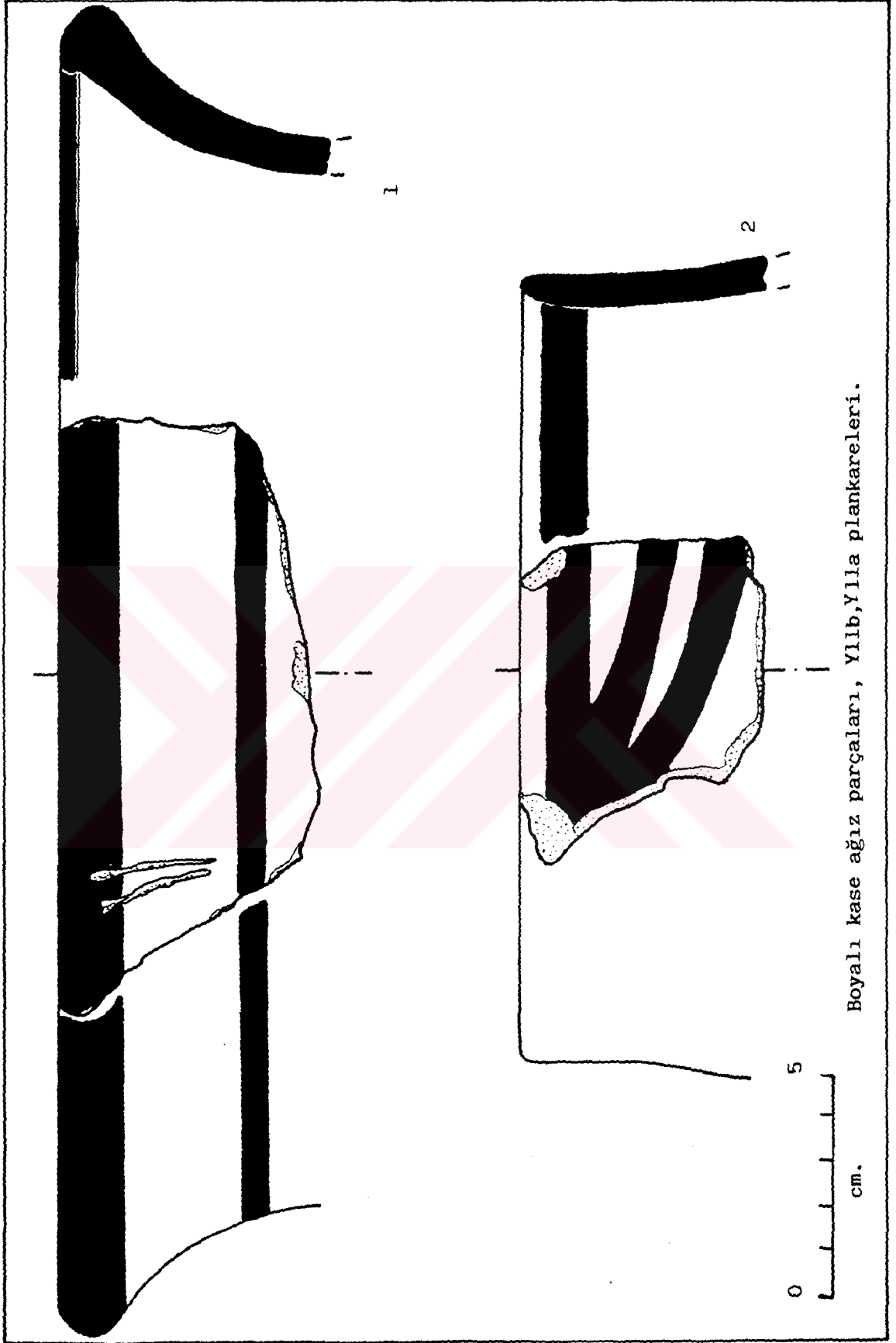

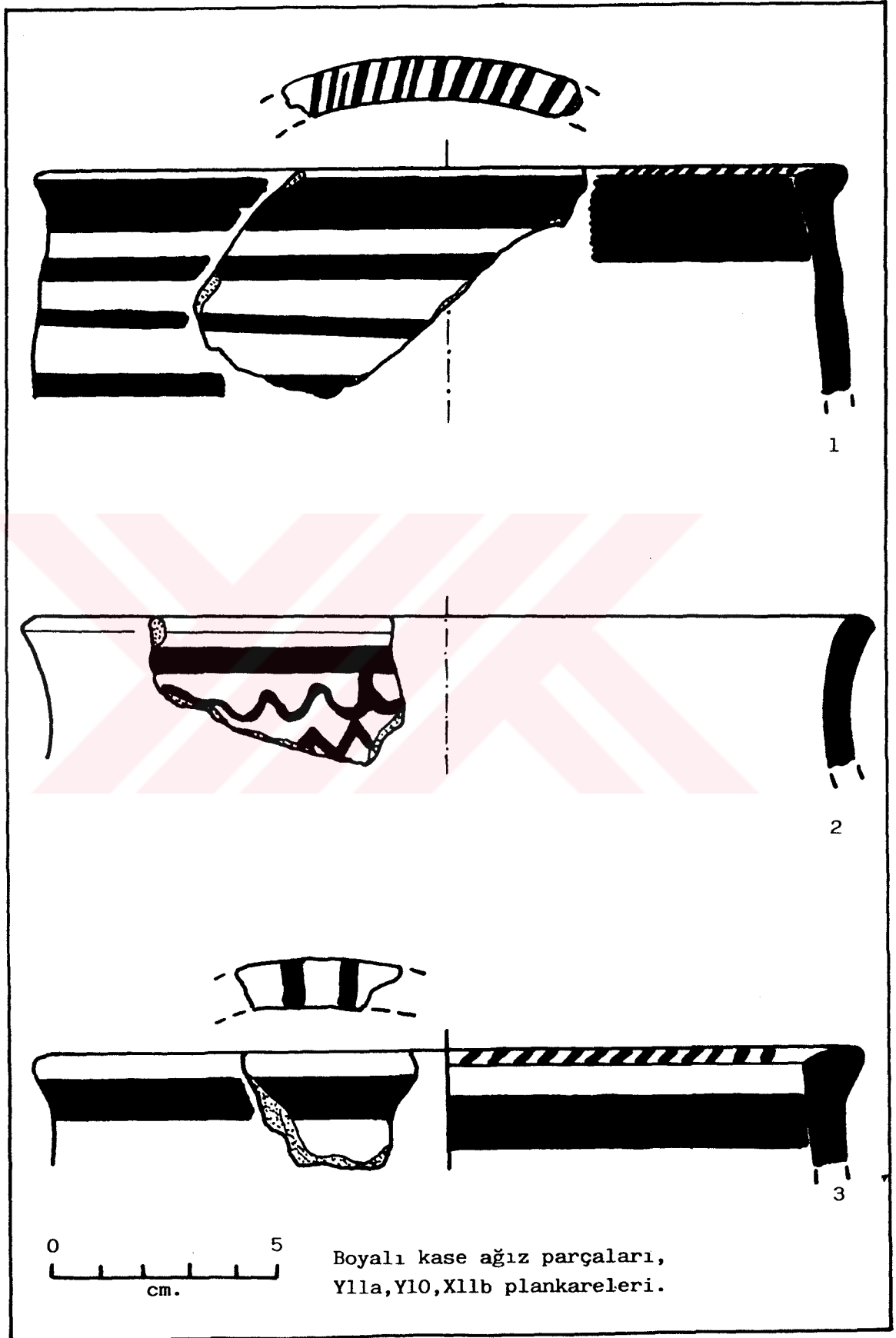

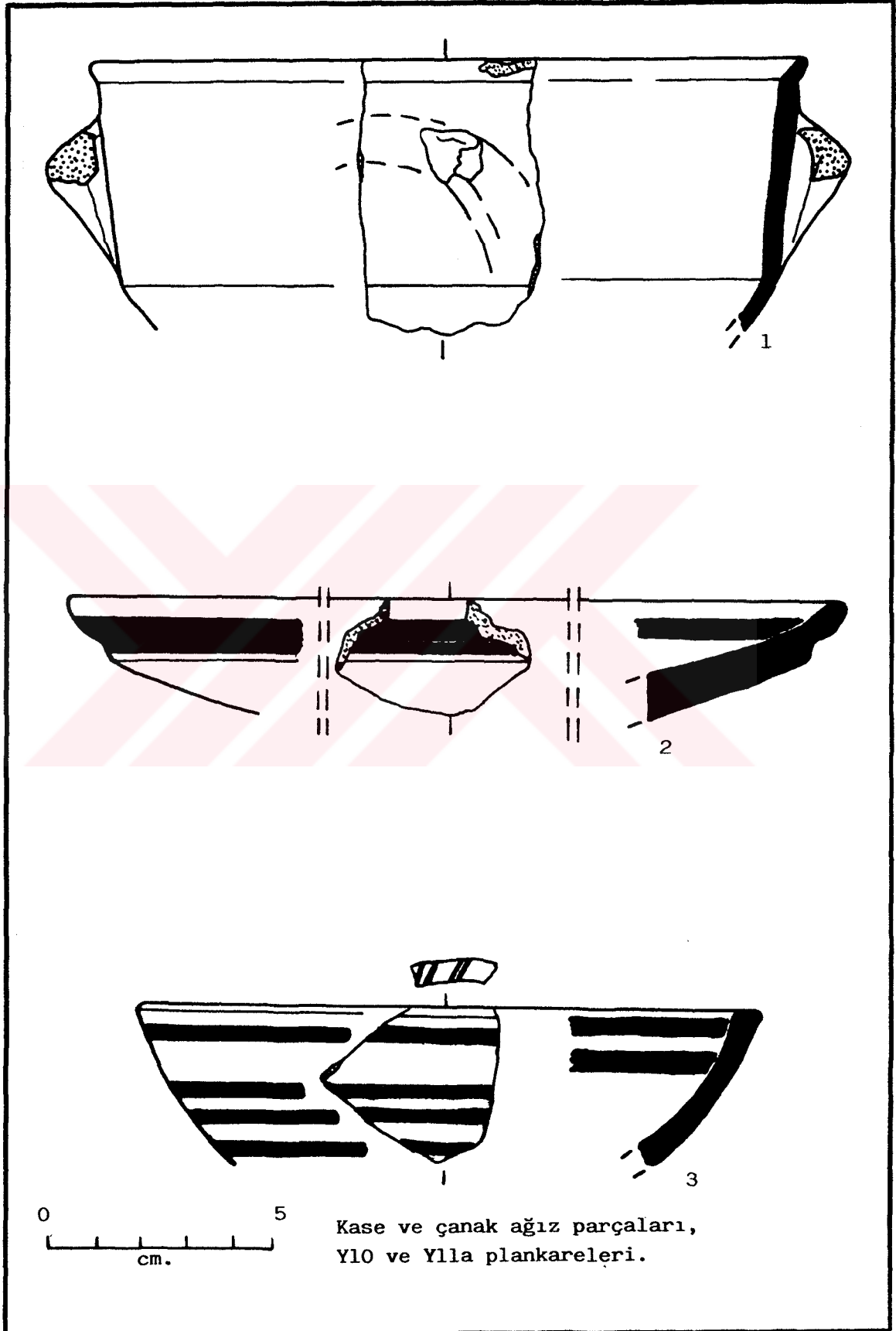
Dip parçaları, X9b1 ve Y9a2 plankareleri.

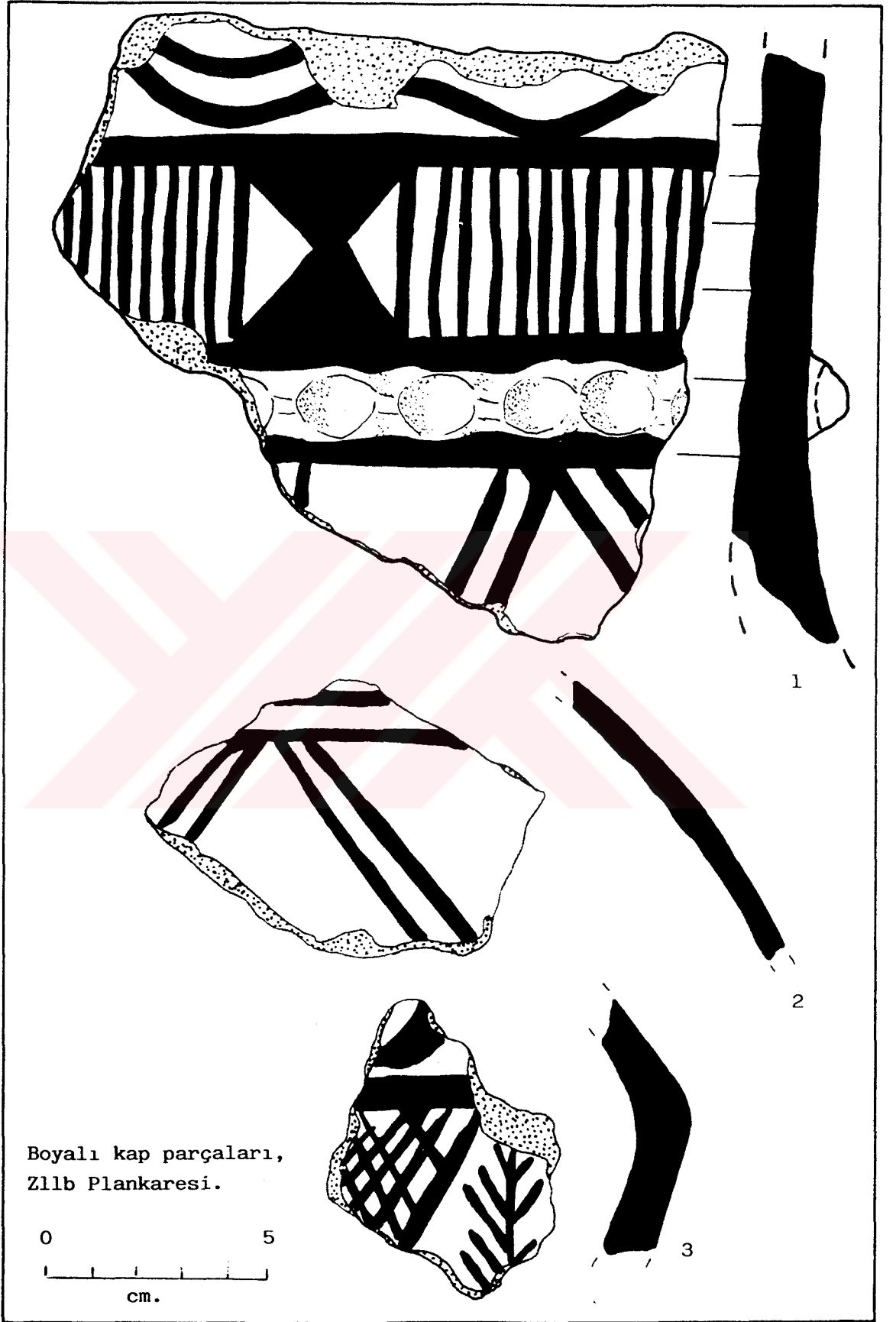

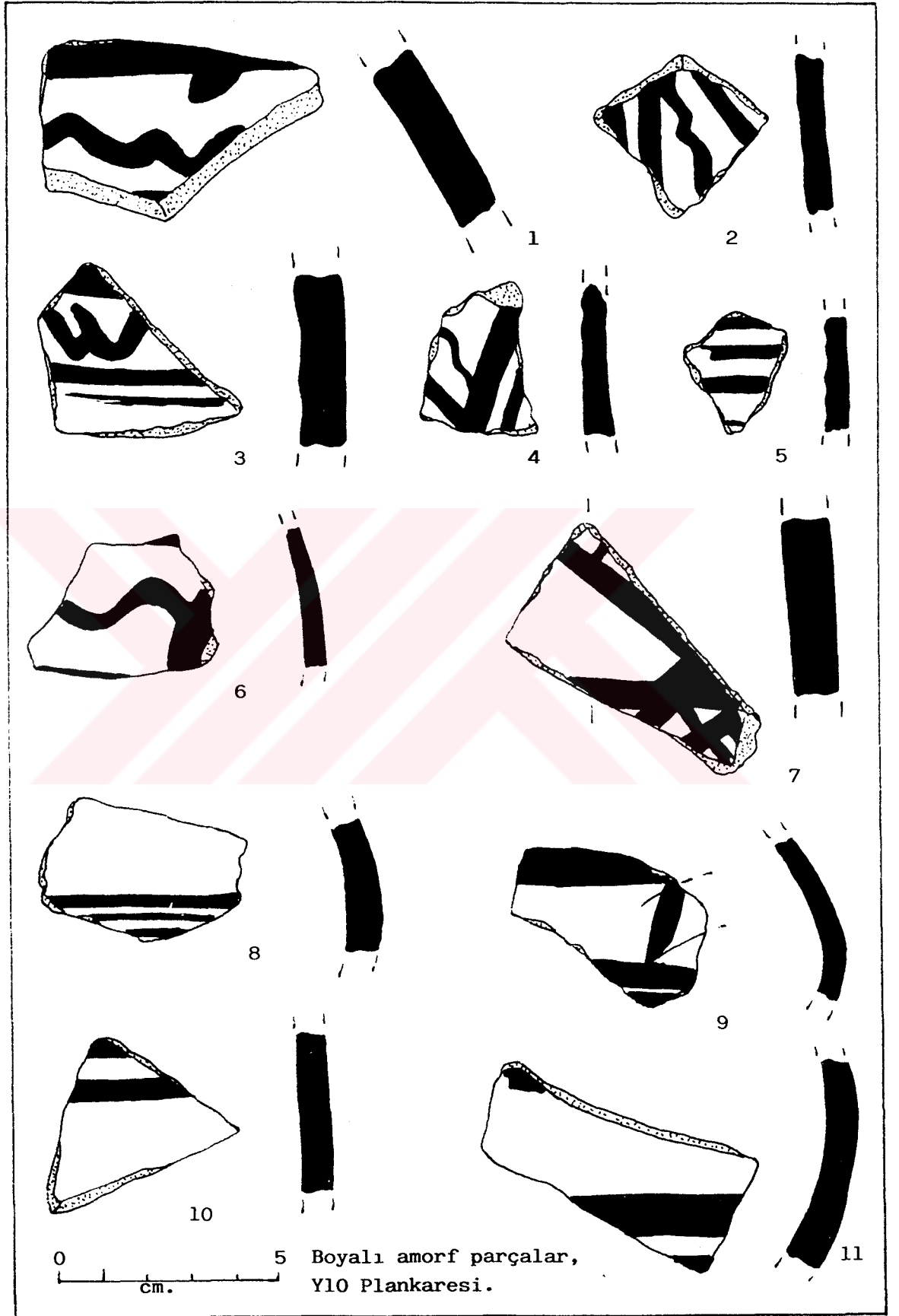

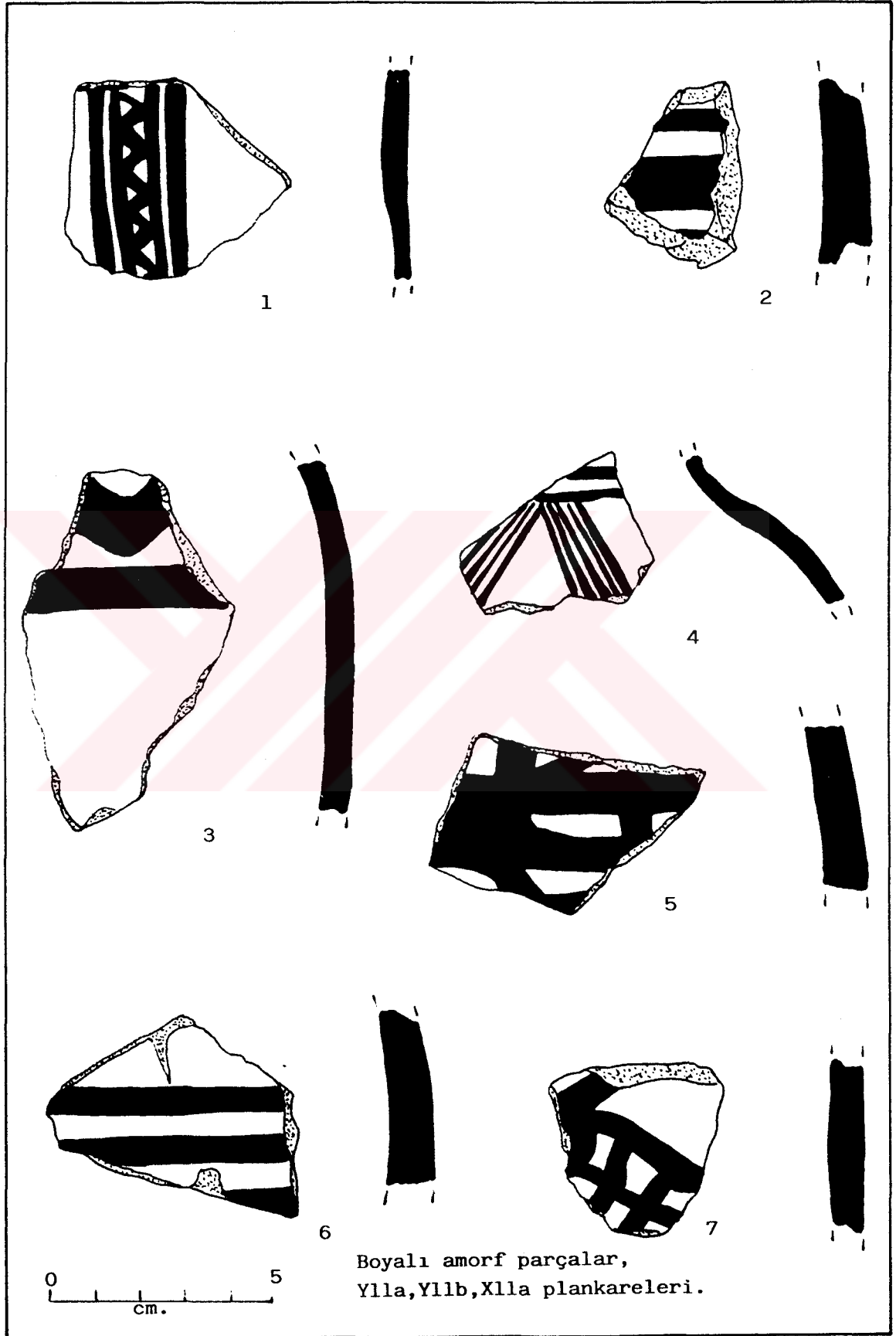

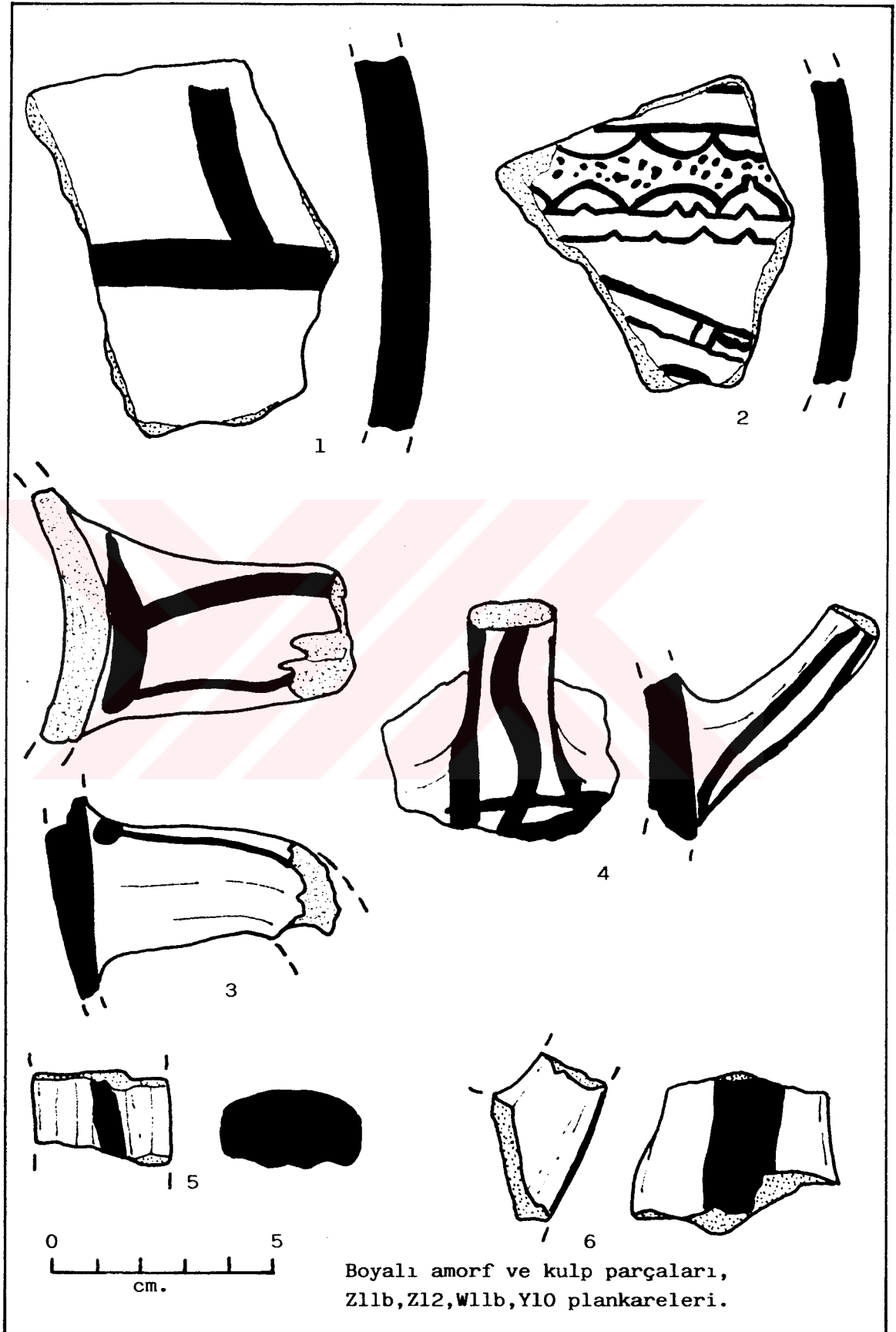

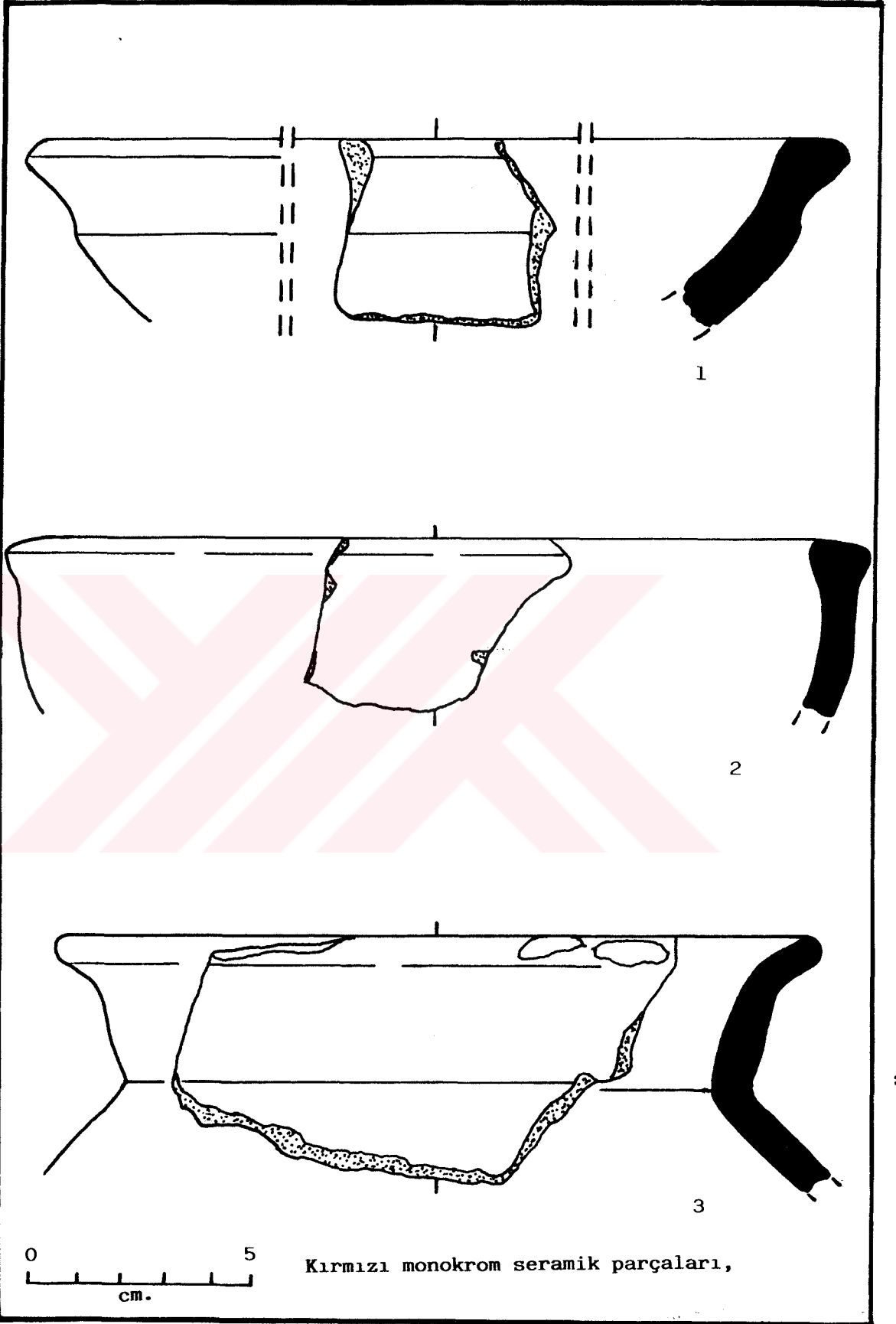

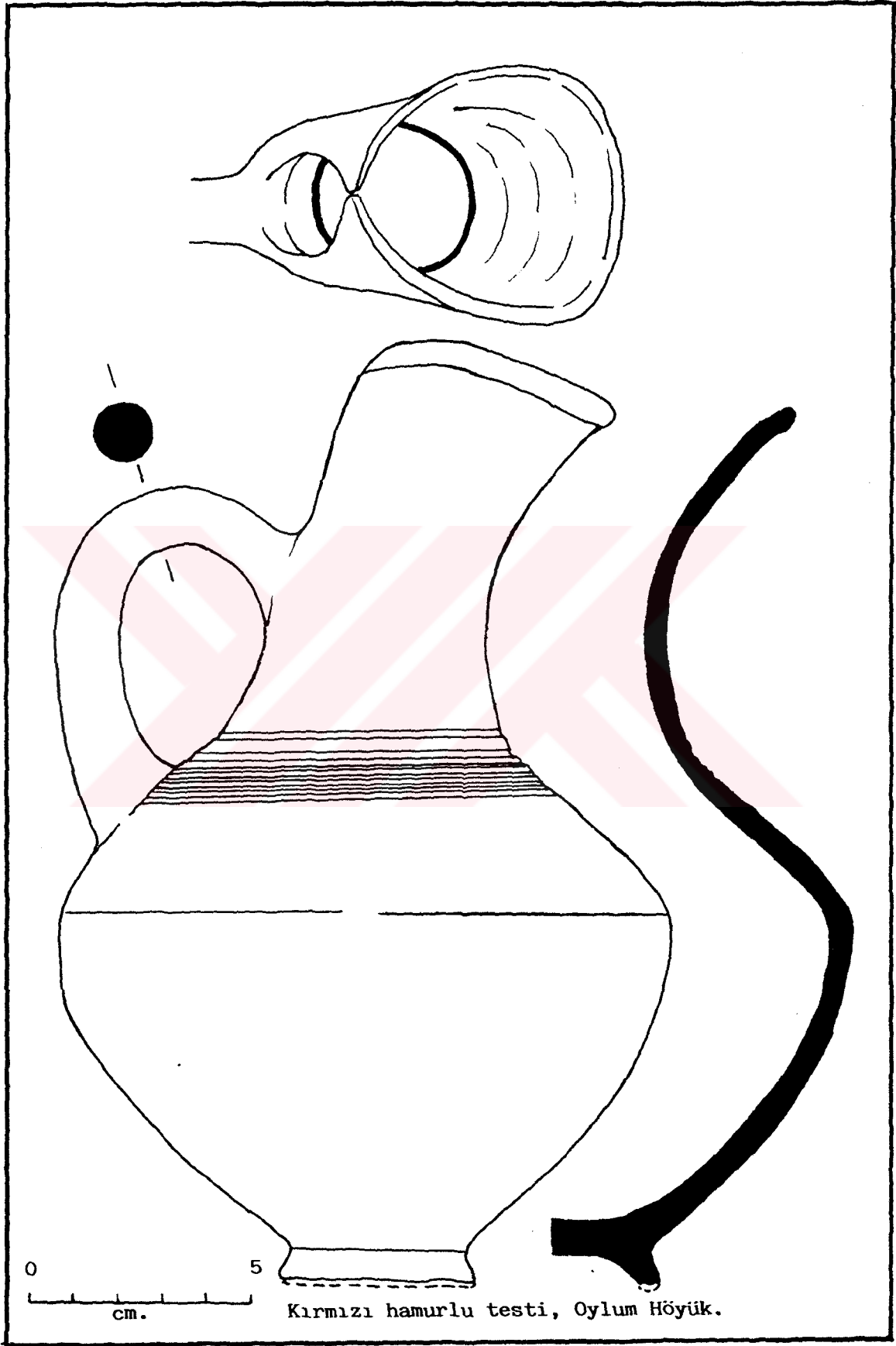

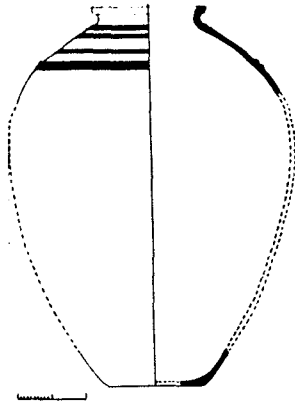

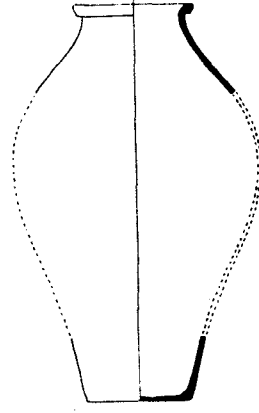

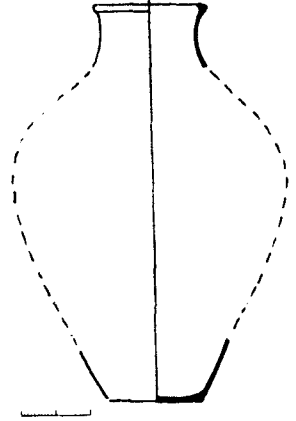

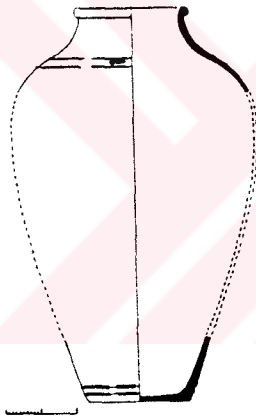
1.1.1.1.

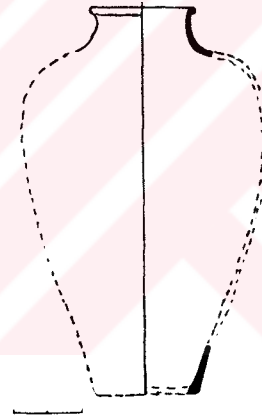
1.1.1.2.

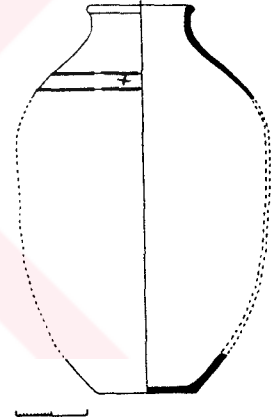
1.1.1.3.

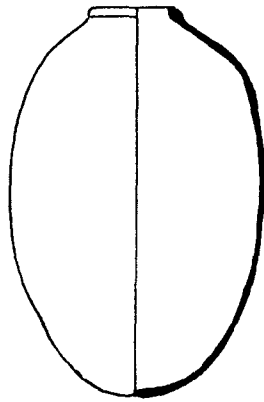
1.1.1.4.

1.1.1.5.

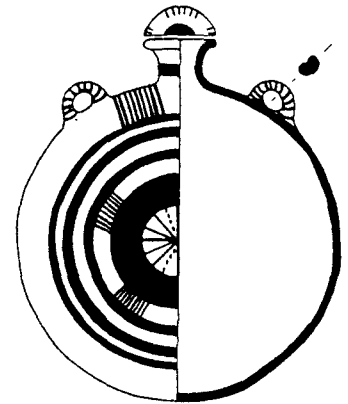
1.1.1.6.

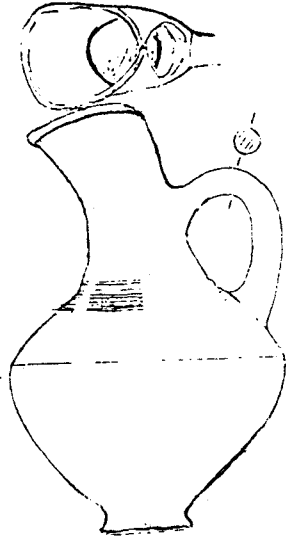
1.1.2.1.

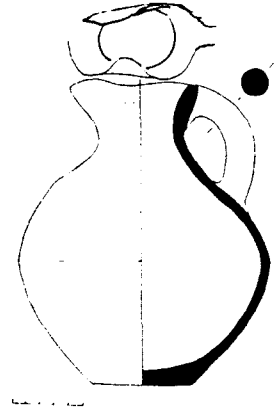
1.2.

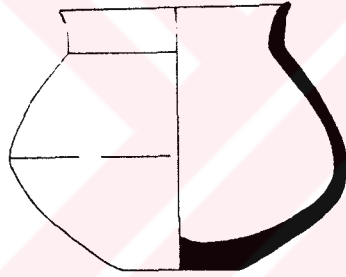
Oylum Höyük, M.Ö. 2. bin kap tipleri.

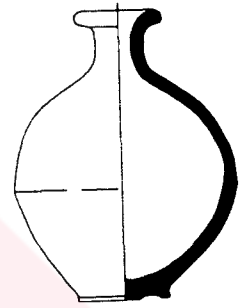
1.3.1.

1.3.2.

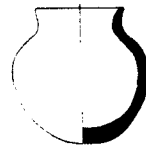
1.4.

1.5.

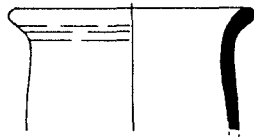
1.6.1.

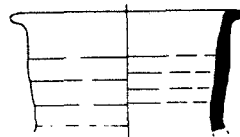
1.6.2.

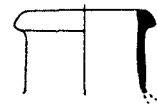
1.6.3.

1.7.1.1.

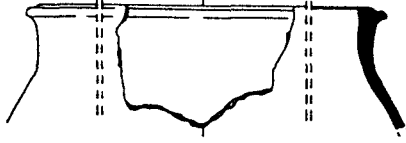

1.7.1.2.

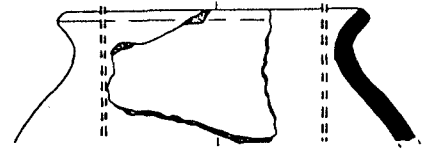

1.7.1.3.

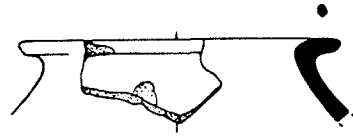
Oylum Höyük M.Ö. 2.bin kap tipleri.

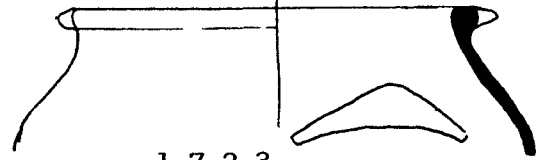
1.7.1.4.

1.7.2.1.

1.7.2.2.

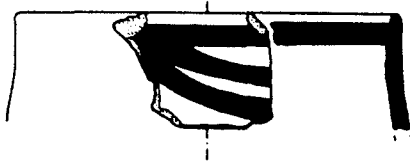
1.7.2.3.

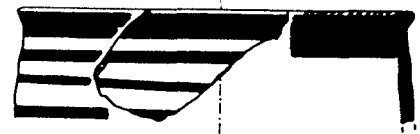
1.7.2.4.

2.1.1.1.

2.1.1.2.

2.1.1.3.

2.1.1.4.

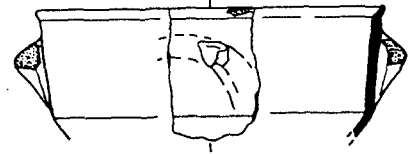

2.1.1.5.

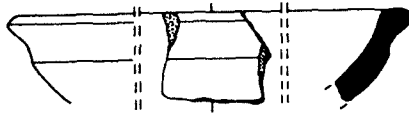
Oylum Höyük, M.Ö. 2.bin kap tipleri.

2.8.2.1.

2.8.2.2.

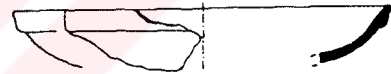
2.2.2.1.

2.2.1.1.

2.2.2.2.

2.2.1.2.

2.2.2.3.

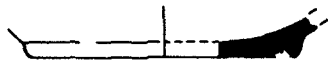
2.2.2.4.

3.1.

3.2.

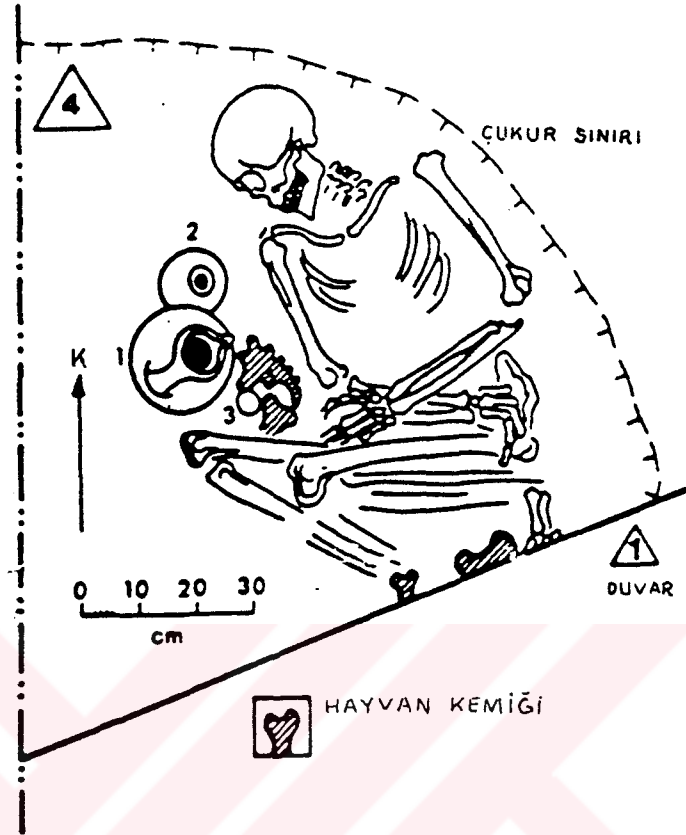

3.4.

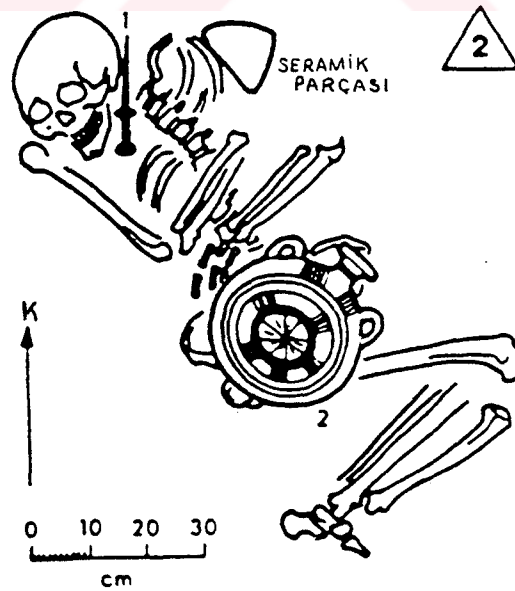

3.3.

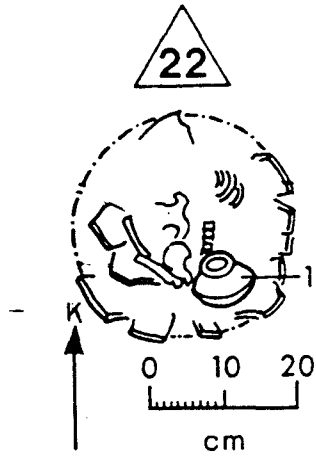
Oylum Höyük, M.Ö. 2.bin kap tipleri.

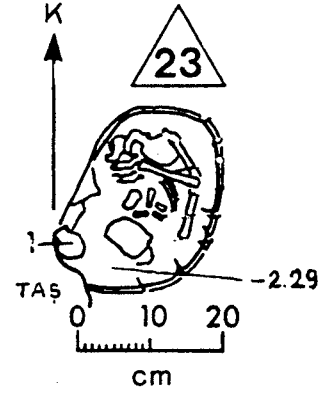
1. Y9b1 Plankaresi, Oy.Meز.4.

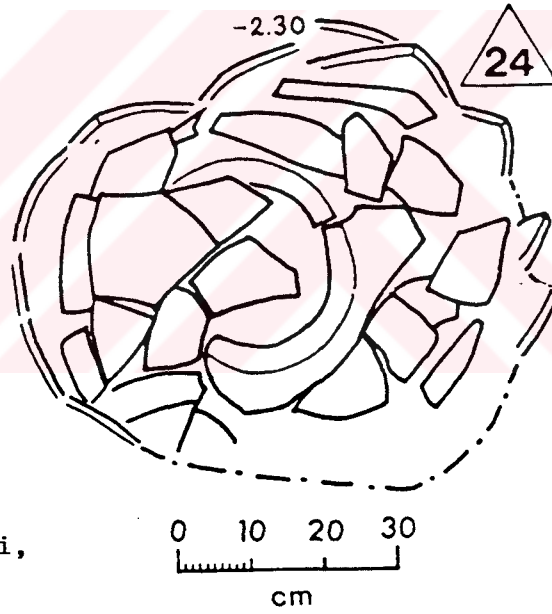
2. Y9a2 Plankaresi, Oy.Meز.2.

1. Y9a2 Plankaresi, Oy.Me.22

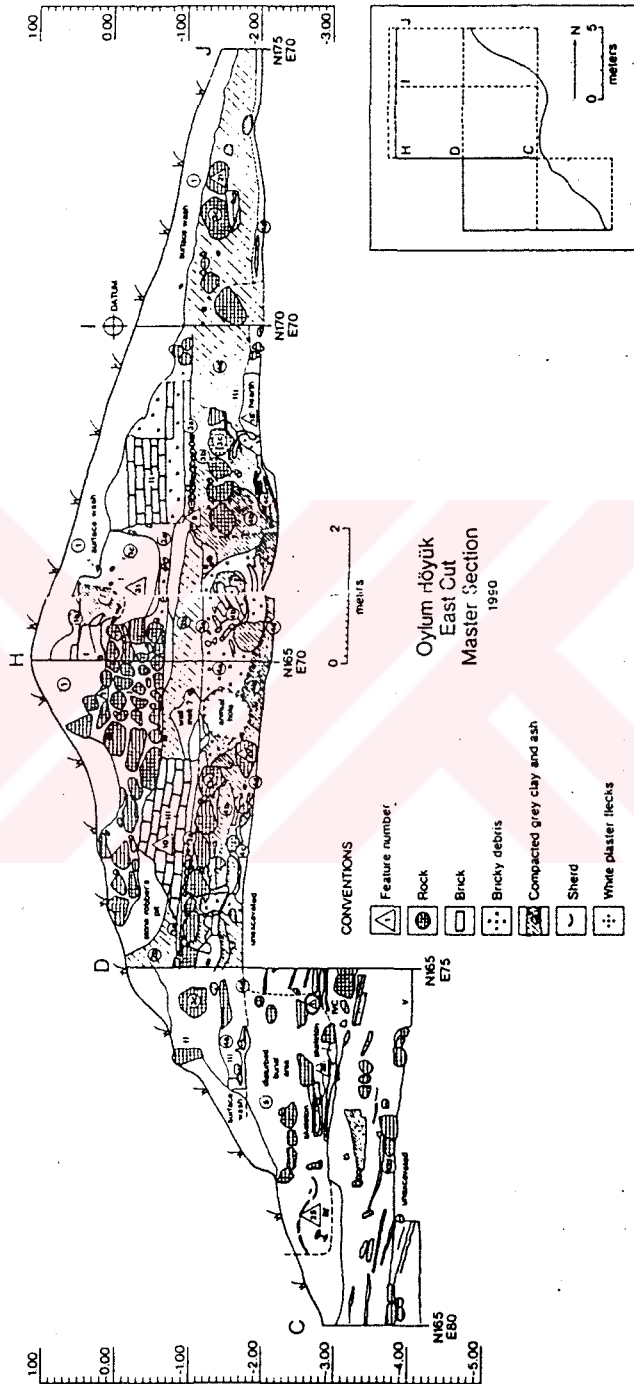

2. Y9b1 Plankaresi, Oy.Me.23

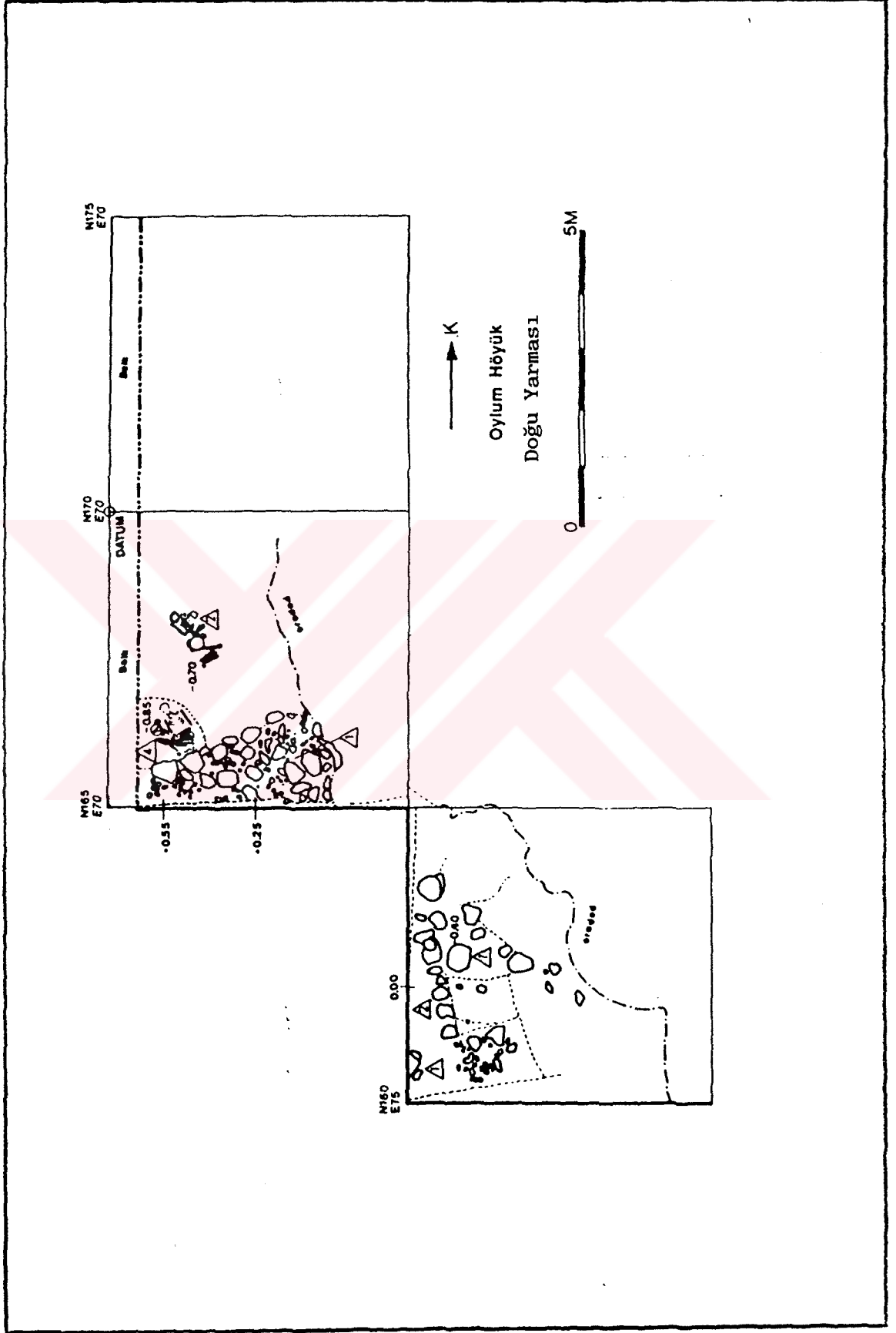

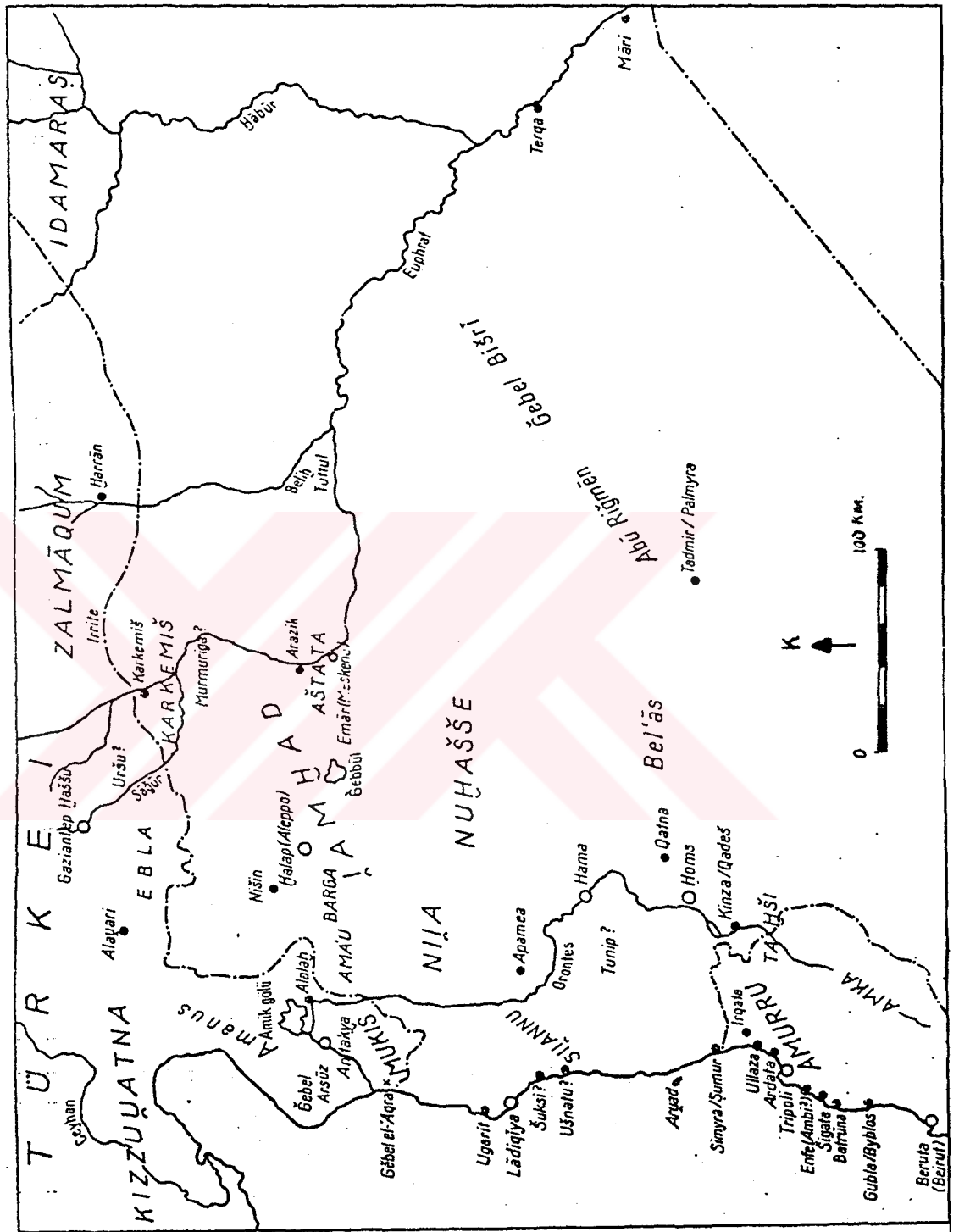
3. Y9b1 Plankaresi,
Oy.Me.24

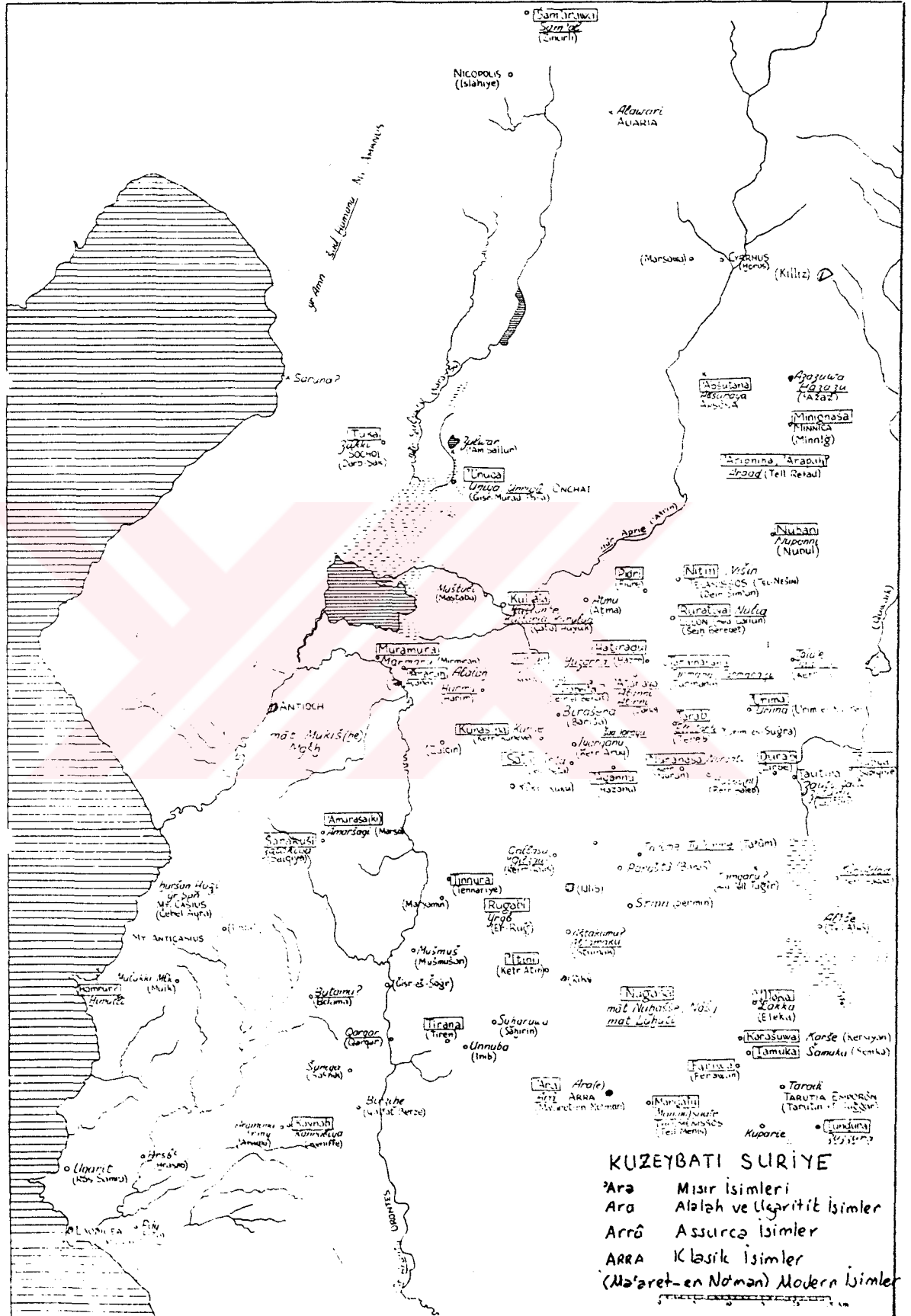

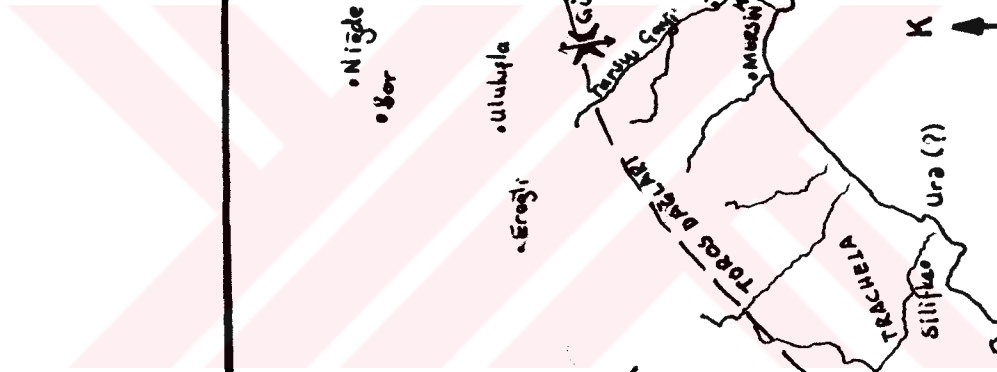

Oylum Höyük, "Doğu Yarması" kesiti.

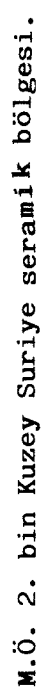

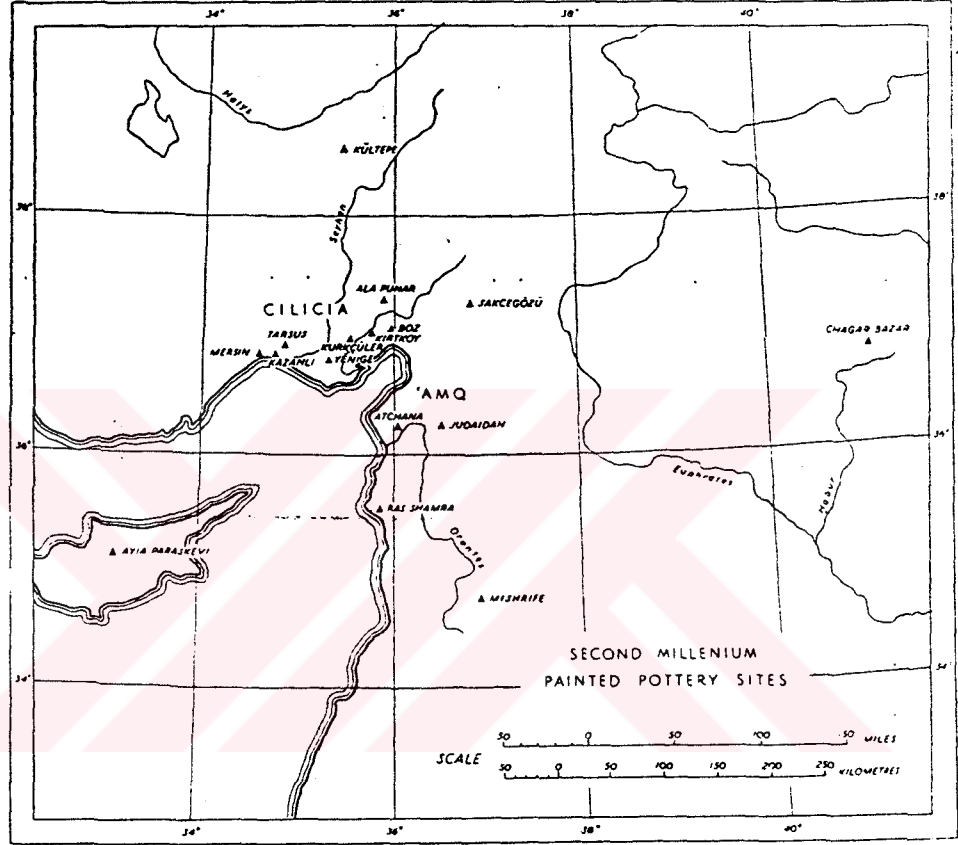

Kilikya geçitleri.

M.Ö. 2. bin Kuzey Suriye seramik bölgesi.

Amuk-Kilikya boyalılarının yayılım alanı.

